

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Khaled Saeed ALYAMI

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ GÖÇMENLER: KÜLTÜREL KİMLİK VE DİASPORA

İletişim Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2023

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Khaled Saeed ALYAMI

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ GÖÇMENLER: KÜLTÜREL KİMLİK VE DİASPORA

Danışman

Prof. Dr. Emine UÇAR İLBUĞA

İletişim Ana Bilim Dalı

Doktora Tezi

Antalya, 2023

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Khaled Saeed ALYAMI'in bu çalışması jürimiz tarafından İletişim Ana Bilim Dalı
Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Gönül DEMEZ (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Emine UÇAR İLBUĞA

Üye : Doç. Dr. Zuhâl GÖK DEMİR (İmza)

Üye : Assoc. Prof. Didem DANIŞ (İmza)

Üye : Doç. Dr. Tülin SEPETÇİ (İmza)

Tez Başlığı: Türkiye'deki Suriyeli Göçmenler: Kültürel Kimlik ve Diaspora

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 11/08/2023

Mezuniyet Tarihi :28/09/2023

(İmza)
Prof. Dr. Engin KARADAĞ
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “Türkiye’deki Suriyeli Göçmenler: Kültürel Kimlik ve Diaspora ” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Khaled Saeed ALYAMI

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

.... / 08 / 2023

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Khaled Saeed ALYAMI
Öğrenci Numarası	2016523003
Anabilim Dalı	İletişim
Programı	Doktora
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Emine UÇAR İLBUĞA
Doktora Tez Başlığı	Türkiye'deki Suriyeli Göçmenler: Kültürel Kimlik ve Diaspora
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2150410520
Rapor Tarihi	24/08/2023
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: % 2 Alıntılar dahil: % 3
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 172 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. ( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdeler sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim. Danışman Öğretim Üyesi Unvanı, Adı-Soyadı Prof. Dr. Emine UÇAR İLBUĞA İmza	

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇMENLİK

1.1. Göçü Tanımlama.....	13
1.1.1. Göç Teorileri: Göç Nedenleri	16
1.2. Dünya Göçü Bağlamında Suriye Göçü.....	22
1.2.1. Dünya Göçü.....	22
1.2.2. Suriyelilerin Göçü	23
1.2.3. Suriye’den Türkiye'ye Göçün Nedenleri ve Koşulları	28
1.2.4. Ailevi ve Dini Ağların Rolü	31
1.3. Araştırma Bölümü.....	33
1.3.1. Görüşme Analiz Sonuçları.....	33
1.3.2. Tartışma	40

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ VE DİASPORA: SURİYE DİASPORASININ OLUŞUMU

2.1. Diasporanın Tanımı	44
2.1.1. Dilsel ve Tarihsel bir Bakış	44
2.1.2. Diaspora ve Türleri.....	47
2.2. Dünyadaki Suriye Diasporası	50
2.2.1. 2011 öncesi Suriye Diasporası	51
2.2.2. Türkiye'deki Suriyeliler: Diasporanın Oluşma Süreci.....	53
2.2.3. Safran'nın Yaklaşımı Üzerinden Türkiye'deki Suriye Diasporası	53
2.2.4. Cohen Yaklaşımı Üzerinden Türkiye'deki Suriye Diasporası.....	56
2.3. Araştırma Bölümü.....	57
2.3.1. Derinlemesine Görüşme ve Sonuçların Analizi	57
2.3.2. Tartışma	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİASPORA VE ULUSÖTESİLİK

3.1. Ulusötesi Göç tanımlamak ve Göçmenlik	64
3.1.1. Ulusötesiliğe Tarihsel ve Dilsel Bir Bakış	64
3.1.2. Ulusötesilik ve Tipolojileri	69
3.1.3. Göç, Diaspora ve Ulusötesilik Tartışmaları	71
3.2. Türkiye'de Suriyeliler	74
3.2.1. Ulusötesi bir Topluluk mu?	74
3.2.2. Ulusötesilik ve Suriye Ulusötesi Topluluk Tipolojileri	76
3.3. Araştırma Bölümü	77
3.3.1. Görüşmeler ve Sonuçların Analizi	77
3.3.2. Tartışma	80

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİASPORA VE KÜLTÜREL KİMLİK

4.1. Kültürel Kimlik	83
4.1.1. Kimlik: Dilsel ve tarihsel bir bakış	83
4.1.2. Kültür: Dilsel ve Tarihsel bir Bakış	87
4.1.3. Stuart Hall'a göre Kültürel Kimlik	90
4.1.4. Stuart Hall'un Teorilerini Suriye Diasporasına Uygulamak	93

BEŞİNCİ BÖLÜM

DİASPORA, İLETİŞİM VE DİL

5.1. Dil ve Kültür	95
5.1.1. Dil ve Kültürel Kimlik	95
5.1.2. Arap Dili: Elif'ten Ya'a'ya Kültürel Kimlik	97
5.1.3. Suriye Lehçesi	98
5.1.4. Suriye Lehçesi ve Türk Dili ile Bağlantısı	98
5.1.5. Kimlik ve Dil'in Değişim/Dönüşümü	101
5.1.6. Suriyeli Göçmenler, Kültürel Kimlik ve Dil	102
5.1.7. Arapça ve Türkçe Arasında Kod Değiştirme ve Melez Kimlik	102
5.2. Dijital İletişim ve Göç	104
5.2.1. Dijital Diasporanın Tanımlanması	104
5.2.2. Dijital Bağlantısallığın Önemi Üzerine	105
5.2.3. Dijital İletişim ve Ulusötesilik	107

5.2.4.	Ulusötesilik ve Kültürel Kimlik	108
5.2.5.	Taşıma ve Akıllı Telefonlar.....	109
5.2.6.	Göç ve Sosyal Medya	109
5.3.	Araştırma Bölümü.....	111
5.3.1.	Görüşme Analiz Sonuçları.....	111
5.3.1.1.	Sonuçların Analizi: Kültür ve Kimlik	111
5.3.1.2.	Tartışma.....	113
5.3.1.3.	Sonuçların Analizi: Dil ve Kod Değiştirme	114
5.3.1.4.	Tartışma.....	118
5.3.1.5.	Sonuçların Analizi: Dijital İletişim	119
5.3.1.6.	Tartışma.....	120

ALTINCI BÖLÜM

DİASPORA VE ENTEGRASYON

6.1.	Asimilasyon Kavramının Tanımlanması	122
6.2.	Entegrasyon Kavramının Tanımlanması.....	123
6.2.1.	Bir Kültürleşme Stratejisi Olarak Entegrasyon	123
6.2.2.	Entegrasyon için Bir Tipoloji	124
6.2.3.	Entegrasyon ve Ulusötesilik Arasında Kimlik	125
6.3.	Araştırma Bölümü.....	127
6.3.1.	Görüşme Analiz Sonuçları.....	127
6.3.2.	Tartışma	132

SONUÇ	134
KAYNAKÇA.....	142
EK 1- SORULAR	170
ÖZGEÇMİŞ	177

TABLO LİSTESİ

Tablo 5.1 Türkçe kökenli birkaç Suriye Arapçası kelimeyi, Türkçe ekler veya ön ekler içeren Suriye Arapçası kelimeleri veya Türkçede de bulunan Fransızca kökenli Suriye Arapçası kelimeler	99

ÖZET

2011 yılından bu yana Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle Türkiye’ye 3,5 milyonu aşan sayıda Suriyeli göçmen gelmiştir. Bu göçmenler önce sınır bölgesinde belirlenen kamplarda yaşamış, daha sonra Türkiye’nin büyük kentleri başta olmak üzere farklı illerine dağılmıştır. Suriyeli göçmenler yaş, cinsiyet, eğitsel koşullarıyla heterojen bir yapı sergilemekte ve göçmen statüsü olarak da geçici kimlik belgesine sahip olmaktadır. Türk vatandaşlığına geçenler ya da mülteci konumunda olanlar olarak farklılık göstermektedir. Bu da onların hem içinde yaşadıkları topluma entegrasyonlarında ve kimlikleme süreçlerinde hem de diaspora kültürü temelinde nasıl bir yapı sergilediklerini etkilemektedir. Bu tez Suriyeli göçmenlerin heterojen yapılarıyla oluşturdukları diaspora kültürü ve kimlik süreçlerine odaklanmaktadır. Bu kapsamda tezin amacı, uzun yıllardır Türkiye’de yaşamakta olan Suriyeli göçmenlerde Diaspora kültürünü ve ulusötesi göçmen anlayışını araştırmaktır. Araştırma metodolojisi iki bölümden oluşmaktadır: literatür taraması ve Türkiye'nin farklı şehirlerinde yaşayan 50 Suriyeli göçmenle derinlemesine görüşmeleri içeren nitel araştırma yöntemidir. Sonuçlar, Türkiye'deki Suriyeli göçmen topluluğunun bir diaspora olarak adlandırılabilirliğini, çünkü üyelerinin birçoğunun anavatanın kültürü, dili ve tarihi ile hâlâ bağlantılı olduğunu gösteriyor. Ancak bu göçmenler Suriye ve Suriye kültürüne bağlıken, yavaş yavaş ev sahibi toplumun kültür ve geleneklerinden etkilenmektedirler. Sonuçlar ayrıca, Suriyeli göçmenlerin Suriye ve diğer ülkelerdeki Suriyelilerle sürekli temas halinde oldukları için birçok günlük ulusötesi faaliyette bulunduklarını da göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Diaspora, Kimlik, Suriyeli Göçmenler, Ulusötesilik, Entegrasyon

ABSTRACT

SYRIAN MIGRANTS IN TURKEY: CULTURAL IDENTITY AND DIASPORA

Due to the civil war in Syria since 2011, more than 3.5 million Syrian refugees have come to Turkey. These immigrants first lived in the camps determined in the border region, then dispersed to different provinces of Turkey, especially the big cities. Syrian immigrants exhibit a heterogeneous structure in terms of age, gender, and educational conditions and have a temporary identity document as immigrant status. It differs in terms of those who have acquired Turkish citizenship or those who are refugees. This affects both their integration into the society they live in and their identification processes, as well as how they display a structure on the basis of diaspora culture. This thesis generally focuses on the diaspora culture and identity processes created by Syrian immigrants with their heterogeneous structures. The aim of this thesis is to investigate Diaspora culture and transnational immigrant understanding among Syrian immigrants who have been living in Turkey for many years. The research methodology consists of two parts: a literature review and a qualitative research method that includes in-depth interviews with 50 Syrian migrants living in different cities in Turkey. The results show that the Syrian migrating community in Turkey can be called a diaspora as many of its members are still connected to the culture, language, and history of the homeland. However, while these migrants are connected to Syria and Syrian culture, they are gradually influenced by the culture and traditions of the receiving society. The results also show that Syrian migrants are engaged in many daily transnational activities as they are in constant contact with Syrians in Syria and other countries.

Keywords: Diaspora, Identity, Syrian Immigrants, Transnationalism, Integration

KISALTMALAR LİSTESİ

GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)
GTÖ	: Gıda ve Tarım Örgütü (GTÖ)
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ)
İHH	: İnsani Yardım Vakfı (İHH)
ODKA	: Orta Doğu ve Kuzey Afrika (ODKA)
UN DESA	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UN	: Birleşmiş Milletler (BM)
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNRWA	: Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı

GİRİŞ

Araştırmacılar son on iki yılda Suriyeli göçmen ve mültecilere yönelik çalışmalara odaklanmaya başlamıştır. Bu konu yeni bir konu olmasına rağmen, Suriyeliler ve Suriyeli göçü ile ilgili çeşitli konuları ele alan birçok çalışma ve araştırma bulunmaktadır. Odaklanılan konu ve araştırma alanı zamana, yere ve koşullara göre değişebilmektedir. Bu doktora tezi, özellikle Türkiye'ye göç eden Suriyelilerle ilgili araştırmalara odaklanmaktadır. Literatüre bakıldığında, çalışmaların Suriyelilerin yaşamlarının, karşılaştıkları zorlukların, entegrasyonlarının ve toplum üzerinde oluşacak gelecekteki etkilerinin birçok farklı yönünü kapsadığı söylenebilir. Çalışılan temalardan biri, eğitime erişim, istihdam, gelir düzeyleri ve yaşam koşulları da dahil olmak üzere Türkiye'deki göçmenlerin ekonomik ve sosyal durumudur.

Diğer çalışmalar, Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin sağlık ve refahına odaklanmıştır. Çalışmalar, sağlık hizmetlerine ve göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişimine ve genel olarak Türkiye'deki sağlıklarına odaklanırken, diğer çalışmalar ruh sağlığı ve göçmenlerin evlerini terk etmeleri, Suriye'de yaşadıkları travmalar ve Türkiye'deki yeni koşullar nedeniyle karşılaşılabilecekleri zorluklara odaklanmıştır. Ayrıca odaklanılan konulardan biri de göçmenlerin Türkiye'de eğitime erişimi meselesidir. Bu bağlamda araştırmacılar, dil engeli, müfredatın uygunluğu, okulu bırakma oranları, çocuk işçiliği ve eğitim destek programları da dahil olmak üzere çocukların ve yetişkinlerin karşılaştığı zorlukları tartışmışlardır.

Birçok araştırma, Türk işgücü piyasasına ve göçmenlerin iş fırsatlarına erişimiyle ilgili zorluklara ve göçün Türk ekonomisi üzerindeki etkisine değinmiştir. Aynı zamanda, araştırmalar Suriyeli göçmenlerin Türk işgücü piyasasında iş fırsatları elde etme olasılığını hedefleyen yasalara da değinmiştir. Ayrıca, Türkiye'de ve yurtdışında insani yardım kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan sosyal hizmetlerle ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Son olarak, bazı araştırmacılar entegrasyon, göçmenler ve Türk toplumu arasındaki bağ ve aidiyet duygusuna odaklanmaktadır. Bu nedenle, bu doktora tezi literatürde çok fazla ele alınmamış bazı konulara, yani Suriye göçü bağlamında diaspora, kimlik, kültür ve ulusötesilik konularına odaklanmaktadır. Bu konuları inceleyen çalışmalar olmasına rağmen, bu tez, Türkiye'deki Suriyelilerin kültürel kimliği konusuna kapsamlı bir bakış açısı sunmak için birden fazla teori ve disiplinler arası bir bakış açısı sunmaktadır.

Dolayısıyla bu araştırma, kültürel çalışmalar alanındaki farklı kuramları kullanarak Suriyeli göçü konusuna odaklanmaya çalışmaktadır. Karayipler ve Latin Amerika halkları gibi birçok halkın göçünü kültürel çalışmalara dayanarak inceleyen çok sayıda araştırma

bulunurken, Suriyelilerin Türkiye'ye göçüne odaklanan az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bunun temel nedeni, Suriyeli göçü konusunun yeni bir olgu olmasıdır.

Bu tez; (1) Göç, (2) Göç ve Diaspora: Suriye Diasporasının Oluşumu, (3) Diaspora ve Ulusötesilik, (4) Diaspora ve Kültürel Kimlik, (5) Diaspora, İletişim ve Dil ve (6) Diaspora ve Entegrasyon olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır. Bu çalışmanın amacı öncelikle Türkiye'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin yaşam koşullarını farklı boyutları ile analiz etmek ve araştırmaktır. Bu amaçla bu tez kapsamında öncelikle; 2011 yılında Suriyelilerin Suriye'yi terk etme nedenleri ve farklı ülkelere göçleri, Suriyeli mültecilerin Türkiye'yi bir varış noktası olarak seçmelerine neden olan faktörleri, Suriyeli göçmenlerin Türkiye'de bir diaspora olarak varlığını ele almak ve Suriyelilerin anavatanlarındaki diğer Suriyelilerle ve Türkiye'de dahil olmak üzere dünyanın başka bölgelerindeki diğer Suriyelilerle olan ilişkilerini araştırmak, bu ilişkilerin doğasını ve Suriyeli göçmenler arasında bu iletişim ağının hangi kanallar aracılığıyla gerçekleştiğini ele almak, Türkiye'deki Suriyelilerin ulusötesi yönlerini keşfetmek ve ulus ötesi göçmen deneyimlerini analiz etmek, Türkiye'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin kültürel kimlikleri ve göçmenler ile ev sahibi ülkedeki insanlar arasındaki kültürel arka plan farklılıklarının neden olduğu kültürel zorlukları tartışmaya açmak, kültürel kimlik çerçevesinde dil ve dilin Suriyeli göçmenlerin gündelik deneyimlerindeki rolü gibi, Türkçe yeterliliğinin göçmenlerin Türk toplumuna entegrasyon sürecini nasıl etki ettiğini, Suriyeli göçmenlerin ev sahibi ülkeye entegrasyon yollarını ve bu entegrasyonun Türkiye'deki göçmenler için nasıl daha iyi bir refah sağlayabileceğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Böylece, çalışma bir bütün olarak uluslararası göç ve Türkiye'de yaşayan göçmenlerle ilgili literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Yöntem

Çalışmanın metodolojisi literatür taramasına ve derinlemesine görüşmeleri kapsayan nitel araştırma yöntemine dayanmaktadır. Bu amaçla Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin (veya Suriye diasporasının) yaşamını incelemek adına diaspora ile ilgili literatür ve bu alanda yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Öncelikle diaspora üzerine teoriler üzerinden, Türkiye'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin deneyimlerini analiz etmek için teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu konuyu daha derinlemesine incelemek için, göç literatürü ve diaspora, ulusötesilik, kimlik ve entegrasyon gibi kavramlar kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Yukarıda bahsedilen dört kavramla ilgili çeşitli teoriler, Suriyeli göçünü kapsamlı ve farklı boyutları ile anlamak, analiz edebilmek için teorik bir arka plan oluşturmaktadır.

Bu araştırma doğası gereği nitel olduğundan, görüşmelerin içeriğini analiz etmek için metin analizi kullanılır. Metin analizi, kültürel çalışmalar alanında kullanılan temel araştırma metodolojilerinden biridir (McKee, 2003: s.3). Metin analizi disiplinler arası bir yaklaşım olarak sosyal bilimler ve beşeri bilimlerin çeşitli alanlarında kullanılırken (Smith, 2017: s.1), iletişim çalışmaları alanında büyük ölçüde kullanılmaktadır (McKee: 2003: 1; Smith: 2017: 1). Smith, göstergebilim, etkileşim analizi ve içerik analizi dahil olmak üzere metin analizi şemsiyesi altında daha spesifik yöntemlerin kullanılabileceğini ekliyor. Alan McKee'ye (2003: 3) göre nitel metin analizi, belirli bir durumdaki insanların çevrelerini nasıl kavradıklarına ilişkin veri toplamaya odaklanır. Bu yaklaşım, bir metnin okuyucuları tarafından yorumlanabileceği ve yararlanılabileceği çeşitli yollar olduğunu kabul eder. McKee'nin yaklaşımı, onu nicel yöntemlere dayalı metinsel analizden ayıran teorik çerçeveler oluşturmak için genellikle tümevarımsal bir yaklaşımla aynı çizgidedir. Bu, nitel metinsel analizin, bireylerin bir metni nasıl yorumladıklarına ve deneyimlerini hayatlarını etkileyen daha geniş sosyal yapılarla nasıl ilişkilendirdiğine bağlı olduğu anlamına gelmektedir (McKee, 2003: 3).

Katılımcıların cevaplarını derinlemesine incelemek için, doğruluk ve netliği sağlamak için görüşmelerin içeriği yazılı metin haline getirilmiştir. İkinci olarak, araştırmacı, görüşmelerin içeriğine aşina olmak ve kapsamlı bir anlayışa ulaşmak için görüşmeleri birkaç kez okuyup dinlemiştir. Ardından temalar, örüntüler, bağlantılar ve önemli bulgular belirlenmiştir. Dördüncüsü, içeriğin betimsel bir analizi sağlanırken, araştırmacı aynı zamanda görüşmelerin içeriğini yorumlamaya çalışmıştır. Daha sonra, bu tezin her bir bölümünün literatür taramasında sunulan teorik çerçeveler bağlamında yorumlar yapılmıştır. Son olarak, metin analizinin yorumlarını ve bulgularını desteklemek için ilgili araştırma ve kaynaklar kullanılmıştır.

Tezin araştırma bölümünde Türkiye'nin farklı bölge ve kentlerinde yaşayan 18 yaş üstü farklı yaş ve cinsiyet, statü ve eğitsel koşullardan gelen 50 Suriye kökenli göçmenle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıları bulmak için, Antalya, İzmir, İstanbul, Ankara ve Gaziantep olmak üzere Türkiye'nin beş şehrinde yaşayan Suriyeli göçmenlerle ilgilenen, kar amacı gütmeyen farklı kuruluşlar, kulüpler ve derneklerle iletişime geçilmiştir. Bu kurumlarda çalışan personellerle telefon ve e-posta aracılığı ile iletişim kurularak, kendilerinden yardım alınmış ve Suriyeli topluluklardan kişilerle iletişime geçilmiştir. Bunun dışında kartopu örnekleme ile üniversite öğrenci dernekleri, Facebook veya WhatsApp gibi sosyal medya kanalları aracılığıyla katılımcılara ulaşılmıştır. Bu kapsamda yapılacak olan çalışmanın amacı ve kapsamı konusunda bilgi verilmiş ve görüşme yapmayı

kabul edenlerle iletişime geçilerek kendilerine çalışma hakkında yeterli bilgi verildiğini belirten Gönüllü Onam Formu imzalamaları sağlanarak, görüşmeler onların uygun gördüğü ortam ve mekanlarda gerçekleştirilmiştir. Son olarak, tüm görüşmeler 2022 yılının Ocak, Şubat ve Mart aylarında gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeler, aşağıdaki belirtilen altı bölümden oluşan 54 soru üzerinden yürütülmüştür. Dokuz sorudan oluşan demografi bölümünde katılımcılara yaş, cinsiyet, doğum yeri, yılı, medeni durumu, meslekleri, dil yeterlilikleri gibi demografik bilgiler yer almaktadır. Oniki sorudan oluşan göç geçmişi bölümünde, katılımcılara Suriye'deki yaşamlarından başlayarak (Türkiye'ye gelmeden önce) göç geçmişleri, Türkiye'ye göç etme nedenleri ve son olarak Suriye ile olan güncel ilişkileri sorulmaktadır. Bu bölümdeki sorular, bu tezin "Göç" başlıklı ilk bölümüne atıfta bulunmaktadır.

Katılımcılara şu sorular soruldu: 1-Türkiye'ye ne zaman geldiniz? 2- Daha önce Türkiye'ye gittiniz mi (2011'den önce)? Evet ise, neden? 3- Kaç çocuğunuz var, Türkiye'de mi doğdular? Açıklayınız 4- Suriye'deki mesleğiniz neydi? Burada şu anki mesleğiniz nedir? Geçiminizi burada nasıl sağlıyorsunuz? 5-Türkiye'ye gelmeden önce hayatınız nasıldı? 6-Türkiye'ye nasıl geldiniz? Bana yolculuğundan ve şu anda bulunduğun yere nasıl ulaştığından bahsediniz. 7-Neden Türkiye'yi seçtiniz? 8- Türkiye'ye gelme kararınızı tanıdıklarınız, arkadaşlarınız veya aile üyelerinizden (ağınızda bulunan kişiler) herhangi biri etkiledi mi? Cevabınız evet ise açıklayabilir misiniz? 9-Türkiye'ye gelişiniz sırasında tanıdıklarınız, arkadaşlarınız veya aile üyelerinizden (ağınızda bulunan kişiler) herhangi biri size yardımcı oldu mu? Evet ise, açıklayabilir misiniz? 10-Türkiye'ye geldikten sonra tanıdıklarınız, arkadaşlarınız, aile üyeleriniz (çevrenizdeki kişiler) size yardımcı oldu mu? Evet ise açıklayabilir misiniz? 11-Buraya gelmeden önce Türkiye hakkında ne biliyordunuz ve düşünüyordunuz? 12-Türkiye'deki mevcut durumunuz hakkında ne düşünüyorsunuz?

Yedi sorudan oluşan Suriye diasporası bölümünde Türkiye'deki Suriye diasporası hakkındaki görüşleri kapsayan sorular yer almaktadır. Sosyo-ekonomik durumları, etnik kökenleri ve parçası oldukları ağlar, dini, siyasi ve kültürel aidiyetleri göz önünde bulundurularak şu anki yaşamları ve Suriye ve Türkiye ile olan ilişkileri sorulmuştur. Bu bölümdeki sorular, bu tezin "Göç ve Diaspora: Suriye Diasporasının Oluşumu" başlıklı ikinci bölümüne atıfta bulunmaktadır. Katılımcılara sorulan sorular ise şöyle: 1- Suriye ile ilişkiniz nedir? Suriye'de yaşayan Suriyelilerle ilişkiniz nasıl? Açıklayınız. 2- Suriye ile ilgili herhangi bir sosyal, kültürel veya siyasi faaliyette bulunuyor musunuz? Evet ise açıklayınız. 3- Türkiye ile ilişkiniz nedir? Çevrenizdeki Türklerle ilişkiniz nedir? 4- Türkiye ile ilgili herhangi bir sosyal, kültürel veya siyasi faaliyette bulunuyor musunuz? Evet ise açıklayınız. 5-

Türkiye'deki ve dünyadaki Suriyeli toplumu içindeki herhangi bir grubun parçası mısınız? Evet ise, açıklayınız. 6- Bu ağların Suriye'deki veya Türkiye'deki Suriyelilerin refahına yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz? Evet ise, nasıl? 7- Kendini nasıl tanımlarsınız? Bir takip sorusu, Kendinizi milliyetinize, dininize, etnik kökeninize, memleketinize veya diğer faktörlere göre tanımlar mısınız?

Dördüncü olarak, Diaspora ve Ulusötesilik bölümü altı sorudan oluşmaktadır. Bu bölümde katılımcılara ulusötesi faaliyetleri sorulmuştur. Suriye, Türkiye ve dünyanın diğer bölgelerindeki Suriyelilerle olan ilişkileri, iletişim koşulları, gelecek perspektiflerinin hangi ülke ya da ülkeler üzerine kurulduğuna dair sorular yöneltilmiştir. Ayrıca Türkiye'ye geldiklerinden beri sürdürdükleri ve yeni edindikleri alışkanlıklar ve gelenekler de sorulmuştur. Bu bölümdeki sorular, bu tezin "Diaspora ve Ulusötesilik" başlıklı üçüncü bölümünün konu başlığına atıfta bulunmaktadır. Katılımcılara şu sorular sorulmuştur: 1- Bu yolculuğunuzun sonu mu yoksa hala başka bir ülkeye gitmek istiyor musunuz, bunu neden söylüyorsunuz? 2- Başka bir ülkeye gitmek istiyorsanız nereye gitmek istersiniz? neden? 3- Suriye'de veya başka ülkelerde yaşayan Suriyelilere havala gönderiyor musunuz? Neden yapıyorsunuz ve ne sıklıkla gönderiyorsunuz? Nasıl para gönderiyorsunuz? Para gönderirken karşılaştığınız zorluklar var mı? 4- Bana Türkiye'ye taşındığınızdan beri sürdürdüğünüz bazı gelenek ve kültürel alışkanlıklardan bahsedebilir misiniz? Neden bu gelenekleri veya alışkanlıkları sürdürüyorsunuz? 5- Türkiye'ye geldiğinizden beri hala kutladığınız kutlamalar var mı? nelerdir? 6- Türkiye'ye geldiğinizden beri edindiğiniz bazı gelenekleri veya kültürel alışkanlıkları anlatır mısınız? Neden bu gelenekleri veya alışkanlıkları edindiniz?

13 sorudan oluşan Kültürel Kimlik, İletişim ve Dil bölümünde ise , dördüncü bölüm “Diaspora ve Kültürel Kimlik” ve beşinci bölüm “Diaspora, İletişim ve Dil” bağlantılı ikonlar üzerinden geliştirilen sorular yöneltilmiştir. Bu amaçla katılımcılara kültürel kimlikleri ve Türkiye'de Türkiye'de karşılaştıkları kültürel zorluklar sorulmuştur. Bu bölümde ayrıca katılımcıların ana dilleri gibi sahip oldukları diğer dil yeterlilikleri sorulmuş, dilsel melezlik ve birden fazla dil kullanmaları yanında Türkçe dilinde yaşadıkları zorluklara ilişkin sorular yöneltilmiş, ayrıca katılımcıların Türkiye, Suriye ve dünya genelinde sosyal ağlarda diğer Suriyelilerle iletişim kurarken gösterdikleri etkileşim alışkanlıkları sorulmuştur. Sorulan sorular şunlardı: 1- Anadil (ler) ininiz nedir, başka diller konuşuyor musunuz? 2- Türkçe biliyor musun? Türkçe seviyeniz nedir? Türkçe biliyorsanız, dili nasıl öğrendiğinizi anlatır mısınız? Türkçe öğrenmenin önemli olduğunu düşünüyor musun, neden böyle düşünüyorsun? 3- Türkçe öğrenirken karşılaştığınız bazı zorluklar nelerdir? 4- Hala ana dilinizi konuşuyor musunuz? Bunu ne sıklıkla ve kiminle konuşuyorsunuz? Ana dilinizi korumanın önemli

olduğunu düşünüyor musunuz, evet ise neden böyle düşünüyorsunuz? 5- Başka dil (ler) konuşuyorsanız, bu diller nelerdir ve bunları nasıl öğrendiniz? 6- Başkalarıyla konuşurken ne sıklıkla kod değiştirme (aynı anda birden fazla dil kullanma) yapıyorsunuz? Kod değiştirme kullanıyorsanız, bir örnek verebilir misiniz? 7- Dilin kültürel kimliğinizin bir parçası olduğunu düşünüyor musunuz? Açıklayınız. Kamuya açık alanlarda ana dilinizi konuşurken herhangi bir sorun yaşadınız mı? Açıklayınız. Bu soru sadece ebeveynler içindir, çocuklarınızla kendi anadilinizde iletişim kurmakla ilgili herhangi bir sorunuz var mı? Açıklayabilir misiniz. 8- Türk kültürünü nasıl görüyorsunuz? Sizin kültürünüz ile Suriye kültürü arasında benzerlikler var mı? 9- Türkiye'ye geldiğinizden beri kültürel kimliğinizin değiştiğini düşünüyor musunuz? Ne anlamda? 10- Kimliğinizi düşündüğünüzde kendinizi Suriyeli olarak görüyor musunuz? Türk? her ikisi de? Başka bir şey? Neden bunu söylüyorsunuz? 11- Türkiye'de yaşayan bazı Suriyelilerle nasıl iletişim kuruyorsunuz? Ne sıklıkla yaparsınız? Hangi iletişim kanallarını kullanıyorsunuz? 12- Halen Suriye'de yaşayan bazı Suriyelilerle iletişim kuruyor musunuz? Ne sıklıkla yaparsınız? Hangi iletişim kanallarını kullanıyorsunuz? 13 - Başka ülkelerde yaşayan bazı Suriyelilerle iletişim kuruyor musunuz? Evet ise, neredeler ve onlarla ilişkiniz nedir? Bu insanlarla ne sıklıkla iletişim kuruyorsunuz? Hangi iletişim kanallarını kullanıyorsunuz?

Son olarak, yedi sorudan oluşan entegrasyon bölümünde ise katılımcılara sosyal ve kültürel entegrasyonları ile ayrımcılık ve sosyal dışlanma gibi entegrasyonla ilgili yaşadıkları deneyimler hakkında sorular içermektedir. Bu bölümdeki sorular, bu tezin "Diaspora ve Entegrasyon" başlıklı 6. bölümüne atıfta bulunmaktadır. Ayrıca, Suriyeli göçmenler ile diğer uluslararası göçmenlerin deneyimleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları tespit etmek amacıyla bu görüşmelerin içeriği incelenmiştir. Yaş, cinsiyet, statü, eğitim ve diğer demografik özellikler, benzerlikleri, farklılıkları ve diğer örüntüleri yakından gözlemlemek adına karşılaştırma yapmak amacıyla kullanılmış ve Suriyeli göçmenlerin diğer göçmenlerle yaşadıkları deneyimler incelenmiştir. +Katılımcılara şu sorular sorulmuştur: 1- Türkler tarafından kabul edilmiş hissediyor musunuz? Neden ya da neden olmasın? 2- Türkiye'de sosyal yaşantınızla ilgili ne gibi zorluklarla karşılaşıyorsunuz? 3- Ebeveynler için, çocuklarınız sosyal entegrasyonla ilgili zorluklarla karşılaşıyor mu? Okuldaki akranları tarafından kabul edildiğini hissediyorlar mı? 4- Ebeveynler için, Suriye'de doğan ve burada doğan çocuklar arasında dil ve entegrasyon açısından fark var mı? Açıklayınız 5- Öğrenciler için, diğer öğrenciler tarafından sosyal olarak kabul görüyor musunuz? Okulunuz, üniversitenizle ilgili ne gibi sosyal zorluklarınız var? 6- Hiç ayrımcılığa uğradınız mı? Bunu

detaylandırmak ister misiniz? 7- Türkiye'deki göç deneyiminiz veya sosyal entegrasyonunuzla ilgili bilmem gerektiğini düşündüğünüz herhangi bir bilgi var mı?

Görüşmeler 20 ila 40 dakika arasında sürmüş ve iki görüşmeci tarafından gerçekleştirilmiştir. İlk görüşmeci bu tezin yazarıdır. İkinci görüşmeci ise tezin yazarı tarafından görüşme yapmak üzere eğitilmiş Suriyeli bir kadın üniversite öğrencisidir. İkinci görüşmecinin görüşmeleri yürütmek üzere dahil edilmesinin nedeni, kadın katılımcıların (24) bir kadın tarafından görüşmek istediklerini ifade etmiş olmalarıdır. Bu katılımcılara göre bir kadınla mülakat yapmak daha rahat ve kültürel açıdan daha uygundur. Her iki görüşmeci de görüşmelerin sorunsuz geçmesini ve soruların katılımcılar tarafından anlaşılmasını sağlamak için asıl görüşmeleri gerçekleştirmeden önce pilot görüşmeler yapmışlardır. Son olarak, görüşmeler yapılırken görüşmecilerin karşılaştığı herhangi bir sorun yaşanmamış, tüm katılımcılar görüşme esnasında sıcak davrandı ve bu çalışmanın bir parçası olmaya istekli oldu, araştırma süreci bu bakımdan sorunsuz ilerlemiştir.

Çalışmada görüşmenin Demografi bölümü, birinci bölümden önce ele alınmış ve görüşmenin diğer 5 bölümünün analizleri ise yukarıda belirtildiği gibi tezin ilgili bölümlerinin altında tartışılmıştır. Ancak araştırmanın “Kültürel Kimlik”, “İletişim ve Dil” bölümlerini kapsayan görüşme sonuçları hem dördüncü hem de beşinci bölümlerle ilgili olmasından dolayı tezin “Diaspora, İletişim ve Dil” başlıklı beşinci bölümünden sonra tartışmaya dahil edilmiştir.

Bu bölümün ardından, görüşmenin Demografi bölümü, sonuçları tezin bütün bölümleriyle ilgili olduğu için birinci bölümden önce ele alınmıştır. Ancak, görüşmenin diğer beş bölümünün sonuçları analiz edilip, tezin ilgili bölümünün altında tartışılmıştır. Ancak Kültürel Kimlik, İletişim ve Dil bölümüne verilen yanıtlar hem dördüncü hem de beşinci bölümleri ilgilendirdiği için tezin Diaspora, İletişim ve Dil başlıklı beşinci bölümünden sonra ele alınmıştır.

Konumsallık: Araştırmacı Hakkında

“Ooo, Türk!” ya da “Türkiyeli (*Türkiye’ye ait olan*)”, aile üyelerimin, akrabalarımın ve Suudi arkadaşlarımdan birçoğunun beni çağırma şekillerinden bazıları bunlardır. Bunun nedeni; etnik olarak Türk olduğumdan, fiziksel olarak Türklere benzediğimden veya Türk vatandaşı olduğumdan değildir; sadece, Türkiye’de Antalya Akdeniz Üniversitesi’nde doktora öğrencisi olduğum ve hemen hemen son beş yıldır (2017’den beri) Türkiye’de yaşadığım içindir. Bu nedenle ailem beni halen okuduğum Üniversitenin bulunduğu ülkeye ve orada

konusulan dile, yani Türkçe'ye bağlamaktadır. (İngilizce'de olduğu gibi, Arapça'da تركي veya Türkçe kelimesi hem uyruğu hem de dili ifade etmektedir).

Hayatımda başka bir millet veya dili ile ilgili bir sıfatla ilk defa çağırılmıyorum. Lisans eğitimimi, Fransızca ve Tercümanlık eğitimi aldığım, Suudi Arabistan'ın Riyad kentindeki King Saud Üniversitesi'nde yaptım. Bu nedenle, Üniversite yıllarımda (2004'ten 2009'a kadar) ailemin, akrabalarımın ve arkadaşlarımla çoğu beni “*Fransız*” diye çağırdılar. 2010 yılında, New Jersey, West Long Branch'da bulunan Monmouth Üniversitesi'nde İletişim alanında yüksek lisans yapmak üzere ABD'ye taşındım. 2014 yılına kadar ABD'de bulundum ve yine bu süre zarfında ailem, akrabalarım ve arkadaşlarımla çoğu beni “*Amerikalı*” diye çağırdılar. Yine, görünüşümden ya da etnik kökenimden dolayı değil; Üniversite'nin konumu ya da eğitim alanı nedeniyle *Fransız*, *Amerikalı* ya da Türk olarak çağırılıyordum.

Son on yedi yılda bana verilen bu lakaplar, İletişim ve özellikle Kültürel Çalışmaları üzerinde eğitim yapmaya karar vermemde kısmen etkili olmuştur. Üç farklı ülkede (Suudi Arabistan, ABD ve Türkiye) yaşadıkten, birçok ülkeyi gezdikten ve ana dilim Arapça dışında beş dil öğrendikten sonra, kendimi hep bir dünya vatandaşı olarak gördüm. (Fransızca, İngilizce, İspanyolca, Türkçe ve Farsça). Daha da önemlisi ve ilginç olanı, farklı ülkelerde okumak, yaşamak ve farklı bir dil öğrenmek, tezim dışında bir terminoloji kullanırsak, ‘*kültürel kimliğim*’ üzerinde herhangi bir etki yaratmadan gerçekleşmemiştir. Bir dilin, konuşanların kültürüne kapılmadan öğrenilemeyeceğine inanıyorum. Dolayısıyla kültürel düzeyde, kısmen *Fransız*, kısmen Amerikan (*İngiliz*), *İspanyol*, *Türk* ve Fars kültürüne (*Acem*) sahip olduğumu söyleyebilirim.

Oysa ben Suudi'yim ve kültürel kimliğimin en büyük parçasını oluşturan ‘*Suudi*’ kimliğimle gurur duyuyorum. Ting-Toomey (2015: 1)'ye göre kimlik geliştirmek, insanların içinde yaşadıkları sosyal arenadaki günlük konuşmalar yoluyla gerçekleşmektedir. Dolayısıyla hayatımın neredeyse yirmi dört yılını Suudi Arabistan'da geçirmiş birisi olarak, kültürel kimliğimin en büyük kısmını Suudi Arabistanlı olmak oluşturmaktadır. Üstelik başka ülkelerde (ABD'de veya Türkiye'de) yaşamak ve başka dillerde ve farklı sosyal bağlamlarda sohbet ve etkileşim içinde olmak, benim Khaled olmamın ne anlama geldiğinin daha küçük bir parçasını oluşturmaktadır. Bu nedenle, kültürel kimliğim, Stuart Hall (1990)'a göre kültürel kimliğimi oluşturan iki bileşenin bir karışımıdır, yani Suudi vatandaşlarımla benzerliklerim, aynı zamanda, derin ve önemli farklılığımın yönlerini oluşturmaktadır. Ben de Stuart Hall ve diğer akademisyenlere katılıyorum, kimlik bir var olma süreci değildir, bir var oluş sürecidir.

Bunun yanında ben Necrani'yim (memleketim Necran'dır), bir Yami'yim (ait olduğum kabile), ama aynı zamanda bir siyahım, bu da beni bir azınlığın (uzun zaman önce Afrika'dan Suudi Arabistan'a göç eden halkımızın) bir parçası yapmaktadır. Bu unsurlar beni birden fazla aidiyeti ve kimliği olan bir insan yapmaktadır. Böylece, farklı sıfatlara dayanarak ve içinde bulunduğum toplumsal bağlama sadık olarak, Kendimi içinde bulduğum sosyal bağlama bağlı olarak içeriden, dışarıdan, ayrımcılığa maruz kalmış hissettim. Örnek vermek gerekirse, Suudi Arabistan'da olduğu gibi, Amerika ve Türkiye'de de genel olarak kendimi bir müslüman olarak iyi hissettim. Ancak, farklı nedenlerle yukarıda belirtilen ülkelerdeki bazı sosyal ve akademik bağlamlarda, Müslüman olduğum için kendimi dışlanmış hissettim. Ayrıca, ten rengim nedeniyle bazı Afrikalı-Amerikalılara ait olduğumu hissettim, ancak “gerçek bir siyah” olmadığımı düşünenler tarafından da dışlandığımı hissettim. Aslında bu tezin konusu ile ilgili olan son bir örnek vereceğim. Bir Arap olarak, Araplar ve Türkler arasındaki yakınlığa değer veren topluluklarda çeşitli Türkler tarafından sevilerek karşılanırken, bazıları tarafından da ayrımcılığa uğradım. Böylece “Arapları seviyorum”, “Arapça öğrenmek istiyorum”, “Sen Arap olamazsın, Arap olmak için çok siyahsın” veya “tamam sen Arap’sın ama en azından Suriyeli değilsin” şeklindeki sözler Türkiye’de günlük hayatımın bir parçası oldu.

Kimliklerimi oluşturan bazı unsurları; ırk ve etnisite (bir Arap, Yami kabilesinin bir üyesi ve ataları Afrika'dan göç etmiş bir kişi), din (Müslüman), cinsiyet (erkek) ve Cinsel yönelim (heteroseksüel), eğitim seviyem (doktora öğrencisi), mesleğim (Dil Öğretmeni ve Tercüman), Yaşım (34), bulunduğum coğrafi konum (çoğunlukla Türkiye ve kısmen Suudi Arabistan), ve (yukarıda belirtilen) ülkelerde yaşadım ve sahip olduğum (yukarıda belirtilen) dil yeterliliklerim olarak sıralayabilirim.

Bu nedenle, kendimi içeriden ve bu tezde görüşeceğim katılımcılara (yani Türkiye'deki Suriyeli göçmenlere) yakın hissediyorum. Katılımcıların çoğu ve ben, Müslümanız, Arapça dilini konuşuyoruz, Arap ülkelerinden geliyoruz ve Türkiye’de yaşayan göçmenleriz. Öte yandan, farklı ülkelere ve kültürel geçmişlerden geldiğimiz için farklıyız ve göç statülerimiz de farklı (bazı katılımcılar Türk vatandaşı, bazı katılımcılar geçici koruma statüsüne sahiptir) ve Türkiye’de öğrenci vizesiyle ikamet etmekteyim. Ancak bir araştırmacı olarak amacım, kim olduğumu ve nereden geldiğimi anlamaya çalışmak değil, ön yargılı olmadan ve ön yargılı olmama neden olabilecek unsurların üstesinden gelerek nesnel bir çalışma yürütmektir. Bu kapsamda öncelikle tez çalışma gurubumla aramdaki bezerlikler ve farklılıkları ortaya koyarak hem kendimle araştırma grubu arasına bir mesafe koymak hem de

onların ve benim koşullarımın bilincinde olarak bağımsız ve objektif bir çalışma yapmayı hedefliyorum.

Demografi

Bu çalışmanın katılımcıları farklı yaşlardan 50 Suriyelidir. Bu katılımcıların çoğunluğu 18 ile 24 yaş arasındadır (23 kişi - %46). 18 kişi 25 ile 34 yaş arasındadır. Son olarak, 3 katılımcı 35 ile 44 yaş arasında iken, 6 katılımcı 45 ile 54 yaş arasındadır. Bu katılımcıların 31'i kadın, geri kalanı (19) ise erkektir. Eğitim konusunda, katılımcıların çoğunluğu lisans veya lisansüstü eğitim görmektedir (%48 - 24). 8 katılımcı yüksek lisans, 4 katılımcı lise mezunu ve 4 katılımcı da doktora öğrencisidir. Bu çalışmada yer alan tüm katılımcıların Müslüman olması tesadüfidir. Medeni durumla ilgili olarak ise katılımcıların çoğunluğu hiç evlenmemiş (26 katılımcı - %52), 22 katılımcı (%44) evlidir. Katılımcılardan sadece ikisi ise evlenip, ayrılmıştır.

Görüşmelerimizdeki katılımcılardan 14'ü (%28) şu anda çalışmakta, 8'i (%16) serbest meslek sahibi ve 10'u (%20) ise işsiz olup hali hazırda iş aramaktadırlar ve ayrıca katılımcıların çoğunluğu öğrencilerden (16 - %32) oluşmaktadır.

Araştırma grubunda yer alan katılımcılar Türkiye'nin İzmir (23 kişi), İstanbul (7), Ankara (6), Gaziantep (6) 2 kişi Antalya (2), Urfa (2), Siirt (2), Mersin (1) ve Manisa (1 kişi) olmak üzere farklı şehirlerinde yaşamaktadırlar. Son olarak katılımcılara konuştukları diller sorulmuştur ancak bu konuya ilişkin cevaplar beşinci bölümde ele alınacaktır.

Farklı kuruluşlardan katılımcılarla iletişim kurma denemelerine istinaden, kadınların görüşmelere katılmaya daha fazla ilgi gösterdiği görülmüştür. Bunun açık bir nedeni olmamakla birlikte, insani yardım alanında daha fazla kadın katılımcı olması, bu çalışmada daha fazla kadın katılımcının yer almasının nedeni olabilir. Ayrıca, bazı erkek katılımcılar da çalışmaya katılmak istediklerini ifade etmişler ancak yoğun iş programları nedeniyle katılamamışlardır. Katılımcı seçimi rastgele yapılmış olsa da katılımcıların neredeyse tamamı Sünni Arap Müslümanlardır ve Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmenlerin çoğunluğunun Sünni Arap olduğu düşünüldüğünde bu anlaşılabilir bir durumdur. Son olarak, farklı geçmişlere sahip katılımcılara ulaşmak için farklı kanallar kullanılsa bile, Facebook ve WhatsApp öğrenci gruplarından kişiler bu çalışmaya katılmaya daha fazla ilgi göstermişler. Bu nedenle katılımcıların çoğu 18 ila 34 yaşları arasındaki öğrencilerdi.

Tablo 1.

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Eğitim	Medeni durum	Çalışma durumu	Şimdiki konum
1.Kadın	26	Kadın	Lisans	Bekar	Çalışan	Ankara
2.Kadın	21	Kadın	Lisans	Bekar	Yarı zamanlı çalışan	Manisa
3.Kadın	20	Kadın	Lisans	Bekar	Öğrenci	Izmir
4.Kadın	34	Kadın	İlkokul mezunu	Evli	Çalışan	Izmir
5.Kadın	29	Kadın	Lisans	Evli	Çalışan	Izmir
6.Kadın	21	Kadın	Lisans	Evli	Öğrenci	Izmir
7.Kadın	21	Kadın	Lisans	Bekar	Öğrenci	Izmir
8.Kadın	53	Kadın	Yüksek lisans	Evli	İşsiz	İzmir
9.Kadın	18	Kadın	Lise	Bekar	Öğrenci	Izmir
10.Kadın	22	Kadın	Lisans	Bekar	Öğrenci	Izmir
11.Kadın	24	Kadın	Lisans	Bekar	Çalışan	Izmir
12.Kadın	21	Kadın	Yüksek lisans	Bekar	Öğrenci	Şanlıurfa
13.Kadın	19	Kadın	Mesleki eğitim	Evli	Serbest meslek sahibi	Izmir
14.Kadın	30	Kadın	Lisans	Evli	İşsiz	İzmir
15.Kadın	45	Kadın	İlkokul mezunu	Evli	Serbest meslek sahibi	Izmir
16.Kadın	22	Kadın	Lisans	Bekar	Öğrenci	Şanlıurfa
17.Kadın	23	Kadın	Lisans	Bekar	Öğrenci	Ankara
18.Kadın	21	Kadın	Lisans	Bekar	Öğrenci	Izmir
19.Kadın	22	Kadın	Lise	Bekar	Öğrenci	Izmir
20.Kadın	47	Kadın	Lisans	Evli	İşsiz	Mersin
21.Kadın	34	Kadın	Yüksek lisans	Evli	Serbest meslek sahibi	Ankara
22.Kadın	20	Kadın	Lisans	Bekar	Öğrenci	İzmir
23.Kadın	23	Kadın	Lisans	Bekar	Öğrenci	Sirt
24.Kadın	23	Kadın	Lisans	Bekar	İşsiz	Gaziantep
25.Kadın	40	Kadın	Lisans	Boşanmış	İşsiz	Izmir
26.Kadın	54	Kadın	İlkokul mezunu	Evli	İşsiz	Izmir
27.Kadın	21	Kadın	Lisans	Bekar	İşsiz	İzmir
28.Kadın	41	Kadın	Ortaokul mezunu	Evli	Çalışan	Izmir
29.Kadın	31	Kadın	Doktora	Evli	Yarı zamanlı çalışan	Ankara
30.Kadın	52	Kadın	İlkokul mezunu	Evli	İşsiz	Izmir
31.Kadın	19	Kadın	Lisans	Bekar	Öğrenci	Antalya
1.Erkek	25	Erkek	Doktora	Evli	Çalışan	Antalya
2.Erkek	19	Erkek	Lisans	Bekar	Öğrenci	Izmir
3.Erkek	27	Erkek	İlkokul mezunu	Bekar	Serbest meslek sahibi	Istanbul
4.Erkek	30	Erkek	Doktora	Evli	Çalışan	Istanbul
5.Erkek	23	Erkek	Lise	Evli	Serbest meslek sahibi	Istanbul

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Eğitim	Medeni durum	Çalışma durumu	Şimdiki konum
1.Kadın	26	Kadın	Lisans	Bekar	Çalışan	Ankara
6.Erkek	31	Erkek	Yüksek lisans	Evli	Çalışan	Gaziantep
7.Erkek	33	Erkek	Lise	Evli	Çalışan	Gaziantep
8.Erkek	21	Erkek	Lisans	Bekar	Öğrenci	Sirt
9.Erkek	29	Erkek	Yüksek lisans	Boşanmış	İşsiz	Izmir
10.Erkek	29	Erkek	Yüksek lisans	Evli	Çalışan	Ankara
11.Erkek	49	Erkek	Lisans	Evli	Serbest meslek sahibi	Gaziantep
12.Erkek	33	Erkek	Doktora	Evli	İşsiz	Ankara
13.Erkek	28	Erkek	Lise	Bekar	Çalışan	Istanbul
14.Erkek	27	Erkek	Yüksek lisans	Evli	Çalışan	Gaziantep
15.Erkek	34	Erkek	Yüksek lisans	Bekar	Çalışan	Gaziantep
16.Erkek	32	Erkek	Eğitimsiz	Bekar	Serbest meslek sahibi	İstanbul
17.Erkek	25	Erkek	Lisans	Bekar	Çalışan	Istanbul
18.Erkek	43	Erkek	Ortaokul mezunu	Evli	Serbest meslek sahibi	Istanbul
19.Erkek	23	Erkek	Lisans	Bekar	Öğrenci	Izmir

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇMENLİK

1.1. Göçü Tanımlama

Bir kavramı tanımlamak, sosyal bilimcilerin karşılaştığı en zorlu görevlerden biridir. Kültür, diaspora, küreselleşme, kimlik, göç, küreselleşme ya da uluslaşırılık gibi kavramlar, yaygın kullanımlarına rağmen tanımlanması kolay olmayabilir. Bu tür kavramlar eşzamanlı olarak farklı bakış açılarına göre farklı şeyler ifade edebilir veya kavramlara yüklenen anlamlar zaman geçtikçe değişebilir. Bu araştırmada öncelikle bu tür karmaşık, çok yönlü ve çok katmanlı kavramlardan biri olan göç kavramı üzerine bir tartışma yürütülecektir.

Sosyal bilimler alanında göç üzerine bir çok tanım yapılmıştır. Göç genel anlamıyla bir kişi veya bir grubun bir topluluktan diğerine fiziksel bir hareketini kapsar (Eisensdadt, 1953: 167). Bu en basit haliyle yapılan tanımla bir kişi ya da bir grup insanın bir yerden başka bir yere hareketi vurgulanır. Ancak bu tanım bir seyahat için de yapılabilir ve bu anlamda göçü tanımlamak için yeterli değildir. Bu bakımdan göç konusuyla ilgili göç edenler, göçün koşulları, ortamı, cinsiyeti gibi birçok farklı nedenler üzerinden daha farklı biçimlerde geniş kapsamlı ya da spesifik tanımlar yapılmıştır. Mangalam (1968: 11)'a göre göç, “göçmen olarak adlandırılan bir grup insanın bir yerden diğerine görece uzun vadeli hareketidir. Bu hareketin öncesinde göçmenler tarafından hiyerarşik olarak sıralı değerler kümesi temelinde alınan kararlar gelmektedir. Bu hareket, göçmenlerin etkileşim sisteminde değişikliklere neden olur”. Bu tanım daha sistematik olup, göç olgusunun daha fazla yönüne işaret etmektedir. Bir anlamda bir kişi ya da bir grubun bir noktadan diğerine hareketi vurgulanırken, aynı zamanda göçten önceki karar verme sürecini de kapsamaktadır. Bir diğer ifadeyle insanların göç etmeye karar verdikleri değerler gibi, göçmenlerin göç ettikten sonra yüzleşmek zorunda oldukları etkileşim süreci ve gerçekleşen değişimlere de vurgu yapılmaktadır. Ancak bu tanımda, zaman konusuna ve bir kişinin göçmen olarak adlandırılabilmesi için yeni bir yerde ne kadar kalması gerektiğine değinmez. Yeni bir yere üç, sekiz ay ya da iki ılığına taşınan insanlar göçmen olarak adlandırılabilir mi? Bu bir tartışma konusudur.

Lee ise, zaman sorununu ele alır ve göçü yarı kalıcı veya kalıcı ikamet değişikliği olarak ifade eder (1970: 49). Bu tanıma göre göç, dönemi farklılık gösterebilir, buna karşın Lee, ikamet değişikliğinin göç olarak adlandırılabilmesi için uzun bir süre devam etmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak bu tanım, Managalam'ın tanımından farklı olarak, karar

verme sürecine veya göçmenlerin karşılaştığı etkileşimsel sistemdeki değişime değinmemektedir.

Birleşik Milletler (1970: 15)'nin göç tanımında ise aynı zamanda göç edenlerin hareketliliklerinin amacı ve süresi de vurgulanmaktadır. Bu nedenle, BM'ye göre göç uzun vadeli ve kısa vadeli göç olmak üzere iki kategoriye ayrılır. Uzun vadeli göç, en az 12 aylık bir süre için, bir kişinin normal ikametgahı dışında bir yer değiştirmeyi kapsar. Bu yer değiştirme o kişi ya da grubun gideceği yerin, her zamanki ikamet ettiği yeni ülke haline geldiği anlamına gelmektedir. Kısa süreli göç ise 12 aydan az sürmesi nedeniyle farklıdır. Bununla birlikte bu tanım, eğlence, ziyaret, iş, sağlık ve hac gibi dini amaçlı bazı hareketlilik türlerini göç tanımından hariç tutmaktadır (BM, 1998: 9-10).

Yukarıda belirtilen tüm göç tanımlarına bakıldığında, kavramın tanımlanması açık ve anlaşılır gibi görünse de aslında bir kavramın tanımlanması aynı zamanda karmaşık bir süreçtir. İşaret eder çünkü farklı bilim dalları, göç gibi çok katmanlı bir konuyla uğraşırken farklı unsurlara vurgu yapmaktadır. Yine de bu tezin odak noktası göçü yeniden tanımlamak değildir ve bu nedenle BM'nin tanımı veya İOM (Uluslararası Göç Örgütü) tarafından yapılan en son tanım, bu tez için yeterli kabul edilecektir. UGÖ'a göre, göç "insanların normal ikamet yerlerinde ülke içinde ya da uluslararası bir sınırı geçerek normal ikamet yerlerinden uzağa taşınmalarıdır" (2019: 137).

Dolayısıyla göçün; sosyal, ekonomik ve politik faktörlerin neden olduğu, hem kaynak hem de hedef ülkede insanları etkileyen toplu bir eylem olduğu söylenebilir. Bunun yanında literatürde göç kavramıyla ilgili; mekik göç, iklim göçü, ekonomik göç, kolaylaştırılmış göç, aile göçü, zorunlu göç, iç göç, uluslararası göç, düzensiz göç, işçi göçü ve düzenli göç gibi, birçok kavram bulunmaktadır. Bu farklı göç türleri, farklı göç sınıflandırmaları olduğunu ortaya çıkarabilir. Bununla birlikte, literatürü gözden geçirerek göçün birçok şekilde sınıflandırılabilir. Örneğin göç, siyasi sınırlara göre kategorize edilebilir (Dünya Ekonomik Forumu, 2017: 14). Bu durum göçmenleri; bölgeleri, ülkeleri, eyalet sınırlarını geçmelerine göre sınıflandırılabilir. Aynı eyalet veya ülke içinde hareket eden göçmenler iç göç olarak adlandırılabilirken, uluslararası sınırları aşan göçmenler uluslararası göçmenler olarak kabul edilmektedir. Dahası, göçmenler anavatanlarını terk ederken "dış-göçmenler" ve gidecekleri yere vardıklarında "iç-göçmenler" olarak da tanımlanabilir (Dünya Ekonomik Forumu, 2017: 14). Dolayısıyla, Suriyeli göçmenler, deneyimledikleri göç aşamasına bağlı olarak hem "dış-göçmenler" hem de "iç-göçmenler" olarak adlandırılabilir.

Göç, aynı zamanda göçmen hareketinin hedef noktası modellerine göre de sınıflandırılabilir (edilebilir) (Dünya Ekonomik Forumu, 2017: 14). Buna göre; göçmenlerin küçükten büyüğe ve kentsel yerleşim merkezlerine taşındığı *Step Göç* ya da anavatan ile hedef ülke arasında ileri geri hareketin olduğu *Mekik Göç* (Dünya Ekonomik Forumu, 2017: 14) olarak adlandırılabilir. Kekik göçün bir alt kategorisi, işgücü taleplerinin zirveye ulaşması nedeniyle insanların belirli mevsimlerde göç ettiği *Mevsimsel Göçtür*. Hareket kalıplarına dayanan bir başka kategori de *Zincirleme Göçtür* ve önceki göçmenlerin desteğiyle insanların bir yerden diğerine sürekli hareket zincirini ifade eder (MacDonald ve MacDonald, 1964: 82; Dünya Ekonomik Forumu, 2017: 14).

Dolayısıyla Suriyeden göçün bazı durumlarda *Step göçün* özelliklerine uyabileceği söylenebilir. *Mekik* veya *Mevsimlik Göç* tanımını kabul edildiğinde, Suriyelilerin göçünün bu tür göçe uymadığı açıktır. Son olarak, birçok Suriyeli göçmen daha önceki göçmenlerin desteğiyle hareket ettiğinden *Zincirleme Göç*, bazı Suriyeli göçmen hareketleri vakalarına uyabilir. Bu birinci bölümünde Göç Ağı Teorisi “Göç Teorileri Üzerinden Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme” başlığı altında daha ayrıntılı tartışılacaktır.

Göçle ilgili diğer bir sınıflandırma ise karar-vermeye dayanmaktadır (Dünya Ekonomik Forumu, 2017: 14). Bir taraftan göç, insanların daha iyi mali ve sosyal statüye sahip olmak için kendi özgür iradelerine dayalı olarak daha iyi bir yer arayışında göç ettikleri için *gönüllü* olabilir. Öte yandan, bazı olumsuz çevresel, politik ve sosyal durumlar nedeniyle insanların göçe zorlanmaları ise, *gönülsüz göç* olarak adlandırılabilir (Dünya Ekonomik Forumu, 2017: 14). Bu tür göç, Zorunlu göç olarak adlandırılabilir. Nitekim yukarıda belirtilen bu sınıflandırmaya dayanarak Suriyelilerin göçünün bir gönülsüz göç, dolayısıyla zorunlu göç olabileceği söylenebilir.

Genellikle Karayipler'i araştıran Gonzalez (1961: 1265)'e göre göç; “mevsimsel”, “geçici mevsim dışı”, “tekrarlayan”, “sürekli” ve “kalıcı” olabilir. Bu sınıflamadan yola çıkarak Suriyelilerin göçünün mevsimsel ya da tekrarlayan bir olgu olmadığı söylenebilir. Suriye'deki çatışma hala devam ettiğinden, Suriyelilerin geri dönüp dönemeyecekleri (ki bu mevsimlik olmayan geçici göçler olabilir) veya dönmeyeceklerini (bu durum da göçlerini kalıcı kılacaktır) kestirmek henüz zor görünmektedir. 1980'lerin sonlarında Gonzales, yukarıda belirtilen türlere “çatışma göçü” olarak adlandırdığı yeni bir tür eklemiştir (Akt. Brettell ve Hollifield, 2015: 150). Buna göre; insanları başka bir yere gitmeye zorlayan şey anavatanlarındaki şiddetli çatışmalardan kaynaklanan bir göç ifade edilmektedir. Bu tür, şu anda zorunlu göç olarak bildiğimiz şeydir ve bu tezdeki görüş bağlamında çok önemlidir.

Çünkü bu tür göç, 2011'de meydana gelen şiddetli çatışmalar ve iç savaşın neden olduğu Suriye göçüyle de örtüşmesidir.

Göç olgusunu araştırmak için birçok teori ve yaklaşım bulunmaktadır. Dolayısıyla bu tezde, göçün tüm yönlerini inceleyecek bütüncül ve sistematik kuramsal çerçevelerin olmadığı göz önünde bulundurularak, göçle ilgili bazı kavram, kuram ve bakış açıları bu çalışma kapsamında toplu olarak kullanılmaktadır. Bu ilk bölümde, Suriyelilerin Suriye'den Türkiye'ye göçü hakkında çeşitli teorik bakış açılarının bize neler söylediklerini araştırmak için bir literatür taraması yapılmıştır. Bu bölümde farklı göç teorileri gözden geçirilerek, dünyada göçün mevcut durumu araştırılmaktadır ve son olarak Suriyelilerin savaş sonrası diğer ülkelere, özellikle Türkiye'ye göçü araştırılmaktadır. Dolayısıyla bu bölümün amacı, Suriyelilerin neden göç ettiğini ve çoğunluğunun neden Türkiye'yi seçtiğini yanıtlamaktır. Bu amaçla Suriye'den Türkiye'ye göçün nedenleri ve koşulları ve de göçün yoğun olarak neden Türkiye'ye yönelik olduğu konusuna Göç Teorileri: Göç Nedenleri; Dünya Göçü Bağlamında Suriye Göçü; Suriye'den Türkiye'ye Göçün Nedenleri ve Koşulları olmak üzere üç soru başlığı altında yanıt aranacaktır.

1.1.1. Göç Teorileri: Göç Nedenleri

Daha önceki bölümlerde ifade edildiği gibi göç, olağan bir ikamet yerinden aynı ulus-devletin içinde veya dışında bulunan diğerine yarı kalıcı veya kalıcı bir coğrafi harekettir. Bu tanım, göçü basit bir olay olarak göstermekte ve göç etmenin zorluklarını yansıtmamaktadır. Bu zorlukların kaynağı göçün çok yönlü olmasıdır. Bilim adamlarının çeşitli yönlerini inceleyebilmeleri için, farklı bakış açılarına ve göç teorilerine büyük ihtiyaç vardır. Örneğin, bir kişi bir yerden başka bir yere göç ettiğinde şu soruların sorulması gerekir: Göç eden kişi kim ve bu göç kararını nasıl aldı? Bu göçün göç eden kişi ve ailesi gibi geride bıraktığı ülkesi ve yeni göç ettiği toplum üzerindeki etkileri nedir? Bu kişi neden göç etti ve karar verme sürecini etkileyen faktörler nelerdir?

Ne kadar sistematik olursa olsun hiçbir teori tüm bu sorulara cevap veremez. Bu nedenle, bilim adamları çeşitli teorik perspektifler ortaya koymuşlardır. İnsanların neden göç ettiklerini yanıtlamakla ilgilenen en eski teorik perspektiflerden birisi göçün itici ve çekici faktörleridir. Bu teorik çerçeveye göre, bir kişiyi menşe ülkesini terk etmeye iten nedenler, yani itici faktörler ve bir kişiyi belirli bir hedef ülkeye çeken nedenler, yani çeken faktörler bulunmaktadır (Lee, 1966: 47-57; Passaris, 1989: 525). Bu teoriye göre, bilim adamları; birisini göç etmeye neyin motive ettiğini anlayabilmek için, menşe ülkeyi veya varış ülkesinin veya her ikisinin de incelenmesi gerektiğini söylemektedir. Bu nedenle, bu teorik çerçeveye

göre, Uluslararası Göç, bireyi menşe ülkeden ayrılmaya teşvik eden veya ayrılmaya iten güdülerin (yani iten faktörlerinin) ve bireyi belirli bir varış ülkesine çeken güdülerin (yani çeken faktörlerin) bir sonucudur (Lee, 1966: 47-57; Passaris, 1989: 525). Öberg (1996: 1), bu faktörlerin yumuşak veya sert olabileceğini ilave etmiştir. Yumuşak faktörler işsizlik ve yoksulluk gibi kritik koşullarla ilişkiliyken, sert faktörler insani krizler, doğal afetler ve savaşlar gibi daha da kritik ve sert koşullarla ilişkilidir. Bu nedenle hem yumuşak hem de sert faktörlerin ekonomik, ekolojik veya sosyo-politik olabileceği söylenebilir (Dünya Ekonomik Forumu, 2017: 15-16).

Ekonomik faktörler; ya işsizlik ve yoksulluktan kaçınmak gibi iten faktörler ya da iş fırsatı veya eğitim aramak gibi çeken faktörler olabilir. Ekolojik faktörler; doğal afetler ve iklim değişiklikleri gibi iten faktörler veya bol miktarda doğal kaynak ve elverişli iklim arayışı gibi çeken faktörler olabilir. Hem ekolojik iten hem de çeken faktörler; bu faktörlerle ilgili olayların ciddiyetine bağlı olarak yumuşak veya sert faktörler olarak kabul edilebilir.

Son olarak, sosyo-politik faktörlerle ilgili olarak, iten ve çeken faktörler de olabilir. Çeken faktörler, aile birleşimi ve entegrasyonu ve sosyal uyum arayışı gibi olsa da, iten faktörler savaştan, zulümden veya kölelikten kaçma olabilir. Tüm bu faktörler, görülen vakanın şiddetine bağlı olarak yumuşak veya sert olabilir. Bununla birlikte, iten ve çeken faktörler modelini eleştirenler, onu aslında deskriptif olduğunu ve bu nedenle değerini sınırlı olduğunu belirtmektedirler (Skeldon, 1990: 125-126). Diğer eleştirmenler, itme ve çekme modelinin, diğer faktörlerin rolünü dikkate almadan göçün yalnızca demografik, çevresel ve ekonomik faktörlerden kaynaklandığını iddia etmesi nedeniyle, deterministik olduğunu ilave etmektedirler (Castles, de Haas ve Mark, 2014: 29). Bu sorunu ele alan en iyi bilinen bir diğer yaklaşım, Neoklasik ekonomidir. Bu teori işçi göçünü açıklamak için geliştirilmiştir (Todaro, 1976: 40-41). Bu teoride; işgücü arz ve talebindeki coğrafi farklılıkların hem iç hem de uluslararası göç hareketlerinin nedeni olduğu öne sürülmektedir. Bu teoriye göre, uluslararası göç, ülkeler ve işgücü piyasaları arasındaki ücret seviyelerindeki farklılıkların bir sonucudur. Bu teori; ücret seviyelerinde farklılık olmasaydı hiçbir işçi göçünün olmayacağı anlamına gelmektedir (Todaro, 1976: 40-41). Bu nedenle, göç hareketleri, bir bireyin mevcut durumları ile göç sırasında beklenen gelirleri arasındaki karşılaştırmasına dayanan bireysel, gönüllü, özerk eylemlerdir (Arango, 2000: 285). Teori ayrıca hareketin iki yönden birisinde gerçekleşebileceğini öne sürmektedir. Birinci yön sermaye-fakiri/işgücü-zengini ülkelerden sermaye-zengini/işgücü-fakiri ülkelere doğru giderken, ikinci yön sermaye-zengini/işgücü-fakiri ülkelerden sermaye-fakiri/işgücü-zengini ülkelere doğrudur. İlk yön, finansal iyileşme arayan yoksul göçmen emekçiler tarafından kullanılırken, ikinci yön, becerileri için daha

yüksek getiri arayan yüksek-vasıflı işçiler tarafından kullanılmaktadır (Todaro, 1976: 43). Teorinin yukarıda bahsedilen bölümü, Neoklasik ekonominin makro düzeyiyle ilgilidir.

Bununla birlikte, bu teori aynı zamanda neoklasik ekonominin mikro düzeyini ve buna bağlı göçü de ele almaktadır (Todaro, 1976: 43). Teoriye göre, göç etmek isteyenler bir yerden başka bir yere göç etmenin maliyetlerini ve faydalarını hesaplamaktadırlar. Bu nedenle, insanlar belirli bir süre boyunca en yüksek geliri elde etmeyi bekledikleri yerlere göç etmektedir. Bu teori, potansiyel göçmenlerin alternatif yerlere taşınmanın maliyetlerini ve faydalarını hesapladıkları savunulmaktadır. Teorik olarak, bireyler, belirli bir süre boyunca en büyük geliri bekledikleri yere göç ederler. Her bir göçmenin insani sermayesi, hedef ülkede istihdam olasılığını ve beklenen kazancını artırabilir ve bu nedenle her bir bireyin göç olasılığını etkilemektedir (Todaro, 1976: 43). Bu teori, bu nedenle, iki kapitalist ekonominin ücretlerindeki farklılıkları açıklama eğilimindedir. İlk ekonomide, iş bulamayan fazla sayıda işçi ön plana çıkarılırken, ikinci ekonomide, fazla sermaye ve göç öne çıkmaktadır (Massey ve ark., 1993: 433). Harris ve Torado (1970: 1970: 129)'ya göre, göç, dengeye ulaşıldığında sona eren bir dengesizlik olgusudur (Harris ve Todaro, 1970: 129). Ancak, bu teoriler diğer akademisyenler tarafından eleştirilmektedir. Bazılarına göre, neoklasik ekonomi çok basittir ve bu nedenle, ücret farklarının yokluğunda geri dönüş göçü veya insanların göçü gibi belirli yönleri açıklayamaz (de Haas, 2007). Bununla birlikte, hem itme hem çekme hem de neoklasik yaklaşımlar bilim adamları tarafından eleştiri konusu olmuştur. Bazı eleştirmenlere göre, her iki teori de sınırlıdır ve bu nedenle karar-verme ve değişen koşullarda insan eylemini hesaba katmaz (Castles, de Haas ve Mark, 2014: 36).

İnsanların neden göç ettiği konusunu ele alan diğer bir yaklaşım Yeni Göç Ekonomisi veya (NELM)'dir. Temelde bu teori, neoklasik göç teorisinin eleştirmenlerinin bir cevabı olarak ortaya çıkmıştır (Massey ve ark., 1993: 433). Neoklasik göç yaklaşımını göçü analiz etmek için yetersiz bulmaktadırlar, çünkü esas olarak insan eylemini dikkate alma hususu ele alınmamaktadır. Bununla birlikte, insan ajansını vurgulayan bu teori, göç kararlarının yalnızca potansiyel geliri maksimize etmekle değil, aynı zamanda riskleri en aza indirmekle yönlendirildiğini öne sürmektedir (Stark ve Bloom, 1985). Bu nedenle, göç etme kararları, yalnızca bir birey tarafından değil, aynı zamanda bu tür kararların toplu olarak alındığı bir grup akraba aile veya hane halkı tarafından alınmaktadır. Stark ve Bloom (1985)'a göre, gelişmiş ülkelerdeki insanlar, gelişmekte olan ülkelerde yaşayanlardan farklı şekilde riski en aza indirmeye çalışmaktadırlar. Gelişmiş ülkelerde, refah devleti ve sigorta sistemleri ile risk en aza indirilir. Birey, işi için bir gelişme ararsa, bu kişi kredi kuruluşları ve sermaye piyasaları tarafından sağlanan bir kredi alabilir (Stark ve Bloom, 1985).

Ancak, gelişmekte olan ülkelerde böyle bir seçenek mevcut olmadığından veya bu kredi aşırı yüksek bir maliyetle gerçekleştirilebileceğinden, hane halkı risklerle yüzleşmek zorundadır. Bu nedenle, göç, hane halkları tarafından riskleri çeşitlendirmek için bir strateji olarak kullanılmaktadır. Bu durum, göç etme kararının yalnızca gelir artırma iradesi tarafından yönlendirilmediği, aynı zamanda riskleri çeşitlendirdiği anlamına gelmektedir. Bu nedenle, yeni göç ekonomisi yaklaşımı temel alındığında, (neoklasik ekonomi yaklaşımının aksine), farklı ülkelerdeki ücret farklılıkları ortadan kalksa bile, göç durmayacaktır. Bu teoriye göre, göç hareketleri bir topluluk içindeki gelir dağılımında değişikliğe neden olur ve bu da daha fazla insanın göçüne yol açmaktadır (Stark ve Bloom, 1985). Bununla birlikte, NELM perspektifi tek haneleri analiz etmekle sınırlıdır, ancak, göç süreçleri için önemli olan, hanelerin sırayla karışık olduğu ve daha geniş sosyal yapıyı dikkate almamaktadır.

Uluslararası göçü ele almak için kullanılan bir başka yaklaşım da İkili İşgücü Piyasası Teorisidir. Bu teoriye göre, gelişmiş ülkelerdeki çekim faktörleri göçün ana nedenidir ve bu nedenle, gönderen ülkelerdeki itici faktörler insanları göç etmeye motive etmede bir rol oynamamaktadır (Piore, 1979: 35). Bu, gelişmiş ülkelerde ekonominin yapılanma biçiminin sürekli bir emek arzını gerektirdiği anlamına gelir. Teori, tehlikeli, talepkar, daha az maaşlı ve daha az prestijli olabileceğinden her zaman doldurulması kolay olmayan işler olduğunu öne sürmektedir. Bununla birlikte, işverenler bu tür işleri işgücü piyasasının alt düzeylerinde doldurma sorunları ile karşılaştıklarında, sosyal hiyerarşi kısıtlamaları nedeniyle işçileri çekmek için gelirleri artırmazlar ve artıramazlar. Aksine, işverenler bu tür daha düşük ücretli işleri göçlerle doldururlar (Piore, 1979: 40).

Bu nedenle, gelişmiş ülkelerdeki gelişmiş kapitalist piyasalar, birincil ve ikincil sektörler olduğu için ikilikleriyle karakterize edilirler (Piore, 1979: 40). Birincil sektör, daha yüksek gelir, güvenlik ve kariyer geliştirme olanakları ile öne çıkar ve bu nedenle yerlileri cezbeder. Öte yandan, ikincil sektördeki işler düşük vasıflı, daha az ücretlidir, daha az prestijlidir ve bu nedenle göçmenler tarafından doldurulur. Dolayısıyla gelişmiş toplumlarda ekonomilerin yapısal özelliklerinden dolayı her zaman uluslararası emekçilere, dolayısıyla da göç talepleri bulunmaktadır. Bu teori, uluslararası göçün, bireyler ve hane halkı tarafından alınan kararları vurgulayan diğer iki teoriden farklı olarak, gelişmiş ülkelerdeki modern kapitalist ekonominin içsel emek taleplerinden kaynaklandığını ileri sürmektedir (Piore, 1979: 40). Bu nedenle, ikili işgücü piyasası teorisi, göçün farklı yönleri için faydalı bir açıklama sağlamaktadır. Bununla birlikte, makro düzeyde göç kararlarını ele alsa bile, mikro düzeydeki kararları “ekonomik küreselleşmenin ve ulusal sınırların ötesine geçmenin doğal bir sonucunu” ele almaz (Massey, ve ark., 1993: 32).

Göçün arkasındaki nedenlere ve güdülere ışık tutabilecek bir başka bakış açısı da Dünya Sistem Teorisidir. Bu teorinin yazarı Immanuel Wallerstein (1974: 401), dünya ülkelerini üç kategoriye ayırmaktadır: çekirdek ülkeler, yarı çevre ülkeler ve çevre ülkeler. Çekirdek ülkeler yüksek becerilere ve sermaye yoğun üretime odaklanırken, diğer iki kategorideki ülkeler düşük becerili ve emek yoğun üretime odaklanmaktadır. Bu teori, dünya sistemlerindeki kapitalist gelişme ve genişlemenin göç hareketlerine neden olduğunu öne sürer. Bu nedenle, çevre ülkelerde ve eski kolonilerde gelişme ve genişleme gerçekleştiğinde, buna yerel üretim sistemlerinin yıkımı eşlik etmektedir. Yarı-çevre ve çevre ülkelerdeki endüstriyel gelişme, şehirlere doğru iç göçe yol açmaktadır. Bu tür bir gelişme, kültürel bir etkiye sahip olduğu için ekonomik sahnenin ötesine geçer. Spesifik olarak, böyle bir gelişmeye çekirdek ülkelerin yarı-çevre ve çevre ülkelere yönelik kültürel bir "emperyalizmi" eşlik etmektedir (Wallerstein, 1974: 401). Bu durum, yeni kültürel modellerin benimsenmesine yol açar ve bu da uluslararası göçe yol açar. Bu durum, gelişmekte olan ülkelerdeki insanların çekirdek kapitalist ülkelerin kültürlerinden etkilendiği anlamına gelir ve bu da uluslararası bir göçe neden olur. Bu tür uluslararası göç, özellikle sömürge ilişkileri bağlamında artmaktadır. Bu nedenle, mallar ve hammaddeler yarı çevre ve çevre ülkelere merkez ülkelere giderken, insanlar çekirdek ülkelere yarı çevre ve çevre ülkelere ters yönde hareket etmektedir (Massey ve ark., 1993: 445).

Yukarıda belirtilen tüm göç teorileri gibi bu teoride çeşitli akademisyenler tarafından eleştirilmiştir (Barfield, 1998). Örneğin, bazı akademisyenler teorinin kültürel yönü göz ardı ettiğini ve esas olarak ekonomik yöne odaklandığını düşünmektedir. Diğer akademisyenler, Wallerstein'in teorisinin son derece çekirdek merkezli ve eyalet merkezli olduğuna inanmaktadır (Robinson, 2011: 741). Bazı eleştirmenler, bu teorinin sözlü olarak ifade edilebildiğine, ancak çok genel olduğu için matematiksel denklemler veya göç tahmini sağlamadığına inanmaktadır (Bijak, 2010: 37-51).

Kısaca, Neoklasik ekonomi, Yeni Göç Ekonomisi, İkili İşgücü Piyasası Teorisi ve Dünya Sistemi teorileri insan göçüne odaklanmıştır. Bununla birlikte, tüm bu teoriler özellikle işçilerin dahili ve uluslararası göçüyle ilgilidir. Neoklasik ekonomi, ülkeler ve işgücü piyasaları arasındaki ücret seviyelerindeki farklılıklardan kaynaklanan işçi göçünü ele almaktadır. Yeni Göç Ekonomisi teorisi, potansiyel geliri en üst düzeye çıkarmak ve riskleri en aza indirmek suretiyle işçilerin göçünü ele almaktadır. İkili İşgücü Piyasası Teorisi, gelişmiş ülkelerdeki çekici faktörleri ve bunların daha iyi fırsatlar aramak için işçileri göç etmeye nasıl etkilediğini ele almaktadır. Dünya Sistem Teorisi, sömürgeleştirilen ve sömürgeleştirilen ülkeler bağlamında gerçekleşen işçi göçünü ele almaktadır.

1970 yılında Mabogunje, Göç Sistemleri Teorisi adını verdiği başka bir göç teorisi oluşturmuştur. Ona göre göç sistemi, insan, mal, hizmet ve bilgi akışlarıyla birbirine bağlanan yerler bütünüdür. Bu da göç hareketlerine yol açar. Bu teoride Mabogunje, bilgi ve geri bildirim mekanizmasının göç sistemlerini etkilemede oynadığı role odaklanmaktadır. Varış ülkesinden gelen göçün ilerleyişi hakkında olumlu bilgilerin önemli olduğunu ve göçü daha fazla teşvik ettiğini ilave etmektedir. Mabogunje'nin odak noktası, Afrika kıtasındaki kırdan kente göçtür. Bununla birlikte, Portes ve Böröcz (1987: 606-630) teoriyi uluslararası göç alanına genişletmiştir.

İnsanların göç hareketlerinin arkasındaki nedenleri ele alan bir başka teori ise Göç Ağları Teorisidir. Göçmenleri, eski göçmenleri ve göçmen olmayanları menşe ve varış bölgelerinde akrabalık, arkadaşlık ve ortak topluluk köken bağları aracılığıyla birbirine bağlayan kişilerarası bağlar dizisi olarak tanımlanabilir (Massey ve ark., 1993: 448). Bu teori, insanlar arasındaki bağlantıların insanların mikro düzeyde göç etme kararlarını nasıl etkilediğini açıklamaya çalışmaktadır. Hem vatan hem de varış yerindeki itme ve çekme faktörlerine odaklanan diğer teorilerin aksine, bu teori, göçü teşvik eden bir faktör olarak her iki taraftaki insanlar arasındaki bağlantılara odaklanmaktadır. Faist (2000: 6), ekonomik eşitsizliklerin (yukarıda bahsedilen teorilerin iddia ettiği gibi) sürekli göç akışını açıklayan tek açıklama olmadığını belirtmektedir. Aksine, bu tür fenomenlere yol açan çeşitli faktörlerdir, bu faktörlerden birisi de göç ağlarıdır.

Bu teoriye göre, göçmenlerin menşe ülkesinde diğer göçmenler, aileler ve arkadaşlarla kurdukları ve sürdürdükleri sosyal ilişkiler, daha fazla göçe yol açabilecek sosyal ağların ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu tür ilişkiler ve sosyal ağlar ve ilişkiler bu nedenle doğrudan ve dolaylı olarak göç sürecini kolaylaştırmaktadır (Boyd, 1989: 639). Genellikle, potansiyel göçmenler istenen destinasyonda işlerin varlığından haberdar değildir. Aksine, potansiyel göçmenler genellikle belirli bir iş hakkında bilgiye sahiptir ve bu bilgi, istenen varış yerinin işgücü piyasasındaki fırsatları göstermektedir (Sassen, 2003: 10-11).

İnsanların başka ülkelere göç etme kararlarında önemli bir rol oynayabilecek birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler arasında savaş, sömürgeleştirme, işgücü alımı, ortak bir kültüre, dile ve coğrafi yakınlıklara sahip olma yer almaktadır (Massey ve ark., 1993: 454). Bununla birlikte, bir grup göçmen bir varış ülkesine yerleştiğinde, diğerlerini de bu ülkeye göç etmeleri için etkilemektedir (Massey ve ark., 1993: 454). Böylelikle ağlar, göç hareketleri ile ilgili riski azaltarak yeni insanların arzulanan bölgeye göç etmesini kolaylaştırmaktadır (Munshi, 2003: 597).

Ağ teorisi ile ilgili bir kavram, göçün "kümülatif nedenselliğidir". Anavatanda göçün neden olduğu ve muhtemelen daha fazla göçe yol açması muhtemel bir dizi değişikliği ifade etmektedir (Massey, 1990: 58). Bu durum, bir göçün gerçekleştiği her seferinde, anavatandaki insanlar ile varış ülkesi arasında yeni bağlantılar oluşturduğu anlamına gelmektedir. Bu teori, bir kişinin veya bir hane halkının kararının, bu tür bir kararın verildiği sosyoekonomik bağlamdan etkilendiği önermesine dayanmaktadır. Buna karşılık, bir göç hareketi, daha sonra bir göç kararının alındığı bağlamı etkilemektedir. Bu nedenle, anavatandaki potansiyel göçmenlerin, göç etme kararı almaları bu tür bağlantılarına bağlıdır. Bu nedenle, bu tür ağlar ve sosyal bağlantı, ağlarda ve sosyal bağlantılarda bir genişlemeye yol açan daha fazla göçe yol açmaktadır (Massey, 1990: 58).

1.2. Dünya Göçü Bağlamında Suriye Göçü

Bu bölümde küresel göç ele alınmakta ve bazı yönleri üzerinde durulmaktadır. Küresel göç literatürünün tartışılması, günümüzdeki göç hareketlerinin anlaşılmasını sağlamaktadır. Ayrıca, literatürün gözden geçirilmesi, Suriyelilerin göçünün gerçekleştiği bağlamı bilmeye yardımcı olur. Bu bağlamı bilmek, Suriye göçünün bazı yönlerinin ve öneminin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

1.2.1. Dünya Göçü

Hem iç hem de uluslararası göç gereklidir. Her zamankinden daha fazla küreselleşmiş bir dünyada yaşarken, birçok düzeyde karşılıklı bağımlılığa ve birbirine bağlılığa tanık olmaktadır. Günümüzde göç olup olmayacağı tartışma konusu değildir. Bununla birlikte, akademisyenlerin daha çok yoğunlaştığı, göçün olumlu yönlerini artıracak ve olumsuz yönlerini azaltacak bir şekilde nasıl yönetileceğidir. Göç teorileri bir mercekle olarak kullanıldığında, yukarıda belirtilen farklı uluslararası pazarların birbirine bağlı olduğu görülmüştür, bu durum da uluslararası göçün zamanla daha büyük bir rol oynamasına neden olmaktadır.

2010 yılında uluslararası göçmen sayısı 214 milyondur (UGÖ, 2010: 29)¹ ve 2019'da bu rakam 272 milyona ulaşmıştır (UN DESA - Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi, 2019: 3), bu da 10 yıldan kısa bir süre içinde 50 milyon insanın uluslararası göçmenler haline geldiği anlamına gelmektedir. Bu göçmenler dünyanın farklı kıtalarına dağılmış durumdadır; yaklaşık 82 milyon göçmene ev sahipliği yaptığı için Avrupa birinci sıradadır, ardından 59 milyonu barındıran Kuzey Amerika ve 49 milyon uluslararası

¹ Alındığı kaynak <https://www.prb.org/2020-world-population-data-sheet/#:~:text=The%20world%20population%20is%20projected,as%20in%20the%20United%20States>. (Erişim Tarihi: 10.12.2020).

göçmenin yaşadığı Kuzey Afrika ve Batı Asya gelmektedir (UN DESA, 2019: 3). Sonuç olarak, uluslararası göçmenlerin sayısı, 2000'de yüzde 2,8 ve 2010'da yüzde 3,2'ye kıyasla, dünya toplam nüfusunun yüzde 3,5'ini temsil etmektedir (UN DESA, 2019: 3). Farklı araştırmalarla yapılan tahminler, gelecekte de göçmen sayısının artacağını önermektedir (UNHCR - Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, 2019: 11). Dolayısıyla, 272 milyon olan uluslararası göçmen sayısı artmakta ve yaklaşık 273 milyon olan Endonezya nüfusu ile eşdeğer olduğu için büyük görünse de, bu sayı dünya tam nüfusu ile yani 7.8 milyar ile karşılaştırıldığında oldukça küçüktür (Nüfus Referans Bürosu, 2020)².

Kısa veya uzun süreli yeni bir ikamet kurmak amacıyla aynı ülke veya siyasi devlet içindeki insanların hareketi anlamına gelen iç göçmenlerin sayısı 2013 yılında 763 milyona ulaşarak (UGÖ, 2019: 108), uluslararası göçmen nüfus sayısının neredeyse üç katına ulaşmıştır (UN DESA, 2013: 1). Dolayısıyla, hem iç hem de uluslararası göçmenlerin sayısı her zaman artmış olsa da, dünya nüfusunun büyük çoğunluğunun göçmen olmadığı fark edilmektedir.

1.2.2. Suriyelilerin Göçü

Yaklaşık 10 yıl önce, sözde Arap Ayaklanması'nın başlamasıyla, Suriye'deki ve diğer birçok Ortadoğu ülkesindeki çatışmaların başlamasıyla Suriye içinde ve dışında 12 milyondan fazla insanın yerinden edilmesine yol açmıştır (UN DESA, 2018). Savaş öncesi dönemde Suriye nüfusunun yarısını temsil eden bu 12 milyondan 6.5 milyondan fazlası, başta Türkiye, Ürdün, Lübnan, Irak gibi komşu ülkelere ve diğer ülkelerden Almanya ve İsveç'e göç etmiştir. Dikkat edilmesi gereken ilk nokta, Suriyeli göçmenlerin çoğunun coğrafi olarak Suriye'ye yakın olan ve dolayısıyla Ortadoğu içinde bulunan ülkelere göç etmesidir. Daha önce de belirtildiği gibi, 2010 yılında 221 olan dünyadaki uluslararası göçmenlerin sayısı 2019'da 272 milyona sıçramıştır. Son 10 yılda uluslararası 50 milyon göçmenin yaklaşık 6.6 milyonu Suriyeli göçmenlerden oluşmaktadır. Nisan 2011'de Suriye'de savaşın başladığı düşünüldüğünde (UN DESA, 2019) o dönemde Suriye'de yaşayan Suriyelilerin nüfusu 22.4 milyondur (Erdoğan, 2019: 2). Bu rakamlara bakıldığında uluslararası Suriyeli mültecilerle birlikte, Suriye içinde yerlerinden edilmiş yaklaşık 6.1 milyon iç göçmen bulunmaktadır. Bu sayı, son 10 yılda toplam 12 milyon Suriyelinin yani Suriye nüfusunun yarısının göçmen olduğu anlamına gelmektedir.

² Alındığı kaynak <https://www.prb.org/2020-world-population-data-sheet/#:~:text=The%20world%20population%20is%20projected,as%20in%20the%20United%20States>. (Erişim Tarihi: 10.12.2020).

Bu tez Suriye dışında yaşayan Suriyeli göçmenlerle ilgilidir. UN DESA (2019: 9) ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuk Acil Durum Fonu'na (2019: 18) göre, 2011'de başlayan Suriye iç savaşının neden olduğu mülteci krizi, dünyanın en büyük krizi olarak kabul edilmektedir. Ancak bu araştırma için birkaç anahtar kelime tanımlanması önemlidir.

“İrk, din, milliyet, belirli bir sosyal gruba mensup olması veya siyasi görüşleri yüzünden zulme uğrama korkusu nedeniyle, vatandaşı olduğu ülkenin dışındadır; ve bir yarar sağlamayacağı için, ya da korkusu yüzünden, o ülkenin korumasından yararlanmakta isteksizdir; veya bu tür olayların bir sonucu olarak tabiiyeti olmayan ve eski mutlak ikametgahının dışında kalan, bu tür bir korku nedeniyle ona geri dönemeyen veya isteksiz olan kişiler” (UNHCR 1999; aktaran İOM, 2019: 79-80).

O halde savaş, zulüm, ölüm korkusuyla memleketini başka bir ülkeye terk eden kişiye mülteci denilebileceği söylenebilir. Böyle bir kişi, iktidardaki hükümetten farklı siyasi veya dini görüşlere sahip olduğu veya farklı etnik köken, ırk, üyelik veya sosyal gruba (iktidardaki hükümetten) ait olduğu için zulüm görmektedir. Kişi bu tür farklılıklar nedeniyle ülkesini terk eder ve bu nedenle geri dönemez ve başka bir ülkede kalmaya zorlanır. UNHCR'e (2017)³ göre, savaşlar ve zulüm nedeniyle yaklaşık 20 milyon kişi zorla yerinden edilmektedir. Haziran 2017 itibarıyla, dünya çapında yaklaşık 65 milyon zorla yerinden edilmiş insan bulunmaktadır. Bu insanlardan, yarısı Kuzey Afrika'nın Orta Doğu'sundandır (MENA-ODKA) ve mülteci sayıları yaklaşık 22 milyon kişidir. Günümüzde bu tanımlı uluslararası Suriyeli göçmenlere uygularsak dünyanın dört bir yanına dağılmış 6,6 milyon Suriyeli mülteci olduğunu söyleyebiliriz.

Bu durum, bu insanların zorunlu göçün (veya 1961'de Gonzalez tarafından adlandırıldığı şekliyle çatışmalı göçün) mağdurları oldukları ve evlerine dönemedikleri anlamına gelmektedir (1264-1280). Başka bir ifadeyle, bu Suriyeli mültecilerin, “genellikle silahlı çatışma veya doğal afetler nedeniyle bir kişinin evinden veya ülkesinden zorla çıkarılması” olarak tanımlanabilecek *yerinden edilme göçünün* mağdurları oldukları da söylenebilir (UGÖ, 2019: 29). İlgili diğer bir anahtar kavram *sığınmacı* kavramıdır ve bu kavram, “kendi ülkesi dışındaki bir ülkede zulüm veya ciddi zarar görmemek için güvenlik arayan ve ilgili uluslararası ve ulusal belgeler kapsamında mülteci statüsü başvurusu hakkında bir karar bekleyen kişi” (UGÖ, 2019: 12) anlamına gelmektedir: Bu, mülteci gibi bir sığınmacının zulüm korkusuyla anavatanını terk etmek zorunda kaldığı anlamına gelmektedir.

³ Alındığı kaynak

<https://www.unhcr.org/globaltrends2017/#:~:text=In%202017%2016.2%20million%20people,new%20high%20of%2068.5%20million.> (Erişim Tarihi: 14.12.2020)

Bu, her sığınmacının bir mülteci olduğu anlamına gelmektedir. Bir mülteciyi sığınmacı yapan şey, kaçtığı ülkede mülteci statüsü almak için başvurmadır.

Bu tezde incelenen bir diğer önemli kavram ise göçmen. Göçmenleri, "normal ikamet yerlerinden, uluslararası bir sınırı geçerek veya bir ülke içinde" hareket eden ve en az 12 ay uzakta kalan kişiler olarak tanımlanmaktadır (UGÖ, 2019: 137). Tezdeki üç kavramı karşılaştırdığımızda, birbirleriyle örtüştüğü açıktır. Bununla birlikte, bir kavram olarak göçmenin bir mülteciden daha geniş, dolayısıyla da bir sığınmacıdan daha geniş bir kavram olduğuna dikkat edilmesi önemlidir. Bu durum, tüm mülteciler ve sığınmacıların zorunlu olarak göçmen olduğu anlamına gelmektedir, ancak tüm göçmenler ille de mülteci veya sığınmacı değildir. Bu durum aynı zamanda tüm sığınmacıların mülteci oldukları anlamına gelir, ancak tüm mülteciler illa ki sığınmacı değildirler. Dolayısıyla 2011'den beri Suriye'den kaçan Suriyelilerin hepsinin göçmen oldukları söylenebilir. Türkiye, Cenevre 1951 Mülteciler Sözleşmesini imzalamıştır. Bu da yalnızca Avrupalı sığınmacılara mülteci statüsü verilebileceği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, Suriyeli göçmenlere yasal olarak “mülteci” denilememektedir. Bu nedenle Türkiye'ye geldiklerinde Suriyeli göçmenler, “misafir” olarak adlandırılmakta (Cenikli, 2015) ve günümüzde, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) tarafından “Geçici Koruma Statüsü” verilmekte ve denetlenmektedir (Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi, 2001). Bu statü, Suriyelilerin sağlık ve eğitim gibi temel kamu hizmetlerine erişebilecekleri anlamına gelmektedir. Ancak, işgücü piyasasına sınırlı erişimleri bulunmaktadır. Suriyeli göçmenlerden kayıtlı 3.580.263 kişi halihazırda kendilerine ev sahipliği yapan Türkiye'de yaşamaktadır (Mülteciler Derneği, 2020)⁴. Suriyeliler ve Suriye'den göç etmeleri ile ilgili çoğu araştırmada mülteci kelimesi kullanılmaktadır. Ancak bu tezde göçmen kelimesini diğer iki kelimedenden (mülteci veya sığınmacı) daha geniş olduğu için kullanmayı tercih edilmiştir.

Suriye'ye komşu ülke olan Ürdün ise Suriyeli mültecilerden 1.36 milyon (Ürdün Suriye Krizine Müdahale Planı 2020-2022, 2020), Lübnan ise yaklaşık 892 bin (Fuente, 2020), Irak 245.800 bin, Mısır 129.000 (UNHCR, 2019: 20) Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Diğer bölge ülkelerinde ise daha az sayıda Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Suriye'ye komşu olmayan ülkeler de Suriyeli göçmenlere ev sahipliği yapmaktadır. Buna göre; Almanya'da 572.800 ve İsveç'te 113.400'e Suriyeli mülteci bulunmaktadır (UNHCR, 2019: 20). Dolayısıyla 6.5 milyon Suriyeli göçmene 126 ülkenin ev sahipliği yaptığı ve Suriyeli mültecilerin azınlığının yani % 15'inin başta Almanya ve İsveç olmak üzere Avrupa

⁴ Alındığı kaynak https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?fbclid=%C4%B1war2ru93ynuckxa1va20sgq6blxd_cqu9v8kddp5pi4_%20f%C4%B1lwao79mhyjadbo (Erişim Tarihi: 10.12.2020).

lkelerinde yaşadığı, çoğunluğunun yani % 80'inin komşu ülkede, özellikle Türkiye, Lübnan ve Ürdün'de yaşadığı söylenebilir. Bu durumda da Suriye dünyadaki en büyük mülteci kaynağı olmakta, yani 6.7 milyon (UG, 2020: 39) ve Türkiye en büyük mülteci alıcısı 3.5 milyon lmaktadır (Gıda ve Tarım rgt - GT, 2020: 5; UG, 2020: 40).

Ortadoğu, son elli yılda göçmen sayısında büyük bir artışa tanık olmuştur. Özellikle, hem ülke içinde hem de uluslararası düzeyde yerlerinden edilmiş göçmenlerin sayısında büyük bir artış olmuştur. Büyük bir zorunlu göç dalgasına neden olan en önemli olaylardan birisi, 1979'daki İran devrimidir. İran, başta Afganistan ve Irak olmak üzere çok sayıda mülteciyi ağırlamaktadır ve bir gç dalgasının kaynağı olmuştur. Hakimzadeh⁵'e (2006) göre İran, 1980'lerde, 1990'larda ve 2000'lerde yaklaşık 3 milyon Afgan mülteci ve yaklaşık 1.2 milyon Iraklıyı kabul ederken, İranlı göçmenlerin sayısı 2000 yılına kadar İran'dan ayrılan 1 milyon İranlıya ulaşmıştır.

Orta Doğu'da meydana gelen büyük olayların neden olduğu bu yerinden edilme dalgaları devam etmektedir. İlk körfez savaşıyla 1.2 milyon civarında Iraklı İran'a, yaklaşık 300 bin Iraklı ise diğer komşu ve Avrupa ülkelerine göç etmiştir. Daha sonra ABD'nin 2003'teki Irak işgali ile yaklaşık 3 milyon Iraklı yerlerinden olmuştur. Irak halkının 1.3 milyonu ülke içinde yerinden edilirken, yaklaşık 1.5 milyonu ise Türkiye, Suriye ve Ürdün gibi komşu Ortadoğu ülkelerine göç etmiştir (aktarıldığı üzere de Haas ve Mark: 2014). Daha erken döneme gidilirse en büyük gç dalgalarından biri, 1948 Arap-İsrail atışmasının ardından meydana gelmiş ve şu an Filistin içinde ve dışında yerlerinden edilmiş 5.6 milyon kayıtlı Filistinli yaşamaktadır (UNHCR, 2019: 2; UNRWA - Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı: 2020)⁶. Uluslararası mültecilerin çoğu komşu Orta Doğu lkelerinde yaşmaktadır. Ürdün 2 milyondan fazla kişiye ev sahipliği yaparken, Lübnan yaklaşık 180.000 ve Suriye 438.000 mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Filistin'de Batı şeria'da 800.000 ve Gazze'de 1.4 milyon kayıtlı mülteci vardır (UNRWA, 2020)⁷.

Bu nedenle, Orta Doğu'nun gle ilgili yeni eğilimlere tanık olduğu dikkat çekicidir. Bu eğilimler her türden gle ilgilidir. Ancak, bu yazıda çatışmaların neden olduğu kitlesel göç eğilimlerine odaklanılmıştır. Bu yazıda, sözde Arap Baharı'nın ardından yerinden edilmiş topluluğun en fazlasını alan bir ülke olan Türkiye odak noktasıdır. Türkiye'nin kuruluşundan önce, tarihsel olarak Anadolu bölgesi, çok sayıda kültürel çeşitliliği beraberinde getiren çok

⁵ Alındığı kaynak <https://www.migrationpolicy.org/article/iran-vast-diaspora-abroad-and-millions-refugees-home> (Erişim Tarihi: 23.04.2021).

⁶ Alındığı kaynak <https://www.unrwa.org/who-we-are> (Erişim Tarihi: 23.04.2021).

⁷ Alındığı kaynak <https://www.unrwa.org/who-we-are> (Erişim Tarihi: 23.04.2021).

büyük göç dalgalarıyla karşılaşmıştır (Çebi, 2017: 137). Osmanlı döneminde, özellikle 19. yüzyılın ortalarında, savaşlar ve iç çatışmalar nedeniyle Anadolu'ya doğru yoğun göç dalgaları yaşanmıştır. Türkiye'nin kuruluşundan bu yana, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türk bölgelerine kitlesel göçler olmuştur. Ancak Suriyelilerin zorunlu göçü, Türkiye'nin kuruluşundan bu yana tanık olduğu en büyük kitlesel göç olarak kabul edilmektedir (Çebi, 2017: 142).

Bu kadar fazla mülteci alma durumunun Türkiye için yeni olduğu söylenebilir. Her zaman bir göçmen kaynağı olan Türkiye (Almanya'da 3 milyondan fazla Türk göçmen yaşamaktadır), şu anda dünyadaki en büyük mülteci alıcısı haline gelmiştir. Türkiye 1923-1990 yılları arasında 1.4 milyona yakın göçmen alırken, bu da yaklaşık 70 yıl anlamına gelirken, 2011'den bu yana 3.5 milyonu Suriyeli olmak üzere 4 milyon mülteci almıştır. Bu durum, Türkiye'nin 10 yıldan kısa bir süre içinde 4 milyondan fazla göçmen aldığı anlamına gelmektedir.

Nisan 2020 itibariyle, Türkiye Hükümeti tarafından kayıtlı Suriyeli göçmenlerin tam sayısı 3.580.263'tür (Mülteciler Derneği, 2020)⁸. Türkiye'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin hakkında, 1.929.987 (% 53,8) erkek ve 1.653.597 (% 46.2) kadın bulunmaktadır. Suriyeli göçmenlerin 1.679.425'i (% 46.8) 18 yaşın altında çocuklardan oluşmaktadır. Bu sayının 1 milyon 41 bin 82 çocuk (% 29) 10 yaş altı çocuklardır. Savaş nedeniyle Türkiye'ye sığınan göçmenlerin 2.529.221 (% 70.6)'i ise kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. 17 Nisan 2020 itibarıyla Suriyeli göçmenlerin çoğunluğu, yani 3 milyon 520 bin 66 kişi Türkiye'nin farklı şehirlerine dağılmıştır (Mülteciler Derneği, 2020)⁹. Suriye'deki savaş ortamı ve huzursuzluk henüz çözülmediğinden ve daha çok insan Suriye'den komşu ülkelere, özellikle Türkiye'ye göç ettiği için bu sayılar artabilmektedir.

2011'de çatışmanın patlak vermesinden bu yana Türkiye, Suriyelilere yönelik bir “açık kapı politikası” sürdürmektedir (3RP Turkey: 2018)¹⁰. Bununla birlikte, yıllar geçtikçe, Suriye'nin Türkiye sınırları, güvenlik kaygıları nedeniyle Türk hükümeti tarafından sıkı bir şekilde yönetildi. 2016'da Türkiye yeni bir politika oluşturdu ve bu nedenle Suriyelilerin Türkiye'ye hava veya deniz yoluyla gelmeden önce vize almaları gerekir.

⁸ Alındığı kaynak https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?fbclid=%C4%B1war2ru93ynuckxa1va20sgq6blxd_cqu9v8kddp5pi4_%20f%C4%B1lwao79mhyjadbo (Erişim Tarihi: 10.12.2020).

⁹ Alındığı kaynak https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?fbclid=%C4%B1war2ru93ynuckxa1va20sgq6blxd_cqu9v8kddp5pi4_%20f%C4%B1lwao79mhyjadbo (Erişim Tarihi: 10.12.2020).

¹⁰ Alındığı kaynak https://www.3rpsyriacrisis.org/portfolio/turkey_2017_2018/ (Erişim Tarihi: 20.11.2022).

Yıllara göre savaşın ilk yıllarından günümüze Suriye'den Türkiye'ye göç mütemadiyen artarak devam etmiştir. Örneğin Suriye rejiminin gösterilere şiddetle tepki vermesinden sadece birkaç hafta sonra 252 Suriyeli göçmen Türkiye'ye gelmiştir (Okyay, 2017). 2011 yılının Nisan ayından Aralık ayı sonuna kadar Türkiye'deki Suriyeli göçmen sayısı 14 bine ulaşmış, ve 2012'de bu sayı ik yüz yirmi dört bine ulaşmıştır (Erdoğan, 2020)¹¹. 2013 yılı sonunda ise Suriyeli göçmen sayısı 1.5 milyona, 2014 sonu itibariyle 2.5 milyona ulaşmıştır. 2015 sonunda Türkiye'ye yaklaşık 300.000 bin Suriyeli gelirken, göçmen sayısı da 2.8 milyona ulaşmıştır. Bu sayı 2016 yılında 3,4 milyon, 2017 sonunda 3,6 milyon olurken, ilk kez bu sayı 2018 sonunda 3.5 milyona düşmüştür. 2019 sonu itibariyle 3,5 milyon civarında olan Suriyeli göçmen sayısı (Erdoğan, 2020), Nisan 2020 itibariyle 3.580.263 Mülteciler Derneği (2020)¹² olarak kayıtlarda yer almıştır. Bu kısa inceleme, sayının zaman geçtikçe nasıl arttığını göstermek ve Suriye'deki durum çözülmedikçe, sınırları geçen insan sayısı da durmayacak gibi görünmektedir.

Bu artışın bir diğer nedeni de 2011 yılından bu yana Türkiye'de doğan Suriyeli sayısıdır. Türkiye Sağlık Bakanlığı'nın resmi raporuna göre Türkiye'de doğan Suriyeli sayısında her yıl bir artış yaşanmaktadır (Erdoğan, 2019: 8). Bu rakam 2016'da 82.850'den 2017'de 111.325'e, 2018'de 140,000'e sıçramıştır, spekülasyonlar bu sayının 2019'da 170.000 civarında olacağını göstermektedir. Bu nedenle yıllık bazda bu sayı 30 bin civarında artmaktadır. 2020'de yeni doğan Suriyelilerin sayısına ilişkin verileri henüz yayınlanmamıştır. Ancak önemli bir konu, Türkiye'deki Suriyeli göçmenlere vatandaşlık statüsü verilip verilmediğiyle ilgilidir. Raporlar, Türkiye'de 3.580.263 Suriyeli göçmen olsa bile, yalnızca % 3,5'ine Türk vatandaşlığı verildiğini göstermektedir. Özetle, Aralık 2019'a kadar 110 bin kişi Türk vatandaşı olmuştur, bunların neredeyse yarısı (57 bin) ise çocuktur (Mülteciler Derneği, 2020)¹³.

1.2.3. Suriye'den Türkiye'ye Göçün Nedenleri ve Koşulları

Suriye savaşının büyük bir göç dalgasına neden olduğu görülmüştür. Yerinden edilmiş göçmenlerin yaklaşık yarısı Suriye'de kalırken, diğer yarısı dünya çapında dağılmıştır ve göçün çoğu (yaklaşık% 80'i) komşu ülkelerde yaşamaktadır. Bu nedenle, çatışmalar

¹¹ Alındığı kaynak <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/04/29/onuncu-yilinda-turkiyedeki-suriyeliler/> (Erişim Tarihi: 20.11.2022).

¹² Alındığı kaynak https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?fbclid=%C4%B1war2ru93ynuckxa1va20sgq6blxd_cqu9v8kddp5pi4_%20f%C4%B1lwao79mhyjadbo (Erişim Tarihi: 10.12.2020).

¹³ Alındığı kaynak https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?fbclid=%C4%B1war2ru93ynuckxa1va20sgq6blxd_cqu9v8kddp5pi4_%20f%C4%B1lwao79mhyjadbo (Erişim Tarihi: 10.12.2020).

başladığında, kaçıma karar veren göçmenlerin çoğu, coğrafi yakınlık nedeniyle önce komşu ülkelere sığınmaktadırlar. Sovyet-Afgan savaşı ve ilk körfez savaşının ardından, yerlerinden edilmiş göçmenlerin de çoğu komşu ülkelere göç etmiştir. Bu dönemde yaklaşık 3 milyon Afgan ve 1.2 milyon Iraklı İran'a göç etmiştir. ABD'nin Irak'ı işgalinin ardından Iraklı mültecilerin çoğu komşu ülkelere gitmiştir ve aynı durum komşu ülkelere dağılmış Filistinlilerin başına da gelmiştir. İç savaş sonrasında Suriyelilerin çoğunun Türkiye'ye göç etmesinin bir nedeni de budur. Bazı akademisyenler, göçmenlerin savaş bittikten sonra geri dönmeyi bekledikleri için anavatanlarına yakın yerlere taşınmaya karar verdiklerini vurgulamaktadır (De Bel-Air, 2016: 5). Bu durumda, göçmenlerin akrabalarını ziyaret etmesi ve kaynaklarını yönetmeleri için sınırlar arasında ileri geri gitmelerine olanak tanınmaktadır. Diğer nedenler, Türkiye ve Suriye'nin (877 km) uzunluğundaki sınırları paylaşması ve Türkiye'nin 2011 yılında başlattığı göçe açık politikasıdır. Suriyelilerin Türkiye'ye vizesiz gelmesine izin veren bu politika, 2014 yılında değiştirilene kadar yürürlükte kalmıştır.

Bu bölümde, insanların göçünün arkasındaki nedenleri ele alan göç teorileri gözden geçirilmektedir. Suriyelilerin göçünde itici ve çekici faktörlerin büyük bir rol oynadığı söylenebilir. Bu Suriyeli göçmenler, 2011 yılında çıkan iç çatışmanın neden olduğu *sert itici faktörler* nedeniyle Suriye'den kaçmışlardır. Çatışmalar günümüzde devam ederken, Suriyeli göçmenlerin çoğu diğer ülkelere gitmeye devam etmektedir. Aynı zamanda Suriyeliler, diğer ülkelerde daha iyi yaşam koşulları elde etmek için motive olmuşlardır (*yumuşak çekim faktörü*). Daha sonra ayrılan bazı göçmenlerin de aile birleşiminden (*yumuşak çekim faktörü*) motive oldukları söylenebilir. İlave olarak, bazı akademisyenler, bazı göçmenlerin hem zorla hem de ekonomik nedenlerle göç ettikleri için "*karmaşık motivasyonlara*" sahip olabileceklerini vurgulamaktadır (Castles, 2004: 29). Bu kavramlar Suriye göçü için uygulandığında; bazı göçmenlerin yukarıda belirtilen nedenlerle Türkiye ve diğer ülkeler için Suriye'den ayrıldığı söylenebilir. Ancak literatürde bu konuyu tartışan bir çalışma bulunmamaktadır.

Daha önceki bölümde Neoklasik ekonomi, Yeni Göç Ekonomisi, İkili İşgücü Piyasası Teorisi ve Dünya Sistemi teorileri, iç ve uluslararası göçü ele alan teorilere yer verildi. Tüm bu teoriler esas olarak başka alanlarda iş arayan işçilerle ilgilidir. Suriyeli göçmenler söz konusu olduğunda, kendi ülkelerinden temel göç nedeni, daha iyi koşullara sahip bir yer için zorlu koşullardan (yani savaştan) kaçan zorunlu bir göçtür. Bu durum; Suriyeli göçmenlerin çoğunun, temelde (Neoklasik ekonomi teorisinde belirtildiği gibi) ücretlerdeki farklılıklar, (Yeni Göç Ekonomisi teorisi tarafından belirtildiği gibi) potansiyel geliri en üst düzeye çıkarma ve riskleri en aza indirme, (İkili İşgücü Piyasası teorisinde belirtildiği gibi) gelişmiş ülkelerdeki faktörler ya da (Dünya Sistem Teorisinde belirtildiği gibi) çekirdek ülkelerin

kültürel "emperyalizmi" ni yarı çevre ve çevre ülkelere doğru çekilmediği anlamına gelmektedir. Ancak bu teoriler insan göçünün farklı yönlerine ışık tutabilir, bunları inceleyebilir, ancak Suriye göçünü incelemek için ideal olmayabilir.

Bu bağlamda göç sistemleri ve ağ göç teorileri göç hareketlerini incelemek için uygulanabilir. Boyd (1989: 639)'a göre sosyal ağlar, göçü iki yoldan birisiyle etkileyebilir. Bu sosyal ağlar, insanları diğer göçmenlerin örneklerini takip ederek göç etmeye teşvik ederken, bilgiye erişim ve potansiyel göçmenler için barınma ve finansman konusunda yardım sağlayarak insanların göç etmelerine yardımcı olmaktadır. Ağ perspektifini Suriyeli göçmenlere uyguladığımızda, Suriyeli göçmen sayısının 2011'de 252 kişiden 2020'de 3.5 milyona çıktığını görüyoruz. İlk gelen 52 göçmen, halihazırda Türkiye'de bulunan göçmenlerden faydalanmamış olabilir. Bununla birlikte, mevcut sosyal ilişkilerden ve bilgilerden yararlanan göçmenler için göç kolaylaştırılmıştır.

Bunun yanında, Koser, küreselleşme ve iletişim ve teknolojinin gelişmesi nedeniyle 2007'de diğer ülkelerde yaşayan akraba ve arkadaşları olan insan sayısının giderek arttığını belirtmektedir (2007: 36-37). Bu aynı zamanda, sosyal ilişkilerden ve ağlardan yararlanabilecek daha fazla potansiyel göçmen olduğu anlamına gelmektedir. Günümüzde, dünya iletişim ve teknolojiye daha fazla gelişmeye tanık olduğundan, bu da sosyal ağların göçü kolaylaştırmadaki rolünün arttığı anlamına gelmektedir. Böylelikle, Suriyeli göçmenler, başta Türkiye olmak üzere, destinasyon topraklarından gelen bilgilere daha fazla erişim sağladıkları için bu tür sosyal ağlardan yararlanmışlardır.

Sosyal ağlar, önceki çalışmalarda da kanıtlandığı üzere, göçün beraberinde getirdiği hem maliyeti hem de riski azaltmada rol oynamaktadır (Munshi, 2003: 597). Böylelikle Suriyelilerin göç hareketinin maliyetinin ve riskinin daha önceki göçmenlere göre azaldığı söylenebilir. Göçmenler ile akrabaları ve yurtlarında tanıdıkları insanlar arasındaki bağlantılar, zaman ve mekanın ötesine geçen sosyal ağlardır (Massey, 1988; Sönmez, 2017). Bu nedenle, bu teori, ilişkilerin göç hareketlerini etkilemedeki rolünü incelemek için daha geniş bir perspektif sağlayabilir. Sosyal ağ kuramı, günümüze kadar göç hareketlerini incelemek için yoğun bir şekilde kullanılmış olsa da, sıklıkla emek göçünü incelemek için de kullanılmaktadır (Sönmez, 2017: 3). Ağlar teorisi, zorunlu göçü incelemek için nadiren kullanılmıştır (Meeteren ve Pereira, 2013). Bazı akademisyenler, bu teorinin uluslararası göçün özelliklerini yeterince açıklamadığına ve gönderen ülkeye ve bu ülkeden gelen insanlara, zorunlu göç bağlamında odaklanmadığına inanmaktadır (Krissman, 2005: 5). Bu nedenle Suriyeli göçmenleri araştırmak için sosyal ağ teorisini kullanan çok az sayıda çalışma bulunmaktadır (Sönmez, 2017: 3). Son olarak, Suriyeli'lerin göçü ile ilgili bu literatür

taramasından sonra, Suriyeli'lerin Türkiye'yi hedef ülke olarak seçmelerinin temel ve en önemli nedeninin Türkiye'nin açık kapı politikası olduğu söylenebilir. Coğrafi yakınlık ve Suriye ile Türkiye'nin geniş sınırların paylaşılması, Suriyeli'lerin göçünün Türkiye'yi hedef olarak seçmesinin nedenidir. Türkiye'yi seçmelerinin son ve daha az önemli bir nedeni de sosyal ağların rolüdür ve bu konu bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

1.2.4. Ailevi ve Dini Ağların Rolü

Etnik kökenlerden, dinlerden ve geçmişlerden gelen insanlardan meydana geldiği için Suriye'nin nüfusu homojen değildir. Suriye nüfusunun 2011 öncesi etnik kökenine gelince, Suriyeli Araplar % 80 ila 85'ini (Kadar, 2012: 4), Kürtler Suriye nüfusunun yaklaşık % 10'unu, Türkmenler yaklaşık % 4-5'ini, Süryaniler Suriye nüfusunun % 3 ila 4'ünü, Çerkesler % 1.5'ini ve Ermeniler yaklaşık % 1'ini temsil ediyordu. Dinle ilgili olarak, Suriyelilerin yaklaşık % 90'ı Müslüman, % 10'u Hristiyan'dı ve nüfusun geri kalanı diğer dinlere aitti (Kadar, 2012: 4).

Suriye Hristiyanları, Antakya Rum Ortodoks (çoğunluk olarak), Yunan Katolik, diğer Katolik Gruplar, Süryani Kilisesi, Ermeni Ortodoks, Protestanlar ve diğerleri dahil olmak üzere farklı kiliselere mensuptu. Suriyeli Müslümanlara bakıldığında, yaklaşık % 75'i Sünni Müslüman'dı ve bunların arasında yaklaşık % 60 Arap, % 9-10 Kürt ve % 4 Türkmen bulunmaktaydı. Ayrıca geri kalan Sünni olmayan Müslüman nüfusun da farklı mezheplerden olduğu belirtilmektedir. Buna göre; ülke nüfusu 2,5 milyon civarında Alevilerden oluşmakta, bu da Alevileri Suriye'deki en büyük ikinci Müslüman mezhep yapmaktadır. Üniteryenler olarak da adlandırılan Dürzi'ler, Suriyelilerin yaklaşık % 3'ünü oluşturan üçüncü en büyük Müslüman mezhebi iken, % 1'in üzerinde İsmaili' tarikatı ve yaklaşık % 0,5 Şiiler bulunmaktaydı (Kadar, 2012: 3). Ayrıca, Ermeni ve Süryanilerin çoğu Hristiyan iken, Çerkes, Türkmen ve Kürtler ise çoğunlukla Sünni Müslümanlardan oluşmaktadır (Kadar, 2012: 3).

Suriye'de Arapça, tek resmi dil olarak kabul edilmektedir (Behnstedt, 2008: 402). Nüfusun yaklaşık % 82,5'i Arapça konuşan Suriyelilerden oluşmaktadır (Kadar, 2012: 3). Suriye'de Kürtçe, Türkçe, Neo-Aramice (dört lehçe), Çerkes, Çeçence, Ermenice ve son olarak Yunanca da dahil olmak üzere konuşulan başka diller de bulunmaktaydı. Bununla birlikte, yukarıda belirtilen bu dillerin hiçbirisi resmi bir statüye sahip değildi. Tüm bu diller farklı etnik kökenler tarafından yerel olarak konuşulmaktaydı. İngilizce ve Fransızca ikinci dil olarak geniş çapta konuşulmaktadır (Behnstedt, 2008: 402).

Suriye'de konuşulan Arapça Levanten lehçesidir. Kürtlerin de çoğu Kurmanci lehçesini konuşmakta ve çoğunlukla Suriye'nin kuzeydoğu köşesinde konuşulmaktadır. Türkçe ise ülkenin farklı bölgelerinde ikamet eden Türkmenler tarafından konuşulmaktaydı (Mustafa, 2015a: 3 ve 2015b: 3). Ancak 3.5 milyon kadar Türkmen olsa bile bunların sadece % 30'u Türkçeyi ana dili olarak korumuştur. Türkmenlerin çoğu Türkçe bilmemektedir. Bu durum, 2011'de yaklaşık 1,5 milyon Türkmen'in Türkçe konuştuğu ve 2 milyonunun 'Araplaştırıldığı' ve Türkçe konuşamadığı anlamına gelmektedir (Mustafa, 2015a: 3 ve 2015b: 3).

Suriye çatışmasının patlak vermesinden önceki Suriye demografisine dayalı olarak, Suriye nüfusunun kültürel, dilsel ve dini farklılıkları olan insanlardan meydana geldiği söylenebilir. Sadece farklı dinlerden insanlar değil, aynı din içinde de farklı mezheplerden insanlar da bulunmaktadır. Bu arada Suriye'de tek bir resmi dil olsa bile ana dil olarak konuşulan çeşitli diller de bulunmaktadır. Bununla birlikte, Suriye Arap Cumhuriyeti'nin nüfusu, 2010'daki 21.362.529 milyon kişiye karşılık Nisan 2021'de 17.831.997 milyondur (Worldometer, 2021)¹⁴. Bu sayı, 2011'de savaşın patlak vermesi nedeniyle yaklaşık 6.5 Suriyelinin uluslararası zorunlu göç mağduru olmasıyla tutarlıdır. Dolayısıyla Suriyelilerin zorunlu göçünün Suriyeli nüfusun demografik yapısında değişikliğe neden olduğu da söylenebilir. Örneğin, göçmenlerin çoğu Sünni Arap olduğu için Arap etnik kökene sahip Suriyelilerin yüzdesinde bir azalma olmuştur. “CIA World Factbook¹⁵”a göre 2018'de Arapların sayısı % 50'ye düşmüştür. Ancak Kürtler % 10, Türkmenler % 4-5, Asurlular % 4, Çerkesler ve Ermeniler % 2 olduğundan dolayı rakamlar önemli bir değişiklik göstermemektedir. Yine de, literatürün savaş sonrası dönemde Suriye'nin demografik özelliklerini tam olarak yansıtmadığına inanılmaktadır.

Dolayısıyla, Suriyelilerin yukarıda bahsedilen çeşitli kültürel, etnik, dilsel ve dini geçmişlerine dayanarak, bu tür geçmişlerin, insanların göç etme kararlarını etkileyebilecek farklı ağların oluşumunu etkileyen faktörler olabileceği söylenebilir. Suriyeli göçmenlerin çoğunun Sünni Müslüman olduğu ve Alevilerin yönettiği bir hükümetle yaşanan çatışmalardan dolayı göç ettikleri görülmüştür. Bu nedenle, dini ağların bazı göçmenleri kısmen sünni müslümanların çoğunlukta olduğu Türkiye'yi seçmelerinde etkilediği göze çarpmaktadır. Ayrıca, özellikle Hatay gibi Türk şehirlerindeki aile üyeleri ve akrabalarla sosyal ağlar da bazı kişilerin Türkiye'ye göç etme kararlarını etkilemiştir (Chatty, 2017: 26-31). Bu konuyu ele alan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bazı akademisyenler Türkiye'de

¹⁴ Alındığı kaynak <https://www.worldometers.info/world-population/syria-population/> (Erişim Tarihi: 22.04.2021)

¹⁵ Alındığı kaynak <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/syria/> (Erişim Tarihi: 23.04.2021)

yaşayan Suriyeli Türkmen diasporasının ortaya çıkışını tartışmaktadır (Mustafa, 2015: 3). Bu Türkmenlerin bir kısmının Türklerle ailevi ve dilsel bağları vardır. Bu sosyal bağlar ve dilsel ayrıcalık, bazı insanlar için göçü kolaylaştırmış olmalıdır. Türkmenler Türkiye'ye geldiklerinde yeni bir dil öğrenmek için para ödemeleri gerekmemektedir. Bu durum, daha az maliyet ve Türk toplumuna daha kolay entegrasyon ve erişim ve iş fırsatlarına yol açacaktır. Şu anda Türkiye'nin tüm illerinde ikamet eden yaklaşık 1 milyon Suriyeli Türkmen vardır (Erkılıç, 2020)¹⁶. Türkiye, etnik kökeni Türk olanların Türk vatandaşlığını alma sürecini kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla bu Suriyeli Türkmen göçmenler, bu Türk vatandaşlığı alma hakkından yararlanmak istiyorlar.

Bu sosyal ağların, binlerce Ermeni'nin Ermenistan'a (BBC, 2015)¹⁷, ve Kürtlerin Kuzey Irak'a (Kürtlerin yaşadığı ve yönettiği bir bölgeye) göç etmesini etkilediği gibi, Türkmenlerin de Türkiye'ye göç etmesine etki ettiği söylenebilir (Sönmez, 2017). Yukarıda belirtilen tüm farklı toplulukların sayısının şüpheyle alınması gerektiğinin altını çizmek de önemlidir. Çünkü bu rakamlar bu topluluklara mensup kişiler tarafından sağlanıp ve abartılı görünümektedir. Ancak, Aleviler ve Sünniler, Araplar, Kürtler ve Kürtler gibi farklı topluluklara, mensuplara ve sosyal ağlara mensup olan Suriyelilerin Türkiye şehirlerine, özellikle Türkiye-Suriye sınırındaki şehirlere göçünü etkilediği söylenebilir (Orhan, 2014: 16-17).

1.3. Araştırma Bölümü

Araştırma Bölümü iki bölümden oluşur: görüşme analizi ve sonuçlar ve tartışmadır. Birinci bölümde, görüşmelerde göç ile ilgili sorulan soruların sonuçlarının bir analizi sunulmaktadır. İkinci bölüm, bulguların bir tartışmasını sunmaktadır.

1.3.1. Görüşme Analiz Sonuçları

Tezin Göç Tarihi bölümüyle ilgili görüşmede katılımcılara göç deneyimleri hakkında 12 soru sorulmuştur. Mülakatın bu bölümünün amacı, Suriyeli göçmenlerin neden Türkiye'ye gelmeyi seçtiklerini öğrenmek ve Türkiye'ye gelmeden önceki hayatlarını anlamaktır. 50 katılımcıdan sadece iki kişi 2011'den önce Türkiye'ye iş veya turizm amacıyla gelmiş, buna karşın katılımcıların önemli bir çoğunluğu 2014 yılında ilk kez Türkiye'ye gelmiştir (19 - %38). Katılımcıların sadece %10'u 2014'ten önce Türkiye'ye gelmiş, geri kalanı daha sonraki yıllarda gelmiştir.

¹⁶ Alındığı kaynak <https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiyedeki-suriyeli-turkmenler-de-vatandaslik-istiyor/5536622.html>. (Erişim Tarihi: 19.05.2021)

¹⁷ Alındığı kaynak <https://www.bbc.com/news/world-europe-34210854> (Erişim Tarihi: 22.04.2021).

Katılımcıların çocuk sahibi olup olmadıklarına bakıldığında ise daha önceki verilerle uyumlu olarak çoğunluğunun bekar ve dolayısıyla (29) çocuk sahibi olmadıkları görülmektedir. Evli ya da boşanmış olan 21 katılımcının ise toplam 59 çocuğu vardır ve bu çocukların çoğu Türkiye'ye aileleriyle birlikte gelmiştir. Bu 59 çocuktan 19'u Türkiye'de doğmuştur. Örneğin, Mersin'de yaşayan 20.Kadın (47), İzmir'de yaşayan 5.Kadın (29) ve 13.Kadın (19) olmak üzere üç katılımcı 2014 yılında Türkiye'ye gelmiştir. 13.Kadın bir mesleki eğitim sahibiyken, 20.Kadın ve 5.Kadın lisans öğrencisidirler. Farklı yaş aralıklarına sahip olan bu katılımcılar, çocuklarının 3'ünün Türkiye'ye taşındıktan sonra doğduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca İzmir'de yaşayan (Ruba ev hanımı, 45-54 yaşında) Suriye'de doğan 8 çocuğu ile İzmir'de yaşayan, ortaokul mezunu olan 30.Kadın (52) Suriye'de doğan 6 çocuğu ile araştırma grubunda yer alan en büyük aileye sahip iki katılımcı olmaktadır.

Katılımcıların mesleklerine bakıldığında, 16 katılımcının kendilerini öğrenci olarak tanımladıkları, 5 katılımcının öğretmen olarak çalıştıkları, 5 katılımcının kendi işlerini yürüttükleri, 5 katılımcının işsiz ve iş aradıkları ve 3 katılımcının da ev hanımı oldukları görülmektedir. Son olarak, bu görüşmelerdeki katılımcıların çoğu insani yardım alanında gönüllü olarak çalışmış ve Suriye mücadelesini desteklemiş olsa da sadece iki katılımcı insani yardım alanında (UNICEF ile) çalışmaktadır.

Katılımcılara yaşam durumları da sorulmuş, çoğunluk (36 katılımcı) Türkiye'ye gelmeden önce yaşamlarının iyi durumda olduğunu belirtmiş ve kendilerini orta sınıf Suriye vatandaşı olarak tanımlamıştır. Örneğin, Antalya'da yaşayan ve bekar olan Zehra (18-24), Türkiye'ye gelmeden önce ortaokul öğrencisi olup, Humus'ta yaşayan orta sınıf bir ailede büyümüştür. Babası müteahhitlik yapmaktadır, annesi matematik öğretmenidir. Antalya'da yaşayan evli ve çalışan 1.Erkek (25) de ailesinin orta sınıftan geldiğini belirtmiştir. 1.Erkek Halep'te iken ailesiyle birlikte yaşadığını ve çalıştığı işinden almış olduğunu ifade etmiştir. Gaziantep'te yaşayan ve evli ve serbest meslek sahibi 11.Erkek (49) ise Suriye'de bir evi ve arabası olan, ailesine bakıp aynı zamanda para biriktirebilen bir işadamı olduğunu ifade etmiştir.

Birkaç katılımcı Türkiye'ye gelmeden önceki hayatlarını zor olarak tanımlamıştır. Örneğin, öğrenci olan 18.Kadın (21) Suriye'deki hayatının savaş nedeniyle zor olduğunu belirtmiştir. Bu durum 18.Kadın'ın ailesiyle birlikte Lübnan'a taşınmasına yol açmış, ancak bir mülteci olarak durumun kendisi için kötü olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak 18.Kadın 2014 yılında ailesiyle birlikte Türkiye'ye taşınmıştır. Ayrıca, neden Türkiye'ye gelmeyi tercih ettikleri sorulduğunda, 18 katılımcı Suriye ve Türkiye arasındaki coğrafi yakınlığın Türkiye'ye gelmelerinin ana nedeni olduğunu belirtmişlerdir. Diğer katılımcılar ise başka

seçeneklerinin olmadığını; iş koşulları, eğitim olanakları ve Suriye ile Türkiye arasındaki kültürel benzerlikler gibi farklı sebepleri öne sürmüşlerdir. Son olarak, 7 katılımcı ise Türkiye'ye aileleri veya akrabalarıyla yeniden bir araya gelmek adına sosyal bağları nedeniyle geldiklerini belirtmişlerdir. Örneğin, yarı zamanlı çalışan, doktora öğrencisi ve Ankara'da yaşayan bir katılımcı olan 29.Kadın (31), eşi ile tanışmadan önce Türkiye'ye göç ettiğini belirtmiştir. 29.Kadın eşiyle aileler aracılığıyla tanışmış ve evlendikten sonra 2015 yılında onunla birlikte yaşamak için Türkiye'ye taşınmıştır. Gaziantep'te yaşayan bir katılımcı olan 24.Kadın (23) göre, babasının akrabalarının çoğu savaştan çok önce Gaziantep'e taşınmış ve bu nedenle ailesi akrabalarıyla yeniden bir araya gelmek için 2015 yılında Türkiye'ye taşınmaya karar vermişlerdir.

Katılımcıların çoğu Türkiye'ye yasal yollardan gelmiş, sadece 8 kişi yasadışı yollardan gelmiştir. Ancak çoğunluk Türkiye'ye yolculuklarının kolay olmadığını belirtmiştir. Bazı katılımcılar Türkiye'ye gelmeden önce yerlerinden edildiklerini ve Suriye içinde başka bölgelere taşındıklarını belirtmişlerdir. Örneğin, Gaziantep'te yaşayan 6.Erkek (31), ailesiyle birlikte Suriye'de başka bir bölgeye taşındığını ve 2 yıl kaldığını belirtmiş, ancak içinde bulunduğu zor durum nedeniyle 2014 yılında Türkiye'ye doğru sınırı geçmeye karar vermiş ve Gaziantep'e yerleşmeden önce birden fazla şehirde kalmıştır. 6.Erkek (31) daha sonra eşi ve çocuklarını da Suriye'den Türkiye'ye getirmiştir.

Katılımcıların çoğu Suriye'den Türkiye'ye kara yoluyla gelirken, 5'ten az katılımcı Suudi Arabistan veya Lübnan gibi diğer ülkeler üzerinden uçak veya gemi ile gelmiştir. Bazı katılımcılar ise Türkiye'ye geliş süreçlerinde yaşadıkları zorlu deneyimlerden bahsetmişlerdir. Örneğin Mersin'de yaşayan katılımcı 20.Kadın (47), İzmir'de yaşayan 5.Kadın (29) ve İzmir'de yaşayan 14.Kadın (30), memleketlerinin IŞİD tarafından saldırıya uğradığını ve orada yaşadıkları zorlu koşullar nedeniyle aileleriyle birlikte Türkiye'ye kaçtıklarını ifade etmişlerdir.

İzmir'de yaşayan 9.Kadın (18), Türkiye'ye gelirken yaşadığı bazı deneyimler nedeniyle köpek fobisi oluştuğunu, *"Sınırdaki örgülerin arasından geçerken aldığım yaralarım hâlâ duruyor. Köpekler tarafından saldırıya uğradık ve hala köpeklere karşı fobim var."* sözleriyle ifade etmiştir. Son olarak İzmir'de yaşayan ve üniversite öğrencisi olan 19.Erkek (23) katılımcı, Türkiye'ye gelmeyi birden fazla kez denediğini *"2016'da gelmeye çalıştım ama olmadı ve geri gönderildim, sonra 2020'de ikinci kez denedim ama bir kez daha yakalandım ve Suriye'ye geri gönderildim, sonra '2021'in başında' tekrar denedim ve bu kez başardım ve şimdi Türkiye'deyim."* sözleriyle ifade etmiştir. 19.Erkek her ne kadar ısrarla Türkiye'ye

gelmek için mücadele etmiş olsa da nihai hedefinin burası olmadığını, Almanya'ya gidip kardeşiyle orada yaşamak istediğini sözlerine eklemiştir.

Katılımcılara Türkiye'ye gelme kararlarında aile üyelerinin, arkadaşlarının veya herhangi bir tanıdıklarının etkisi olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcıların çoğu (39) kararlarında çevrelerindeki kişilerin etkili olduğunu belirtmiştir. 27 katılımcının Türkiye'ye gelme kararı (27) özellikle aile üyeleri ve akrabaları tarafından etkilenmiştir. Örneğin, İzmir'de yaşayan evli ve serbest meslek sahibi bir katılımcı olan 15.Kadın (45), Türkiye'ye gelmesinin nedeninin damadı olduğunu söylemiştir. 15.Kadına göre, birkaç yıldır Türkiye'de yaşayan damadı onu 2014 yılında İzmir'e gelmeye ikna etmiştir. Söz konusu 27 katılımcının 15'i, Türkiye'ye taşınmış olan bazı aile üyeleri tarafından kendileri veya çocukları için çeşitli eğitim ve mesleki fırsatlardan bahsedildiğini belirtmiştir. Bekâr bir üniversite öğrencisi olan 7.Kadın (21), akrabalarının yaklaşık 50 yıldır Türkiye'de yaşadığını söylemiştir. Bu akrabalarının tavsiyesi üzerine 7.Kadın'ın ailesi 2014 yılında Türkiye'ye taşınmıştır. Aynı şekilde, Ankara'da yaşayan bekar bir üniversite öğrencisi olan 17.Kadın (23) Türkiye'ye 2015 yılında gelmiştir. 17.Kadın, 2015'ten önce Türkiye'ye gelen akrabalarının, kendisi ve kardeşleri için eğitim fırsatı olduğu için ailesine gelmelerini tavsiye ettiklerini belirtmiştir. O sırada 17.Kadın burslu olarak tıp okurken kardeşleri de okula devam etmekteydi.

Bu katılımcıların geri kalanı (12) Türkiye'de yaşayan arkadaşlarından etkilenmiştir. Örneğin, iki katılımcı iş fırsatlarını arkadaşları aracılığıyla bulduklarını belirtmiştir. Gaziantep'te ailesiyle birlikte yaşayan katılımcı 14.Erkek (27) Suriye'de İngilizce öğretmenliği yapmaktayken Türkiye'ye taşınan arkadaşlarından birinin kendisi için bir iş görüşmesi ayarladığını belirtmiştir. Kabul edildikten sonra Türkiye'ye taşınan 14.Erkek, İngilizce öğretmenliğine Türkiye'de devam etmiş ve birkaç yıl sonra ailesini de getirmiştir. Gaziantep'te yaşayan 6.Erkek (31), hayalinin her zaman Arapça dilinde yüksek lisans yapmak olduğunu belirtmiştir. Türkiye'ye taşınan arkadaşlarından biri onun için Arapça öğretmenliği işi bulmuş ve bir Türk üniversitesinde Arapça öğretmenliğine başlamıştır. Aynı zamanda Arap dili alanında yüksek lisans öğrencisi de olmuştur.

Katılımcılara Türkiye'ye seyahatleri sırasında aile üyelerinin, arkadaşlarının veya herhangi bir tanıdıklarının kendilerine yardım edip etmedikleri sorulmuştur. Katılımcılardan 29'u tanıdıkları kişilerden yardım almadıklarını belirtirken, geri kalanı (21) seyahatleri sırasında özellikle maddi destek aldıklarını bildirmişlerdir. Son olarak, katılımcılara Türkiye'ye geldikten sonra aile üyelerinin, arkadaşlarının veya herhangi bir tanıdıklarının kendilerine yardım edip etmedikleri sorulmuştur. Katılımcıların çoğu (29) Türkiye'de

tanıdıkları kişilerden yardım aldıklarını belirtmiştir. Bu yardımlar maddi, bilgi veya manevi destek gibi farklı şekillerde olmuştur.

Yukarıda incelendiği üzere, katılımcıların çoğu Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye'de yaşayan aile üyelerinden, akrabalarından ve arkadaşlarından bilgi aldıklarını belirtmiştir. Bu, bir şekilde Türkiye'ye gelme kararı almalarına yardımcı olmuştur. Ayrıca, mülakatta katılımcılara Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye hakkında ne bildikleri sorulmuştur. Çoğunluk, komşu bir ülke olarak Türkiye hakkında temel bilgilere sahip olduklarını belirtmiştir. İlk olarak, Türkiye'nin turistik bir yer olduğu gerçeği birkaç katılımcı (11) tarafından vurgulanmıştır. Örneğin, İzmir'de yaşayan bir katılımcı olan 15.Kadın (45) *“Büyükbabam, büyükannem ve babam Türkiye'ye çok gelirlerdi ve bana her zaman Türkiye'nin Tanrı'nın yeryüzündeki cenneti olduğunu söylerlerdi, pek çok ülkeye seyahat ettiler ama Türkiye'ye duydukları sevgi ve hayranlık benzersizdi”* sözlerini kullanmıştır. Bir diğer katılımcı olan İzmir'de yaşayan 27.Kadın (21): *“Burası bir turizm ülkesi, bir yeryüzü cenneti”*. İfadelerini kullanmıştır.

7 katılımcı (3 erkek ve 4 kadın) Türk dizilerini izleyerek Türkiye hakkında bilgi edindiklerini ve Türkiye'de yaşamın nasıl olacağını hayal ettiklerini belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar Türkiye'deki yaşamın dizilerde gördüklerine benzediğini ifade ederken, bazıları da Türkiye'deki yaşamın bazı dizilerin yansıttığından farklı olduğuna inanmaktadır. Örneğin, 19.Erkek (23) ve 7.Kadın (21) Türk dizilerini izleyerek Türkiye hakkında bazı beklentileri olduğunu ifade etmişlerdir. 19.Erkek, Türkiye'nin yasa ve yönetmelikler açısından daha Avrupa standartlarında olmasını beklediğini söylemiştir. 7.Kadınsa, Türkiye'nin Avrupalı bir yaşam tarzına sahip olmasını beklediğini ancak çok sayıda cami ve kendisi gibi başörtülü kadın gördüğünde şaşırdığını belirtmiştir. İzmir'de yaşayan 18.Kadın (21) da bazı Türk dizilerinden esinlenerek Türkiye hakkında zihninde bir resim oluşturduğunu ifade etmiştir. 18.Kadın, Türkiye'nin her yerinde mafya grupları görmeyi beklediğini, ancak gerçeğin Türk dizilerinde tasvir edilenden olumlu yönde farklı olduğunu açıklamıştır. Bunun aksine, şu anda iş arayan bir doktora öğrencisi olan ve Ankara'da ikamet eden 12.Erkek (33), Türkiye'ye ilişkin yalnızca olumlu bir algısı olduğunu söylemiştir. 12.Erkeğin Türkiye'ye taşındıktan sonra bu algısı değişmiş ve Türkiye'deki hayatın Türk dizilerinde tasvir edildiği gibi olmadığını, olumlu ve olumsuz yönlerinin bulunduğunu ifade etmiştir.

Son olarak katılımcılara Türkiye'deki mevcut durumları hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. 33 katılımcı (12 erkek ve 21 kadın) Türkiye'deki yaşamlarının iyi olduğuna inanmaktadır. Bu katılımcılar memnuniyetlerinin nedeni olarak giderek durumlarının iyileşmesi ile eğitim ve mesleki fırsatlara erişebilmek gibi farklı nedenleri göstermiştir. 10

katılımcı Türkiye'deki yaşamlarının iyi olduğunu çünkü eğitim veya mesleki fırsatlara erişebildiklerini belirtmiştir. Örneğin, Gaziantep'te yaşayan bir katılımcı olan 14.Erkek (27) Türkiye'ye geldiğinden beri bir yüksek lisans derecesi daha alabildiğini ve şu anda doktora derecesi almakta olduğunu söylemiştir. Ankara'da yaşayan bir üniversite öğrencisi olan 17.Kadın (23) tıp okumak için burs kazanabildiğini, ayrıca hem anne hem de babasının Türkiye'de iş bulabildiğini belirtmiştir. İzmir'de olan 14.Kadın (30) Türkiye'deki hayatının iyi olduğunu çünkü 3 çocuğunun okula gidebildiğini ve bunun kendisi için çok önemli olduğunu ifade etmiştir.

Ayrıca, 3 katılımcı Türkiye'deki yaşamlarının Türk toplumuna tamamen entegre oldukları için iyi bir seviyede olduğunu belirtmişlerdir. 2014 yılında 12 yaşındayken Türkiye'ye gelen ve şu an İzmir'de yaşayan bekâr bir üniversite öğrencisi olan 10.Kadın (22) genç yaşta dil öğrenebilmiş ve Türk kültürüne uyum sağlayabilmiştir. 10.Kadına kendini Türkiye'ye tamamen entegre hissettiğini ve ne kültürel ne de dilsel bir engelle karşılaşmadığını belirtmiştir. Benzer şekilde, 2015 yılında 12 yaşındayken Türkiye'ye gelen ve şu an Siirt'te yaşayan bir üniversite öğrencisi olan 23.Kadın (23) da Türkçeye hâkim olduğunu ve Türk toplumuna entegre olduğunu belirtmiştir. 23.Kadın lisans eğitimi için Siirt'e taşınmış, ancak kendi ifadesine göre İzmir'deki ailesinin yanına döndüğünde kendini anavatanına dönmüş gibi hissetmiştir. Son olarak, Antalya'da yaşayan bekar bir üniversite öğrencisi olan Zehra (18-24), "Türk toplumuna çok entegre" hissettiği için memnuniyetini dile getirmiştir. 2012'de Türkiye'ye geldiğinde 11 yaşında olan 31.Kadın (19), diş hekimliği fakültesindeki ve akademik çevresindeki insanların çok kabul edici olduğunu anlatmıştır. Antalya'ya taşınmadan önce yaşadığı şehirdeki insanların bu kadar kabul edici ve kapsayıcı olmadığını da sözlerine eklemiştir. İzmir'de yaşayan 7.Kadın (21), 3.Kadın (20), 8.Kadın (53), Şanlıurfa'da yaşayan 16.Kadın (22) ve Manisa'da yaşayan 2.Kadın (21), yarı zamanlı çalışan da Türkiye'deki yaşamlarının iyi bir seviyede olduğunu belirtmişlerdir. 8.Kadın Türkiye'ye 2012'de gelirken, 7.Kadın ve 16.Kadın (22) 2014'te, 3.Kadın (20) 2015'te ve 2.Kadın (21) 2017'de gelmiştir. Tüm bu katılımcılar Türkiye'ye geldiklerinden bu yana hayatlarının giderek daha iyiye gittiğini ifade etmişlerdir.

2 katılımcı Türkiye'deki durumlarının iyi olduğunu çünkü Türkiye'yi sevdiklerini söylemişlerdir. İzmir'de yaşayan bir katılımcı olan 25.Kadın (40), 2014 yılında 5 çocuğuyla birlikte Türkiye'ye gelmiştir. Suriye'deki yaşamı sorulduğunda, ailesinin bir evi ve arabası olduğunu ve maddi durumunun Türkiye'deki mevcut durumundan daha iyi olduğunu söylemiştir. Suriye'deyken lisans diplomasına sahip olan 25.Kadın (40), anaokulu öğretmeni olarak çalışmış ve Türkiye'ye geldikten sonra işten çıkarılmadan önce 6 yıl boyunca öğretmen

olarak çalışmıştır. Ancak 25.Kadın, Türkiye'de olmayı sevdiğini ve bu nedenle Türkiye'deki hayatının iyi bir seviyede olduğunu ifade etmiştir. 25.Kadın, komşuları ve çevresindeki insanlarla iyi ilişkileri olduğunu da sözlerine eklemiştir. Türkiye'deki hayatını iyi olarak nitelendiren bir diğer katılımcı da 2014 yılında Türkiye'ye gelen 16.Erkektir (32). İstanbul'da yaşayan 16.Erkek (32) hiç okula gitmemiş ve Suriye'de berber olarak çalışmıştır. Kendi işinin sahibi olan 16.Erkek, Türkiye'deki hayatının iyi olduğunu, Türkiye'de olmayı çok sevdiğini ve sonsuza kadar yaşamak istediği bir ülke olduğunu belirtmiştir. Gaziantep'te yaşayan ve çalışan bir diğer katılımcı 15.Erkek (34) ise üniversiteye gittiği ve bir işi olduğu için Türkiye'deki hayatını iyi olarak tanımlamıştır.

Bu katılımcılar Türkiye'deki yaşamlarını iyi olarak tanımlasalar da, bazıları günlük yaşamda karşılaştıkları bazı sorunları vurgulamışlardır. Bu sorunlar büyük ölçüde Türkiye'de kalmalarına ilişkin yaşadıkları belirsizlikler ve ırkçılıkla ilgilidir. Örneğin, İzmir'de yaşayan öğrenci olan 19.Kadın (22) Türkiye'ye 2014 yılında gelmiştir. 19.Kadın yaklaşık 8 yıldır Türkiye'de olmasına ve Türk vatandaşlığına sahip olmasına rağmen kendini huzursuz hissettiğini ifade etmiştir. Suriyelilerin her an Türkiye'den sınır dışı edilebileceğini düşündüğünü sözlerine eklemiştir. Gaziantep'te yaşayan 11.Erkek (49), "Suriyelilerin Türkiye'deki yasal statüleriyle ilgili genel olarak zorluklar var" diyerek bu ifadeye katılmıştır. ırkçılıkla ilgili olarak 11.Erkek, Türk toplumu tarafından kabul edilmekle ilgili sorunlar yaşadığını ifade etmiştir.

Katılımcıların geri kalanı Türkiye'deki yaşamlarının çeşitli nedenlerden dolayı iyi olmadığına inanmaktadır. 11 katılımcı maddi sıkıntılardan şikayet etmiştir. Bu katılımcılardan bazıları yabancı olarak iş bulma veya çalışma izni ya da sağlık sigortası alma gibi konularda şikayette bulunmuştur. Örneğin, İstanbul'da yaşayan bir katılımcı olan 13.Erkek (28), pazarlama müdürü olarak çalışsa da Türkiye'de geçinmenin zor olduğunu belirtmiştir. Önceki işinden zam istediği için kovulduğunu, şimdiki işinde ise ne çalışma izni ne de sağlık sigortası olduğunu eklemiştir. Bu konuda şunları söylemiştir: "Biz 'Suriyeli göçmenlerin' hayatın kıyısında yaşadığımızı hissediyorum." Halen İzmir'de yaşayan ev hanımı 26.Kadın (54) ise 3 çocuğunun iş bulmak için uzun süre mücadele ettiğini belirtmiştir. 26.Kadın, o dönemde çocuklarının bir işi olsa bile çalışma izinlerinin ve sağlık sigortalarının olmadığını da sözlerine eklemiştir. İzmir'de yaşayan 30.Kadın (52), oğlunun çalışmak ve aileye yardım etmek için okulu bırakmak zorunda kaldığını ve o sırada çalışma izni ve sağlık sigortası olmadan kaçak olarak çalıştığını belirtmiştir. Altı çocuğu olan 30.Kadın (52), kocasının "60 yaşın üzerinde olduğu için çalışmadığını ve kimsenin onu işe almayı kabul etmediğini"

eklemiştir. Bu yüzden iş aradığını ama sadece ortaokul diploması olduğu için iş bulamadığını belirtmiştir.

1.3.2. Tartışma

Daha önce incelendiği üzere, şu anda Türkiye'de 3.580.263 Suriyeli yaşamaktadır (Erdoğan, 2020; Mülteciler Derneği, 2020). Göçmen kelimesi, mülteciler ve sığınmacılar da dahil olmak üzere diğer terimlerden daha geniş bir ifade olduğu için bu çalışmada bu ifade kullanılmıştır. Bu tez için görüşülen katılımcılar sadece 50 kişidir ve Türkiye'deki tüm Suriyeli göçmenleri temsil etmemektedir.

Literatür incelendiğinde, Suriyeli göçmenlerin Türkiye'yi bir varış noktası olarak seçmelerinin bazı nedenleri ortaya çıkmaktadır. Önem sırasına göre sıralanan bu nedenler, Türkiye'nin açık kapı politikası, coğrafi yakınlık ve Suriye ile Türkiye'nin geniş sınırları paylaşması ve son olarak sosyal ağların rolüdür. Katılımcıların yanıtları literatürle tutarlıdır ve birçok görüşmeci Türkiye'nin açık kapı politikasının ve coğrafi yakınlığın kararlarını etkilediğini belirtmiştir. Ayrıca, sosyal ağların ve insani bağların da katılımcıların Türkiye'ye gelme kararını etkilemede önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi, 39 katılımcı kararlarında aile üyelerinin veya akrabalarının (27) ve hâlihazırda Türkiye'de yaşayan arkadaşlarının (12) etkili olduğunu belirtmiştir. Yani tüm bu katılımcılar Türkiye'de yaşayan kişilerden tavsiye almış ve sonuç olarak Türkiye'ye gelmeye karar vermişlerdir. 27 katılımcıdan 7'si aile üleriyle yeniden bir araya gelmek istedikleri için Türkiye'ye gelmiştir.

Ayrıca, bu tez için görüşülen katılımcılar, mesleki veya eğitim fırsatları arayışı ve Suriye ile Türkiye arasındaki kültürel yakınlık gibi kararlarını etkileyen başka nedenlerden de bahsetmişlerdir. Mesleki ya da eğitim fırsatları aramaktan söz eden katılımcılar, sosyal ağların etkisine de güzel bir örnek teşkil etmektedir. Örneğin, bazı katılımcılar aile üyeleri ve akrabalarından eğitim ve iş fırsatlarıyla ilgili tavsiye alırken, iki katılımcı Türkiye'de yaşayan arkadaşları aracılığıyla Türkiye'de iş bulmuştur. Son olarak, katılımcıların çoğu (33) Suriye ve Türkiye kültürleri arasında pek çok benzerlik olduğunu belirtmiş olsa da, sadece birkaç katılımcı bu benzerlikleri Türkiye'ye taşınma nedeni olarak göstermiştir. Bu benzerliklerin niteliği hakkında daha fazla ayrıntı beşinci bölümden sonraki analizler kısmında (Sonuçların Analizi bölümünde) verilecektir.

Yukarıda tartışıldığı gibi sosyal ağlar göç yolculuğundan önce rol oynayabileceği gibi, yolculuk sırasında veya sonrasında da ortaya çıkabilir. 21 katılımcı, Türkiye'ye yolculukları sırasında çoğunlukla aile üyelerinden olmak üzere bir miktar destek aldıklarını belirtmiştir.

Ayrıca, katılımcıların çoğu (29) sosyal ağlarındaki diğer Suriyelilerden yardım aldıklarını bildirmişlerdir. Bu yardım maddi, bilgisel ya da manevi niteliktedir. Sonuç olarak, sosyal ağların bu doktora tezindeki katılımcılar arasında Türkiye'ye göç etme kararının alınmasında birkaç faktör açısından önemli bir rol oynadığı söylenebilir. İlk faktör, rastgele seçilen katılımcıların çoğunluğunun nispeten eğitilmiş olması ve çoğunluğunun en az lisans derecesine sahip olmasıdır. Bu da katılımcıların kendilerine sunulan seçenekleri araştırabilecekleri ve çeşitli sosyal medya platformları aracılığıyla iletişim kurabilecekleri anlamına gelmektedir. Bu çalışmada rol oynayan bir diğer faktör de teknolojinin gelişmesi ve bu çalışmadaki katılımcıların ve diğer göçmenlerin Türkiye'deki insanlarla iletişim kurmasını sağlayan çok sayıda sosyal medyanın varlığıdır. Teknolojinin ilerlemesi aynı zamanda göçmenlerin göç yolculuğu öncesinde, sırasında veya sonrasında finansal destek almalarına veya vermelerine olanak tanımaktadır. Bir başka faktör de Türkiye'ye göç edenlerin sayısının çokluğudur; bu da bir kişinin Türkiye'de birilerini tanıma ve tavsiye ya da yardım isteme olasılığını artırmaktadır. Son olarak, bu tartışmaya istinaden, bazı Suriyeli göçmenlerin ülkelerini terk etme kararlarını etkileyen 'karışık motivasyonlara' sahip oldukları söylenebilir. Suriyeli göçmenler zorlanmakta, ekonomik nedenlerden (Castles, 2004: 1) ve sosyal nedenlerden (aile birleşimi gibi) etkilenmektedir.

Katılımcıların Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye hakkında ne bildiklerine dair verdikleri cevaplara dayanarak, Türk dizilerinin sınırlı ama aynı zamanda ilginç bir rol oynadığı söylenebilir. Bazı katılımcıların Türkiye'den beklentileri birbirinden farklı ve bazen de çelişkilidir. Tartışılan noktalardan biri Türkiye'nin kültür, yönetmelik ve yasalar açısından Avrupa'ya yakınlığıdır. Bu bağlamda, öncelikle Türk kültürünün, altında birçok kültürün bulunduğu bir şemsiye olduğu söylenebilir, çünkü kültür bir şehirden diğerine ve bir bölgeden diğerine farklılık gösterebilmektedir. Farklı dizilerin Türk toplumu yelpazesinin kültürel ve sosyal yönlerini somutlaştırmasını sağlayan da budur. Ayrıca, bazı dizilerin gerçeği yansıtmadığını, kurgusal olduğunu da belirtmek gerekir. Dolayısıyla, bu çalışmadaki katılımcıların ya da diğerlerinin izledikleri dizi türlerine göre farklı Türkiye algılarına sahip olmaları doğaldır.

Son olarak, tartışmaya değer bir nokta da, bir kısmı Türk vatandaşlığı almış olsa da, bir grup katılımcının Türkiye'de kendilerini istikrarsız hissetmeleri meselesidir. Bu bağlamda, göçmen alma durumunun, Türkiye için yeni olmasa da, yaklaşık on yıl içinde 3,5 milyon göçmenin ülkeye gelişinin büyük bir zorluk olduğu söylenebilir. Bu zorluğun nedenlerinden biri, Türkiye'nin kapasitesini aşabilecek çok sayıda göçmenin gelmiş olmasıdır. Göçmenlerin geçici mülteci statüsü altında olmaları ve bunun hukuki ve insani zorluklar yaratması gibi

başka nedenler de bulunmaktadır. Bu bağlamda karşılaşılan zorluklardan biri, mültecilerin hak ve yükümlülüklerine ilişkin kapsamlı yasaların bulunmamasıdır. Ayrıca, geçici mülteci statüsü, mültecilerin Türk toplumuna uyum sağlamalarına olanak tanıyan entegrasyon programları da dahil olmak üzere bazı hizmetlerden yararlanmalarını engelleyebilmektedir. Bu nedenle, dil öğrenme ve Türk kültürünü anlama fırsatlarının olmaması entegrasyonu zorlaştırabilir ve yeni gelenler arasında dışlanma hissi yaratabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ VE DİASPORA: SURİYE DİASPORASININ OLUŞUMU

Brettell ve Hollifield (2015: 153-154)'e göre, gönderen ve alan toplumlar arasındaki ilişkiyi analiz etmek için izlenebilecek dört antropolog yaklaşımı bulunmaktadır. Bu analitik yaklaşımlar şunlardır: Modernleşme yaklaşımı, Tarihsel-yapısalcı/ekonomi-politik yaklaşım (bu tezin ilk bölümünde bu yaklaşım kısmen kullanılmıştır), “Göç Kültürü” yaklaşımı ve Diaspora yaklaşımı ve Ulus-Ötesici (çok ulusluluk) yaklaşımlarıdır (burada ve daha sonraki 3. bölümde sırasıyla incelenecektir). Göçü ele alan ilk antropolojik teoriler, bir yaklaşım olarak modernleşmeye, gönderen ve alan toplumları bölen ikili yaklaşımlara ve iten ve çeken faktörlere dayanmaktadır (birinci bölümde gözden geçirilmiştir). Bu yaklaşımı teorik bir çerçeve olarak kullanan bazı bilim adamları, gönderen ve alan toplumlar arasındaki arazi, emek ve ücret farklılıklarına dayanan rasyonel ve ilerici ekonomik kararları vurgulamaktadır.

Tarihsel-yapısalcı/ekonomi-politik yaklaşım, köklerini Marksizm’e dayamaktadır (Brettell ve Hollifield, 2015: 153-154). Bu yaklaşımdaki Bağımlılık *Dependency* (1967) ve Dünya Sistemi *World System* (1974) Teorileri, (mikro-düzeye odaklanan modernizasyon yaklaşımından farklı olarak) makro-düzeydeki göç hareketlerine odaklanmaktadır. Daha sonra bu yaklaşım, küresel pazarın, ulusal ve dünya çapındaki ekonomik ve politik politikalarını ve kapitalizmin yeni göç hareketleri kalıplarını yaratarak, insanları göç etmek için nasıl etkilediğine odaklanmaktadır. Üçüncü yaklaşım, yani “Göç Kültürü” yaklaşımı, alıcı toplumları göz ardı ederek, yalnızca gönderen toplumların tarihsel ve sosyokültürel boyutlarına odaklanmaktadır. Bu teori, göçün insanların kültürünün bir parçası haline geldiği bazı toplumlardaki durumları tanımlamaktadır (Brettell ve Hollifield, 2015: 153-154). Dördüncü yaklaşım, diaspora ve Ulus-Ötesicilik (çok ulusluluk) teorilerine dayanmaktadır. Bu bölüm diaspora kavramıyla ilgili teorilere odaklanırken, Üçüncü Bölüm Ulus-Ötesicilik (çok ulusluluk) teorilerine odaklanacaktır. ‘Diaspora’ kelimesinin dilsel ve tarihsel bir incelemesiyle başlıyoruz, ardından dünyadaki Suriye diasporası ile ilgili literatür araştırılacak ve son olarak Türkiye’de bulunan Suriye diasporasına odaklanılacaktır.

2.1. Diasporanın Tanımı

Bu bölümde, ‘diaspora’ kelimesinin dilsel ve tarihsel bir incelemesiyle başlıyoruz, ardından dünyadaki Suriye diasporası ile ilgili literatür araştırılacak ve son olarak Türkiye’de bulunan Suriye diasporasına odaklanılacaktır. Dilbilimsel ve tarihsel analiz bölümü, diaspora kelimesinin etimolojisine ve anlamının zaman içinde nasıl geliştiğine odaklanır. Başka bir deyişle, bu bölüm diaspora kavramının ve anlamının bir biyografisini sunmaya çalışmaktadır. Bu girişim, araştırmacıların mevcut araştırma çalışmalarında diaspora kelimesini kullandıklarında ne anlama geldiklerini belirlemeye yardımcı olabilir. Ayrıca diaspora kavramının Türkiye’deki Suriyeli topluluğa uygulanmasına yardımcı olabilir.

2.1.1. Dilsel ve Tarihsel bir Bakış

‘Diaspora’ kelimesi, kavramın bir karşılığı olmadığı için pek çok dile taşınmış kelimelerden birisidir. Afrikanca¹⁸, İngilizce, Fransızca, Yunanca, İtalyanca¹⁹, Japoncada (ディアスポラ)²⁰, Diasupora olarak, Korece (디아스포라)²¹ Diaseupola, olarak telaffuz edilmektedir. Norveççe²², Rusça²³, İspanyolca²⁴ ve Türkçede²⁵, orijinal biçimiyle "diaspora" kelimesi kullanılmaktadır.

Kelime orijinal anlamda Yahudilerin İsrail’in dışına dağılmasını ifade etmektedir. Diaspora kelimesi ise aslında "dağılma - dispersion" anlamına gelen Yunanca bir kelimedir (Etymonline Sözlük, 2020). İki kelimededen oluşmaktadır, Dia, içinde veya arasında anlamına gelir ve iki anlamına gelen Duo kelimesiyle ilgilidir. İki anlamına gelen Duo kelimesiyle ilgilidir ve Sperien, tohumların saçılması veya toprağa ekilmesi anlamına gelir. Bu etimolojik incelemeden yola çıkarak diaspora kavramını oluşturan iki kelimenin dikkatimizi iki yöne çektiğini görebiliriz. Birincisi, bu etimoloji dolaylı olarak bu ikiliği ima edebilir ve bu, bir şeyin veya birisinin iki unsurla bağlantısını yansıtır olabilir. Diaspora bağlamında, bunu iki yere, bir anavatana ve bir sürgün ülkesine bağlayabiliriz. İkincisi, ‘sparien’ kelimesi, bir tarlaya tohum serpilmesi veya tohum ekilmesi ile ilgilidir (Sigona, Gamlen, Liberatore ve Kringelbach, 2015: 2). Tarımla ilgili bu anlam, bir yeni diaspora yaratma sürecinin güzel bir

¹⁸ Alındığı kaynak <https://en.glosbe.com/af/en/diaspora>. (Erişim Tarihi: 15.05.2021)

¹⁹ Alındığı kaynak <https://www.linguee.com/english-italian/search?source=auto&query=diaspora>. (Erişim Tarihi: 15.05.2021)

²⁰ Alındığı kaynak <https://jisho.org/word/%E3%83%87%E3%82%A3%E3%82%A2%E3%82%B9%E3%83%9D%E3%83%A9>. (Erişim Tarihi: 15.05.2021)

²¹ Alındığı kaynak <https://en.dict.naver.com/#/search?query=diaspora>. (Erişim Tarihi: 15.05.2021)

²² Alındığı kaynak <https://en.bab.la/dictionary/norwegian-english/diaspora> (Erişim Tarihi: 15.05.2021)

²³ Alındığı kaynak <https://www.linguee.com/english-russian/search?source=auto&query=diaspora> (Erişim Tarihi: 15.05.2021)

²⁴ Alındığı kaynak <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english-spanish/diaspora>. (Erişim Tarihi: 15.05.2021)

²⁵ Alındığı kaynak <https://tureng.com/en/turkish-english/diaspora>. (Erişim Tarihi: 15.05.2021)

yansıması olabilir. Bir diasporada bulunan bir topluluk veya bir grup insan, yeni bir yere veya toprağa saçılmış ve 'ekilmiş' tohumlar gibidir. Bu nedenle, hala aynı olmalarına rağmen bu insanlar, çevrelerindeki durum ve koşullardan etkilenebilirler.

Bu Yunanca sözcük İbranice גלות sözcüğünün çevirisi olarak kullanılmıştır veya Galut'un Deuteronomy'de belirttiği Septuagint'ten bahsedilmektedir (28: 58-68/3). Yunanca da diaspora kelimesinden bahseden ifade; “*dünyanın tüm krallıklarına dağılacaksın*” anlamına gelen “*esē diaspora en pasais basileias tēs gēs*” şeklinde ifade edilmektedir. Eski Ahit çevirmenlerinin Galut kavramına eşdeğer olarak Yunancada var olan bir kelimeyi mi kullandıkları yoksa yepyeni bir kelime mi yarattıkları bilinmemektedir (Shuval, 2003: 42).

Sürgün anlamına gelen bu kelime, 1876 gibi daha sonraki bir tarihte İngiliz dilinde kullanılmıştır. İlave olarak, kelimelerin kullanımı, zorunlu sürgün duygusuyla örtülü duygusal bir çağrışımı, bir grubun çektiklerini, güçlü ve zorunlu bir kimlik duygusunu ve vatan için büyük bir özlemi yansıtmaktadır. Bu nedenle, diaspora, גלות veya Galut kelimesi esas olarak Kudüs'ün İlk Tapınağı yıkıldığı için, MÖ 587'de Babil'e sürgün edilen Yahudi cemaatin, Filistin dışındaki yerleşim yerlerini tanımlamak için kullanılmıştır. Daha sonra İkinci Tapınağın MS 70'de yıkılmasının ardından, diaspora, Yahudilerin çeşitli Roma vilayetlerine dağılmasını ve köleleştirilmesini tanımlamak için kullanılmıştır (David ve Muñoz-Basols, 2011: XI). Daha sonraları, bu kavramın kullanımı, bu tür dini sürgün duygusunun ötesine geçerek, Akdeniz'in farklı yerlerine ticaret amacıyla yerleşen Yahudileri de kapsayacak şekilde genişlemiştir. Shuval (2003: 42), bu kavramın, tüm Yahudilerin atalarının vatanından uzaklaşması anlamına gelecek şekilde genişlediğini fark ederken, aynı şekilde bu konuda hemfikir olmuştur.

Bununla birlikte, diaspora kavramı, yukarıda belirtildiği gibi, yalnızca atalarının vatanları dışına dağılmış ve yerleşmiş Yahudileri tanımlamak için kullanılsa da, daha sonra Septuagint'te adı geçen Yahudi diasporasından çıkan toplulukları tanımlamak için de kullanılmıştır (Shuval, 2003: 42). Diaspora kelimesi İncil'de farklı şekillerde geçmektedir. Bir fiil olarak ‘diaspeirein’ kırk defadan fazla, bir isim olarak ‘diasporá’ ise yaklaşık ondan fazla kullanılmıştır. Anlamı, Tanrı tarafından dağıtılan Yahudilerin hissettiği manevi bir ıstırap durumunu yansıtmaktı (Kenny, 2013). Ancak, diaspora kavramı, yukarıda belirtildiği gibi, yalnızca atalarının vatanları dışına dağılmış ve yerleşmiş Yahudileri tanımlamak için kullanılsa bile, daha sonra Septuagint' te adı geçen Yahudi diasporasından çıkan toplulukları tanımlamak için de kullanılmıştır.

Diaspora, MÖ 800 ila 600 yılları arasında Akdeniz çevresine dağılmış Yunan kolonilerini tanımlamak için kullanılmıştır (Cohen, 1997: 2). Bu kullanım, askeri, ekonomik

veya yerleşim nedenlerinden kaynaklanan pozitif anlamda bir insan yayılmasını çağrıştırdığı için farklıdır. Bu nedenle ırkları veya etnik kökenleri ne olursa olsun ve dini nedenlerle zorla sürgün edilip edilmediklerine bakılmaksızın, diaspora kavramının, Akdeniz'in yakın çevresinde yerleşen göçmen topluluklarını tanımlamak için kullanıldığını söyleyebiliriz.

Eski Ahit'i Yahudilerle paylaşan Hristiyanlar, bu diaspora kavramını başka bir diaspora türü hakkında konuşmak için almışlardır. Bu kavramı, MS birinci yüzyılda Tanrı Şehrinden (City of God) sürgün edilmiş sayılan ve yeryüzüne dağılan Hristiyan Kilisesine atıfta bulunmak için kullandılar (Dufoix, 2008: 5). Roma imparatorluğunun farklı yerlerine dağılan o dönem Hristiyanları için bu durum, Yahudiler yerine, seçilmiş millet olduklarının bir kanıtıydı. Diasporanın bu şekilde kullanılması MS 2. yüzyılda sona ermiştir ve Hristiyanlar Yahudileri tanımlamak için diaspora kavramını kullanmaya başlamışlardır. Bu Hristiyanlara göre Yahudiler günahlarından dolayı lanetlenmişlerdir ve bu nedenle diasporada olmaları Tanrı'nın bir cezasıydı (Dufoix, 2008: 17).

Ancak dildeki birçok kavram gibi, diaspora kavramı da tarih boyunca belirli ortamlar ve koşullar içinde farklı yerleri, toplulukları tanımlamak için kullanılmıştır (David ve Muñoz-Basols, 2011: XII). Kavram; Akademisyenler ve Tarihçiler tarafından orta çağda yaşamış çeşitli toplumları tanımlamak için kullanılmıştır. Örneğin, Yahudi Alimleri, diasporayı ortaçağ İspanya'sının Sefarad Yahudilerine atıfta bulunmak için kullanmışlardır (Kaplan, 2000: 121-145; Ray, 2013: 9-35). Yine Akdeniz çevresinde ikamet eden bu Yahudiler, etraftaki farklı bölgelere, çoğunluğu modern Türkiye'nin ve bu yazının konusu olan Suriye diasporasının bulunduğu Osmanlı topraklarına sürülmüşlerdir. Bu nedenle, Sefarad Yahudi topluluklarını tanımlamak için bu kavramın kullanılmasının, M.Ö. 6. yüzyılda ve MS 1. yüzyılda anavatanlarından dağıtılmış Yahudileri tanımlamak için daha önceki kullanımlarına yakın olduğunu söyleyebiliriz. Her iki durumda da, dini görüşlerine düşmanlıktan dolayı bir Yahudi cemaatinin vatanlarını terk etmeye zorlanması durumuna değinilmektedir.

Orta Çağ ve Medieval toplulukları araştıran Modern Bilim Adamları, bir kez daha diaspora kavramını kullanmışlardır. 16. ve 19. yüzyıllar arasında Amerika'ya köle olarak getirilen Afrikalılar için bu kavramı kullanmışlardır (Shepperson, 1966; Alpers, 2001; Edwards, 2001). Modern bilim adamları da, nadir de olsa, diaspora kavramını, modern topluluklara ve toplumlara atıfta bulunarak kullanmışlardır. Ancak 1970'lerde yazılan tezlerde bir veya iki defa anahtar kelime olarak belirtilen diasporanın bu kullanımı, 1980'lerde ve 1990'larda daha fazla araştırmacının üzerinde çalışmasıyla daha sık görülmeye başlanmıştır. 21. yüzyılda daha fazla çalışma gün ışığına çıkmıştır ve diaspora kavramı 2001 yılında yaklaşık 130 kez referans gösterilmiştir (Brubaker, 2005). Kavramın anlamları çeşitli

entelektüel, kültürel ve politik gündemlere uyarlanacak şekilde genişletilmiştir. Brubaker, bu fenomeni diasporanın bir diasporası olarak adlandırmıştır ve bu kavramın semantik, kavramsal ve disiplinsel ölçeklerde hızla yaygınlaştığını vurgulamıştır. Dufoix (2008: 17), diaspora kavramının bu çok katmanlı yönünü analiz edip derinlemesine düşünerek, dini bir terim, akademik ve bilimsel bir kavram, bir uygulama kategorisi ve uluslararası bürokratik sözlüğün bir parçası olduğunu belirtmektedir.

Günümüzde diaspora kavramı ilk etapta başladığı etnisitelerin veya ulusların ötesindedir. Literatürde, Somali diasporası (Berns, 1999), Filistin diasporası (Cohen, 1997: 28; Cohen, 1997: 3, 4, 39), Bask diasporası (Totoricagüena, 2005), Müslüman diasporası, Arap diasporası (Malouf, 1998) ve Küba diasporası (Hearn, 2016) gibi çeşitli topluluklarla ait diasporalarla ilgili tartışmaları bulabiliriz. Diaspora kelimesinin kullanımındaki bu patlamanın nasıl olduğunu görmek için, diaspora ile neyin kastedildiğini ve bu kapsamın tüm bu toplulukları ve grupları içine alacak şekilde modasını nasıl değiştirdiğini anlamamız önemlidir. Bir sonraki bölümde, modern bilim adamları tarafından yapılan farklı diaspora tanımlarına bakacağız.

2.1.2. Diaspora ve Türleri

Diaspora kavramı, birinci bölümde tartıştığımız göç kavramı kadar karmaşıktır. Diaspora kavramının tanımlanmasındaki zorlukların göçü tanımlamayla ilgili olanlara benzediğini söylemek doğrudur. Bu durum, diasporanın farklı bakış açısına ve akademisyenlere göre çeşitli şeyler ifade edebileceği ve yeni şeyler anlamına gelecek şekilde gelişebileceği anlamına gelmektedir. 15 yıl önce 2005'te Brubaker, diaspora kavramının ortaya çıkışını ve yolculuğunu incelediği 'Diasporanın bir diasporası' başlıklı bir makale yayınlamıştır. Ona göre, diaspora kavramı 1970'lerde akademik araştırmalarda nadiren bahsedilirken, 1980'ler diasporanın kullanımında büyük bir artışa tanık olmuştur. Diaspora kavramına olan ilginin artması 1990'larda da devam etmiş ve 2001 yılında anahtar kelime olarak yaklaşık 130 kez kullanılmıştır (Brubaker, 2005). Diaspora kavramıyla ilgili araştırmalardaki bu artışa, kavramın anlamında bir değişiklik eşlik etmiştir (David ve Muñoz-Basols, 2011: XII), böylece, yalnızca antik dünyada dağılmış bir grup Yahudi'yi tanımlamak için kullanılan kavram: günümüzde çeşitli toplumları tanımlamak için de kullanılmaya başlamıştır.

Diaspora kullanımındaki bu artış ve *semantik* değişim nedeniyle, akademisyenler her zaman diaspora kavramını araştırmaya ve tanımlamaya odaklanmıştır. Cohen, 'Global diasporalar' (2008) adlı kitabında diaspora kavramının kullanımındaki patlamaya ve

dolayısıyla onunla ilgili çalışmalara vurgu yapmıştır. 2007'de Google'da; "diaspora" kelimesinin araştırılmasının 14.100.000 tıklama, "global diaspora" kelimesinin araştırılmasının 2.100.000 tıklama ürettiğini belirtmiştir. Ayrıca, Google Akademik motorunda üretilen "diaspora" kelimesinin araştırılmanın 81.900, "Global diaspora" kelimesinin araştırılmasının 31.800 tıklama oluşturduğunu da belirtmiştir. Bu rakamlar, diaspora kavramının kullanımının önemli bir ölçüde arttığını da açıkça göstermektedir. 9 Eylül 2020'de bu tezi yazarken gerçekleştirdiğimiz aynı araştırmanın sürdürülmesiyle de aşağıdaki sonuçlar bulunmuştur:

İlk olarak, Google motorunda; "*diaspora*" kelimesinin araştırılması 120.000.000, "Global diaspora" kelimesinin araştırılması ise 53.000.000 tıklama oluşturmuştur. İkinci olarak, Google Akademik motorunda; "diaspora" kelimesinin araştırılması 962.000, "Global diaspora" kelimesinin araştırılması ise 516.000 tıklama oluşturmuştur. Son olarak, bu tez Suriyeli göçmenleri kapsadığından ve amacımız diaspora teorilerinin Suriye'lilere uygulanması olduğundan, Google motorunda "Suriye diasporası" kelimeleri araştırılmış ve bu araştırma 4.010.000 tıklama ile sonuçlanmıştır. Ayrıca Google Akademik motorunda; "Suriye diasporası" kelimeleri araştırılmış ve sonuç 26.600 tıklama olmuştur.

Diasporayı tanımlayan ilk bilim adamlarından birisi, diaspora başlıklı bir makale yazan Safran'dır (1991). Bu makale, Khachig Tölöyan yönetimindeki Journal of Transnational Studies' te yayınlanmıştır (Cohen, 1997: 127; Cohen, 2008: XII, XIV). Safran'a göre, diaspora etnik bir azınlık topluluğuna atıfta bulunmaktadır ve bu nedenle hareket halinde olan bir göçmen topluluğu değildir. Böylelikle, bu durum, diasporanın veya Etnik Azınlık Topluluğunun yerleşik olduğunu vurgulamaktadır ve bu tür bir diaspora için çeşitli özellikler önermektedir. Safran'ın bu tanımına dayanarak, bir diaspora aşağıda gösterilen altı göstergeyi kapsamalıdır: Dağılma tarihi, vatanın mitleri/hatıraları, ev sahibi ülkede yabancılaşma, nihai geri dönüş arzusu, vatanın devam eden desteği, bu ilişki ile tanımlanan kolektif bir kimlik (Safran, 1991: 83-84).

Demek ki, bir topluluğun diaspora olarak adlandırılabilmesi için öncelikle felaket, kıtlık veya çatışma gibi kritik koşullar altında dağılması ve bu nedenle vatanlarının dışında çeşitli yerlerde sonlanan bir topluluk olması gerekmektedir. İkincisi, topluluğun anavatanla ilgili ortak bir efsanesi olmalıdır. Örneğin antik dünyada Babil'e dağılmış olan Yahudi cemaati, sürgün edildikleri vatan olan İsrail krallığı efsanesini paylaşmıştır. Üçüncüsü, bir topluluk ev sahibi ülkenin kültürüne entegre olabilir ancak asla asimile edilmemelidir ve daha ziyade vatan kültürü ile ilgili güçlü kimlik bilincini sürdürmelidir. Dördüncü özellik, dağınık topluluğun kendi içinde ve hala anavatanda olan topluluklarla ilişkilerini geliştirmesi ve

sürdürmesi gerektiğidir. Beşinci özellik, dağınık bir topluluğun nesiller boyunca dağınık yaşaması ve bu nedenle diasporik kimliğin nesiller boyunca aktarılması gerektiğidir. Son olarak, dağınık bir topluluk, vatanla ilgili kültürel, siyasi, dini, mesleki bağları nedeniyle sosyal ölçekte özerkliğini korumalıdır (Safran, 1991: 83-84). Bu görüş, menşe ülkesi dışında yaşayan herhangi bir topluluğun, yukarıda belirtilen tüm özellikleri karşılamadığı sürece diaspora olarak adlandırılmaması gerektiğini söylemektedir. Bazı bilim adamları bu altı özellik üzerinde hemfikirdir (Cohen 1997: 24, 35). Örneğin, Sheffer Diaspora'yı "Modern diaspora toplulukları, ev sahibi ülkelerde ikamet eden ve hareket eden, ancak menşe ülkeleri - anavatanları ile güçlü duygusal ve maddi bağlar sürdüren göçmen kökenli etnik azınlık gruplar" olarak tanımlamaktadır (1986: 3). Bununla birlikte, altı özelliğiyle bu yaklaşım klasik kabul edilmektedir ve bu nedenle Yahudi diasporası gibi orijinal diasporaya sadıktır (Anteby-Yemini ve Berthomière, 2005: 263; Clifford, 1994: 305; Dufoix, 2008: 23; Sheffer 2003: 3). Ancak, bazı akademisyenler diaspora kavramını kökenine yakın tutmaya inandıkları için yukarıda bahsedilenler üzerinde hemfikir olsalar da, diğerleri buna katılmamaktadır ve diaspora kavramının anlamsal olarak geliştiğine inanmaktadır. Clifford ise, diaspora kavramının orijinal anlamının kökeninin ve Yahudi cemaatiyle ilişkisinin tanınması gerektiğini, ancak kesin bir model olarak düşünülmemesi gerektiğini belirtmektedir (1994: 305). Yukarıda belirtilen (yani dağılma tarihi, mitler/anılar, ev sahibi ülkede yabancılaşma, nihai dönüş arzusu, süregelen vatan desteği, bu ilişkiyle tanımlanan kolektif bir kimlik) gibi altı özelliği tartışan Cohen (2008: 23-25) kitabında; diaspora kavramına dört özellik daha eklenmesini önermektedir (Safran, 1991: 83-84).

Birincisi, sömürge veya gönüllülük nedenleriyle oluşturulmuş dağınık bir topluluğun diaspora olarak değerlendirilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Bu görüş, eğer topluluk geçmişte sömürgeleştirmenin bir kurbanıysa ve günümüzde, üyeleri dünyanın dört bir yanına dağılmışsa, işçi diasporası olarak kategorize edilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Böyle bir topluluğa 'İşçi diasporası' denilmesini önermektedir. Bu kategori altında, üç alt kategori belirlenmektedir ve bunlar emek, ticaret ve imparatorluk diasporalarıdır. Bu tür emek diasporasının bazı örnekleri Lübnanlılar, Hintliler ve Çin diasporalarıdır (Cohen, 1997: 23-25; Cohen, 2008: 61).

Cohen'in öne sürdüğü ikinci özellik, diasporik kimliğin muhafaza edilmesinin olumlu erdeminin daha çok takdir edilmesi gerektiğidir, çünkü etnik, ulusal ve ulus ötesi kimliklerin karşılıklı etkileşiminden öğrenilecek çok şey bulunmaktadır. Üçüncü özellik aynı zamanda kimlik ile de ilgilidir. Cohen, diasporik topluluğun genellikle kolektif bir kimliği harekete geçirdiğini, bu nedenle yalnızca hayali, varsayılan veya gerçek bir kimlikle ilişkisiyle sınırlı

olmadığını öne sürmektedir. Son bölümde Cohen, küresel çağın ve bunun ulusötesi bağlar üzerindeki etkisinin altını çizerek, diasporanın yalnızca bölgesel taleplerle ilişkili olmaması gerektiğini öne sürmektedir. Aksine, bir diaspora bir dereceye kadar eserler, popüler kültür ve paylaşılan hayal gücü yoluyla yeniden yaratılabilir. Bu şekilde bağlantılı diasporayı tanımlamak için Cohen, 'yersiz-yurtsuz-laştırılmış diaspora' 'deterritorialized diaspora' fikrini öne sürmektedir (Cohen, 1997: 123; Cohen, 2008: 123).

Bu nedenle Cohen, diaspora kavramına yeni bir bakış açısı getirmeye çalışırken, yeni diaspora topluluklarını ayırt etmektedir. Kurban diasporasını veya klasik Yahudi diasporasına yakın olabilecek diasporayı tanıdığı için, ona göre Afrikalılar ve Ermeniler bu kurban diasporası kategorisine girebilirler. Ayrıca, emek diasporası altında; işçi diasporası (Hint diasporası), ticaret diasporası (Çin ve Lübnan diasporası) ve imparatorluk diasporası gibi alt kategoriler de önermektedir. Ayrıca Karayipler diasporası gibi kültürel diasporayı ve Sihler ve Siyonist gibi bir vatan arayışında olan diasporaları da önermektedir (Cohen, 1997: 57, 59; Cohen, 2008: 65, 103).

Buraya kadar, diaspora tanımı ve diaspora topluluklarının neler olabileceğiyle ilgili bazı özellikler gözden geçirilmiştir. Her zaman farklı diaspora türleri görülmüştür. Daha sonraki bölümde, Safran ve Cohen'in bu iki yaklaşımı, Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin durumunu incelemek için teorik bir çerçeve olarak kullanılacaktır. Amaç, Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin varlığının yukarıda belirtilen diaspora türlerinden herhangi birine uyup uymadığının araştırılmasıdır. İlk etapta, 2011 öncesi Suriye diasporasına genel bir bakış gerçekleştirilecektir, ardından diğer diasporalar bağlamında Türkiye'de Suriye diasporasının oluşumunu analiz etmek için literatür araştırması gerçekleştirilecektir.

2.2. Dünyadaki Suriye Diasporası

Genel olarak diaspora literatürüne girerken diaspora teriminin çeşitli topluluklar bağlamında kullanıldığını söyleyebiliriz. Ancak yurtdışında yaşayan Suriyelilere atıfta bulunurken diaspora terimini kullanan pek çok çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmaların çoğu, 2011'den önce Suriye dışında yaşayan Suriyeli topluluklara atıfta bulunurken 'Suriye diasporası' terimi kullanılmaktadır. Genel olarak, bu Suriyeli topluluklar, ekonomik olarak kendi kendine yeterli, iyi bütünleşmiş ve Amerika, Avrupa, Orta Doğu ve Afrika'ya dağılmış durumdadır (Kodmani, 2018). Ayrıca, son 10 yılda yerinden edilmiş Suriyelilere yönelik çalışmaların sayısında büyük bir artış olmuştur. Bununla birlikte, çalışmalar Suriye göçlerinin birçok yönünü ele alsa bile, birkaç çalışmada (20'den daha az çalışma) 'Suriye diasporası' terimi kullanılmıştır (Baeza ve Pinto 2016: 334-352; Flanigan ve Abdel-Samad, 2016: 51-65;

Flanigan, 2018: 35-66; Kodmani, 2018; Strokke ve Wiebelhaus-Nrahm, 2018: 1-20; Ragab ve Katbeh, 2017: 1-15).

2.2.1. 2011 öncesi Suriye Diasporası

2012 sonrası Suriyelilerin göçü dünyadaki en büyük Suriyeli göçmen kitle hareketi olsa da, bu göç, Suriyelilerin ilk göç dalgası değildir. Suriyelilerin göçleri, Suriye'nin bir devlet ulusu olarak kurulmasından önceki 19. yüzyıla kadar uzanmaktadır (Baeza ve Pinto, 2016: 334-352). Muhtemelen ilk göçmen dalgaları 19. yüzyılın ikinci yarısında Suriye'den ayrılıp Amerika kıtasına, özellikle Latin Amerika'ya yönelen göçlerdir. O zamanlar, modern Suriye bölgesi modern Lübnan, Filistin ve Ürdün (Levant) ile birleşerek, Büyük Suriye olarak adlandırılıyor ve Osmanlılar tarafından yönetiliyordu (Baeza ve Pinto, 2016: 334-352).

Bu göç, öncelikle ekonomik zorluklardan, zorunlu askerlik korkusundan ve Yeni Dünya refahının cazibesinden kaynaklanıyordu (Baeza ve Pinto, 2016: 334-352). Bu göç hareketleri 1870-1930 yılları arasında zirveye ulaşmış ve daha sonra bugüne kadar devam etmiş, bu da her iki Amerika'da Suriyeli toplulukların veya diasporaların oluşmasıyla sonuçlanmıştır. Bu toplulukların en büyükleri Brezilya ve Arjantin'de yaşıyordu (Baeza ve Pinto, 2016: 334-352). ABD, Meksika, Şili ve Honduras gibi diğer ülkelerde ikamet eden daha küçük topluluklar da vardı. 1914'e gelindiğinde, Latin Amerika'da ikamet eden 100.000 kişilik bir Suriye'li göçmen topluluğu bulunmaktaydı (Karpas, 1985; McKeown, 2004). Bu sayılar artarak Doğu Akdeniz'den Levant gelenlerle birlikte 250.000-300.000 kişiye ulaşmıştır (Tekin, 2017: 55). Daha sonra, göçmen sayısı esas olarak ekonomik faktörler nedeniyle zincir göç yoluyla artmaya devam etmiştir (Baeza ve Pinto, 2016: 334-352).

Nitekim Suriyeli toplulukların veya diasporanın 19. yüzyıldan beri var olduğu ve bunların yaratımlarının arkasında (çatışma ve ekonomik koşullar gibi) hem çeken hem de iten faktörlerin olduğu söylenebilir (Moore ve Mathewson, 2012). Bu göç dalgaları, bu "karışık motivasyonların" zincir göç ve ağlar yoluyla 20. yüzyıl boyunca artmaya devam etmesine neden olmuştur. Aynı zamanda, Orta Doğu'ya büyük geri göç dalgaları yaşanmıştır (Karpas 1985). Anavatandaki insanlar ile diaspora arasındaki bağlantı ve sosyal ilişkiler bu süreçte önemli bir rol oynamıştır. Bu göçmenlerin Osmanlı yönetimi altındaki Büyük Suriye'den geldiği düşünülerek farklı isimlerle anıldılar. Bu yeni göçmenler Suriyeli, Suriye-Lübnanlı, ve Araplar olarak etiketlenirken (Moore ve Mathewson, 2012: 304; Bailony, 2013: 9), aynı zamanda 'Turcos' olarak da adlandırılıyorlardı (Karpas, 1985; Klich ve Lesser, 1996; Moore ve Mathewson, 2012).

Dahası, hem Kuzey hem de Latin Amerika'daki Büyük Suriye'den gelen göçmenlerle ilişkilendirilen bir başka etiket Mahjar'dır (Bailony, 2013: 9). Mahjar kelimesi Arapça bir kelimedir. Terk etmek anlamına gelen *Hacer* Hajar (هجر), göç etmek anlamına gelen *Hacara* Hajara (هاجر) ve Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göçü anlamına gelen veya Hz. Muhammed'in Al'a yoldaşlarının dini veya genel bağlamda, Al Habashah (Afrika Boynuzu) göçü anlamına gelen *Hicret* Hijrah (هجرة) kelimesinden gelmektedir. (Almaany Dictionary, 2021). Bu nedenle Mekke'den peygamberle birlikte ayrılan veya oradan ayrılmak zorunda kalan Müslümanlar, göçmenler anlamına gelen *Muhacirler* (Muhacireen مهاجرين) olarak adlandırılmıştır (Danış ve Nazlı, 2018: 148). Öte yandan Medine'de karşılayan ve destekleyenlere taraftar anlamına gelen Al Ansar denilmektedir. Mahjar kelimesi bu nedenle göç yeri veya diaspora olarak adlandırılabilir (Wehr, 1976: 1019). Nitekim Amerika'daki Levantenlerin Mahjar'ı, Müslümanların Mekke'den Medine'ye göçü olan İslam tarihinin en önemli göçü ile tarihsel ve dilsel olarak bağlantılı olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte, Büyük Suriye'den Amerika'ya giden insanların çoğunu Hristiyanlar oluştururken, Müslüman ve Yahudi azınlık da bulunmaktadır. Bu Hristiyanların çoğu Ortodoks iken Müslümanlar Sünniler, Aleviler ve Dürziler arasında bölünmüştür (Baeza ve Pinto, 2016: 3). Arapça konuşan diasporadaki bu topluluklar veya gruplar, çeşitli kurumların ve ağların parçasıydı. Bu kurumlar dini (Hristiyan veya Müslüman), etnik (Arap) veya ulusal (Suriye veya Suriye-Lübnan) kimliklere dayanıyordu. Dolayısıyla, bu literatür taramasına dayanarak, son iki yüzyılda Doğu Akdeniz'den Amerika'ya göç eden bu toplulukların bazı araştırmacılar tarafından 'diaspora' olarak anıldığı söylenebilir. Bununla birlikte, sadece birkaç çalışma bu toplulukları ele almak için teorik bir mercek olarak diasporanın farklı bakış açılarını derinlemesine kullanmışlardır.

Günümüzde, Latin Amerika'daki Suriyeli torunların sayısı araştırmacılar arasında bir tartışma alanıdır. Bazı tahminlere göre Latin Amerika'da Suriyeli geçmişi olan yaklaşık bir milyon insan bulunmaktadır (Balloffet, 2016). Bazı tahminlere göre, Suriyeliler de dahil olmak üzere Levanten soyundan gelen Latin Amerikalıların sayısı 10 ila 25 milyon arasındadır. Bu diaspora, 2011'den sonra birçok Latin Amerika ülkesi tarafından benimsenen Suriyelilerin göçüne yönelik açık-kapı politikalarında önemli bir rol oynamıştır (Tekin, 2017: 55). Dahası, Latin Amerika'daki Suriye diasporasının çoğunluğu (Hristiyan ve Alevi Alwite Suriyeli torunları) Bassar Al-Assad rejimini desteklemiştir. Öte yandan, bir azınlık olan (Sünni Müslümanlar) devrimi desteklemiştir (Baeza ve Pinto, 2016: 334-352). Nitekim 2011'de savaş başladığında Suriye'de yaşayan Alevilerin ve Sünnilerin bu tutumu, Latin Amerika diasporasındakilerin tutumlarıyla da tutarlıdır. Latin Amerika'daki Suriye

diasporasının Suriye'deki duruma yönelik tutumunu bir ölçüde dinsel bağların şekillendirdiği de söylenebilir.

Bu nedenle, Latin Amerika Suriye toplumunun 2011 yılına kadarki en büyük Suriye diasporası olduğu söylenebilir. İç savaşın patlak vermesi, yukarıda tartışıldığı gibi yaklaşık 6.5 milyon Suriyelinin dünya çapında birçok ülkeye uluslararası göç etmesine neden olmuştur. Günümüzde, bu diasporanın büyük çoğunluğu Türkiye'de yaşarken, Ürdün (yaklaşık 1.36 milyon), Lübnan (yaklaşık 892.000), Suudi Arabistan (500.000 ile 2.500.000), Mısır (129.000), Almanya (572.800) ve İsveç (113.400) gibi diğer ülkelerde ikamet eden büyük topluluklar bulunmaktadır. (Fuente, 2020; UNHCR, 2019: 20). Bu rakamlardan bazıları BM Mülteci Ajansı kayıtlarına dayanmaktadır, bu da kayıtlı Suriyelilerin mülteci olarak kabul edildiği anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, Latin Amerika'daki bireyler, yasadışı göçmenler veya Suudi Arabistan gibi BM mülteci ajansı sözleşmesini imzalamayan ülkelerdeki göçmenler gibi Suriye soyundan gelenlerin sayısı (500.000 ile 2.500.000 arasında) (Aljazeera, 2021)²⁶, hala tartışmalıdır. Bu durum, Suriye diasporasının büyüklüğü konusunda bir anlaşmazlık olmasının birçok nedeninden birisidir. Yine de, uluslararası Suriyeli göçmenler topluluğu dünyanın en büyük göçmen topluluklarından. UN DESA' ya (2019) göre Hindistan (17.5), Meksika (11.8) ve Çin (10.7) milyondan sonra, Suriye Arap Cumhuriyeti; (8.2 milyon) uluslararası diasporanın dördüncü büyük menşe ülkesidir (UN DESA, 2019: IV). Bir sonraki bölümde Türkiye'deki Suriye diasporasına odaklanılacak ve diasporanın teorik merceğinden incelenecektir.

2.2.2. Türkiye'deki Suriyeliler: Diasporanın Oluşma Süreci

2.2.3. Safran'ın Yaklaşımı Üzerinden Türkiye'deki Suriye Diasporası

Yukarıda da görüldüğü gibi Ortadoğu göçle ilgili bir dizi önemli değişikliğe şahit olmuştur. Son on yılda Suriye'de yaşananlar, Türkiye'nin tüm dünyada ve Ortadoğu'da en büyük göçmen alan ülke olmasına neden olmuş ve kendisini göç kaynağı olmaktan göç hedefi haline getirmiştir. Şu anda Türkiye; Balkanlar, Almanlar, Ruslar, Suriyeliler ve Ukraynalılar da dahil olmak üzere çok sayıda göçmen topluluk veya diaspora için bir ikamet yerine

²⁶ Alındığı kaynak <https://www.aljazeera.com/news/2015/9/12/saudi-arabia-denies-not-giving-syrians-sanctuary>. (Erişim Tarihi: 15.05.2021).

dönüşmüştür. Bu diasporaların her biri farklı neden ve koşullar nedeniyle soluğu Türkiye'de almıştır.

Suriyelilerle ilgili olarak, Türkiye'ye yaptıkları göç, anavatanlarında patlak veren bir çatışmanın veya iç savaşın sonucu gerçekleşmiştir. Bu çatışmanın kökeni, 2011 öncesinde Suriyelilerin karşılaştığı birçok soruna dayanmaktadır. Suriyelilerin karşı karşıya kaldığı bu zorlu koşullar, eski çağlarda Yahudilerin ülkelerini terk etmelerine neden olan koşullara benzetilebilir. Yahudiler, dini görüş farklılıklarına dayanan bir yönetim otoritesi tarafından sürgüne zorlandı. Burada farklı olarak, Yahudiler lanetli olduğunu ve bu nedenle ceza olarak sürgüne zorlandıklarını düşünürken, literatürde Suriye bağlamında benzer bir durum yansıtılmamaktadır. Bu nedenle, Suriyeli toplulukların kritik koşullar altında (bu durumda savaş) dağıldığı ve anavatanlarının ötesindeki bazı ülkede son buldukları söylenebilir (bu Safran'ın ilk özelliğidir).

Anavatanla ilgili bir efsanenin paylaşılması, Safran'ın Yahudi diasporasını analiz ederken sunduğu ikinci özelliktir. Ancak Suriye bağlamında, birçok Suriyeli aynı kültürü, dini ve tarihi paylaşırsa da, anavatan olarak Suriye ile ilgili belirli bir efsane olmayabileceği söylenebilir. Yine de, Türkiye'deki (ve diğer ülkelerdeki) Suriyeli göçmenler arasındaki ortak kültürel ve tarihi miras, onları ev sahibi ülkelerdeki insanlardan ayıran ortak bir kimlik sürdürmelerine neden olmaktadır. Safran tarafından sunulan üçüncü özellikte (1991: 83-84), diaspora halkının yeni kültür tarafından asimile edilmeye karşı çıktığı vurgulanmaktadır. Suriyeli göçmenler bağlamında, Türkiye'deki Suriyelilerin yeni kültüre asimile olup olmayacağına karar vermek için henüz çok erkendir (ilk Suriye göçmen hareketinin üzerinden sadece 10 yıl geçmiştir).

Safran (1991: 83-84), diaspora üyelerinin ev sahibi ülke tarafından tamamen kabul edildiklerine inanmadıklarını da ifade etmektedir. Bununla birlikte, modern dünyada birçok nedenden dolayı tam bir asimilasyonun gerçekleşmesi imkansız görünmektedir (bu konuyu 6. bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır). Dahası, son birkaç on yılda yapılan çalışmalar asimilasyondan ziyade yeni bir topluma entegrasyon üzerine odaklanmıştır. Birçok çalışmada, Suriyelilerin Türk kültürüne entegrasyonunun farklı yönleri ele alınmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları yeni bir topluma entegre olmanın zaman gerektiren bir süreç olduğunu vurgulamakla birlikte, sosyal bir entegrasyona doğru ilerlemenin çeşitli boyutlarını ve böyle bir entegrasyon sürecine ket vuran zorlukları ifade etmektedir. Bu zorluklardan biri de birçok araştırmada tartışılmakta olan ırkçılık ve ayrımcılık konusudur. Örneğin, bazı çalışmalarda Türk medyasında Suriyelilere yönelik ayrımcı ve önyargılı dil ve nefret söylemi kullanımı ele alınmaktadır (Friedrich Ebert Stiftung, 2017: 4-6; Özden ve Ramazan, 2019: 7; Yaylaci ve

Yetkin, 2015: 248). Diğer çalışmalarda ise, kültür, dil, din ve diğer faktörlerdeki farklılıklar nedeniyle Türkiye'deki Suriyeli kadınların entegrasyonu ile ilgili zorluklar ele alınmaktadır (Özden ve Ramazan, 2019: 1-60; Yılmaz, 2019: 9-22).

Entegrasyon konusunda yaşanan bir diğer zorluk da, bazı Suriyeli göçmenlerin çoğunlukla Suriyelilerin yaşadığı bölgelerde ve ilçelerde yaşıyor olmalarıdır. Bu olgu Hatay, Mersin gibi Türkiye-Suriye sınırına yakın illerde ve Türkiye'nin İstanbul ve İzmir gibi Suriye sınırına uzak şehirlerinde bariz olarak görülmektedir. Örneğin İstanbul'un Fatih ilçesinde "Küçük Suriye" olarak adlandırılan bir bölge vardır. Dahası, Ankara'da 'Küçük Halep'²⁷ olarak adlandırılan bir yer varken, Mersin'de Küçük Lazkiye adı verilen bir yer de bulunmaktadır (Koru ve Kadkoy, 2017: 115). Karşılaşılan bir diğer zorluk da Suriyelilerin Türkiye'deki ikamet durumuyla ilgilidir. İlk bölümde de gördüğümüz gibi, Türkiye'nin açık kapı politikası nedeniyle, birçok Suriyeli Türkiye'ye gelmiş ve kendilerine 'Geçici Koruma' statüsü sağlanmadan önce "misafir" olarak adlandırılmışlardır (İçduygu vd., 2017: 460). Bu misafirperverlik kavramı, iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) tarafından benimsenen ve desteklenen dini kardeşlik ilkelerine bağlıdır. Bu yeni göçmenler muhacir (yukarıda bahsedildiği üzere göçmenler anlamına gelmektedir) olarak da adlandırılmıştır (Özden ve Ramadan, 2019: 12; Kaya, 2020: 31). Bu kavram, yukarıda gördüğümüz gibi, Hicret (Hz. Muhammed ve sahabelerinin Mekke'den Medine'ye göçü) ile ilgilidir. Aynı zamanda 'Mehcer halkı' (Amerika'ya giden Levanten göçmenlerine verilen ad) ile de ilgilidir. Bu adlandırma, Türkiye'deki eski Suriye diasporaları ile Suriye diasporası arasındaki tarihi ve dilsel bağlantıya dikkatimizi çekebilir. Ancak, Türkiye'de kısa sürmesi beklenen Suriyeli varlığı Türkiye ekonomisinde değişime yol açtığı için çeşitli ırkçılık, dışlama ve toplumsal çatışma biçimleri ortaya çıkmış ve daha fazla zorluğun ortaya çıkmasına neden olmuştur (Tümtaş, 2018; Güngördü, 2018: 180).

Safran'ın sunduğu dördüncü özelliğe dayanarak (1991: 83-84) Türkiye'deki Suriyeli göçmenler kendi içlerinde ve hala anavatanında bulunan Suriyelilerle ilişkilerini geliştirmeli ve sürdürmelidir. Son 10 yılda Suriyelilerin göçüyle ilgili literatürü daha derinden incelediğimizde, bu konunun ele alındığı birçok çalışmanın olduğu görülmektedir. Bir sonraki bölümde bu konuya daha fazla ışık tutulacaktır. Bununla birlikte, son iki özellik (nesilleri arasında dağılmanın yaşanması ve ev sahibi ülkede sosyal özerkliğin korunması) ile ilgili olarak, bu özelliklerin Türkiye'deki Suriye diasporası için geçerli olup olmadığını tahlil etmek için henüz çok erken olduğu söylenebilir. Birinci bölümde ve bu bölümde incelenen

²⁷ Alındığı kaynak <http://www.hurriyet.com.tr/kucuk-halepte-yikim-basladi-29677925>. (Erişim Tarihi: 17.05.2021)

Çalışmalardan bazıları Suriyelilerin anavatanla ilgili sosyal ilişkilerini ele almaktadır (Küçük Halep, Küçük Suriye, Sünniler, Türkmenler) (De Bel-Air, 2016: 3; Erol, 2018: 33-40; Mustafa, 2015a: 3 ve 2015b: 3; Orhan, 2014: 16-17). Araştırmacıların önümüzdeki yıllarda bu iki konuyu ele alması beklenmektedir.

2.2.4. Cohen Yaklaşımı Üzerinden Türkiye'deki Suriye Diasporası

Yukarıda gördüğümüz gibi, Cohen (2008) 6 özellik üzerinde mutabık olsa da, bunlara dört yeni özellik daha eklemektedir. Bunlardan birincisi, sömürgeci veya iradeci nedenlerle dağılması durumunda, bir topluluğa diaspora denmesi gerektiğidir. Bu koşul Türkiye'deki Suriyeli göçmenler için geçerli değildir ve bu nedenle bir emek, ticaret veya imparatorluk diasporası olarak nitelendirilemez.

Cohen'in sunduğu ikinci özellik, araştırmacıların diasporik kimliği temsil ettikleri için etnik, ulusal ve ulusötesi kimliklerin etkileşiminden çok şey öğrenebileceğini ortaya koymasındır (Cohen, 1997: 175; Cohen, 2008: 174). Kimlikle de ilgili olan üçüncü özellik, diasporik bir toplulukta harekete geçirilebileceği için ortak bir kimliğin, hayal edilen, farz edilen veya gerçek bir kimlikle sınırlandırılmaması gerektiğidir. Bu iki özelliğin Türkiye'de yaşayan Suriyeliler için geçerli olabileceğine inanıyoruz. Bununla birlikte, Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin ulusötesi, hayal edilen, farzedilen veya gerçek kimliğinin incelendiği neredeyse hiçbir çalışma bulunmamaktadır. Ulusötesiliğin ele alındığı bir sonraki bölümde, ulusötesi kimlik konusunu araştıracağız. Bununla birlikte, diaspora ve kimlik konusu ile ilgili dördüncü bölümde, Suriye diasporası içindeki hayal edilen, farzedilen ve gerçek kimliğe keşfedilmektedir.

Son olarak, araştırmacılar dünyadaki Suriyeli toplulukları araştırdığı için, Suriye diasporası kavramının literatürde bir süredir var olduğunu söyleyebiliriz. Son on yılda Suriyeli göçü ile ilgili literatürü incelediğimizde, Türkiye'deki Suriyeli toplumun veya diasporanın klasik Yahudi diasporası veya Filistin diasporası ile bazı benzerlikler paylaştığını gözlemlemiş bulunuyoruz. Çünkü, Suriye diasporası anavatanlarındaki dini çatışmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve bu da Suriyelilerin dünyanın dört bir yanına dağılmasına yol açmıştır. İleriki bölümlerde, kimlik kavramı ile ilgili diğer benzerlikler derinlemesine ele alınacaktır.

Bu çalışmada, Suriye diasporası bu literatür taramasına dayalı olarak, Suriye toplumunun anavatanını terk etmek zorunda kalan, iç savaş nedeniyle günümüzde dünyanın dört bir yanına dağılmış ve ülkelerine dönmeyi uman Suriye toplumu üyelerine atıfta bulunmaktadır. Diasporanın bu üyeleri yurtdışında yaşasalar bile kültürel, nostaljik ve tarihsel

olarak anavatanlarına bağlıdır. Bu ikinci bölüm diaspora kavramına dair dilsel ve tarihsel bir genel bakış ile başlamış ve bu kavram tanımlanmaya çalışılmıştır. Daha sonra, Safran'ın klasik yaklaşımı ve Cohen'in daha geniş kapsamlı yaklaşımı olmak üzere diaspora kavramına yönelik iki yaklaşım incelenmiştir. Son olarak, bu iki yaklaşım Türkiye'deki Suriye toplumunu veya diasporasını incelemek amacıyla kullanılmıştır.

2.3. Araştırma Bölümü

Araştırma Bölümü iki bölümden oluşur: görüşme analizi ve sonuçlar ve tartışmadır. İlk bölüm, görüşmelerde diaspora ile ilgili soruların sonuçlarının bir analizini sunmaktadır. İkinci bölüm, bulguların bir tartışmasını sunmaktadır.

2.3.1. Derinlemesine Görüşme ve Sonuçların Analizi

Bu bölümde katılımcılara Türkiye'deki diasporik varlıklarıyla ilgili 7 soru sorulmuştur. Sorular, Suriyeli göçmenlerin anavatan (Suriye ve halen Suriye'de yaşayan Suriyeliler) ve ev sahibi ülke (Türkiye ve Türkler) ile olan bağlarıyla ilgilidir. Ayrıca, katılımcılara sosyal ağları, bağlantıları ve dahil oldukları sosyal, kültürel ve politik faaliyetler hakkında sorular sorulmuştur. İlk olarak, katılımcıların Suriye ile ilişkilerine dair verdikleri cevaplar anavatanlarına hala bağlı olduklarını göstermiştir. Katılımcılar Suriye'den bahsederken "vatanım" (10 kez), "ülkem" (11 kez), "evim" (6 kez) ve "evimi özledim" (1 kez) gibi ifadeler kullanmıştır. Ayrıca, tüm katılımcılar Suriye'de sürekli etkileşim halinde oldukları aile üyeleri, akrabaları ve/veya arkadaşları olduğunu belirtmiştir. Bu durumun tek istisnası, tüm aile üyeleri ve akrabalarıyla birlikte Türkiye'ye gelen İzmirli bir erkek üniversite öğrencisi olan 19.Erkek (23) olmuştur. Bu da katılımcıların sosyal olarak anavatanlarına bağlı oldukları ve aileleri, akrabaları ve arkadaşlarıyla yaptıkları sohbetler aracılığıyla Suriye'de olup bitenlerden bir ölçüde haberdar oldukları anlamına gelmektedir. Son olarak, birçok katılımcı Suriye'ye tatile gitmek istemiş olsa da, savaşın neden olduğu komplikasyonlar nedeniyle, sadece 2 katılımcı (Suriye rejiminin kontrolünün olmadığı Kuzey Suriye'ye) aile ziyaretleri veya iş için gitmiştir.

İkinci olarak, katılımcılara Suriye ile ilgili herhangi bir sosyal, kültürel veya siyasi faaliyete katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların yarısından fazlası, yani 29'u, Suriye ile Suriye ve Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili çeşitli faaliyetlere katılmıştır. Bu faaliyetler çoğunlukla kültürel veya sosyal niteliktedir. Katılımcıların 24'ü Kızılay, UNICEF, İHH gibi çeşitli kuruluşlarda gönüllü olarak çalıştıkları için, birçok faaliyet insani nitelikte ve göçle ilgilidir. Örneğin, İzmir'de yaşayan bir katılımcı olan 25.Kadın (40), İHH programları

aracılığıyla Suriyeli çocuklara eğitim vermenin yanı sıra UNICEF için yetimlere ve dul kadınlara yardım etmek için gönüllü olduğunu belirtmiştir.

Bazı katılımcılar Türkiye ve Suriye'deki Suriyelilerle ilgili eğitim veya tıbbi faaliyetlerde bulunmuştur. Bu faaliyetler, kimi zaman internet üzerinden yürütülmekte olup, ders verme, öğrencilere danışmanlık yapma ve göçle ilgili konularda araştırma yapma veya tıbbi hizmet ya da tavsiye sunmayı içermektedir. Örneğin, Ankara'da yaşayan bir tıp öğrencisi olan 17.Kadın (23), Kızılay tarafından Suriyelilere sağlık hizmeti vermek üzere birkaç kez Kuzey Suriye'ye gönderildiğini belirtmiştir. Bazı katılımcılar, Suriye Devriminin Yıldönümü'nde (15 Mart), Dünya Mülteciler Günü (30 Haziran) ve Arapça Dil Günü (18 Aralık) gibi göç ve kimlikle ilgili kültürel faaliyetlerde bulunmaktadır.

4 katılımcı uzun çalışma saatlerinden kaynaklanan zaman yetersizliği nedeniyle herhangi bir faaliyete katılamadıklarını belirtmiştir. Gaziantep'de yaşayan 6.Erkek (31) ve 7.Erkek (33) ile İstanbul'da yaşayan 16.Erkek (32) ve 18.Erkek (43) göçmenler herhangi bir faaliyette bulunmak için zamanları olmadığını ifade etmiştir. 6.Erkek ve 7.Erkek çalışırken, üniversite mezunu olmayan 16.Erkek (32) ve 18.Erkek iş insanıydı. O dönemde restoran müdürü olarak çalışan 7.Erkek (33), her gün 12 saat çalıştığını ve hiç tatil yapmadığını belirtmiştir. Son olarak, kurumsal düzeyde herhangi bir faaliyete katılmadığını belirten 23 katılımcı olmuştur. Ancak bu katılımcıların çoğu hala sosyal olarak aktif ve Suriye'de yaşayan aile üyeleriyle iletişim halindeydi. Bu, çoğunluk (27 katılımcı) kurumsal düzeyde faaliyetlerde bulunurken, neredeyse tüm katılımcıların aile üyeleri, akrabaları ve/veya arkadaşlarıyla sosyal bağlarını sürdürdüğü anlamına gelmektedir.

Katılımcılara Türkiye ve Türk toplumu ile ilişkileri de sorulmuştur. Türkiye ile ilgili sorulara verilen cevaplar birbirinden farklı olmuştur. Katılımcıların bir kısmı (15) ev sahibi ülke olarak Türkiye'ye minnettarlıklarını ifade etmiştir. Bazı katılımcılar Türkiye'nin kendilerine yardım eden, ev sahipliği yapan, kabul eden, karşılayan ve şekillendiren bir ülke olarak, bazı katılımcılar Türkiye'nin kendilerine imkanlar, fırsatlar, eğitim ve daha iyi bir yaşam sağlayan bir ülke olarak rolüne vurgu yapmışlardır. Örneğin, 16.Kadın (22, Şanlıurfa'da yaşayan) 18.Erkek (43, İstanbul'da yaşayan), 10.Erkek (29, Ankara'da yaşayan), Türkiye'nin kendilerini kabul ettiğini vurguladılar. Öte yandan, Ankara'da yaşayan evli ve serbest meslek sahibi olan 21.Kadın (34) çeşitli kolaylıklar sağlandığının altını çizerek, Gaziantep'te yaşayan ve çalışan olan 15.Erkek (34) Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere eğitim sağladığını vurgulamıştır. 31 katılımcı Türkiye ve çevrelerindeki Türklerle ilişkilerini iyi olarak nitelendirmiştir. 18.Kadın (21), 15.Kadın (45) ve 17.Erkek (25) Türkiye'ye olan sevgilerini ifade etmişlerdir. Antalya'da yaşayan bekar bir öğrenci olan Zehra (18-24) da

Türkiye'yi çok sevdiğini belirtmiştir. Öte yandan, bir katılımcı Türkiye'de olmanın tek tercihi olduğunu söylerken, bir diğer katılımcı Türkiye'de yaşamaya alıştığını belirtmiştir. Son olarak, 2 katılımcı Türkiye'yi ikinci ülkeleri olarak tanımlamıştır.

Türk toplumu ile ilişkiler konusunda, katılımcıların çoğunluğu üniversite, iş ve komşular da dahil olmak üzere çevrelerindeki insanlarla iyi ilişkilere sahip olduklarını belirtmiştir. Bazıları, dil engeli gibi bazı nedenlerden dolayı Türk toplumuyla sınırlı ilişkileri olduğunu (4 katılımcı) ifade etmiştir. İzmir'de yaşayan boşanmış ve işsiz olan 9.Erkek (29) ve Ankara'da yaşayan 12.Erkek (33) Türkler tarafından kabul edilmeme hissinden bahsetmiştir. Öte yandan, İzmir'de yaşayan katılımcı olan 14.Kadın (30) Türk toplumuyla hiçbir ilişkisi olmadığını belirtmiştir. Son olarak, bazı katılımcılar Suriyeliler olarak uyrukları nedeniyle farklı muamele gördüklerini ifade etmişlerdir (8 katılımcı).

Katılımcılara Türkiye ile ilgili herhangi bir sosyal, kültürel veya siyasi faaliyete katılıp katılmadıkları da sorulmuştur. Katılımcıların çoğunluğu (27 katılımcı) bu tür faaliyetlere hiç katılmadıklarını belirtmiştir. Katılımcıların katıldığı faaliyetlerin çoğu Kızılay, UNICEF ve İHH gibi kâr amacı gütmeyen kuruluşlar tarafından düzenlenen, insani yardım konulu faaliyetlerdir. Bu faaliyetler insan haklarının desteklenmesi, Türk toplumunun refahının artırılması, bazı Türk kültürel etkinliklerinin kutlanması (Cumhuriyet Bayramı gibi) ve eğitim becerilerinin geliştirilmesiyle ilgilidir. Örneğin, Gaziantep'te yaşayan 14.Erkek (27), 180 İngilizce öğretmeninin öğretim becerilerini geliştirmek ve beşinci sınıf ders kitaplarını iyileştirmek için Türkiye'nin bir şehrinde eğitim bakanlığı tarafından görevlendirilmiştir. İngilizce öğretmeni ve araştırmacı olarak çalışan 14.Erkek ayrıca farklı hastanelerdeki doktorlara İngilizce desteği vermekle görevlendirilmiştir. Son olarak, 23 katılımcıdan bazıları bazı sebepler öne sürerek hiçbir faaliyete katılmamıştır. Bu nedenler arasında iş nedeniyle zaman bulamamak, Türk kültürüne bağlı hissetmemek ya da ırkçı tepkilerden korkmak yer almaktadır. Örneğin, İstanbul'da yaşayan lise mezunu olan 13.Erkek (28), Türk toplulukları içinde herhangi bir kültürel ve sosyal faaliyete katılmaktan kaçındığını söylemiştir. 13.Erkeğe göre, kamusal alanlarda katıldığı kültürel faaliyetler Türk toplumu tarafından olumlu algılanmamaktadır. Bu nedenle, kendi topluluğu içindeki Suriyeliler kamusal alanlarda kutlama yapmak yerine evlerinde özel düğün törenleri düzenlemektedirler. 13.Erkek, ırkçılıktan korunmak için Türkiye ile ilgili hiçbir siyasi veya sosyal faaliyete ya da tartışmaya katılmadığını da sözlerine eklemiştir.

Daha sonra, katılımcılara Türkiye'deki Suriyeli topluluğu ve dünyadaki Suriyeli topluluklar içinde herhangi bir grubun parçası olup olmadıkları sorulmuştur. Sadece 17 katılımcı farklı topluluk veya kuruluşların bir parçası olduğunu belirtmiştir. Bu kuruluşlar

Kızılay ve UNİCEF gibi insani yardım kuruluşları ya da Türkiye'deki Suriyeli Öğrenciler Birliği gibi eğitim kuruluşlarıdır. Katılımcıların çoğunluğu, kendi toplumları içindeki sosyal etkileşimleri dışında herhangi bir grup ya da topluluğun parçası değildir.

Sonrasında, katılımcılara sosyal ağların Suriye'deki veya Türkiye'deki Suriyelilerin refahına yardımcı olduğuna inanıp inanmadıkları sorulmuştur. Çoğunluk sosyal ağların Suriyeli göçmenlere yardımcı olduğunu belirtmiştir. Bazı katılımcılar sosyal ağların göç, entegrasyon, kariyer ve finans ile ilgili bilgi sağlamada oynadığı rolü vurgulamıştır. Ayrıca, bir grup katılımcı (12) farklı insani yardım kuruluşlarının göçmenleri desteklemede oynadığı rolü vurgulamıştır.

Bununla birlikte, 1.Kadın (26, Ankara'da yaşayan) ve İzmir'de yaşayan 5.Kadın (29), 13.Kadın (19), 14.Kadın (30), 30.Kadın (52) ve 9.Erkek (29) ise kuruluşların göçmenlere hiç yardımcı olmadığına inanmaktadırlar. Farklı eğitim geçmişlerine (ortaokuldan yüksek lisansa kadar) ve muhatap oldukları insani yardım kuruluşlarına bakılmaksızın, bu katılımcılar kuruluşların Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki yaşamları üzerinde gerçek bir etkisi olmadığına inanmaktadır. 13.Kadın (19), kuruluşların "Türkiye'deki Suriyelilerin refahına zarar verdiğini çünkü tek önemsedikleri şeyin kendi çıkarları olduğunu" belirtmiştir. Ayrıca, Mersin'de yaşayan olan 20.Kadın (47) ve Ankara'da yaşayan bir katılımcı olan 10.Erkek (29) göre söz konusu kuruluşlar Suriyelilere yeterince yardım etmemektedir. Buna ek olarak, iki katılımcı bazı kuruluşların kendi itibarlarını artırmak isterken Suriyeli göçmenlerin imajına zarar verdiklerini vurgulamıştır. Örneğin, çeşitli kuruluşlarda gönüllü olarak çalışmış olan İzmir'de yaşayan katılımcı 18.Kadın (21), bazı kuruluşların medyada Suriyelileri son derece yoksul gösterdiğini, daha sonra Suriyelilerin refahını iyileştirmedeki rolünü vurguladığını belirtmiştir. Ona göre "Bazıları Suriyeli mültecileri temel ihtiyaçlar için çabalayan yoksullar olarak gösteriyor, böylece medyada kendilerini kurtarıcı olarak gösterebiliyorlar". Bu nedenle 18.Kadın bazı kuruluşlar için gönüllü olmaya karar vermiştir.

Son olarak, katılımcılara kendilerini nasıl tanımladıkları sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar, katılımcıların kendilerini milliyet, din, cinsiyet, karakteristik özellikler veya meslek gibi farklı açılardan tanımlamalarına bağlı olarak çeşitlilik göstermiştir. Katılımcılardan 32'si kendisini Suriyeli olarak tanımlarken, sadece 6 katılımcı kendisini Suriyeli Türk veya iki uyruklu olarak tanımlamıştır. İstanbul'da yaşayan bir erkek katılımcı olan 17.Erkek (25), aslen Filistinli olduğu için kendisini Filistinli olarak tanımlamış ancak hayatı boyunca Suriye'de yaşamıştır. 11 katılımcı kendilerini üniversitede okudukları bölüme ya da öğrenciliklerine göre tanımlamıştır. Ayrıca, 5 katılımcı kendilerini mesleklerine (akademisyen, oyuncu, sosyal aktivist, öğretmen ve araştırmacı) göre tanımlamıştır. Örneğin,

Gaziantep'te yaşayan bir katılımcı olan 14.Erkek (27) kendisini akademisyen, İzmir'de yaşayan bir katılımcı olan 25.Kadın (40) kendisini öğretmen ve İstanbul'da yaşayan katılımcı olan 4.Erkek (30) kendisini araştırmacı olarak tanımlamıştır. Bazı katılımcılar kendilerini tanımlamak için farklı sıfatlar kullanmıştır; bu sıfatlardan bazıları şunlardır: inatçı, hırslı, iyi kalpli, mücadeleci, devrimci, sosyal ve anne. Son olarak, birkaç katılımcı kendilerini cinsiyetlerine göre (kadın veya kız) tanımlamıştır; ve bazı katılımcılar kendilerini tanımlamak için yukarıda belirtilen sıfatlardan birden fazlasını kullanmıştır.

İki vatandaşlığı olan (Suriye/Türkiye) katılımcılardan bazıları bu konudaki görüşlerini paylaştı. Örneğin, Sirt'te yaşayan olan 8.Erkek (21), Türk vatandaşlığı olsa bile Türk olarak adlandırılmasının doğru olmadığını belirtti. Bu konuda şunları söylemiştir: "Türk olduğumu söylemeye hakkım yok çünkü Türkiye'de bu ülke için çok şey yapmış, ataları bu ülke için çok şey yapmış insanlar var, bu yüzden onlar Türk ama ben Türk olarak adlandırılmak için yeterince şey yaptığımı düşünmüyorum. Bu yüzden ben Türk vatandaşlığına sahip bir Suriyeliyim." Bu konuda şunları söylemiştir: "Türk olduğumu söylemeye hakkım yok çünkü Türkiye'de bu ülke için çok şey yapmış, ataları bu ülke için çok şey yapmış insanlar var, bu yüzden onlar Dolayısıyla 8.Erkeğe Türk olmak, kişinin atalarının mirası ve yaptıklarıyla hak ettiği bir kimliktir. Ankara'da yaşayan bir katılımcı olan 21.Kadın (34), bazı insanların Suriyelilere yönelik davranışları nedeniyle Türkiye'ye aidiyet hissetmediğini belirtmiştir. Kendisine göre, bazı Suriyeliler kötü davranışlarıyla Suriye ve Suriyeliler hakkında kötü imaj verdiği için, insanların Suriyeliler hakkındaki klişeleşmiş imajını (dilenciler, sorun çıkaranlar veya eğitimsizler) değiştirmek için Suriyeli olduğunu her zaman ifade etmek onun göreviydi. Buna karşılık, Antalya'da yaşayan bekâr bir öğrenci olan 31.Kadın (18-24), Suriye'deki yaşamıyla ilgili kötü anıları olduğu için kendisini Suriye'ye bağlı hissetmediğini belirtti. Bununla ilgili olarak şunları söylemiştir: "Kendimi oraya ait hissetmiyorum ve Suriye'yi düşündüğümde nostaljik hissetmiyorum. Suriye'yi düşündüğümde sadece savaşı ve etrafımda olan korkunç şeyleri hatırlıyorum. Dolayısıyla kendimi Suriye'ye duygusal ya da kültürel olarak bağlı hissetmiyorum. Dolayısıyla geri dönmem gerektiğini bile düşünmüyorum çünkü oraya ait değilim ve orada hiçbir şey kalmadı. Dolayısıyla Suriye'nin benim bilinçaltımda korku ile bağlantılı olduğunu söyleyebilirim".

Son olarak, iki vatandaşlığı olan katılımcıların bazı yanıtları Türkiye'ye bağlı hissetmediklerini yansıtırken, bazı yanıtlar da kafa karışıklığı hissini veya bir kimlik mücadelesini yansıtmaktadır. Örnek vermek gerekirse, Ankara'da yaşayan bekar ve çalışan olan 1.Kadın (26) şunları söylemiştir: "Ben Suriyeliyim, Türk vatandaşlığı aldıktan sonra Türk olduğumu söylüyorum. Bazen ülkem hakkında saçma sapan şeyler duymamak için Iraklı

ya da Suudi olduğumu söylüyorum. Türk olduğumu söylediğimde bile beni bu konuda sorguluyorlar ve vatandaşlığım olsa bile 'hayır sen Türk değilsin' diyorlar". Dolayısıyla 1.Kadın'ın kendisini Suriyeli olarak tanımlasa bile kimliği sorulduğunda bunu söylemeyerek ırkçılık yaşamaktan kaçınmak için bir davranış sergilediği ortadadır.

2.3.2. Tartışma

Görüşmelerden elde edilen yanıtlara dayanarak, ilk olarak katılımcıların genel olarak anavatanlarıyla (Suriye) bağlantılarını ve bağlarını korudukları söylenebilir. Bu bağın bir nedeni göçün yakın zamanda gerçekleşmiş olması ve dolayısıyla anavatana bağlı olmanın normal ve açıklayıcı olmasıdır. Bir yandan birçok katılımcı Suriye'yi anavatanları ve ülkeleri olarak tanımlamıştır. Öte yandan, birçok katılımcı kendisini Suriyeli olarak tanımlamıştır (32). Bu bağlantı kendini tanımlamanın ötesine geçmektedir çünkü biri hariç tüm katılımcılar Suriye'de yaşayan aile üyeleri, akrabalar veya arkadaşlarla günlük olarak iletişim kurmaktadır. Suriye'den insanlarla hiçbir bağı olmayan bir katılımcı, tüm aile üyeleri ve akrabalarıyla birlikte bir Türk şehrine taşınmış ve burada bu topluluk içinde yaşamakta ve onlarla etkileşim kurmaktadır. Bu durum, görüşülen kişilerin çoğunun Türkiye'de oluşturdukları Suriyeli topluluklar içinde yaşadıkları gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla aynı kökenden gelen insanlarla birlikte yaşamak, Suriyelilerin kültürel ve dilsel olarak anavatanlarına bağlı kalmalarını kolaylaştırmıştır.

Dahası, katılımcıların birçoğu durumun değişmesi halinde aile ziyareti için bile olsa Suriye'ye geri dönmeye istekli olduklarını ifade etti. Anavatanla olan sağlam bağları yansıtan bir diğer husus da katılımcıların çoğunun hem kişisel (29) hem de kurumsal (27) düzeyde Suriye ile ilgili kültürel veya sosyal faaliyetlere katılmış olmalarıdır. Dolayısıyla, Suriyeli göçmenlerin anavatanla olan bağlantılarına ilişkin tüm bu hususlar, bu tezdeki Suriye diasporası kavramıyla tutarlıdır. Suriye diasporası, anavatanlarını terk etmek zorunda kalan, savaş nedeniyle şu anda dünyanın dört bir yanına dağılmış olan ve anavatanlarına dönmeyi umut eden Suriye toplumu üyeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu diaspora üyeleri, yurtdışında yaşıyor olsalar bile, anavatanlarına kültürel, nostaljik ve tarihsel olarak hala bağlıdırlar.

Türkiye ile ilişkileri sorulduğunda 15 katılımcının Türkiye'ye minnettarlığını açıkça ifade etmesi şaşırtıcı değildir. Daha fazla katılımcı, göç deneyimleri hakkında konuşurken aynı duyguyu dile getirdi. Türkiye en çok Suriyeli göçmen alan ülke olurken, göçmenlerin eğitime, tıbbi ve sosyal hizmetlere ve diğer tesislere erişmesine izin vermiştir. Ayrıca, Türk toplumu ile ilişkileri sorulduğunda, 31 katılımcı, komşular ve üniversitedeki veya iş arkadaşları dahil olmak üzere çevrelerindeki insanlarla ilişkilerini iyi olarak tanımlamıştır.

Ancak, çoğu katılımcı çevrelerindeki insanlarla iyi ilişkilere sahip olsa da, 27 çalışan sosyal ve kültürel olarak Türk toplumuna bağlı olmadığını belirtmiştir. Bu durum birkaç faktöre bağlı olabilir. Yakın zamanda Türkiye'ye taşındıkları ve Türk kültürünü anlamak için herhangi bir entegrasyon kursu almadıkları düşünüldüğünde, birçok katılımcı Türkçe faaliyetlerinden haberdar değildi. Diğer bir faktör de, Suriyelilerin çoğunun Suriyeli topluluklar içinde yaşaması ve Türk toplumuyla ille de ilişki içinde olmamasıdır. Dolayısıyla 49 kişi en azından temel düzeyde Türkçe bildiğini belirtse bile Türk kültürel normlarının farkında olmayabilir. Ancak, İHH ve Kızılay gibi kuruluşlar kültürel katılımı teşvik ettiğinden, kültürel faaliyetlerin çoğu kurumsal düzeyde gerçekleştirildi. Bu bağlamda 39 katılımcı, hem bireysel hem de kurumsal düzeyde sosyal ağların Suriyeli göçmenlerin refahına katkıda bulunduğuna inanmaktadır. Bu katkı daha çok ihtiyacı olanlara bilgi vermek şeklinde olmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİASPORA VE ULUSÖTESİLİK

2010 yılında, dünyanın giderek daha küreselleştiği, bunun insan hareketliliğini önemli ölçüde kolaylaştırdığı ve dolayısıyla ulusötesi teorik perspektif ile giderek daha ilişkili olmasına neden olduğu söylenmiştir. (UGÖ, 2010: 1). 2021'de, teknoloji ve iletişimde daha fazla insan göçünün ve ilerlemenin olduğu her zamankinden daha fazla küreselleşmiş bir dünyada, *Ulusötesilik* kavramı daha fazla ilişkili ve önemlidir. Başlangıç ve varış toplumlarının kültürel, ekonomik, politik ve sosyal görünümünde meydana gelen değişimin keşfedilmesi ve anlaşılması için kullanılabilir. Ulusötesi perspektif, ulusötesi çözümler önererek ulusötesi sorunların üstesinden gelmesine yardımcı olabilir. (Balbo ve Marconi, 2005: 5).

Antropologların dört analitik yaklaşımına dayanan *Diaspora* ve *Ulusötesilik* yaklaşımları tek bir kategoride birleştirilmiştir. (Brettell ve Hollifield, 2015: 153-154)²⁸. İkinci bölümde Diaspora ve ilgili araştırmalar incelenmiştir. Bu bölümde, Ulusötesi yaklaşımlar ve bununla ilgili literatür ele alınacaktır. Ayrıca bu bölümde, Suriye'den Türkiye'ye göç olgusu, Ulusötesilik ve tipolojileri merceğinden incelenecektir.

3.1. Ulusötesi Göç tanımlamak ve Göçmenlik

Bu bölüm, "ulusötesi" kelimesinin tarihsel ve dilbilimsel bir analiziyle başlamakta ve Türkiye'deki Suriyeli göçmenler bağlamında ulusötesiliğe ilişkin literatürü gözden geçirmektedir. Bu bölüm, ulusötesi kelimesinin etimolojisine ve bu kelimenin tarihsel gelişimine odaklanmaktadır. Bu girişim, araştırmacıların ulusötesi kelimesini kullandıklarında ve ulusötesi kavramını Türkiye'deki Suriyeli topluluğa uyguladıkları zaman ne anlama geldiklerini tanımlamalarına yardımcı olabilir. Ardından, ulusötesi bölümler gözden geçirilir ve Suriyeli göçmenlerin deneyimlerini ulusötesi bir bakış açısıyla anlamak için uygulanır.

3.1.1. Ulusötesiliğe Tarihsel ve Dilsel Bir Bakış

Ulusötesilik literatüründe gezinirken, (göç ve diaspora, kültürel kimlik ve entegrasyon gibi bu tezde gözden geçirilen diğer kavramlar gibi) bu kavramın karmaşık, çok yönlü ve uzun bir geçmişi olan tartışılan bir kavram olduğu söylenebilir. Ancak diaspora teriminin aksine, Ulusötesilik eski Yahudiler, İlk Hristiyanlar veya Eski Yunanlılar tarafından kullanılan bir terim değildir. Ancak 20. yüzyılın ilk yirmi yılını kapsayan görece olarak eski

²⁸ Bu kategoriler, Modernleşme yaklaşımı, tarihsel-yapısalcı/politik ekonomi yaklaşımı, "Göç Kültürü" yaklaşımı ve Diaspora ve Ulusötesilik yaklaşımlarını içermektedir.

bir terimdir. Bu nedenle, İncil gibi eski bir metinde *Ulusötesilik*’ ten bahsedilmemiştir. Böylece nispeten yeni olan bu kelime, farklı dillerde “milli” veya “sınır” kelimelerinden türetilmiştir. Bu nedenle, birçok dilde orijinal telaffuzunu korumak zorunda kalmamıştır. Ancak *ulusötesi* kelimesi veya buna benzer bir kelime çeşitli Avrupa dillerinde bulunmaktadır. Örneğin; İtalyanca ’da (*transnazionale*)²⁹, Rusça ’da (*транснациональный* transnatsional'nyy olarak okunur)³⁰, İspanyolca ’da (*transnacional*)³¹, ve diğer uluslararası dillerde, Japonca ’da (*トランスナショナル*, toransunashonaru olarak okunur)³². Ulusal veya sınır sözlerinden türetilen kelimeleri kullanan dillerden bazılarında; Arapça ’da (عبر الوطني) Abrwatani olarak okunur), Korece ’de (*초국적* Chogugjeog olarak okunur)³³, Farsça ’da (*فراملی* Framilli olarak okunur)³⁴ ve Türkçe ’de (*Ulusötesi*)³⁵ dir.

Etimolojik olarak ulusötesi kelimesi, trans ve ulusal olmak üzere iki farklı kelimedenden oluşmaktadır. "karşıdan, öteden, içinden, öte yandan" veya "ötesine geçmek" anlamına gelen trans kelimesi; "karşısında, ötesinde, ilerisinde" anlamına gelen Latince *trans* kelimesinden gelmektedir. Bu kelime, "geçmek" anlamına gelen *trare- fiilinden gelmektedir. (Etymonline Sözlük, 2021)³⁶. Ulusal kelimesi ise 16. yüzyılda eski Fransızca *nacion* kelimesinden gelen “ulus” ve “al” kelimelerinden oluşmaktadır. "Bir millete veya bir bütün olarak kabul edilen bir memlekete ait" ve "millet tarafından kurulmuş ve idame ettirilmiş" anlamlarına gelirken, zıt anlamı ise "lokal" veya "taşralı" anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, bu etimolojik incelemeye dayanarak, ulusötesi *transnational* kelimesinin ulusların ötesinde, ilerisinde, üzerinde veya uluslar aracılığıyla anlamına geldiği söylenebilir.

O halde ulusötesi teriminden önce “trans” ve “ulusal” kelimelerinin geldiği söylenebilir. Bununla birlikte, bu terimi ilk kullanan akademisyenlerden birisi Alman dilbilimci Georg Curtius' tur (1862). Pierre-Yves Saunier (2008: 15)’e göre Curtius, “*Eine jede Sprache ist ihrer Grundlage nach etwas Transnationales*” (yani tüm diller temelde ulusötesidir) derken dil ailelerini tanımlama bağlamında ulusötesi kelimesini kullanmıştır. Saunier (2008) bunu, tüm ulusların dillerinin, mevcut ulusal yapıların ötesine uzanan dil aileleriyle bağlantılı olduğunu belirterek açıklamaktadır. Bu ifade, kelimelerin diller arasında ileri geri hareketliliğinin açıkça görülebildiği *tarihsel dilbilim literatürü* tarafından

²⁹ Alındığı kaynak <https://www.linguee.com/english-italian/search?source=auto&query=transnational> (Erişim Tarihi: 17.11.2021)

³⁰ Alındığı kaynak <https://en.bab.la/dictionary/english-russian/transnationality> (Erişim Tarihi: 17.11.2021)

³¹ Alındığı kaynak <https://www.spanishdict.com/translate/transnational> (Erişim Tarihi: 17.11.2021)

³² Alındığı kaynak <https://jisho.org/search/transnational> (Erişim Tarihi: 17.11.2021)

³³ Alındığı kaynak <https://en.dict.naver.com/#/search?query=transnational> (Erişim Tarihi: 17.11.2021)

³⁴ Alındığı kaynak <http://www.farsidic.com/en/Lang/EnFa> (Erişim Tarihi: 17.11.2021)

³⁵ Alındığı kaynak <https://tureng.com/en/turkish-english/transnational> (Erişim Tarihi: 17.11.2021)

³⁶ Alındığı kaynak <https://www.etymonline.com/word/transnational> (Erişim Tarihi: 17.11.2021).

kanıtlanmıştır. Bu türden dilsel ulusötesi hareketliliğin harika bir örneği *şeker* sözcüğüdür. Bu kelime, eski Fransızca *sucre* (şeker anlamına gelir) kelimesinden gelmektedir, o da Ortaçağ Latincesi *succarum* kelimesinden gelmektedir, o da Arapça *sukkar* kelimesinden gelmektedir, o da Farsça *shakar* kelimesinden gelmektedir ve nihayetinde o da, Sanskritçe *sharkara* (şekerleme şekeri anlamına gelir) kelimesinden gelmektedir. Ayrıca Arapça kelime, İtalyanca *zucchero* kelimesinin, İspanyolca *azucar* kelimesinin ve Almanca *Zucker* kelimesinin kökenidir (Etymonline Sözlük, 2021). Bu nedenle, hemen hemen tüm Avrupa dillerinde ve diğer birçok dilde, kökenini Sanskritçe *sharkara* 'dan alan bir kelime bulunmaktadır. Bu ulusötesilik bağlamıyla daha ilgili olan ve dilin ulusötesi doğasını yansıtan diğer iki sözcük, Diaspora (ikinci bölümde görüldüğü gibi) ve Ulusötesilik anlamına gelen transnationalism dir (العبر وطينية Abr Wataniyah olarak okunur). Abr kelimesi karşıya geçmek, öteye geçmek, geçmek, anlamlarına gelir. İkinci kelime Wataniyah, وطن (vatan olarak okunur) kökünden gelir ve vatan veya başlangıç ülkesi anlamına gelmektedir. Yazar, bu bölüme ilişkin literatürü incelerken, bu kelimenin diğer 11 dilde benzer kelimelerin kökeni olduğunu belirtmektedir (Azerice “*vātən*”, Gujarati “*Vatana*”, Peştuca “*vatan*”, Farsça “*vatan*”, Pencapça “*vatana*”, Sindhice “*vatan*”, Tatarca “*vatan*”, Türkmence “*watan*”, Türkçe “*vatan*”, Urduca “*vatan*” ve Özbekçe “*vatan*”)³⁷.

Bununla birlikte, ulusötesi veya “ulus-ötesi” kelimesi, deneme yazarı Randolph Bourne tarafından kullanıldığı 1916 yılına kadar popüler değildir. O dönemde Amerika, (birçok Alman, Polonyalı ve Yahudiler dahil olmak üzere) Doğu Avrupa'dan ve dünyanın diğer bölgelerinden gelen birçok insan için bir göç noktasıydı. Onun bu kelimeyi kullanımı, kültürler arasındaki ilişkiler hakkında yeni bir düşünce yöntemi (Bourne, 1916: 95-96). Böylece, asimilasyonun eritme potası modelini reddeden ve göçmen-karşıtı hareketlere karşı vaazlar veren Bourne, geleceğin Amerika'sını “ulus-ötesiciliği, başka topraklarla, her boyutta ve renkte birçok iplikten oluşan ileri geri giden bir kumaşın dokunması” olarak düşünmüştür (s. 95-96).

Daha sonraları Ulusötesilik kavramı 1970'lerde, 1980'lerde göç literatüründe yer yer kullanılmaktadır. Ancak 1992'de bu kavram; göç alanında ortaya çıkan yeni eğilimleri tanımlamak için kullanan bazı sosyal antropologlar tarafından literatürde yeniden canlandırılmıştır. Glick Schiller, Basch ve Blanc-Szanton (1992), göçmenlerin faaliyetlerinin

³⁷ Vatan kelimesi ile etimolojik olarak ilgisi olmayan ancak Arapça kelimelerden gelen kelimeleri kullanan 4 dil bulunmaktadır bunlar sırasıyla; (Kurmanci “*welat*” kelimesi, devlet anlamına gelen Arapça bir kelimedenden, Kırgızca “*meken*” kelimesi ise “*yer*” anlamına gelen Arapça bir kelimedenden, Lori dilinde “*Diar*” veya “*Velat*” ev ve devlet anlamına gelen Arapça kelimelerden ve Maltaca “*art twelid*” doğum yeri anlamına gelen Arapça bir kelimedenden meydana gelmektedir).

ve kalıplarının sadece ev sahibi toplumları değil, aynı zamanda başlangıç ev toplumlarını da etkilediğine dikkat çekmektedir. Bu söylem; daha önceki göç çalışmalarının aksine, bu yeni alanda; mevcut göçmenlerin çeşitli sosyal, politik, ekonomik ve kültürel deneyimlere eşzamanlı olarak katılımının, ele alındığı anlamına gelmektedir (Kivisto, 2001: 552). Bu nedenle, Ulusötesi perspektifin, son zamanlarda ortaya çıkan göç biçimlerini ve eğilimlerini tanımlamak, araştırmak ve anlamak için faydalı olduğu görülmektedir (Portes ve ark., 1999: 218).

Schiller, Basch ve Blanc-Szanton (1992: 2) Ulusötesilik kavramını “göçmenlerin geldikleri ülke ile yerleştikleri ülkeyi birbirine bağlayan sosyal alanlar inşa etme süreci” olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, bu akademisyenlerin adlandırdıkları şekliyle göçmenler veya 'trans-göçmenler', ulusal sınırları aşan ekonomik, ailevi, örgütsel, siyasi, dini ve sosyal ilişkiler kurmaktadır. Bu da; bu göçmenlerin aynı anda en az iki toplumla bağlantı kurmalarına izin veren sosyal alanlar ve ağlar içinde eylemlere dahil olmaları, kararlar almaları, endişelerle ilgilenmeleri ve kimlikler geliştirmeleri anlamına gelmektedir (Schiller ve vd., 1992: 2).

Böylece, ulusötesi bir sosyal alanda yaşayan trans-göçmenler, kimliklerini çoklu kültürel normlar ve sosyal etkileşim kalıplarına maruz kalırken oluşturmaktadırlar (Levitt, 2001: 5-6; Levitt, 2004: 3). Basch, Schiller ve Blanc (1994: 48) iki veya daha fazla toplumda ve kültürde aynı anda yaşayan bu tür bir trans-göçmen grubunu “*yersiz-yurtsuz-laştırılmış*” (*detrterritorialized*) topluluklar olarak adlandırmaktadır. Ayrıca, Levitt, Peggy ve Schiller (2004: 1009), Basch ve vd., çalışmasına dayanarak, sosyal alanlara; “fikirlerin, uygulamaların ve kaynakların eşit olmayan bir şekilde değiş tokuş edildiği, düzenlendiği ve dönüştürüldüğü bir dizi birbirine bağlı sosyal ilişkiler ağı” olarak atıfta bulunmaktadır. Diğer ülkelere göç eden insanlar, yani trans-göçmenler ve başlangıç ülkesinde geride kalanlar arasındaki ulusötesi bağlantıları analiz etmek için teorik bir bakış açısı yarattığı için; Sosyal alanlar kavramı çok önemlidir.

Bununla birlikte, misafir-göçmenlerden farklı olarak, trans-göçmenler göç ettikleri ülkenin ekonomisine ve siyasi kurumlarına katkıda bulunurlar (Schiller ve ark., 1995: 48). Bu nedenle, Ulusötesilik, göçmenlerin havale gönderme ve hediye gönderme, posta veya e-posta yoluyla yazışmalar yapma, telefonla iletişim kurma, siyasi faaliyetlere katılma ve çeşitli ağlar oluşturma biçimlerini içeren “normal” faaliyetlerini tanımlamak için kullanılan bir kavramdır (Basch ve ark., 1994: 52). Bu türden ulusötesi faaliyetler, göçmenleri trans-göçmenlere dönüştüren ve onların başlangıç ülkeleriyle çoklu bağlantılar, ilişkiler ve ağlar geliştirmelerine ve sürdürmelerine (Schiller ve vd., 1992: 2) ve kendi toplumlarına yatırım yapmalarına veya

başlangıç ülkeleri ile ilgili siyasi çalışmalara katılmalarına izin veren bir şeydir (Pries, 1999: 3).

Bu bağlantılar ve ilişkiler, ağlar çeşitli doğrudan ve dolaylı iletişim biçimleri aracılığıyla sürdürülür. İletişimin ulusötesi bağları geliştirme ve sürdürmedeki bu rolü birçok akademisyen tarafından vurgulanmıştır (örneğin, Levitt, 2004). Küreselleşme, insan göçünü ve bir küresel alandaki ilişkilerini mümkün kılmıştır (Levitt, 2001) ve hatta gerekli hale getirmiştir (Balbo ve Marconi, 2005: 2). Ayrıca, küreselleşme ulusötesi toplulukların daha hızlı yayılmasına yol açmıştır (Vertovec, 1999: 447) ve daha birbirine bağlı bir küresel alanda insanların kendi kimliklerini yansıtmaya biçimlerini etkilemiştir (Brains, 2010: 1) ve iletişim teknolojileri, göçmenlerin aynı anda en az iki farklı kültüre girmelerine izin vermiştir (Cheng, 2005; Lima, 2010: 3).

Schiller ve vd., (1992: 2) tarafından tanımlanan bu Ulusötesilik kavramı, yıllar boyunca çok sayıda araştırma üretmiştir. Yine de, bir bütün olarak Ulusötesilik ve Schiller ve arkadaşlarının tanımı ve çeşitli akademisyenler tarafından eleştirilmiştir. Bazı akademisyenler, Ulusötesilik teriminin aşırı kullanımını ve bu terimin 'enternasyonalizm', 'çokulusluluk', 'küreselcilik' ve 'diaspora' gibi diğer kavramlarla birbirinin yerine kullanılma şeklini eleştirmektedir (Vertovec, 2004: 3). Diğerleri, tüm göçmenlerin Ulusötesilik olayıyla meşgul olmadığını, dolayısıyla "trans-göçmenler" olarak adlandırılmayacağını öne sürmektedirler. Ayrıca, diğer eleştirmenler, trans-göçmenlerin faaliyetlerinin yeni mi yoksa eski mi olduğunu ve ne ölçüde yeni olduklarını ele alırken, bazı akademisyenler ulusötesi faaliyetlerin mevcut olmadığı topluluklara ışık tutmaktadır. Son olarak, diğer eleştirmenler Ulusötesilik olgusunun 'ulusötesi' yerine 'trans-nasyonal', '*trans-devlet*' veya 'trans-lokal' gibi sıfatlarla tanımlanması gerektiğine inanmaktadır (Vertovec, 2004: 3).

Diğer bilim adamları Schiller ve arkadaşlarının ulusötesi faaliyetlerde bulunan göçmenleri, ulusötesi faaliyetlerde bulunmayanlardan ayırt etmek için net bir kriter sağlamadığını düşünmektedir. Guarnizo, Portes ve Haller (2003: 1212-1213)'e göre, ailelere havale göndermek veya başlangıç ülkesine seyahat etmek gibi faaliyetler, bir kişinin trans-göçmen olarak adlandırılması için yeterli olmamalıdır. Ayrıca, Portes, Guarnizo ve Landolt (1999), bu görüşe, bir göç deneyiminin ancak tekrarlanan ulusötesi faaliyetlerde bulunan önemli sayıda insanı içermesi durumunda ulusötesi olarak tanımlanabileceğini ilave etmektedir. Bu kritere dayanarak, bu akademisyenler Ulusötesilik kavramını; "bir süre boyunca, ulusal sınırların ötesinde, düzenli ve sürekli sosyal temaslar gerektiren meslekler ve faaliyetler" (s: 219) olarak yeniden tanımlamaktadırlar.

Ulusötesiliğin bir başka tanımı Vertovec (1999: 447) tarafından “ulus-devletlerin sınırları boyunca insanları veya kurumları birbirine bağlayan çoklu bağlar ve etkileşimler” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, Schiller ve arkadaşlarının orijinal tanımına benzemektedir. Her iki tanım da ulusötesi bir deneyim içinde yer alan süreçleri ve bağları vurgularken, Vertovec’in tanımı, bu tür deneyimlerin (bireysel veya kurumsal) gerçekleştiği düzeyi ele almaktadır. Literatürü araştırdıkça, birbirine benzer veya birbirinden farklı çeşitli tanımlar bulabiliriz. Bununla birlikte, Ulusötesilik kavramı akademik tartışmaların bir kaynağı olsa da, çoğu akademisyen hem gönderen hem de alan toplumlardaki göç deneyimlerinin yeni gerçeklikler bağlamında ele alınması gerektiğine inanmaktadır (örneğin, Baia, 1999 ve Levitt, 2001). Bir sonraki bölümde, Ulusötesiliğin tipolojileri ve sınıflandırmaları incelenecektir.

3.1.2. Ulusötesilik ve Tipolojileri

Bir önceki bölümde de belirttiğimiz gibi Ulusötesilik kavramı araştırılmış, çeşitli akademisyen tarafından eleştirilmiştir. Aynı zamanda birçok akademik tartışmanın kaynağı olmuştur ve daha da önemlisi göçü keşfetmek için faydalı bir teorik mercek olarak kullanılmıştır. Ayrıca, Ulusötesilik literatüründe gezinilmesi, akademisyenlerin Ulusötesiliğin farklı yönlerine odaklandıklarını göstermektedir. Böylece kavramın farklı tipolojileri ve kategorizasyonları ortaya çıkmıştır. Ulusötesiliği sınıflandırmanın yollarından birisi, ulusötesi faaliyetlerin gerçekleştiği düzeye dayanmaktadır. Vertovec’in Ulusötesilik tanımına, yani “insanları veya kurumları ulus-devletlerin sınırları boyunca birbirine bağlayan çoklu bağlar ve etkileşimlere” değinirken bu kategorizasyon kısaca gözden geçirilmiştir (1999: 447). O halde, bu perspektife dayanarak, Ulusötesilik, sıradan insanların günlük faaliyetlerini tanımlayarak “aşağıdan” (Smith ve Guarnizo, 1998: 5) veya faaliyetleri ve eylemleri kurumlar, ajanslar ve şirketler olarak tanımlayarak “yukarıdan” (Østergaard-Nielsen, 2003) olabilir.

Portes (2001: 185), ulusötesi faaliyetleri kimin yürüttüğüne dayanarak Ulusötesiliği dört tipolojiye ayırmaktadır. İlk tür, sivil toplumlardaki bireyler tarafından yürütülen faaliyetleri ele almaktadır; ikincisi, çeşitli ülkelerde faaliyet gösteren formal kurumlar tarafından yürütülen faaliyetleri ele almaktadır; üçüncüsü, bir ülkede faaliyet gösteren formal kurumlar tarafından yürütülen faaliyetleri ele almaktadır; dördüncüsü ise ulusal devletler tarafından yürütülen faaliyetleri ele almaktadır (Portes, 2001: 185). Birinci ve ikinci kategoriler sırasıyla çokuluslu ve ulusötesi düzeylerde gerçekleşen faaliyetleri ifade ederken, üçüncü ve dördüncü kategorilerin her ikisi de uluslararası düzeyde gerçekleşen faaliyetleri ifade etmektedir.

Başka bir sınıflandırma, ulusötesi faaliyetlerin doğasına dayanmaktadır. Portes ve ark., (1999: 317-337)'a göre, Ulusötesilik ekonomik, politik ve sosyo-kültürel olabilir. Tüm bu tipolojiler bireysel ya da kurumsal düzeyde gerçekleşebilir. Ekonomik Ulusötesilik, göçmenler veya çeşitli kurumlar tarafından yürütülen yatırımlar ve havaleler göndermek gibi ekonomik faaliyetleri içermektedir. Siyasi faaliyetler, göçmenlerin başlangıç ülkesindeki rejimlere yönelik gerçekleştirdiği eylemleri ve devletler ile uluslararası kar amacı gütmeyen kuruluşlar arasındaki ikili anlaşmaları içermektedir. Son olarak, sosyo-kültürel Ulusötesilik, göçmenlerin ulusötesi düzeyde gerçekleşen sosyo-kültürel etkileşimlerini içermektedir (Portes ve ark., 1999: 317-337).

Itzigsohn, Dore Cabral, Medina ve Vazquez (1999: 317) Ulusötesiliği bir göçmenin ulusötesi faaliyetlere ne ölçüde dahil olduğuna göre sınıflandırmaktadır. Bu yaklaşıma dayanarak, bu akademisyenler Ulusötesiliğin dar veya geniş olabileceğini öne sürmektedirler. Bir kişi, sınırlar arasında hareket gerektiren ve yüksek düzeyde kurumsallaşma gerektiren siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlere düzenli olarak dahil olduğunda, Ulusötesilik dar olarak adlandırılabilir. Dar Ulusötesiliğin bir örneği, sınırlar ötesinde gerçekleşen faaliyetlere aktif ve düzenli olarak katılan girişimcilerin ve siyasi aktivistlerin faaliyetleridir. Öte yandan, ulusötesi faaliyetler (politik, ekonomik, sosyal veya kültürel olduklarında) zaman zaman daha az yaygınlık ve düzenlilik ile gerçekleştiğinde, Ulusötesilik geniş olarak adlandırılabilir (Itzigsohn ve ark., 1999: 317). O halde, Portes ve arkadaşlarının "zaman içinde ulusal sınırları aşan düzenli ve sürekli sosyal temaslar gerektiren meslekler ve faaliyetler" (2003: 219) olarak tanımladığı Ulusötesilik yaklaşımına dayalı olarak, geniş ulusötesi faaliyetlerin Ulusötesilik faaliyetleri olarak kabul edilemeyeceği söylenebilir.

Ip, Inglis ve Wu (1997: 363-384), vatandaşlık ve kimlik kavramlarını ele alan makalelerinde Ulusötesiliği ilişkisel, deneyimsel veya yasal olarak sınıflandırmaktadır. İlişkisel Ulusötesilik, göçmenlerin sınır ötesi iletişimlerini veya akrabalarını ziyaret etmek, tatile gitmek veya iş yapmak için iki veya daha fazla ülke arasındaki hareketlerini içermektedir. Deneyimsel Ulusötesilik de göçmenlerin kimlik ve aidiyet duygularını içermektedir. Aynı zamanda göçmenlerin anavatanlarına dair hayallerini ve yeni 'ev' algılarını da içermektedir. Son olarak, legal Ulusötesilik; Ip ve arkadaşlarının (1997: 363-384) çifte vatandaşlık ve "araçsal vatandaşlık" ile ilgili konular gibi farklı ülkelerdeki göçmenler tarafından elde edilen yasal bağlarla ilgilidir.

Son olarak, Vertovec (2009), ulusötesi araştırmaların kategorize edilebileceği altı temayı tanımlamaktadır. Bu temalar (1) küresel veya uluslar-arası ağlar, (2) küresel öznellikler, bilinçler ve bakış açıları, (3) hibrid stiller ve modalar ve küresel medya, (4)

ekonomik etkileşimler, (5) siyasi Ulusötesilik ve (6) yeni göç alanlarının – ulusötesi sosyal alanların ortaya çıkışıdır. Bu nedenle, bu ve yukarıda bahsedilen diğer sınıflandırmalar, göç ve Ulusötesilik ile ilgili akademik araştırmaları zenginleştirmiştir. Yine de bu kategorizasyonlar bu kategorizasyonların örnekleridir, ancak diğer akademisyenler Ulusötesiliği kategorize etmek için başka yaklaşımlar önermektedir. Örneğin, bazı akademisyenler 'çekirdek' ve 'genişletilmiş' Ulusötesiliği (Levitt 2001), 'doğrusal', 'kaynak-temelli' ve 'reaktif' Ulusötesiliği (Itzigsohn ve Saucido, 2002) veya 'büyük' ve 'küçük' Ulusötesiliği (Gardner, 2002) önermektedir.

Bu tipolojilere genel bir bakış, aralarında benzerlikler, farklılıklar ve örtüşmeler olduğunu gösterebilir. Örneğin, Portes ve ark., (1999) ve Itzigsohn ve ark., (1999) her ikisi de Ulusötesiliği, ulusötesi faaliyetlerin gerçekleştiği boyuta dayalı olarak sınıflandırmaktadır. Diğer kategorizasyonlar, ulusötesi faaliyetlerin gerçekleştiği düzeyi (bu faaliyetlerin Smith ve Guarnizo ve Østergaard-Nielsen tarafından önerildiği gibi birey veya kurum üzerinde gerçekleşip gerçekleşmediğini; Portes tarafından önerildiği gibi ulusal, çok uluslu, uluslararası düzeylerde mi gerçekleştiğini; Gardner ve Grillo 2002'nin önerdiği gibi, aile veya hane düzeyinde ya da büyük ölçüde eyalet düzeyinde yer alıp almadığını) vurgulamaktadır. Diğer sınıflandırmalar, ulusötesi faaliyetlerin doğasına (bu faaliyetlerin Ip ve ark., tarafından önerildiği gibi ilişkisel, deneyimsel veya yasal olup olmadığına veya Portes ve ark., tarafından önerildiği gibi ekonomik, politik ve sosyo-kültürel olup olmadığına) dayanmaktadır. Ulusötesiliği kategorize etmenin bu tür çeşitli yolları, hem başlangıç ülkelerinde hem de göç ettikleri ülkelerdeki faaliyetlerin, bağların ve ilişkilerin eşit olarak ele alınması ve incelenmesi gerektiği konusunda hemfikirdir (Margolis 1995: 29). Bununla birlikte, farklı kategorizasyonlar ulusötesi deneyimin farklı yönlerine odaklanmakta ve böylece araştırmacıların bu Ulusötesiliği daha derinlemesine keşfetmelerine, analiz etmelerine ve anlamalarına olanak tanımaktadır.

3.1.3. Göç, Diaspora ve Ulusötesilik Tartışmaları

Çeşitli akademisyenler Göç, Diaspora ve Ulusötesilik arasındaki ilişkilere (örneğin, Vertovec, 2000; Mirdal ve Ryyänen-Karjalainen, 2004; Sigona, Gamlen, Liberatore ve Kringelbach, 2015) veya Diaspora ile Ulusötesilik arasındaki ilişkilere değinmiştir (Bauböck ve Faist, 2010). Bu bölümde, bu tezin üç büyük kavramı incelenmeye çalışılacaktır: Göç, Diaspora ve Ulusötesilik. Bu tezde verilen tanımlardan bazıları ile önceki akademisyenlerin bu üç kavram arasında karşılaştırma yapma girişimleri incelenmiştir.

Bu tezde, bu üç kavramın en az bir tanımı yapılmıştır. Birinci bölümde belirtildiği gibi göç, “kişilerin uluslararası bir sınırın ötesinde veya bir Devlet içinde olağan ikamet yerlerinden uzaklaşmaları” (UGÖ, 2019: 137) olarak tanımlanabilir. İkinci bölümde belirtildiği gibi, Sheffer (1986: 3) diasporaya şu şekilde atıfta bulunmaktadır: “Modern diaspora toplulukları, ev sahibi ülkelerde ikamet eden ve hareket eden, ancak başlangıç ülkeleri - vatanlarıyla güçlü duygusal ve maddi bağları sürdüren göçmen kökenli etnik azınlık gruplarıdır”. Son olarak, Schiller, Basch ve Blanc-Szanton (1992) Ulusötesiliği “göçmenlerin başlangıç ülkeleri ile yerleştikleri ülkeleri birbirine bağlayan sosyal alanlar inşa etme süreci” olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlar, bu çok yönlü ve karmaşık kavramların tek tanımları olmasa da benzerliklere, farklılıklara ve aralarındaki örtüşmelere ışık tutmak için kullanılabilir.

Göç kelimesi, "bir yerden başka bir yere taşınmak" anlamına gelen Latince *migrare* fiilinden gelen, mesken değiştirme anlamına gelen bir isim olan Latince *migrationem* den kaynaklanmaktadır. Diaspora kelimesi (birinci bölümde tartışıldığı gibi) şu iki kelimedenden biraraya gelmiştir: Yunanca *Dia* kelimesi yaklaşık, çapraz, baştan sona veya sonuna kadar anlamına gelmektedir ve iki anlamına gelen *duo* kelimesiyle ilişkilidir; ve Yunanca *Sperien*, tohumları toprağa serpmek veya ekmek veya onları toprağa ekmek anlamına gelmektedir. Bu kelime, Yahudilerin MÖ altıncı yüzyıldan itibaren İsrail dışına dağılması anlamına gelen *Galut* kelimesinin Yunanca çevirisidir. Son olarak, Ulusötesilik kelimesi (bu bölümün başında gözden geçirildiği gibi) iki kelimedenden kaynaklanmaktadır: çapraz, ötesinde, aracılığıyla, diğer tarafta veya ötesine anlamına gelen Latince *trans* kelimesi, Latince *trare-* fiilinden gelmektedir, yani "geçmek" ve ulus, devlet anlamına gelen Fransızca *nacion'* dan kaynaklanmaktadır.

Bu etimolojik inceleme ilk olarak, Göç, Diaspora ve Ulusötesilik kelimelerinin kökenini Akdeniz'de ve halklarında bulan bir olguyu, yani Yahudiler (İbranice), Yunanlılar (Yunanca) ve Romalılar (Latin dili) olarak tanımladığını ortaya koymaktadır. Bu yorumlama, böyle bir fenomenin dünyanın başka yerlerinde meydana gelmediği anlamına gelmez. Bunun yerine, bu yorumlama, akademinin Akdeniz halklarının dillerinden kaynaklanan bu terimleri kullandığı anlamına gelmektedir. İkinci olarak, bu üç kelimenin etimolojik kökenlerini analiz etmek, hepsinin bir yerden başka bir yere hareket duygusunu (*migrare*, *Dia*, *Sperien*, *trare*) paylaştığını ortaya koymaktadır. Bu hareket bir çıkış noktasından başlarken, sınırlarını veya bu yerleri aşarak devam etmekte ve yeni sınırlarla farklı bir yerde son bulmaktadır.

Bu kelimelerin etimolojisine ilişkin söylenebilecek son bir şey de, diasporik hareketi *galut* (Safran, 1991: 83-84) veya *diaspora* (Shuval, 2003) ya da *Ulusötesilik* (Bourne, 1916)

olarak tanımlayanların aynı zamanda İbraniler olarak da adlandırılan Yahudilerin olduğudur. İbranice kelimesi Eski Fransızca *Ebreu'* dan, Latince *Hebraeus* kelimesinden, Yunanca *Hebraios* kelimesinden, Semitik Aramice kelime *'ebhrai'* den gelmektedir ve İbranice "*an Israelit*" anlamına gelen "*ibhri*" kelimesiyle bağlantılıdır. Bazı akademisyenler, bu kelimenin muhtemelen **ırmağın öte tarafından birisi** veya sadece bir **göçmen** anlamına geldiğini düşünmektedir. Bu şekilde bir *ibhri* veya İsraili olmak, öteye veya karşıya geçmek veya göç etmek anlamına gelmektedir. Bu etimolojik temel, diğer Sami dillerindeki aynı kökenli kelimelerle desteklenmektedir. Arapça olarak İbranilere *Al ibraniyeen* olarak okunan العبرانيين denilmektedir. Bu kelimenin telaffuzu ve anlamı Arapça abara³⁸ عبر fiilinden geçmek, öteye geçmek veya *Aabir* olarak telaffuz edilen عابر veya karşıya geçmek anlamına gelen *İbri* olarak telaffuz edilen عبري ve Abr Wataniyah olarak telaffuz edilen (العبر وطينية) denilmektedir. Bu nedenle, her üç kavramın da Göç, Diaspora, Ulusötesilik ve hatta İbraniler kelimesi sınırları aşan bir hareketi içermektedir.

Dolayısıyla, bu üç kavramın tümü (Göç, Diaspora ve Ulusötesilik) insanın bir yerden başka bir yere göç etme olgusunu ele almaktadır. Bununla birlikte, göç hem iç hem de uluslararası göç hareketlerini ele alırken, diğer iki kavram (Diaspora ve Ulusötesilik) yalnızca uluslararası veya devletler-arası hareketle ilgilidir. Demek ki brinci bölümde tartışıldığı gibi göç, diğer iki kavramdan (mülteci veya sığınmacı) daha geniştir. Ayrıca, yukarıdaki tanımlara dayanarak, diasporik ve Ulusötesilik, anavatan ülkelerle bazı ilişki ve bağlantıların sürdürülmesini gerektirirken, bu koşul göç kavramı için gerekli değildir. Son olarak, bu terimler farklı bağlamlarda kullanılsa bile (örneğin, bir grup insanı başka bir yere taşınmaya zorlamaya atıfta bulunan diaspora), bazı bağlamlarda birbirinin yerine kullanılabilir ve bu durum, çeşitli akademisyenler tarafından da vurgulanmıştır (Mirdal ve Ryyänen-Karjalainen, 2004; Sigona, Gamlen, Liberatore ve Kringelbach, 2015; Bauböck ve Faist, 2010). Dolayısıyla bu üç kavram birbirinden ayrı olsa bile özünde birbiriyle ilişkilidir (Verovec, 2000).

Faist, Diaspora ve Ulusötesilik konulu makalesinde iki kavram arasındaki bazı benzerlik ve farklılıklara değinmektedir. Bir yandan, her iki kavram da başlangıç ülkesi ile ilişkileri ele almaktadır. Öte yandan, diaspora ve Ulusötesilik, sınırları aşmanın ve siyasi, ekonomik ve kültürel "*yersiz-yurtsuz-laşma*"nın önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, ulusal ve lokal bölgeler arasındaki bağlantının yoğunluğunu da vurgulamaktadır (2010: 15).

³⁸ Alındığı Kaynak <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/%D8%B9%D8%A8%D8%B1/> (Erişim Tarihi: 22.11.2021).

İki kavram arasındaki farklılıklara ilişkin olarak Faist (2010: 21), diasporanın bazı insan formasyonları türlerini (dini, etnik ve ulusal) içerdiğine, Ulusötesiliğin ise her türlü toplumsal oluşumu içerdiğinden daha geniş olduğuna inanmaktadır. Bu nedenle, diasporalar tüm ulusötesi toplumları kapsarken, ulusötesi toplulukların tümü diaspora değildir (Vertovec, 2000a: 12; Faist, 2010: 21). İkinci olarak, Ulusötesiliği ele alan akademisyenler kimliği sınır ötesi hareket açısından ele alırken, Diasporayı ele alan akademisyenler kolektif kimliğe büyük önem vermektedir (Faist, 2010: 21). Üçüncüsü, zaman boyutu açısından, Diaspora akademisyenleri çok kuşaklı akışlarla ilgilenirken, Ulusötesi akademisyenler son zamanlardaki göçmen akışlarıyla ilgilenmektedir. Sonunda diasporaların ve Ulusötesi toplulukların bir tür göç hareketinin sonucu olduğu söylenebilir. Göç üzerine ilk araştırmalar daha önceleri 1950'lerde yapılırken, bunu (1980'lerde) Diaspora üzerine Yapılan araştırmalar izlemiştir ve son olarak (1999'larda) Ulusötesiliği araştırma çalışmaları gelmektedir. Böylece Ulusötesilik son zamanlarda ortaya çıkmış olsa da ve farklı süreç ve olguları temsil etse de diğer iki kavramla ilişkilendirilmektedir (Mirdal ve Ryyänen-Karjalainen, 2004: 8).

3.2. Türkiye'de Suriyeliler

Araştırmacı, ulusötesilik kavramını gözden geçirdikten sonra şimdi de Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki deneyimlerini ulusötesi bir perspektiften ele almaya çalışmaktadır. Ulusötesi olarak tanımlanabilecek Suriye göçünün bazı yönleri tartışılmaktadır. Daha sonra araştırmacı, farklı ulusötesilik türlerini gözden geçirerek Türkiye'deki Suriyeli topluluğun deneyimlerini daha derinlemesine incelemeye çalışmaktadır.

3.2.1. Ulusötesi bir Topluluk mu?

2011 yılında Suriye'de bir iç savaş başlamıştır ve yaklaşık 12 milyon insanın yerinden edilmesine neden olmuştur. Yaklaşık 6.6 milyon Suriye'li ülke içinde yerlerinden edilmiş durumdayken, yaklaşık 6.7 milyon Suriye'li de başka ülkelere göç etmiştir. Bu göçmenlerin çoğu, 3.5 Suriyeli ev sahipliği yapan Türkiye'de bulunmaktadır ve Türkiye'nin farklı şehirlerine dağılmışlardır. Bu Suriyelilerin çoğu Suriye'deki çatışmalar bitmediği (en azından şimdilik), bu uzun göç sürecinde ekonomik, kültürel Türkiye'de yeni bir yaşam kurdukları ve bu sürede doğan ve büyüyen çocukları gibi nedenlerle geri dönmeyebilirler. Dolayısıyla bu bölüm, Türkiye'de yerleşik Suriyeli göçmenleri ulusötesi bir bakış açısıyla araştırma girişimidir. Türkiye'ye Suriyeli göçü üzerine çok sayıda çalışma olsa da, Ulusötesiliği perspektif olarak kullanan az sayıda çalışma bulunmaktadır.

Bu tezde ulusötesiliğin üç tanımı tartışılmıştır. Schiller, Basch ve Blanc-Szanton (1992) Ulusötesiliği “göçmenlerin başlangıç ülkeleri ile yerleştikleri ülkeyi birbirine bağlayan

sosyal alanlar inşa etme süreci” olarak nitelendiren ilk tanımlamadır. İkinci olarak, Vertovec (1999: 447) Ulusötesiliği “ulus-devletlerin sınırları boyunca insanları veya kurumları birbirine bağlayan çoklu bağlar ve etkileşimler” olarak tanımlamaktadır. Son olarak Portes, Guarnizo ve Landolt ’un (1999) tanımı, Ulusötesiliği "zaman içinde ulusal sınırları aşan düzenli ve sürekli sosyal temaslar gerektiren meslekler ve faaliyetler" olarak göstermektedir. İlk iki tanım birbirine çok benzerken, Portes ve arkadaşlarının tanımı daha dardır ve göçmenlerin belirli bir zaman içinde ulusal sınırların ötesinde düzenli ve sürekli sosyal ilişkiler geliştirmesini ve sürdürmesini gerekli görmektedir. Bu anlamda, ilk iki tanımlamaya göre Türkiye'deki Suriyeli göçmenler ulusötesi topluluklar olarak adlandırılabilirken, Türkiye'deki varlıklarının kısa süreli (on yıl) olması nedeniyle üçüncü tanımlamadaki gereksinimi karşılayamayabileceği söylenebilir.

Bütün bu tanımlamalar, göçün kaynak ülkesi (Suriye) ve yerleşim ülkesi (Türkiye) arasındaki ilişkilerin, bağlantıların ve bağların geliştirilmesi ve sürdürülmesinin önemini vurgulamaktadır. Hepsi, Ulusötesiliğin, dünyayı her zamankinden daha bağlantılı hale getiren küreselleşmelerden ve onun sonuçlarından etkilendiği ve itildiği üzerine inşa edilmektedir. Küreselleşme tanımları, dünyanın daha fazla karşılıklı bağlantı ve karşılıklı bağımlılığa yönelik hareketlerini yansıtmaktadır (Giddens, 1990: 64; Cox, 1992: 30; Robertson, 1992: 8). Bu tanımlamalara bir örnek, küreselleşmenin “yerel olayların kilometrelerce ötede meydana gelen olaylar tarafından şekillendirilmesi ve bunun tersi şekilde uzak yerellikleri birbirine bağlayan dünya çapındaki sosyal ilişkilerin yoğunlaşması” olduğunu belirten Giddens' in (1990: 64) tanımlamasıdır.

Küreselleşme üzerine inşa edilen Ulusötesilik akademisyenleri, ulusötesi faaliyetleri ve bağları sürdürmenin önemini vurgulamışlardır (Levitt, 2001; Vertovec, 2004 ve Castells, 2014). Günümüzde, Ulusötesilik alanını başlattıktan 30 yıl sonra, teknoloji, iletişim ve medyadaki ilerlemeler nedeniyle ulusötesi faaliyetleri ve bağları sürdürmek daha kolaydır. Böylece Türkiye'deki Suriyeli göçmenler kendi içlerinde, Suriye'deki akrabalarıyla ve dünyanın her hangi bir yerinde yaşayan diğer Suriyelilerle ilişkilerini sürdürebilmektedir.

Levitt (2001 ve 2011), ulusötesi faaliyetlere atıfta bulunarak, ekonomik havalelerin aksine sosyal dövizler terimini türetmiştir. Havale göndermenin finansal yönün ötesine geçtiğini vurgulamaktadır. Bunun yerine göçmenler geri döndüklerinde, geldikleri ülkeyi ziyaret ettiklerinde, arkadaşları veya akrabaları onları ziyaret ettiğinde; ve iki grup arasında bir iletişim alışverişi olduğunda bir sirkülasyon meydana gelmektedir. Suriyeli göçmenlerle ilgili olarak, sınır ötesi ziyaretler olmayabilir, ancak bir iletişim alışverişi bulunmaktadır. Diğer taraftan, Ulusötesiliğin bu yönünü ele alan hemen hemen hiçbir çalışma yoktur. Ayrıca,

ekonomik havale ve bunun başlangıç ülkesinin (Suriye) ekonomisi üzerindeki etkisi ile ilgili çeşitli çalışmalar bulunmaktadır.

Bununla birlikte, Suriye göçünün Türkiye ve ekonomisi üzerindeki sosyal, ekonomik ve kültürel etkisini ele alan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Demir, 2018; Güven, Kenanoğlu, Kadkoy ve Kurt, 2018; Suriye Ekonomik Forumu, 2018; Atasü-Topçuoğlu, 2019; Suriye Krizine Yanıt Olarak Türkiye'de Dayanıklılık Projesi , 2019). Tüm bu çalışmalar, Suriyeli girişimciliğin Türkiye pazarı ve Suriyeli göçmenlerin entegrasyonu için (özellikle ekonomik düzeyde) önemini vurgulamaktadır. Bu çalışmaların bazılarına göre, Suriyeli girişimcilere ait 6.000 (Suriye Ekonomik Forumu, 2018: 4) ila 10.000 arasında küçük şirketler bulunmaktadır (Suriye Krizine Yanıt Olarak Türkiye'de Dayanıklılık Projesi, 2019: 2). Bu şirketler, Suriye'lileri Türkiye'deki en büyük ikinci yabancı yatırımcı yaparken, hem Türkler hem de Suriyeli göçmenler için yaklaşık 100.000 kişilik istihdam yaratmıştır.

3.2.2. Ulusötesilik ve Suriye Ulusötesi Topluluk Tipolojileri

Ulusötesiliğin tipolojilerini tartışan bölümde, Ulusötesiliğin kategorize edilebileceği çeşitli yollar gösterilmiştir. Aşağıdan ve yukarıdan Ulusötesilikten yola çıkarak, bireysel düzeyde, Suriye'deki akrabaları ve aileleri ile iletişim kurdukları için, kurumsal düzeyde, Türkiye ve Suriye'de faaliyet gösteren farklı kurumlara katıldıkları veya bunların parçası oldukları için, Suriyeli göçmenlerin bireysel ve kurumsal düzeyde ulusötesi faaliyetlerde bulundukları söylenebilir. Bu kuruluşlar arasında; Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), BM, UNHCR, UN DESA ve Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ) dahil olmak üzere göçmenler, mülteciler ve sığınmacılarla ilgilenen kuruluşlar bulunmaktadır.

Itzigsohn vd. Tipolojilerine göre (1999: 323-324), Ulusötesilik dar veya geniş olabilir. Dar Ulusötesilik, sınırlar arasında hareket gerektiren ve düzenli olarak gerçekleşen siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetleri ifade etmektedir. Öte yandan geniş Ulusötesilik, ara sıra gerçekleşen ve mutlaka sınır ötesi hareketi gerektirmeyen ulusötesi faaliyetlere atıfta bulunmaktadır. Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin çoğunun, Suriye ile Türkiye arasında gidip gelmedikleri için daha geniş Ulusötesilikle meşgul oldukları söylenebilir. Girişimciler ve yatırımcılar da dahil olmak üzere az sayıda Suriyeli, dar ulusötesi topluluklar olarak adlandırılabilirler.

Son olarak, insan göçü olgusunun yeni olması nedeniyle, Ulusötesilik (ve ikinci bölümde tartışıldığı gibi diaspora) konusuyla ilgili kaynakların çok sınırlı olduğu söylenebilir. Ancak, Ulusötesilik alanında tartışılan bazı temaları ele alan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu temalar arasında kültürel kimlik, aidiyet, ev, iletişim ve entegrasyon yer almaktadır.

Dördüncü bölümde kültürel kimlik, aidiyet, ev konuları ele alınırken, beşinci ve altıncı bölümlerde iletişim ve bütünleşme ele alınacaktır.

3.3. Araştırma Bölümü

Araştırma Bölümü iki bölümden oluşur: görüşme analizi ve sonuçlar ve tartışmadır. İlk bölüm, görüşmelerde ulusötesilikle ilgili soruların sonuçlarının bir analizini sunar. İkinci bölüm, bulguların bir tartışmasını sunmaktadır.

3.3.1. Görüşmeler ve Sonuçların Analizi

Görüşmenin bu bölümünde, katılımcılara herhangi bir ulusötesi faaliyetin parçası olup olmadıklarını araştırmak için 6 soru sorulmuştur. İlk olarak, katılımcılara göç yolculuklarının son noktasının Türkiye olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu (31 katılımcı) Türkiye'yi geçici bir istasyon olarak gördüklerini ve başka bir yere gitmeyi düşündüklerini belirtmişlerdir. 15 Katılımcı başka bir yere gitme istekleri için daha iyi eğitim ve mesleki fırsatlar arama gibi nedenler gösterirken, diğer katılımcılar ise, göç yasaları nedeniyle güvende olmamak (7), ekonomik zorluklar yaşamak (4), memnun olmamak (2) veya kabul edilmemek (2) gibi nedenler öne sürmüşlerdir. Gaziantep'te yaşayan olan 6.Erkek (31) Türkiye'de kendini güvende hissetmemesiyle ilgili olarak şunları söylemiştir: "Türkiye'deki durum şu anda istikrarlı değil ve Suriyelilere yönelik politika şu anda net değil. Suriyeliler için ikamet, çalışma ve seyahatle ilgili prosedürler zorlaşıyor ve bu da burada olmayı sevsem bile başka bir ülkeye taşınmayı düşünmeme neden oluyor." Kabul edilmeme sorununa değinen İstanbul'da yaşayan ve çalışan bir katılımcı olan 13.Erkek (28), Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili klişeler nedeniyle Türkiye'de kalmak konusunda kendini rahat hissetmediğini belirtirken, "Suriyelilerden her zaman korkuyorlar, çekiniyorlar ve pis olduğumuzu düşünüyorlar" diye devam etmiştir. Son olarak, İzmir'de yaşayan bir katılımcı olan 15.Kadın (45), Norveç'te yaşayan kızı ve torunlarına kavuşmak için gitmek istediğini belirtmiştir.

Katılımcılardan 9'u Türkiye'de kalıp kalmama konusunda kararsız kalırken, 10'u Türkiye'de kalmak istediklerini ifade etmiştir. Bu katılımcıların belirttiği nedenlerden bazıları memnun olmaları (5 katılımcı) ve başka seçeneklerinin olmamasıdır (2 katılımcı). Son olarak, İzmir'de yaşayan 26.Kadın (54), bir Türk'le evli olduğu için başka bir yere gidemeyeceğini belirtmiştir. Ancak iki çocuğu olan 26.Kadın, çocuklarının daha iyi imkanlara sahip olabilmeleri için Amerika'daki amcalarının ya da Almanya'daki erkek kardeşlerinin yanında yaşamalarını istediğini ifade etmiştir.

Türkiye'de kalmak istemeyenlere ve kararsız olanlara bir sonraki duraklarının neresi olacağı da sorulmuştur. Katılımcılar Avrupa ülkeleri (14 katılımcı), Arap ülkeleri (11), özellikle Körfez ülkeleri, herhangi bir yer (8) ve Kanada (2) dahil olmak üzere çeşitli ülkelere gitmek istediklerini ifade etmiştir. Sadece birkaç katılımcı Suriye'ye geri dönme isteklerinden bahsetmiş (5), ancak bu sadece savaşın durması veya siyasi rejimin değişmesi halinde mümkün olacak diye vurgu yapmışlardır. Neden bu ülkeleri seçtikleri sorulduğunda, bazı katılımcılar yukarıda da belirtildiği gibi bu ülkelerdeki daha iyi eğitim ve iş fırsatlarına vurgu yapmıştır. Ankara'da yaşayan 21.Kadın (34) ve İstanbul'da yaşayan evli ve serbest meslek sahibi olan 4.Erkek (30) Körfez ülkelerinden herhangi birine taşınmak istediklerini ifade etmiştir. Her iki katılımcı da Suriye ile Arap ülkeleri arasındaki kültürel benzerliklere vurgu yapmıştır. 4.Erkek, Suudi Arabistan'da büyüdüğünü ve daha muhafazakar ve dindar bir toplumda yaşamak istediğini açıklarken, Türk toplumundaki dinsel anlayış üzerine, dinin "insanlar tarafından derinlemesine anlaşılmadığını, bu nedenle de pek çok dini yanlış uygulama olduğu" yönünde bir görüş belirtmiştir.

Daha sonra, katılımcılara Suriye'de veya diğer ülkelerde yaşayan Suriyelilere havale gönderip göndermedikleri sorulmuştur. Katılımcıların çoğunluğu (32) aile üyelerine, akrabalarına ve arkadaşlarına yardım etmek için havale gönderdiklerini belirtmiştir. Ancak bazıları Suriye'deki tanıdıklarına aylık olarak para gönderirken (11 kişi), bazıları zaman zaman (16 kişi), bazıları çok sık (iş adamları gibi), bazıları ise nadiren para göndermiştir. Son olarak, para göndermeyen 18 katılımcıdan 3'ü diğer aile üyelerinin Suriye'ye havale gönderdiğini vurgulamışlardır.

Sonraki iki soruda katılımcılara kültürel gelenek, görenek ve kutlamalar sorulmuştur. Katılımcılara Türkiye'ye taşındıktan sonra sürdürdükleri herhangi bir kültürel gelenek ve görenek olup olmadığı sorulmuştur. İlk olarak, katılımcıların bir kısmı (17) anavatana ait tüm kültürel unsurları muhafaza ettiklerini belirtirken, bazı katılımcılar Türkler ve Suriyeliler arasındaki benzerlikler nedeniyle Suriye kültürünü koruduklarını, diğer katılımcılar ise, çevrelerinde (örneğin Gaziantep'te veya İstanbul'un bazı bölgelerinde) Suriyelilerin bulunmasının kültürel olarak aynı kalmalarına yardımcı olduğunu belirtmişlerdir.

Kutlamalar sorulduğunda, çoğunluk (37 katılımcı) iki büyük Müslüman bayramı olan Al Adha (Kurban Bayramı) ve Al Fitr'i (Ramazan Bayramı) kutlamanın önemini vurgulamışlardır. Katılımcılardan 8'i Türkiye'ye geldiklerinden beri herhangi bir kutlama yapmadıklarını belirtirken, diğerleri Mevlid Kandili olarak da bilinen Hz. Muhammed'in doğumu (4 katılımcı), Suriye Devrim Günü (4), Anneler Günü (3), Öğretmenler Günü (3) gibi farklı günlere vurgu yapmışlardır. Ayrıca, Anneler Günü (21 Mart) ve Öğretmenler Günü'nün

Türkiye ve Suriye'de farklı günlerde kutlandığı göz önünde bulundurulduğunda, Suriyeliler her iki günü de Suriye kültürüne göre kutlamaktadırlar.

Son olarak, katılımcılara Türkiye'ye geldiklerinden bu yana edindikleri bazı kültürel gelenek ve görenekler sorulmuştur. İlk olarak, 12 katılımcı Türkiye'ye geldiklerinden bu yana herhangi bir kültürel unsur edinmediklerini belirtmiştir. Evli ve çalışan olan 4.Kadın (34), bir öğrenci olan 19.Kadın (22), İzmir'de yaşayan 30.Kadın (52) ve Gaziantep'te yaşayan 11.Erkek (49) Suriye ve Türk kültürlerinin benzer olduğunu belirtmiştir. Bu kültürel benzerlik nedeniyle kültürel olarak değişmeye ihtiyaç duymadıklarını ifade etmişlerdir. Öte yandan, 5 katılımcı Türk kültürüne ait herhangi bir unsuru benimseyip benimsemediklerini bilmediklerini ifade etmiştir. Örneğin, İzmir'de yaşayan bekar bir öğrenci olan 18.Kadın (21), Türkiye'ye geldiğinde küçük olduğunu ve sonrasında Suriye ve Türk kültürel geleneklerini ayırt edemediğini ifade etmiştir.

Katılımcıların geri kalanı edindikleri farklı kültürel özelliklerden bahsetmiştir; bu özellikler yemek, saygı, kıyafet, organizasyon ve iş ahlakı ile ilgilidir. Yemekle ilgili olarak, katılımcıların bir kısmı Türk yemek veya içeceklerini tüketmekten veya bunları hazırlamaktan bahsetmiştir. Örneğin, Gaziantep'te yaşayan evli olan 7.Erkek (33), İzmir'de yaşayan bekâr bir kadın olan 10.Kadın (22) ve Şanlıurfa'da yaşayan bekâr bir kadın olan 16.Kadın, çevrelerindeki Türklerden etkilendikleri için gün içinde daha fazla çay içtiklerini belirtmiştir. Bu bağlamda, Ankara'da yaşayan 12.Erkek (33), ailesinin çayı 'Türk usulü' (bir yerine iki çaydanlık kullanarak) yapmaya başladığını ekledi.

Başkalarına saygı duymak 7 katılımcı tarafından vurgulanan bir diğer husustur. Bazı katılımcılar Türk toplumundaki insanların ailelerine, büyüklerine, komşularına ve öğrencilerine çok saygı gösterdiğini vurgularken, diğerleri kurallara saygı ve yasalara bağlılık üzerinde durmuştur. Örneğin, 26.Kadın (54) ve 25.Kadın (40), toplu taşıma araçlarında yaşlılara daha saygılı davranmayı öğrendiklerini belirtmiştir (yaşlılara sandalye vermek gibi). Öğrencilere saygıyı vurgulayan 25.Kadın (40), insanların öğrencilere çok saygı gösterdiğini ve bunun üniversiteye kaydolmaya teşvik ettiğini sözlerine ekledi. Öte yandan, Gaziantep'te yaşayan olan 7.Erkek (33), Türk halkının yaşlılara hitap etmek için kullandığı kelimelere vurgu yaptı (örneğin abla, ağabey demek gibi).

Kıyafetlerle ilgili olarak, 4 katılımcı Suriye'de giydiklerinden farklı kıyafetler giydiklerini vurgulamıştır. Örneğin, Ankara'da yaşayan olan 1.Kadın (26), İzmir'de yaşayan bekar bir kadın katılımcı olan 11.Kadın (24) ve Antalya'da yaşayan bir katılımcı olan 31.Kadın (19) başörtüsünü farklı şekilde takmaya başladıklarını belirtmiştir. Bu, bir yerine iki parça kıyafet kullanmaya başladıkları anlamına gelmektedir (Suriye'de tek parça

kullanılmaktadır). Bu hanımlarla aynı fikirde olan İstanbul'da yaşayan olan 4.Erkek (30), eşinin başörtüsünü 'Türk usulü' takmaya başladığını belirtti. Katılımcılara göre bu sayede Suriyeli olarak tanınmaktan ve dolayısıyla ayrımcılığa uğramaktan kurtulmuşlardır. Ayrıca, dile getirilen diğer iki husus organizasyon ve dakiklik olmuştur. Bazı katılımcılar Türkiye'ye geldikten sonra daha organize olduklarını vurgulamıştır. Örneğin, o dönemde Ankara'da yaşayan 21.Kadın (34) Türkiye'ye geldiğinden bu yana "daha düzenli, dakik ve kurallara saygılı olduğunu" belirtmiştir. Ayrıca, İzmir'de yaşayan bir katılımcı olan 28.Kadın (41) ve Ankara'da yaşayan bir katılımcı olan 10.Erkek (29) sıralarını beklerken kuyrukta durduklarını vurgulamışlardır.

Katılımcılar Türkiye'ye geldiklerinden bu yana edindikleri diğer bazı sosyal özelliklerden de bahsetmişlerdir. Örneğin, katılımcılar asla zaman kaybetmeme, başkalarına karşı hoşgörü ve kabul gösterme, aşırıya kaçmama, doğrudan ve dürüstçe konuşma gibi edindikleri çeşitli özelliklerden bahsetmişlerdir. Örneğin, Şanlıurfa'da yaşayan bir katılımcı olan 12.Kadın (21) ve Gaziantep'te yaşayan 14.Erkek (27) özellikle kamuya açık yerlerde sessiz konuşmaya dikkat çekmişlerdir. Ayrıca, bir kadın katılımcı, bir erkeğe bağlı olmadan ya da bir erkek tarafından eşlik edilmeden tek başına evden dışarı çıkabildiğini ifade etmiştir. İzmir'de yaşayan bir üniversite öğrencisi olan 22.Kadın (20) bu durumu şu şekilde açıklamaktadır: "Tek başıma daha sık ve özgürce dışarı çıkıyorum. Suriye'deyken bunu yapmama izin verilmiyordu. Ayrıca devlet dairelerindeki bazı işleri halletmek için tek başıma gidiyorum. Suriye'deyken bu tür işleri benim adıma başka biri (ailemden bir erkek) yapıyordu".

3.3.2. Tartışma

Literatürde incelendiği üzere, Vertovec (1999: 447) Ulusötesiliği ulus-devletlerin sınırları ötesinde insanları veya kurumları birbirine bağlayan çoklu bağlar ve etkileşimler olarak tanımlamıştır. Görüşmelerin Ulusötesilik bölümünde katılımcılara hem bireysel hem de kurumsal düzeyde kendilerini Suriye'ye bağlayan ulusötesi bağ ve etkileşimler sorulmuştur. Sonuçlar, katılımcıların çoğunun sınırlar arasında gidip gelemeseler bile, mevcut durumun değişmesi halinde Suriye'ye geri dönme isteklerini dile getirdiklerini göstermiştir. Öte yandan, katılımcıların çoğu Türkiye'nin kendileri için bir geçiş noktası olduğunu ve bu nedenle başka bir yere gitmek istediklerini ifade etmiştir. Bunun bir nedeni Türkiye'deki mevcut durumdan memnun olmamak olsa da, birçoğu dünyanın dört bir yanında yurtdışında yaşayan Suriyelilerden aldıkları geri bildirimlerden etkilendiklerini ima etmişlerdir. Katılımcıların cevaplarına dayanarak, 31 Suriyelinin Türkiye'yi geçici bir varış noktası olarak düşünmesine

neden olan farklı faktörlerin olduğu söylenebilir. İlk faktör, Suriyelilere ilişkin yasal bir politikanın olmaması veya değişmesinden kaynaklanan, Suriyelilerin Türkiye'deki statülerine ilişkin belirsizliktir. Suriyeli göçmenlerin Türkiye'de bulunması konusu, farklı partilerin Suriyelilerin Türkiye'deki varlığına ilişkin farklı bakış açılarını ifade etmesiyle siyasallaşmıştır. Bu partilerden bazıları Suriyelileri Türkiye'den sınır dışı etmek istediklerini ifade etmiştir. Suriyeli göçmenlerle ilgili siyasi tartışmalara, Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin varlığına karşı yürütülen agresif medya kampanyaları eşlik etmiştir. Bir diğer faktör ise hem Türk toplumunun hem de Suriyeli göçmenler de dahil olmak üzere Türk toplumu içinde yaşayanların yaşadığı ekonomik zorluklardır. Son bir faktör de ırkçılık ve ev sahibi toplum tarafından kabul edilmeme duygusu olup bu duygu birçok katılımcı tarafından tecrübe edilmiştir ve bu durum Türkiye'deki Suriyeli göçmenler arasındaki genel bir sorunu yansıtmaktadır.

Transnasyonal (ulusötesi) faaliyetler konusunda 29 katılımcı Suriye ve Suriyeliler'e ilişkin gelenek ve faaliyetlere katıldıklarını kabul etmiştir. Ayrıca, katılımcıların çoğu kültürel olarak geldikleri ülkeyle ilgili gün ve etkinlikleri kutlamıştır. Bu etkinlikler arasında ev sahibi toplumda kutlanan Kurban ve Ramazan Bayramı ile Mevlid Kandili kutlamaları da yer almaktadır. Ancak, bazı katılımcılar bu etkinlikleri farklı şekilde kutladıklarını belirtmiştir. Ayrıca, diğer katılımcılar Türkiye'de kutlanabilen ancak başka tarihlerde kutlanan bazı diğer günleri de kutlamaktan bahsetmişlerdir; bu günler arasında Anneler Günü ve Öğretmenler Günü de bulunmaktadır. Bu etkinliklerin Suriye kültürüne göre kutlanması, anavatan kültürüyle bir bağ yansıtmaktadır. Son olarak, 17 katılımcı anavatanın tüm kültürel geleneklerini koruduklarını belirtirken, çoğunluk gastronomi, sosyal davranışlar, kıyafet, ailevi ve dini değerler de dahil olmak üzere kültürel unsurların çoğunu koruduklarını ifade etmiştir.

Dolayısıyla, Smith ve Guarnizo'nun bakış açısını temel alarak, katılımcıların çoğunun 'aşağıdan' birçok ulusötesi faaliyete dahil olduğu söylenebilir (1998: 5). Ayrıca, birçok katılımcı (27) Kızılay ve İHH gibi uluslararası kuruluşlar tarafından yürütülen faaliyetlere katıldıkları için 'yukarıdan' ulusötesi faaliyet ve eylemlerde yer almaktadır (Østergaard-Nielsen, 2003). Portes ve diğerlerinin (1999: 317-337) bakış açısına göre, yukarıda bahsedilenlerin tümü sosyo-kültürel olarak adlandırılabilir. Son olarak, katılımcıların çoğu Portes ve diğerlerinin ekonomik olarak adlandırdığı faaliyetlere de katılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi 32 katılımcı en az 3 ayda bir Suriye'de yaşayan aile üyelerine, akrabalarına ve arkadaşlarına para göndermektedir. Tüm bu faaliyetler internet ve teknolojik gelişmeler

sayesinde kolaylaşmaktadır ve bu konu beşinci bölümde (**Dijital İletişim ve Göç başlığı** altında) ele alınacaktır.

Yapılan mülakatlara istinaden, katılımcıların çoğunun birkaç nedenden ötürü anavatanlarının kültürünü veya bu kültürün birçok özelliğini koruduğu söylenebilir. İlk olarak, göçün yakın zamanda gerçekleştiği düşünüldüğünde, birçok katılımcı hala anavatanının kültürüne bağlı ve ev sahibi toplumla aktif olarak etkileşime geçme şansı bulamamıştır. Bir diğer neden ise Suriye ve Türkiye kültürleri arasındaki benzerliklerdir; bu da birçok katılımcının kültürel ortama uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır. Bir başka faktör de çoğu katılımcının ve Türkiye'deki birçok Suriyeli göçmenin Suriyeli topluluklarla çevrili kendi kültürel konfor alanlarında yaşamalarıdır. Dahası, diğer Suriyelilerle birlikte yaşamak ve Türkiye ile Suriye arasındaki coğrafi yakınlık, göçmenlerin kendi memleketlerinin yiyecek ve kıyafet gibi birçok kültürel unsuruna daha kolay erişebilmelerini sağlamaktadır. Bu bağlamda bahsedilebilecek bir diğer neden de teknolojik gelişmelerdir. Mülakatlar, bu çalışmadaki çoğu katılımcının anavatanlarının kültürüyle günlük olarak nasıl bağlantıda kalabildiğini yansıtmaktadır. Son olarak, ev sahibi ülkedeki entegrasyon sürecinin eksikliği, Suriyelilerin kendi kültürlerini sürdürmelerinin bir başka nedeni olabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİASPORA VE KÜLTÜREL KİMLİK

Önceki iki bölümde, Suriye göçünü araştırmak ve analiz etmek amacıyla diaspora ve ulusötesi yaklaşımlar için bir literatür taraması sağlanmıştır. Böyle bir girişimin arkasındaki amaç, diasporik ve ulusötesi göçmen topluluklara daha uygun çözümler önerilmesini ümit etmektir. Bu bölüm; Suriye göçünü farklı bir perspektiften, yani Stuart Hall'un kültürel kimliğine benzer bir şekilde ele alma girişimidir. Kimlik kavramına değinilmesi, göçmenlerin kültürel kimliklerini nasıl algıladıklarının ve ev sahibi toplumlar tarafından nasıl algılandıklarının araştırılması gibi çeşitli nedenlerden dolayı önemlidir (Vertovec, 2001: 573-582). Bu tezde sadece önceki yön, yani göçlerin benlik algısı ele alınmaktadır. İlk olarak, kültürel kimlik kavramı, kimlik ve kültür olmak üzere iki kavramın çeşitli tanımları gözden geçirilerek ele alınmaktadır. Ardından Hall'un kültürel kimlik perspektifinden hareketle Suriyeli göçmenlerin kültürel kimlikleri ve Türkiye'deki deneyimlerinden nasıl etkilenebilecekleri konusu araştırılmaktadır.

4.1. Kültürel Kimlik

Araştırmacı, kültürel kimlik terimini tanımlamadan önce, bu bölüme bu terimi oluşturan iki kelimeyi, yani kimlik ve kültürü gözden geçirerek başlmaktadır. Araştırmacı, iki kelimenin tarihsel ve dilsel gelişimini gözden geçirerek kimlik ve kültürü tanımlamaya çalışmaktadır. Araştırmacı, bu iki kelimenin her birini ayrı ayrı ele aldıktan sonra, kültürel kimlik terimini tanımlamak için iki kelimeyi birleştirmektedir. Daha sonra, Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin kimliğini ve kültürünü anlamak için kültürel kimlik kavramı kullanılmaktadır.

4.1.1. Kimlik: Dilsel ve tarihsel bir bakış

Etimolojik olarak, Fransızca *identité* ve İspanyolca *identidad* ile aynı kökten gelen İngilizcede *identity* 'kimlik' sözcüğü, köklerini Latince *identitas* tan almaktadır (Etymonline Sözlük, 2022).³⁹ *Identitas*, *idem* 'aynı' kelimesinden gelmektedir ve temelde iki anlamı bulunmaktadır (Oxford İngilizce Sözlük, 1989)⁴⁰. İlk anlamı nesnelerin aynılığı, ikincisi ise nesnelerin benzersizliğini belirlemenin ve kavramanın temeli olan, zaman içindeki sabitliği veya sürekliliği ifade etmektedir. Arapça kökenli hüviyet kelimesinin karşılığı olan *howiyyah*

³⁹ Alındığı kaynak <https://www.etymonline.com/word/identity> (Erişim Tarihi: 19.05.2022).

⁴⁰ Alındığı kaynak <https://www.oed.com/oed2/00111224#:~:text=2.-,a.,something%20else%3B%20individuality%2C%20personality> (Erişim Tarihi: 19.05.2022).

“هُوِيَّةٌ” kelimesi, o anlamına gelen *howa* ve *ness* anlamına gelen *iyyah* kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Türkçede kimliği ifade etmek için kullanılan “kimlik”⁴¹ kelimesi kim anlamına gelen kim ve -ness veya -acy (ek olarak) anlamındaki *lik* olmak üzere iki kelimedenden oluşmaktadır.

Dolayısıyla, kimliğin Arapçadaki karşılığı kabaca *he-ness* (bu kelimenin cinsiyeti dışı olmasına rağmen) iken, Türkçede *kim-lik* anlamına gelmektedir. Ayrıca, kimlik veya ondan türetilen bir dünya kelimesinin bir bireyin kendisini tanımlamak için kullandığı karta atıfta bulunmak için kullanılmasıyla aynı şekilde, yukarıda belirtilen dillerdeki eşdeğerleri ile aynı amaç için kullanılmaktadır (Fransızca *card d'identité*, İspanyolca *identificación*, Arapça *howiyyah* ve Türkçe *Kimlik*).

Kimlik kelimesini ilk kullanan bilim adamlarından birisi filozof George Herbert Mead'dir. 1934 yılında yayınladığı bir kitapta, bireylerin kendilerini algılama ve başkaları tarafından nasıl algılandıklarını hayal etme yeteneklerine ışık tutmaktadır. Mead'e göre, bir bireyi etrafındaki dünyaya neyin bağladığını düşünme süreci, sosyal bağlamda bir kimlik yaratmaya yol açmıştır. Mead, bu kimlik yaratma sürecini ‘sembolize etme’ olarak adlandırmaktadır. Sembollerden, yani kelimelerden oluşan dili kullanma şeklimiz bu tür bir sürece örnektir. Bu semboller veya kelimeler başka şeylerin temsilleştirilmesidir.

1960'larda kimlik kelimesi sosyal bilimlerde, özellikle psikoloji alanında ve kamusal söylemlerde daha yaygın bir kullanım kazanmıştır (Brubaker ve Cooper, 2000: 2). Kimlik kelimesini popülerleştiren ilk psikologlardan birisi, ‘kimlik krizi’ terimini ortaya koymasıyla tanınan Erik Erikson'dur. Mead'in çalışmasına dayanarak, diğer bilim adamları da kimlik kavramını ve sosyal etkileşimin başkalarıyla bağlantı kurma kavramını araştırmışlardır. Örneğin, Sosyolog Erving Goffman (1959) “*The Presentation of Self in Everyday Life - Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*” adlı kitabında, insanların günlük etkileşimlerini ve iletişimlerini analiz etmeye odaklanmıştır. Ona göre, *öz-temsilmiz* daha çok başkalarıyla etkileşime girerken katıldığımız bir oyunculuk ya da performans gibidir. O halde kimliklerimizi anlamak için ‘*öz-temsilmiz*’ keşfedilmesi önemlidir. Daha sonraları bu bağlamda Stryker (1980) kimliğin doğası ve birey ile toplum arasındaki bağlantısı hakkındaki araştırmasında ‘yapısal sembolik etkileşimcilik’ terimini kullanmaktadır.

Sosyal Kimlik Teorisi (Tajfel ve Turner, 1986) ve Kendini-Kategorize Etme Teorisi (Turner, Hogg, Oakes, Reicher ve Wetherell, 1987) dahil olmak üzere daha sonraki teoriler de Mead'in sosyal etkileşim içinde kimlik yaratma kavramına dayalı olarak kurulmuştur. Her iki teori de öz-kimliği, grup süreçleri ve gruplar arası ilişkiler açısından açıklamaktadır. Genel

⁴¹ Alındığı kaynak <https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/identity> (Erişim Tarihi: 19.05.2022).

anlamda, Sosyal Kimlik Teorisi, gruplar arası ilişkilerin duygusal-değerlendirici yönüne odaklanırken, Kendini-Kategorize Etme Teorisi, gruplar-arası ilişkilerin bilişsel-algisal yönünü içermektedir.

Dolayısıyla bu incelemeden hareketle kimlik kavramının tanımlanmasının bireyin hem kişisel hem de sosyal yönüne odaklanmayı gerektirdiği söylenebilir. Başka bir deyişle, kimliği araştırmak için farklı bakış açılarına ve bilgi alanlarına bağlı olmak önemlidir. Mead kimliğe felsefi olarak, Erikson ise psikolojik olarak yaklaşırken, Goffman onu sosyolojik olarak ele almıştır. Bu nedenle, literatürde kişisel (veya benlik) ve sosyal (veya kolektif) kimlik dahil olmak üzere kimlik kavramıyla ilgili farklı terimlerin olması normaldir.

Psikolojide ‘kişisel kimlik’ terimi, bireyi özgün kılan özel yönlerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Ancak sosyolojide ‘sosyal kimlik’ terimi, bir bireyi ayırt eden grup üyeliklerinin toplamına atıfta bulunmak için kullanılmaktadır (Weinreich ve Saunderson, 2002: 26). Kimliğin kişisel ve kolektif yönleri arasındaki etkileşim, bazı akademisyenlerin (örneğin, Kimlik Teorilerinde McCall ve Simmons, 1978) ‘özdeşleşme’ dediği, diğerlerinin (örneğin, Sosyal Kimlik Teorilerinde Turner, Hogg, Oakes, Reicher ve Wetherell, 1987) ‘kendini sınıflandırma’ dediği şeyi oluşturmaktadır.

Kimliğin uzun tarihi ve kimlik teriminin analiz edildiği disiplinler arası yaklaşım, literatürü zenginleştirmiş, ancak aynı zamanda bu kavramı tanımlamayı zorlaştırmıştır. Bu bölümde, benzerlikler ve farklılıklar üzerinde durularak farklı kimlik tanımlarına genel bir bakış açısı sunulmaktadır.

Kimlik terimi aşağıda belirtilen formlarda tanımlanmaktadır:

1. “Bireyin benlik kavramının, sosyal gruba üyeliği hakkındaki bilgisinden ve bu üyeliğe atfedilen değer ve duygusal önemden türeyen kısmı” (Tajfel, 1978: 63).
2. “İnsanların kim olduklarına, ne tür insanlar olduklarına ve başkalarıyla nasıl ilişki kurduklarına dair kavramları” (Hogg ve Abrams, 1988: 2).
3. “Kimlik ... bireylerin ve grupların kendilerini nasıl tanımladığını ve ırk, etnik köken, din, dil ve kültür temelinde başkaları tarafından tanımlanma şeklinin tarif edilmesi için kullanılmaktadır” (Deng, 1995: 1).
4. “Bireylerin ve toplulukların diğer bireyler ve topluluklarla olan sosyal ilişkilerinde ayırt edilme biçimleri” (Jenkins, 1996: 4).
5. “Kişinin şimdiki zamanda kendisini nasıl yorumladığı, geçmişte kendisini nasıl yorumladığı, ve gelecekte olmayı arzuladığı şekilde nasıl kurduğu ve benlik kurgusunun bütünlüğünü ve bunlar arasındaki sürekliliği ifade eder” (Weinreich ve Saunderson, 2002: 26).

Bu tanımlar farklı dönemlerden ve geçmişlerden farklı bilim adamlarına ait olsa da, nüansları ne olursa olsun hepsi birbirine benzer anlamlardadır. Tüm bu tanımların ortak noktası, bireysel ve kolektivist yön olmak üzere her iki yönün vurgulanmasıdır. Bu farklılıkların her birisi, bu iki yön arasındaki ilişkiyi ve bir kişinin toplumdaki diğer üyelerle olan ilişkisini de vurgulamaktadır. Böylece bir kimlik, benlik ve diğerleri arasında meydana gelen etkileşimden ortaya çıkıyor gibi görünmektedir. İlk tanım, bir kişinin duygusal bağlılığını veya farklı sosyal kategorilere aidiyetini vurgularken, üçüncü tanım, ırk, etnik köken, din, dil ve kültür gibi bu sosyal kategorilerin bazılarından bahsetmektedir. Beşinci tanım, kimliğin inşasının uzun bir zaman diliminde gerçekleştiğini, yani bir kişinin geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki deneyimlerinin altını çizmektedir.

O zaman literatürün araştırılması, kimlik tanımlarında anlam bolluğu ortaya çıkartabilir. Ancak kavramın çok yönlü doğası farklı bilim adamları tarafından eleştirilmektedir. Gleason (1983), literatürde bulunan birçok anlam bolluğu içinde kimlik kelimesinin anlamını yitirdiğini belirtmektedir. Ayrıca kimlik kavramının çok yönlü doğasının zenginliğini vurgulayan Brubaker ve Cooper (2000)'de onu tamamen muğlak olmakla eleştirmektedir. Literatürü incelerken, kimlik terimine ait beş farklı kullanımı keşfederler. Bir sosyal grubun üyeleri arasındaki aynılık gibi kavramın bariz kullanımlarına ve post-yapısalcı ve post-modernist bağlamda ele alınan çağdaş “ben”in parçalanmış yönleri gibi daha karmaşık kullanımlara işaret ederler (Brubaker ve Cooper 2000: 7,8). O halde, kimlik kavramının çok yönlü doğasının aynı anda hem zenginleştirici hem de kafa karıştırıcı olabileceği söylenebilir.

Son olarak, bu tezin konusu olan göç ve bu bölümün konuları olan kimlik ve diaspora ile daha ilgili oldukları için bu bölümde iki nihai tanım gözden geçirilmiştir. La Barbera (2015: 9) göçün kimlik üzerindeki etkisini ele aldığı araştırmasında; kimliği, “bireylerin ve grupların cinsiyet, cinsellik, kültür, ırk, ulus, yaş, sınıf ve meslek olarak, sosyal kategorilerine göre diğerlerine göre kendilerini nasıl düşündüklerini, inşa ettiklerini ve konumlandıklarını ifade eden ilişkisel ve bağlamsal bir süreç” olarak tanımlamaktadır. Kimlik, bireyin kişisel koşulları, sosyal ilişkileri ve kurumsal bağlamları arasındaki sürekli müzakerelerin bir sonucudur. Başka bir deyişle, benlik-temsilleri ile sosyal kategorizasyon arasındaki etkileşim, kimliği oluşturan şeydir (La Barbera, 2015: 9). Bu tanım, kişisel (benlik) ve sosyal (kolektif) arasındaki etkileşim süreci etrafında döndüğü için bu tezde gözden geçirilen diğer tanımlara çok benzemektedir. Ancak bu tanımlama; cinsiyet, cinsellik, kültür, ırk, ulus, yaş, sınıf ve meslek gibi bir kimliğin tanımlanabileceği bazı faktörleri içermektedir.

İkinci tanımlama, kimliğe diasporik bir bağlamda bakma girişimidir. Stuart Hall (1989: 9-20)'a göre, “Kimlik, kesişen bir dizi söylem arasında, bir tür çözülmemiş alan veya bu alanda çözülmemiş bir soru olarak ortaya çıkmaktadır... kimlik bir süreçtir, kimlik bölünebilir. Kimlik sabit bir nokta değil, ikircikli bir noktadır. Kimlik aynı zamanda Ötekinin kendi kendisiyle olan ilişkisidir”. Kültürel kimlik kavramı ele alınırken bu tanım ele alınacaktır. Ancak kültürel kimliğe değinmeden önce, uzun bir geçmişi ve çok yönlü doğası olan bir başka kavram olan kültür kavramına genel bir bakış atılması önemlidir.

4.1.2. Kültür: Dilsel ve Tarihsel bir Bakış

Kültürü tanımlamak, diaspora, ulusötesilik ve kimlik gibi bu tezde gözden geçirilen bazı kavramları tanımlamak kadar zordur. Raymond Williams (1983: 87), “*Keywords: A vocabulary of culture and society - Anahtar Sözcükler: Kültür ve Toplumun Sözlüğü*” adlı kitabında, kültürün “İngiliz dilindeki en karmaşık iki veya üç kelimedenden biri” olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, bir anlaşma alanı olduğu için, kültür kelimesinin etimolojisi ile başlamak en iyi başlangıçtır.

Kültür kelimesi, bugün tam olarak ne anlama geldiğine bakılmaksızın, yaklaşık iki bin yıldır kullanılan bir kelimedir. Kültür kelimesi Latince “bir toprak parçasına veya kişinin ruhuna gösterilen “özen” anlamına gelen “colere” kelimesinden gelmektedir (Fransızca, Latince, Yunanca, Sanskritçe, *n.d.* ve Larousse Fransızca Sözlüğü, 2022). “colo fiili Latince kökenlidir, yetiştirmek ve bakmak anlamına gelmektedir, kültür kelimesini insanlara hitap etmek için kullanan ilk kişi Cicero’dur (MÖ 106 - MÖ 43); “*bu kadar verimli bir alan kültür olmadan üretken olamaz, ve öğretmeden insanlar için aynıdır*”. Dünya kültürü ile yetiştirme arasındaki bu ilişki, Latince iki kelime olan *ager* alan ve kültür anlamına gelen *cultivation* yetiştirme anlamına gelen İngilizce ve Fransızca “*agriculture*” kelimelerinde açıkça görülmektedir. (Larousse Fransızca Sözlüğü, 2019; Etymonline Sözlük, 2022). “*kültür*” kelimesi İngilizce’ye 15. yüzyılın başlarında Fransızca’dan gelmiştir, ancak kullanımı, toprağın işlenmesi “*cultivation*” anlamına gelmektedir (Williams, 1981: 89). Kültür kelimesinin İngilizce-konuşan dünyada yeni anlamını kazanması 19. yüzyılın başlarına kadar gerçekleşmemiştir. Ancak üzerinde uzlaşmış bir tanım arayışında etimoloji kültüründen bugünkü anlamına geçiş, gerçek zorluklar doğurmaktadır. Bunun nedeni, *kültür* kelimesinin psikoloji, sosyoloji, antropoloji, dilbilim, tarih ve diğer sosyal bilim alanları gibi farklı alanlardan birçok bilim insanı tarafından derinlemesine incelenen çok yönlü bir kavram olmasıdır.

Modern dillere bakıldığında, kültür kelimesinin olduğu gibi, İngilizce ve Fransızcadan Estonca (*kultuur*), Almanca (*kultur*), Macarca (*kultúra*), İtalyanca (*cultura*), Rumence (*cultură*), Rusça (культура), Sırpça (култура), İspanyolca (*kultura*), Türkçe (*kültür*) dahil olmak üzere birçok modern dile taşındığı söylenebilir. Arapça'da kültür kelimesinin karşılığı olan *Thaqafah* (ثقافة) kelimesi, geçmiş zaman kipinde bir fiil olan Thagofa'dan (ثقف) gelmektedir ve yetiştirmek veya bakmak anlamındadır (*Almaany Sözlüğü*, 2022)⁴².

1950'lerin başlarında, Alfred Kroeber ve Clyde Kluckhohn; 164 kültür tanımı bir araya getirmişlerdir ve eğer muhafazakar bir yaklaşım benimsemeseler, kültür için yaklaşık 300 tanım sayabilirlerdi (Schäfer, 2001). Tharp'a (2009) göre 1960-1993 yılları arasında literatürdeki kültür tanımlarını belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada 54 tanım tespit edilmiştir. Bu durum, kültür tanımı için literatürdeki yaygınlaşmayı gösterebilir. Alfred Kroeber ve Clyde Kluckhohn (1952) kültür ve anlamlarıyla ilgili kitaplarında tanımları psikolojik, sosyolojik, tarihsel tanımlar gibi bilgi alanlarına göre sınıflandırmışlardır.

Bu tez, kültürün ilk “modern” tanımı olarak görülen 150 yıllık bir tanımla başlayacaktır. Bu tanım, kültürü “bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, gelenek ve toplumun bir üyesi olarak insanın edindiği diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütün” olarak gören İngiliz antropolog Edward Tylor tarafından yapılmıştır (Tylor, 1871). Bu tanım, Tylor'un antropolojik geçmişine dayanmaktadır. Bu tanım herhangi bir kültüre, örneğin Suriye kültürüne uygulanırsa, bu durumun, Suriye kültürünün, Suriye toplumunun inandığı, ürettiği sanatlar, ahlaki sistemi, yasaları, gelenekleri ve Suriye toplumu tarafından kazanılan diğer tüm yetenek ve alışkanlıkları içerdiği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla kültür; toplumun yaptığı şeyi yapmak için neye bağlı olduğuna ve inandığı şeye inandığı anlamına gelmektedir.

Bir İngiliz şair ve kültür eleştirmeni tarafından on sekizinci yüzyılda ortaya konulan bir başka tanım, Matthew Arnold'un tanımıdır. Arnold'a göre kültür, toplumun sanatı ve aklı demektir. Arnold'un bir entelektüel ve şair olarak geçmişinden etkilendiğini söylersek haklı olabiliriz. Arnold, “*Kültür ve Anarşi*” (1869) adlı kitabında, günümüzde Amerikan kültürünün bazı yönlerini tanımlamak için kullanılan bir kavram olan ‘popüler kültür’ olarak adlandırılan kültüre karşı çıkarak ‘yüksek kültür’ olarak adlandırılan bir kültür türünden bahsetmektedir. İki tanım karşılaştırıldığında, Tylor'un kültür tanımının geniş ve insan davranışının tüm yönlerini kapsadığı söylenebilirken, Arnold'un tanımının sınırlı, seçkin ve daha spesifik olduğu söylenebilir.

⁴² Alındığı kaynak <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/%D8%AB%D9%82%D8%A7%D9%81%D8%A9/> (Erişim Tarihi: 19.05.2022).

Arnold'un kültüre bakış açısı 1860'lar ve 1950'ler arasındaki yıllardan itibaren baskın bir görüştür (Storey, 1993), bu da neredeyse bir yüzyıl boyunca geçerli olduğu anlamına gelmektedir. Bu “*Arnold’cu*” bakış açısını diğerlerinden ayıran şey, ampirik çalışmaya bağımlı olması, ama daha da önemlisi, popüler kültüre karşı yüksek kültürü savunmasıdır. Ancak bazı antropologlar, kültür hiyerarşisinin varlığını vurgulayan kültür tanımlarını ırkçı ve milliyetçi olarak görmektedirler. Bu görüşü benimseyen antropologlardan birisi de Franz Boaz'dır (1858-1942). Boaz daha sonraları kültürü; “*İlkel İnsanın Zihni*” (1930: 159) adlı kitabında, “bir sosyal grubu oluşturan bireylerin, diğer gruplara, grubun kendi üyelerine ve her bireyin kendisine karşı, doğal çevreleriyle ilişkili olarak toplu ve bireysel olarak davranışlarını karakterize eden zihinsel ve fiziksel tepkilerin ve etkinliklerin toplamı” olarak tanımlayacaktır.

Bu tanım, içeriğinde Arnold'unkinden çok Tylor'inkine benzemektedir. Geniştir ve insan davranışının tüm tezahürlerini içermektedir. Yüksek ve popüler kültür arasında ayırım yapmaz. Boaz, bu tanımında çeşitli kültürlerin ve toplumların özgünlüğünü vurgulamaktadır (Spencer-Oatey, 2012). Boas ile ilişkilendirilen terimlerden birisi “kültürel görecilik”tir; bu, birinin inanç ve ahlaki değerler sisteminin kendi kültürü tarafından değerlendirilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Bu, diğerlerinden daha iyi olan hiçbir kültür olmadığı anlamına gelmektedir. Bu Boaz’cı görüş daha sonra bazı kültürleri veya bir kültürün bazı yönlerini vahşi veya aşağı olarak gören diğer bilim adamlarına meydan okuma anlamına gelmektedir.

Williams (1983: 90), kültürün üç geniş anlamını öne sürmektedir. Kültürün ilk tanımı “entelektüel, ruhsal ve estetik gelişimin genel bir sürecidir”. Bu anlamda Ortadoğu kültüründen bahsedecek olursak, bu Orta Doğulu aydınların, filozofların, sanatçıların ve şairlerin eserleri ve mirası anlamına gelmektedir. Kültürün ikinci anlamı, “entelektüel ve özellikle sanatsal faaliyetlerin çalışmaları ve uygulamalarıdır” (1983: 91). Başka bir deyişle, örneğin Suriye kültürü bağlamında, yalnızca Suriyeli ressamların, şairlerin, müzisyenlerin vb. faaliyetleri anlamına gelmektedir. Kültürün üçüncü bir tanımı, “bir halkın, bir dönemin ya da bir grubun belirli bir yaşam biçimidir” (s. 91). Bu tanıma göre Suriye kültürü, Suriye yaşam biçimi anlamına gelmektedir. Kültürün ilk iki yorumu sınırlı ve seçkincidir ve bu nedenle anlamsal olarak Arnold'un kültür tanımına yakındır. Ancak üçüncü yorum geniştir ve yaşamın tüm yönlerini kapsar ve bu tanım, Tylor'un en eski kültür tanımına benzemektedir.

Hollandalı bir kültür araştırmacısı olan Geert Hofstede, kültürü “bir grup veya insan kategorisinin üyelerini diğerinden ayıran zihnin kolektif programlaması” olarak tanımlamaktadır. (1991: 5). 90'lar döneminden başka bir tanım, zihnin yazılımını sağladığını

düşünen Seelye'ye (1997: 23) aittir; “Çoğu davranışın diğer insanlar için rastgele, tahmin edilemez ve anlamsız olacağı zihnin yazılımını sağlar; bize grubumuz içinde nasıl davranacağımızı söyler”. Bu iki tanım, kültürü bir grup insanın yaptığı, düşündüğü ve davrandığı her şey olarak tanımladıkları için Tylor'un tanımına benzemektedir. Ancak bu tanımlar, bilgi teknolojisi ile ilgili programlama ve yazılım gibi yeni metaforik ifadeleri kullanmaktadır. Bu yaklaşım, 90'lı yıllarda tanık olunan bilgi teknolojisi alanındaki patlama evresi göz önüne alındığında normaldir.

Son olarak kültür kavramı bir asırdan fazladır araştırılmakta olup sosyal bilimciler tarafından halen tartışılmaktadır. Yukarıda da gördüğümüz gibi, 1980'lerde kültürün tanımı konusunda bir fikir birliği yoktu (Williams, 1983: 87). 1990'larda kültürün doğası konusunda henüz bir görüş birliği yoktu (Apte, 1994: 1), 2000'ler için de aynı şey söylenebilirdi (Arizpe, 2004: 164). Yukarıda bahsedilen ve literatürdeki diğer tanımlar incelendiğinde bazı benzerlik ve farklılıkların olduğu söylenebilir. Birçok tanımlamada kültür; bir grup içindeki insan davranışlarıyla ilgili bir şey olarak tanımlanmaktadır; bu grubun bir dizi inanç, değer, fikir vb. gibi ortak olduğu bir şeydir. Ancak kimi tanımlamalarda sanatın ve entelektüel kazanımlar kültürün unsurları olarak vurgulanmaktadır. Yani kimi tanımlamalar kültürü insan davranışının her yönünün bir yansıması olarak sunarken diğerleri de kültürü, bir milletin entelektüel ve sanatsal üretiminin bir tezahürü olarak göstermektedir.

4.1.3. Stuart Hall'a göre Kültürel Kimlik

Bir önceki bölümde, kimlik ve kültür olmak üzere iki kavram gözden geçirilmiştir. Her iki kavram da çok yönlüdür ve sosyal bilimlerin çeşitli alanlarından disiplinler arası yaklaşımlar gerektirir. O halde bu iki kavramın bir araya getirilmesinden oluşan yeni bir kavram olan kültürel kimliğin de bir o kadar çok yönlü ve girift olabileceği söylenebilir (Chakkarath, 2013). Yukarıda özetlenen kimlik tanımlarının çoğu, kimliğin, bir bireyin veya bir grubun “cinsiyet, cinsellik, kültür, ırk, ulus, yaş, sınıf ve meslek” gibi sosyal kategorilerine dayalı olarak kendilerini nasıl düşündüğünü ve temsil ettiğini belirleyen etkileşimli bir süreç olduğu konusunda hemfikirdir. Ayrıca, çeşitli kültür tanımları gözden geçirildiğinde ve bu tanımların çoğunun, kültürü insan davranışının her yönünün yansıması olarak gördüğü ortaya çıkmaktadır.

İki kavram (kimlik ve kültür) birleştirildiğinde iki kavramın birbiriyle ilişkili olduğu söylenebilir. Kimlik tanımında kültür, bir kişinin kendi kimliğini belirlediği çeşitli kategorilerden birisi olarak kullanılmaktadır. Başka bir deyişle, her bireyin kimliği, kişisel ve kolektif yönler arasındaki etkileşime dayalı olarak tanımlanmaktadır ve her ikisi de belirli bir

kültürel bağlamda yer almaktadır. Bu durum, kültürün bir kişinin kimliğini oluşturan birçok unsurdan birisi olduğu anlamına gelmektedir. Alex Mucchielli (1993: 18-20)' ye göre bir kimliği inşa etmek için gerekli olan dört unsur bulunmaktadır; bunlar Maddi, Tarihsel, Psikokültürel ve Psikososyal unsurlardır.

Maddi unsurlar, bireyin özelliklerinden, yeteneklerinden ve fiziksel aidiyetlerinden ve bağlılıklarından oluşmaktadır. Tarihsel unsurlar, bir kişinin tarihsel kökenlerine, olaylarına ve mirasına atıfta bulunmaktadır (Mucchielli, 1993: 18-20). Birincisi bir bireyin atalarını, doğumunu, adını, akrabalarını, mitolojisini vb. içermektedir, ikincisi tarih, siyaset ve sosyalleşme ile ilgili önemli anlarını içermektedir ve üçüncüsü geçmiş olaylar boyunca kazanılan inançları, adetleri, gelenekleri ve diğer değerleri vb. içermektedir. Psikokültürel unsurlar da, bireyin kültürel normları ve uygulamaları, entelektüel veya bilişsel unsurları ve epistemolojik sistemleri olmak üzere üç unsurdan oluşmaktadır. Son olarak, psikososyal unsurlar isim, yaş, meslek, sosyal roller ve görevler, sosyal değerler gibi sosyal temelleri ve uyum yeteneği ve davranış kalıpları gibi gelecekteki yeteneklerle ilgili unsurları içermektedir. Mucchielli (1993: 18-20)' ye göre bu unsurlar bir kişinin kimliğini belirlemek için yeterlidir.

Kimlik ve kültür tanımları ile Mucchielli'nin yukarıda sayılan unsurlarının birleştirilmesinden hareketle; kültürün, bireyin kimliğini oluşturan birkaç unsurdan biri olduğu söylenebilir. Ancak bu unsurlar arasında bir örtüşme bulunmaktadır. Bu nedenle, kültürel kimlik kavramı üzerinde çalışılması; psikoloji, mikrososyoloji ve antropoloji dahil olmak üzere farklı alanlardan akademisyenlerin farklı perspektiflerden ele alması gerektiği için, çok disiplinli ve disiplinler arası olmalıdır (La Barbera, 2015: 1). Ancak kimliği multi-disipliner ve inter-disipliner bir bakış açısıyla incelemek faydalı olsa da, kavramın çeşitli yorumlarından dolayı, bu durum yanlış anlaşılmalara yol açabilecek oldukça girift bir çabadır (La Barbera, 2015: 1).

Bu bölüm, kültürel kimliği ve onun unsurlarını, yani bireyin kültürel normlarını ve uygulamalarını, entelektüel veya bilişsel unsurunu ve epistemolojik sistemini tanımlamaya çalışmaktadır. Literatürde kültürel kimliğin çok fazla tanımı bulunmamaktadır. Kültürel kimliğin bir tanımı, bireylerin ait oldukları kültürel kategorilere dayalı olarak bir gruba ait olmalarıdır (Chen, 2014). Bu kültürel kategoriler ulusal, etnik, ırksal, dini ve cinsiyetle ilgili olabilir. Bireyler, geleneklerine, kültürel mirasına, diline, estetiğine ve geleneklerine yansıyan toplu verileri paylaşarak kültürel kimliklerini oluştururlar ve sürdürürler. Bu tanım, bir bireyin veya grubun aidiyet duygusuna çok önemli bir unsur eklemektedir. Mucchielli (1993: 20), bireyin aidiyet veya bağlılık duygusundan ancak maddi unsur altında bahsetmektedir.

Stuart Hall (1990), “*Kültürel Kimlik ve Kimlik*” adlı makalesinde kültürel kimliğe yaklaşımda iki model önermektedir. İlk model, kültürel kimliğin bazı temel ve içsel temellere bağlı olduğunu ve dolayısıyla ortak kökenlerin veya ortak deneyim yapılarının veya her ikisinin bir kombinasyonunun bir sonucu olduğunu öne sürmektedir. İkinci modelde ise Hall (1990: 222), otantik veya orijinal kimliğin olmadığını öne sürmektedir ve böylece bireyin kimliğinin farklılığını ve ayırt ediciliğini vurgulamaktadır. Bu görüş, bireyin kimliğinin sürekli bir oluş sürecinde olduğu anlamına gelmektedir. Hall'un kimlik tanımında bahsedilen bu yaklaşım, kimlik literatürü taramasının sonunda kısaca gözden geçirilmiştir. Hall (1989: 9-20), “Kimlik, kesişen bir dizi söylem arasında, bir tür çözülmemiş alan veya bu alanda çözülmemiş bir soru olarak ortaya çıkmaktadır. ... Kimlik bir süreçtir, kimlik bölünebilir. Kimlik sabit bir nokta değil, ikircikli bir noktadır. Kimlik aynı zamanda Ötekinin kendi kendisiyle olan ilişkisidir” diyerek kimliği tanımlamaktadır.

İnsanların hareketliliği kültürel kimliklerini etkilediğinden, bu model göç ve diaspora bağlamına daha uygundur. Başka bir deyişle, kültürel kimlik ‘gerçekte ne olduğumuz’ ile değil, aynı zamanda ‘ne duruma geldiğimiz’ ile de tanımlanmaktadır (Gilroy, 1991). Jenkins (2008: 1), kimliğin veya kültürel kimliğin bir mülk değil, bir süreç olduğu konusunda Hall ve Du Guy ile hemfikir. Dolayısıyla Jenkins'e göre kimlik, göçmenlerin ‘sahip olduğu’ bir şey değil, onun yerine ‘yaptıkları’ bir şeydir. Bu nedenle Hall ve Du Guy (1996), birleşik, sabit ve özcü kimlik kavramına meydan okumak için diasporayı yeni bir bakış açısı olarak kullanmaktadır. Hall ve Du Guy, diasporayı bir perspektif olarak kullanmanın, akademisyenlerin kültürel kimliği farklı şekilde algılamasına izin verdiğini savunmaktadır. Bu anlamda kültür bir özellik değil, bir uygulamadır; insanların sahip olduğu bir şey değil, daha çok onların içinden geçtiği sürekli bir süreçtir (Baumann, 1996: 1). O halde bir göçmenin kültürel kimliği, köklerin ve rotaların bir karışımıdır (Gilroy 1993; Clifford, 1994).

Bu kültürel kimlikle ilgili bir terim de melezleşme veya kültürel melezliktir. García Canclini'ye (2003: 279) göre, melezlik terimi, “daha öncekilerin birleştiği yeni yapılar, nesneler ve uygulamalar yaratmak için zaten belirgin biçimde ayrı biçimlerde var olan ayrı sosyal yapıları veya uygulamaları birleştiren tüm süreçleri” ifade etmektedir. Bu görüş; iki veya daha fazla kültür harmanlandığında ve yeni kültürel yapıların ve bakış açılarının ortaya çıkmasına neden olarak bir arada var olduğunda, melezliğin gerçekleştiği anlamına gelmektedir. Hibridizasyon kelimesi, kökenini biyoloji alanında bulmaktadır. Ancak melezlik kavramını dilbilim alanında kullandığı şekliyle ilk defa kullanan bilim adamlarından birisi, Mikhail Bakhtin'dir (1981: 358). Bakhtin'e göre melezlik, iki sosyal dilin karışımı olduğunda ortaya çıkmaktadır.

Daha sonraları, melezlik kavramı kimlik ve kültür kavramını ele almak için birçok bilim insanı tarafından kullanılmaktadır (Bhabha, 1990; Canclini 1995; Sakamoto: 1996 gibi). Bununla birlikte, Gilroy ve Hall, melezlik perspektiflerini melez teriminin biyolojik kökeninden ayırmaktadır. Biyolojide bu terim, otantik ve saf ya da “kirlenmemiş” bir kökenin varlığını ima etmektedir (Gilroy, 2000: 250). Başka bir deyişle, Gilroy ve Hall'a göre melez bir kimlik veya kültürel kimlik, bir göçmen grubunun saf ve otantik bir kökenden geldiği anlamına gelmez. Bir sonraki bölümde, Suriye diasporası bağlamında kültürel kimlik ve kültürel melezlik kavramlarının bir uygulamasını verilmeye çalışılacaktır. Amaç, Suriyeli göçmenlerin kültürel kimliğine daha iyi ışık tutulmasıdır.

4.1.4. Stuart Hall'un Teorilerini Suriye Diasporasına Uygulamak

Bu bölüm, kültürel kimlik ve kültürel melezlik gibi bazı anahtar kavramları tanımlamaya çalışmaktadır. Stuart Hall'un kültürel kimliğe yaklaşımı, Türkiye'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin kimliğini anlamak için teorik bir bakış açısı olarak kullanılmaktadır. Bu tezin ikinci bölümünde, Suriye diasporası, iç savaş nedeniyle Suriye'den ayrılmak zorunda kalan ve dünyaya (özellikle Türkiye'ye) dağılan Suriyeli göçmenler olarak tanımlanmaktadır. Bu göçmenlerin Suriye ile kültürel, nostaljik ve tarihsel düzeyde bir tür bağlantısı bulunmaktadır.

Türkiye'nin İstanbul, Ankara, İzmir, Gaziantep gibi çeşitli illerinde savaştan kaçan ve halen ikamet eden yaklaşık 3.5 milyon Suriyeli bulunmaktadır. Bu göçmenler yeni bir ülkede ve bir kültür içinde yaşasalar bile kültürel ve tarihsel olarak anavatanlarına bağlıdırlar. Bu Suriyelilerin çoğu için Suriye, doğdukları, büyüdükları, hayatın tüm yönlerini öğrendikleri ülkedir. Savaş olmasaydı, bu Suriyelilerin çoğu, özellikle kitlesel göç şeklinde, başka bir ülkeye gitmek için anavatanlarını terk etmemiş olabilirlerdi. Bu tezin birinci ve ikinci bölümlerinde gözden geçirilen literatür, Suriyelilerin anavatanla farklı türde diasporik ve ulusötesi bağları nasıl sürdürdüklerinin bazı yönlerini yansıtmaktadır.

Literatür ayrıca Suriyeli göçmenlerin günlük olarak uğraştığı bazı zorlukları da ortaya koymaktadır. Bu zorluklar entegrasyon, kültür, dil, iletişim ve ayrımcılıkla ilgilidir. Ayrıca literatür, İstanbul'daki “Küçük Suriye”, Ankara'daki Küçük Halep ve Mersin'deki Küçük Lazkiye gibi ev sahibi ülkedeki Suriyeli grupların bir bölümünü ortaya koymaktadır (Koru & Kadkoy, 2017). Bu tür cemaatler, göçmenlerin kabul eden ülkelerdeki yeni deneyimlerle başa çıkmak için kullandıkları çeşitli yollardan birisidir. Bazı göçmenler için sosyal cemaat içinde yaşamak, göçmenlerin anavatanındaki önceki yaşam tarzlarına benzer bir yaşam tarzına sahip olmalarını sağladığı için kültürel olarak daha uygundur. Böyle bir cemaat içinde yaşamak,

göçmenlerin dışlanmışlık ve yabancılaşmışlık hisleriyle baş etmelerine de izin verebilir. Bu küçük şehirler, göçmen bir topluluğun ana dil(leri), adetleri, gelenekleri, gastronomisi, kıyafetleri vb. dahil olmak üzere kültürlerinin çeşitli yönlerini nasıl sürdürmeye çalıştığının bir temsilidir.

Bu Suriye diasporik topluluklarının birçok üyesi, Suriye'de veya diğer ülkelerde yaşayan aile üyeleriyle kesinlikle ilişkilerini sürdürmektedir. Birçoğu, Suriye'de veya dünyanın dört bir yanına dağılmış diğer Suriyeli diasporalarda yaşayan ailelerini, akrabalarını veya arkadaşlarını ararken, birçoğu kültürel etkinlikleri kutlamak gibi anavatanyla ilgili faaliyetlerde bulunmaktadır. Birçoğu anavatanda her düzeyde gerçekleşen olaylardan etkilenirken, çoğu Suriye ile bağlantılı fiziksel organizasyonların veya çevrimiçi toplulukların bir parçasıdır.

Ele alınması gereken bir diğer bakış açısı da Suriyeli göçmenlerin kültürel kimliğidir. Hall ve Du Guy (1996), diaspora perspektifinin akademisyenlerin nasıl kimliği farklı görmelerine yol açtığını vurgulamaktadır. Her ikisine göre de bir kişinin kültürel kimliği var olmakla değil, oluşla ilgilidir. Bu durum, Suriyeli göçmenlerin kültürel kimliğinin 'gerçekte ne olduklarının' ve aynı zamanda 'neye dönüştüklerinin' bir bileşimi olduğu anlamına gelmektedir (Hall, 1991: 225). Bu Suriyelilerin çoğu Suriye'de büyümüş ve hayatlarının çoğunu orada geçirmiş olsalar bile, şu anda Türkiye'de yaşıyorlar ve bu durum onların kim olduğunun bir parçasıdır. Suriye diasporası içindeki göçmenlerin üyeleri, kültürel ve özgün bir şekilde, sınırları hiç geçmemiş olan diğer Suriyelilerden daha farklıdır. Ayrıca dünyadaki diğer ülkelerde yaşayan diğer Suriyeli göçmenlerden belirgin bir şekilde farklıdır. Dolayısıyla kültürel kimlikleri Suriyeliler olarak 'sahip oldukları' değil, daha çok yeni bir ülke, kültür ve çevre içinde her gün 'yaptıkları' şeylerdir.

Ayrıca, başka bir ülkede ikamet eden bir diaspora içinde yaşamak, kültürel bir kaynaşma ve bir arada yaşama biçimine izin vermektedir. Başka bir deyişle, yeni bir Suriye diasporası, yeni yapılanmış melez bir kültürün ortaya çıkması için uygun bir bağlamdır. O halde, Suriyeli göçmen deneyimi nispeten kısa olsa bile, kimliğin akışkan olarak ele alınması; akademisyenlerin, kimliklerinin sürekli olarak gelişen yönlerini geliştiren göçmenlerin deneyimlerini daha iyi anlamalarını olanak sağladığı söylenebilir (Hegde, 1998: 34-55).

BEŞİNCİ BÖLÜM

DİASPORA, İLETİŞİM VE DİL

Bu bölümün konusu diaspora, iletişim ve dil gibi önemli anahtar kelimeleri içermektedir. Bu tezin ikinci bölümü diaspora kavramını ele alarak bu kavramın bazı yönlerini ortaya koymaktadır. Bu bölüm diğer iki anahtar kelime olan iletişim ve dile odaklanmaktadır. İletişim genel olarak ya da bir diaspora içindeki insanları birbirine bağlı tutan şeyken, dil bu iletişimi gerçekleştirmek için kullanılan araçtır. Bu bölüm dil ve dilin kültür ve iletişimle olan ilişkisi hakkında bir tartışma ile başlayacaktır.

5.1. Dil ve Kültür

Bu bölümde dil ve kültürel kimlik arasındaki ilişki incelenmektedir. Bu amaçla araştırmacı, ilgili literatürü inceleyerek dil, kültür ve kimlik arasındaki ilişkiyi araştırır. Suriye göçü bağlamında, göçmenlerin anadili, Arapça ve Suriyeli kimliği arasındaki ilişki araştırılmaktadır. Ardından Suriye kültürel kimliğinin ev sahibi ülkenin yani Türkiye'nin kültürü ve dili üzerindeki etkisi tartışılmaktadır.

5.1.1. Dil ve Kültürel Kimlik

Dilin pek çok tanımı vardır, ancak dilin ilk ve en ünlü tanımlarından biri antropolog-dilbilimci Edward Sapir tarafından yapılmıştır. Sapir (1921: 7)'e göre, "Dil, gönüllü olarak üretilen bir semboller sistemi aracılığıyla fikirleri, duyguları ve arzuları iletmek için tamamen insani ve içgüdüsel olmayan bir yöntemdir." Dilin bir diğer ünlü ve benzer tanımı David Crystal'ın (1971, 1992) tanımıdır; Crystal dili "bir insan toplumunda iletişim ve kendini ifade etmek için seslerin, işaretlerin veya yazılı sembollerin sistematik, geleneksel kullanımı" olarak görür. Bu tanımlara dayanarak, dilin iletişim için kullanılan bir semboller sistemi olduğu anlaşılabılır.

Bu nedenle birçok dilbilimci dilin iki işlevi olduğunu öne sürmektedir (örneğin, Edwards, 1984, 2009; Joseph, 2004). Dilin ilk işlevi araçsaldır çünkü dil başkalarıyla iletişim kurmak için kullanılan bir araçtır. Dilin ikinci işlevi ise semboliktir çünkü dil, kültür ve kimliğin sembol ve anlamlarının bir temsilidir (Edwards, 2009: 55). Bu görüşe katılan Crystal, dili kullanmanın amacının iletişim ve kendini ifade etmek olduğunu belirtir. Chase (1969) de insanların dili düşünmek, hayatı anlamlandırmak ve başkalarıyla iletişim kurmak için kullandığını belirterek bu görüşe katılmaktadır.

Kültür ve kültürel kimlik, dördüncü bölümde tanımlanan ve tartışılan iki terimdir. Ancak dili incelerken analiz edilebilecek unsurlardan biri de kültürdür. Bazı dilbilimcilere göre, ikisi birbirine bağlı olduğu ve birbirini etkilediği için kültür olmadan dil de olamaz. Treuba ve Zou'ya (1994) göre kültür, biri dil olmak üzere çeşitli yönleri içeren geniş bir kavramdır.

Daha önce de görüldüğü üzere kültür, "bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, gelenek ve toplumun bir üyesi olarak insan tarafından edinilen diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütün" olarak tanımlanmaktadır. (Tylor, 1871). Bununla birlikte dil, bir kültürün ifade edildiği araçtır. Bireylerin değerlerini, inançlarını ve anlamlarını (Nabi, 2017: 92) ve Tylor'un tanımında bahsi geçen bilgi, sanat, ahlak, hukuk ve gelenek gibi tüm unsurları ifade etmelerini sağlayan dildir. Dilbilimcilere göre dil, bir etkileşim aracı, bir kimlik işareti, bir kültür temsili, bir bilişsel ve kavramsal gelişim aracı ve bir eylem aracı olarak kullanılmaktadır (Clyne, 1991: 3-4).

Dilin bir temsil aracı olarak rolünü inceleyen Hall, dili kültürle ilişkilendirir. Ona göre dil, bireylerin dünyayı anlamlandırdığı, anlam ürettiği ve değiş tokuş ettiği bir kanaldır (Hall, 1997: 21). Çevremizi anlamlandırmak mümkündür çünkü dil, Martin'e (2012: 32) göre kavramları, fikirleri ve duyguları temsil etmek için işaretler ve semboller kullanan bir temsil sistemidir.

Dolayısıyla, dilin bir temsil aracı olarak kullanılması yoluyla, kültürler içinde veya kültürler arasında anlam üretilir ve değiş tokuş edilir. Dahası, herhangi bir kültürel ortamdaki bireyler anlam verip aldıklarından, anlam üretimi ve değişimi kültürün esas olarak ilgilendiği bir husustur (Hall, 1996: 411-441). Dil ve kültür, kültürel değerlerin ve unsurların ifade edildiği ve değiş tokuş edildiği bir araç olduğu için birbiriyle bağlantılıdır. Son olarak, dil, kültür ve anlam arasındaki ilişki Greetz'in (1973: 1-2) kültür kavramıyla iyi bir şekilde ifade edilmiştir. Greetz kültürü, bireylerin hayata dair bilgi ve tutumlarını ilettikleri, sürdürdükleri ve geliştirdikleri, sembollerle ifade edilen ve somutlaştırılan, tarihsel olarak aktarılmış anlamlar ve kalıtsal kavramlar olarak tanımlar.

Bir önceki bölümde kültür ve kimlik arasındaki ilişki incelenmiş ve bu ilişki akademisyenlerin kültürel kimlik kavramını ortaya atmalarıyla belirgin hale getirilmiştir. Bazı akademisyenlere göre kimliğin önemli unsurlarından biri kültürdür çünkü kültür bireylerin davranışlarını, düşüncelerini ve dünyaya bakışlarını şekillendirir (Norton, 2013). O halde, kültürün ifade edildiği bir araç olarak dil, kimliğin de ifade edildiği bir araçtır. İnsanlar dil aracılığıyla kültürlerini ve kimliklerini bir nesilden diğerine aktarabilmektedir (Smolicz,

1999: 71-102). Kültürün bir ifadesi olarak dil, kültürel kimliğin şekillenmesinde önemli bir rol oynar.

Dolayısıyla, kültür, kimlik ve dilin birbiriyle bağlantılı olduğunu kabul eden bazı akademisyenler, kültür ve dilin kişinin kimliğini ya da kimliğinin önemli yönlerini oluşturduğunu düşünmektedir (Lourdes, 2008: 68). Diğerleri ise bireyin kimliğinin kültür ve onun unsurları, özellikle de dil aracılığıyla üretildiğini düşünmektedir (Omoniyi ve White, 2006: 11). Bunge (1992: 379)'ye göre anadil, insanların kültürel geleneklerini ve bilgeliklerini ifade eden ve yansıtan bir araç olduğu için kültürel kimliğin merkezinde yer alır.

5.1.2. Arap Dili: Elif'ten Ya'a'ya Kültürel Kimlik

"Daha sonra yozlaşma, biçimleri ve sesli harf sonlarını düzenleyen kuralları (saf Arapça olarak) sistematik hale getirilmiş olan Mudar dilini etkiledi. Daha sonraki çeşitli lehçeler, Arap olmayanlarla (az ya da çok) yakın temasa ve Arap olmayan unsurların (daha büyük ya da daha küçük) karışımına göre farklılık gösterdi. Sonuç olarak, Bedevi Arapların kendileri de Mudar atalarınınkinden sesli harf sonları bakımından tamamen farklı, kelimelerin (geleneksel) anlamları ve biçimleri bakımından da pek çok açıdan farklı bir dil konuşur hale geldiler. Kentli nüfus arasında da, ünlü sonları, çoğu anlam ve gramer çekimleri bakımından Mudarlarınkinden farklı olan başka bir dil ortaya  ıktı. Bu dil günümüz Arap Bedevilerinin dilinden de farklıydı. Yine, çeşitli bölgelerde yaşayanların (farklı) terminolojilerine göre kendi içinde de farklılık göstermektedir. Dolayısıyla, Doğu'daki  ehirli nüfus Mağribilerinkinden farklı bir lehçe konu maktadır. İspanya'daki kentli nüfusun dili ise her ikisinden de farklıdır" (İbn Haldun, 1967: 456)

Dil, göçmenlerin memleketleri ve güç alan ülkedeki vatandaşlarla ve memleketlerindeki insanlarla ilişkilerini sürdürmeleri için büyük bir araçtır. Göçmenler, diğer Suriyelilerle etkileşim kurmak için kendi ana dillerini ( oğunlukla Arapça veya Kürtçe) kullanırken, g   alan ülkedeki insanlarla konuşmak için Türkçe kullanmaktadırlar. Dolayısıyla, Arapça, Suriyeli göçmenlerin diğer ülke vatandaşlarıyla etkileşimlerini sürdürmeleri için gerekli olsa da, Türkçe, Türkiye'de etkileşimi ve entegrasyonu kolayla tırabilecek bir araçtır. Bu bölümde, göçmenlerin ana dili olarak Arapça ve bu dilin Suriye diasporası ve kültürel kimlikle ilişkisi tartışılacaktır. Türkçe dilinin rolü, Türkçe  Ğrenmenin ev sahibi ülkeye entegrasyonla ilgili olması nedeniyle bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

Arapça, Afro-Asya dil ailesine ait bir dil grubu olan Sami dillerine aittir (bkz. Ryding, 2005 ve Versteegh, 2001). Bu Sami alt ailesi, Akadca gibi soyu tükenmiş  yelerden, Aramice gibi kaybolmakta olan dillerden ve Arapça gibi hayatta kalan dillerden oluşur. Günümüzde Arapça, "yirmi farklı ülkede 200 milyondan fazla insanın ana dili ve dünya çapında bir

milyardan fazla Müslümanın ayin dili" olarak bu ailedeki en büyük dildir (Ryding, 2005: 1). Arap dünyasındaki insanlar El Fus'ha'yı anlasa da, farklı bölgelerde Arapçanın farklı lehçeleri ve çeşitleri bulunmaktadır (Procházka, 2020: 84).

5.1.3. Suriye Lehçesi

Arap lehçeleri, her biri lehçe alt grupları içeren beş gruba (Mısır, Levanten, Körfez, Irak ve Mağrip) ayrılmaktadır (Zaidan ve Callison-Burc, 2013: 171-202). Levanten grubuna ait Suriye tipi Arapça lehçesi, Suriye (17.000.000), Lübnan (6.000.000), Türkiye'nin güneyindeki üç il (Mersin, Adana ve Hatay'da olmak üzere Türkiye'de 1.000.000 kişi) ve Kıbrıs'ta bir köy olmak üzere farklı bölgelerde konuşulmaktadır (Procházka, 2020: 84).

Ancak Suriye'de Aramice, Yunanca, Kürtçe, Süryanice ve Türkçe gibi başka diller de konuşulmaktadır. Suriye'de konuşulan Suriye lehçeleri bölgede konuşulan diğer dillerden (yukarıda belirtilen diller) etkilenirken, Türkiye'de konuşulan Suriye lehçesi ağırlıklı olarak Türkçeden etkilenmektedir. Bir Sami dili olan Aramice, MÖ birinci binyılın ortalarından beri bölgede konuşulmaktadır ve bu nedenle uzun süredir Arapça ile temas halindedir (Procházka, 2018: 260-262). Günümüzde Suriye'de Aramice konuşanların neredeyse tamamı Arapçayı akıcı bir şekilde konuşmaktadır (Arnold ve Behnstedt, 1993).

Arapça ile temas halinde olan bir diğer dil de Türkçedir. Dokuzuncu yüzyılda başlayan bu temas, Osmanlı İmparatorluğu'nun kurulmasını takriben 16. yüzyıldan itibaren ve Suriye (1516'da), Lübnan ve Irak'ın da topraklara eklenmesiyle yoğun bir şekilde artmıştır (Shaw, 2002: 84). Bu dilbilimsel temas Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüyle kesintiye uğramıştır. Dolayısıyla günümüzde bu dil teması, Arapça konuşanların çoğunun Türkçeyi de akıcı bir şekilde konuşabildiği Türkiye sınırları içerisinde konuşulan Arapça ile sınırlıdır (Procházka, 2020: 87).

5.1.4. Suriye Lehçesi ve Türk Dili ile Bağlantısı

Suriye ve Irak'ın bazı bölgelerinde Arapça konuşanlar, birkaç yüz bin Türkçe ve Azeri Türkçesi (Türkmenler tarafından konuşulan) konuşanla birlikte yaşamaktadır. Yine, Suriye ve Irak'taki Türkmenlerin çoğunun Türkçeyi ana dil olarak, Arapçayı ise ikinci dil olarak konuştuğu varsayılabilir (Procházka, 2020: 87). Suriye Arapçası ve Türk dili arasındaki temas her iki dili de etkilemiştir. Bu dilsel etki, Türkçeden ödünç alınan Arapça kökenli kelimeler ve Arapçadan ödünç alınan Türkçe kelimelerle gösterilebilir. Suriye lehçelerinde aslı Türkçe olan çok sayıda kelime bulunmaktadır (Sabuni, 1980: 205-210). Dilbilimcilere göre Suriye Lübnan lehçesinde Arapça kökenli olmayan 2576 kelime bulunmaktadır. Bu kelimeler

Aramice (970), Türkçe (688), Farsça (371), Fransızca (151), İtalyanca (272), Yunanca (71) ve İbranice gibi farklı dillerden gelmektedir (Alyassoui, 1959: 176). Bu sözcüklerden 688 tanesi Türkçe kökenlidir. Bu kelimelerin 530'u aslen Türkçe iken, 158'i Türkçe kelimelerden ödünç alınmış, ancak aslen Arapçadır.

Bu kelimelerden bazıları çantāye (Türkçe çanta anlamına gelir), çwāl (Türkçe çuval anlamına gelir), çāy (Türkçe çay anlamına gelir) ve gağaleg (Türkçe gecelik anlamına gelir) kelimeleridir. Orta Suriye ve Lübnan lehçelerinde bu kelimeler genellikle biraz farklı telaffuz edilir, çünkü [ç] harfi [ş] olarak söylenir. Türkçe kökenli diğer kelimeler šāwərma veya shawarma (Türkçe çevirme şāz ekmek yapmak için demir tabak anlamına gelir), Oūda (Türkçe oda anlamına gelir) ve ballaš (Türkçe başlamak anlamına gelir) (Sabuni, 1980: 205-210).

Ayrıca Suriye lehçesinde Türkçe kökenli ekler de bulunmaktadır. Bu eklerden bazıları çı, çi, çu, çü, cı, ci, cu ve cü'dür. Bu ekler özneyi belirtmek için kullanılır. Tüm bu ekler Suriye lehçesinde ži olarak telaffuz edilir. Örneğin, Elektrik kelimesi Arapça'da Kahraba'dır ve elektrikçi için kahrab-ži' kelimesi kullanılır. Diğer örnekler, kadın anlamına gelen Arapça nāswān ve ži ekinden gelen nāswān-ži (kadın avcısı) kelimesi ve sorun anlamına gelen Arapça mašākle ve ži ekinden gelen maškal-ži (sorun çıkaran) kelimesidir.

Suriye ve Lübnan lehçesi sadece Türkçe kökenli kelimeler içermez, aynı zamanda Türkçe tarafından ödünç alınmış Fransızca kökenli kelimeler de içerir. Bu kelimeler arasında gātto (Fransızca pasta anlamına gelen gâteau'dan), garsōn (Fransızca garson anlamına gelen garçon'dan), kwaffēr (Fransızca kuaför anlamına gelen coiffeur'den), Aašanšēr (Fransızca asansör anlamına gelen ascenseur'den) ve grīb (Fransızca grip anlamına gelen grippe'den) bulunmaktadır (Procházka, 2020: 106). Aşağıdaki çizelge, Türkçe kökenli birkaç Suriye Arapçası kelimeyi, Türkçe ekler veya ön ekler içeren Suriye Arapçası kelimeleri veya Türkçede de bulunan Fransızca kökenli Suriye Arapçası kelimeleri göstermektedir.

Tablo 5.1 Türkçe kökenli birkaç Suriye Arapçası kelimeyi, Türkçe ekler veya ön ekler içeren Suriye Arapçası kelimeleri veya Türkçede de bulunan Fransızca kökenli Suriye Arapçası kelimeler

Arapça ve kelime telaffuzu	İngilizce ve Türkçe anlamı
ارجيلجي argilci	Hookah server/Nargileci
انتكجي antikci	Antiques vendor/Antika Satıcı
أوضجي odaci	Room owner/Oda Sahibi
بستانجي bustanci	Gardener/Bahçıvan
بوسطجي bostaci	Post Officer/Postacı
بوياجي boyaci	Painter/Ressam

Arapça ve kelime telaffuzu	İngilizce ve Türkçe anlamı
تمرجي Tamarci	Date vendor/
تياثروحي Tiyatroci	Theatre ticket vendor/Tiyatro Bileti Satıcı
جوهرجي Jawharci	Jewellery vendor/Mücevher Satıcı
حکوجي Hakawaci	Storyteller/Hikayeci
حمامجي Hammamci	A person working in Hammam/Hammamcı
حيلجي Hilaci	Trickster/Hileci
خزمتجي Khizmetci	Servant/Hizmetci
دعواجي Dawaci	Plaintiff/Davacı
دکانهجي Dukkanci	Grocery store vendor/Bakkal satıcısı
دوبارجي Dubarci	Trickster/Düzenbazı
رخامجي Rukhamci	Marble seller/Mermerci
سکرجي Sukurci	A Drunk Person/Sarhoş
صابونجي Saboonci	Soap or Detergent Seller/Deterjan Satıcı
صندلجي Sandalci	Shoemaker/Kundaracı
عنبرجي Anbarci	Jailer/Gariyen
عوطلجي Awtalci	Jobless/İşsiz
أوتيل Otelci	A hotel/Otelci
بروتوکول Brotokol	A protocol/Protokol
بلطو Balto	A Jacket/Ceket
بلوز Blos	A blouse/Bluz
بيسکلات Bisiklet	A bicycle/Bisiklet
بوليس Bolis	Police/Polis
جاکت Jacket	A Jacket/Ceket
دوزينه Douzenah	A dozen/Düzine
رستوران Restoran	A Restaurant/Restoran
سکرتر Secrter	A Secretary/Sekreter
سنترال Central	A Central/Merkez
میکانيک Mechanic	A Mechanic/Tamirci
انتیکا Antika	Antiques/Antikalar
أوبرا Obara	Opera/Opera
بروفا Brova	A Rehearsal/Prova
بوسته Bosta	A Post Office/Postane
بومبا Bomba	A Bombe/Bomba
صالة Salah	A Salon/Salon
صالون Salon	A Salon/Salon
طاولة Tawlah	A Table/Masa ⁴³

Dolayısıyla Suriyelilerin Türkiye'ye göçünün Arapça ve Türkçe arasında yeni bir dil teması evresine olanak tanıdığı söylenebilir. Bu temas, iki dilin birbirini etkilemesine neden

⁴³ Alındığı Kaynak Alyassoui, (1959)

olabilir. Aynı zamanda, özellikle Suriyeli göçmenler için yeni bir dil (Türkçe) ve kültür öğrenmeye çalışırken anadillerini (Arapça veya Kürtçe) ve kültürlerini korumaya çalışmak gibi bir zorluk da yaratabilir. Anadil, anavatanın kültürüne ve insanlarına erişim sağlarken, ev sahibi ülkenin dili de ev sahibi ailenin kültürünü ve bu kültüre entegrasyonu onlar için erişilebilir kılmaktadır.

Suriyeli göçmenlerin Türkçe öğrenme sürecini kolaylaştırmada önemli rol oynayan bazı faktörler vardır. İlk faktör, Türk ve Suriye kültürü arasındaki kültürel ortaklıklardır. İkinci faktör ise Türkçe ve Arapça, özellikle de Suriye lehçesi arasındaki dilsel ortaklıklardır. İki dil arasındaki benzerlikler Türkçe ve Arapça dillerinden kaynaklanmamaktadır. Daha ziyade, benzerlikler iki dil arasındaki tarihsel dil temasından kaynaklanmaktadır, bu da her iki dilin birbirinden ödünç almasına izin vermiştir. İkinci olarak, Suriye lehçesinde Türkçeden gelen ekler vardır ve bu da Suriyeli göçmenlerin ev sahibi ailenin dilinin bazı yönlerine hakim olmasını kolaylaştırmaktadır. Üçüncüsü, hem Türk hem de Suriyeli nüfusun yaklaşık 100 yıl önce aynı siyasi oluşuma ait olması, birçok kültürel benzerliğin kaynağıdır. Bir dili öğrenmek kültürü anlamayı gerektirdiğinden, bu tür benzerlikler dil öğrenmeyi kolaylaştırabilir.

5.1.5. Kimlik ve Dil'in Değişim/Dönüşümü

Dilin çeşitli yönleri ve göçle ilişkisi üzerine çalışmalar yapılmıştır. Bu alanlar arasında anadillerin korunması (García 2003: 22-43), yeni dillerin edinilmesi (örn. Burns ve Roberts 2010 ve Warriner, 2008), sosyal ilişkiler ve kimlik (Hornberger 1998; Knapp ve Meierkord, 2002; Gal, 2006; Lanza, 2007; Roberts, 2007; Sharifian, Farzad ve Palmer, 2007) yer almaktadır. Göç araştırmacıları ve dilbilimciler tarafından incelenen konulardan biri de dil temasıdır. Bu tür dil teması, bir grup insan farklı dillerin konuşulduğu yeni bir ülkeye göç ettiğinde gerçekleşebilir. Bu durum dillerin birbirini etkilemesine yol açabilir. Böyle bir etkileşim sonucunda aşağıdaki dilsel durumlardan biri gerçekleşir: Lingua Franca (Jenkins, 2007: 1), Koineizasyon (Siegel, 1985), Kreolizasyon ve Pidginizasyon (Thomason ve Kaufman, 1988: 167), Dil Karışımı, Dil Değişimi, Yabancı Konuşması, Karışık Diller (Bekkar ve Mous, 1994).

Diğer dilbilimsel çözümler araştırma kapsamında olmadığı için bu tezde yalnızca dil karışımı ele alınacaktır. Dil karışımı, iki dilin karışık bir şekilde kullanıldığında ortaya çıkan bir olgudur (Bullock ve Toribio, 2009: 1). Bu tür bir karıştırma, cümle-arası veya kod-karıştırma ya da cümle-içi olarak da anılan "dil değiştirme" olarak adlandırılabilir. Birincisi cümle sınırlarında gerçekleşen dil değişimini ifade ederken, ikincisi çeşitli dilsel birimlerin karıştırılmasını ifade eder.

Dil değiştirme, iki dilli bir kişinin iki dil arasında sorunsuz bir şekilde geçiş yapabilmesi olarak tanımlanabilir (Bullock ve Toribio, 2009: 1). Dil değiştirme konusu psikolinguistik ve sosyolinguistik gibi farklı bilgi alanları tarafından incelenmiştir (Bullock ve Toribio, 2009: 14). Genel kamuoyu dil değiştirmeyi dilin yozlaşmasının bir işareti olarak görürken, Bullock ve Toribio (2009: 9) gibi dilbilimciler bunu iki dilli konuşmacılar arasında dil yeterliliğinin bir göstergesi olarak görmektedir. Diğer akademisyenler ise dil değiştirmenin iletişimsel bir strateji ve kişinin kimliğinin bir göstergesi olduğunu düşünmektedir (Hamers ve Blanc, 2000: 266).

5.1.6. Suriyeli Göçmenler, Kültürel Kimlik ve Dil

İkinci ve dördüncü bölümde yer alan literatür taramasında sırasıyla diaspora ve kültürel kimlik tanımlarına yer verilmiştir. Diaspora veya Suriye diasporası, ikinci bölümde tanımlandığı üzere, Suriye diasporası, anavatanlarını terk etmek zorunda kalan, iç savaş nedeniyle şu anda dünyanın dört bir yanına dağılmış olan ve anavatanlarına dönmeyi umut eden Suriye toplumu üyelerini ifade eder. Bu diaspora üyeleri, yurtdişında yaşıyor olsalar bile, kültürel, nostaljik ve tarihsel olarak anavatanlarına hala bağlıdırlar. Öte yandan, bu tezde kültürel kimlik Hall'un bakış açısı temel alınarak tanımlanmıştır.

Bu, "bir kişinin kültürel kimliğinin var olmakla değil, oluşla ilgili olduğu" anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, Suriyeli kültürel kimliği Suriyelilerin sahip olduğu şey değil, "yeni bir ülke, kültür ve çevre içinde her gün 'yaptıkları' şeydir". Dolayısıyla, Suriyeli göçmenlerin kültürel kimliği sadece memleketleri ve Suriyeli olmanın ne anlama geldiğine karar veren tüm faktörler tarafından tanımlanamamaktadır. Aksine, Suriyeli göçmenlerin kültürel kimliği, göç alan ülkedeki, yani Türkiye'deki yeni deneyimleri, çevreleri ve diğer faktörler tarafından da şekillendirilmektedir. Suriyeli bir göçmen, göç kabul eden ülkedeki Suriyeli bir topluluk içinde yaşıyor olsa bile, yeni bir ülke veya kültür içindeki varlığından kültürel olarak etkilenir.

5.1.7. Arapça ve Türkçe Arasında Kod Değiştirme ve Melez Kimlik

Literatür incelendiğinde Arapça ve Türkçenin 16. yüzyıldan beri temas halinde olduğu görölmektedir. Bu temas, Arapça ve Türkçe konuşanlar arasındaki coğrafi yakınlık ve aynı siyasi varlığın (Osmanlı İmparatorluğu) parçası olmak gibi bazı nedenlerden kaynaklanmaktadır. Günümüzde iki dil arasındaki temasın ana nedeni çok sayıda Suriyelinin Türkiye'ye göç etmesidir. Arapça ve Türkçenin birbirinden farklı diller olması ve ortak bir

dilin bulunmaması nedeniyle, göçmenlerin ev sahibi toplumla etkileşime girebilmek ve topluma entegre olabilmek için Türkçe öğrenmeleri gerekmektedir.

Dolayısıyla, bu tür kültürel ve dilsel etkileşim sonuçta dil karıştırma, dil değiştirme ve kelime ödünç alma gibi çeşitli dilsel olgulara yol açacaktır. Daha önce de tanımlandığı üzere, dil değiştirme iki dilli bireylerin iki dil (ya da daha fazlası) arasında zahmetsizce geçiş yapabilme becerisidir. Dil değiştirme farklı biçimlerde gerçekleşebilir. Suriyeli göçmenler Türkçe diline hakim olduklarından, Türkçe konuşanlarla Türkçe, Arapça konuşanlarla Arapça konuşabilmektedirler. Daha da ilginç, Suriyeliler bir cümle içinde her iki dili de karıştırabilmektedir. Suriyeli göçü yeni olduğu için literatürde iki dil arasındaki bu karışım ve bunun yeni konuşma biçimlerine yol açıp açmayacağı konusunda bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak, ABD'deki Latin Amerikalılar veya Latinler (Price, 2010), Almanya'daki Türkler (Çetinoğlu, 2017), Fransa'daki Araplar (Amazouz, Adda-Decker ve Lamel, 2017) gibi göç eden toplumlarda dil değiştirme ile ilgili birçok çalışma vardır. Dolayısıyla, yakın zamanda ortaya çıkan bu olguyu keşfetmek için daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır.

Kelime ödünç alma, Türkiye'deki Suriyeli göçmenler bağlamında gelecekte araştırılabilecek bir diğer dilbilimsel unsurdur. Daha önce **Suriye Lehçesi ve Türk Dili ile Teması** başlıklı bölümde incelendiği üzere, Suriye lehçesinde 688'i Türkçe kökenli olmak üzere 2576 yabancı kökenli kelime bulunmaktadır. Bu kelimeleri incelemek farklı nedenlerden dolayı önemlidir, ancak iki neden bu araştırmanın kapsamına girebilir. Birincisi, bu tür kelimelerin bilinmesi Suriyeli göçmenlerin Türkçe öğrenme sürecini kolaylaştırabilir. Buna karşılık, bir dili öğrenmek o dili konuşanların kültürünü öğrenmek anlamına geldiğinden ve bunu gerektirdiğinden, Türkçeye hakim olmak entegrasyon sürecini kolaylaştırabilir. Türk okullarında eğitim dili Türkçe olduğundan, Suriyeli öğrenciler için Türkçe öğrenmek gereklidir. Bazı araştırmacılara göre, Suriyeli göçmenlerin, özellikle de çocukların entegrasyonunu engelleyen konulardan biri dildir (Uzun ve Bütün, 2016; Levent ve Çayak 2017). Ev sahibi toplumda eğitim almak, mültecilerin yaşadığı tüm bu sosyal, ekonomik ve kültürel kayıpların telafi edilmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bu, göçmenlerin belirsizliği azaltmalarına ve güven duygusunu yeniden inşa etmelerine yardımcı olabilir" (Alpaydin, 2017). Son olarak, Türkçe bilmek Suriyeli göçmenlere işgücü piyasasında daha fazla iş fırsatı sağlayabilir (Kayaoğlu ve Erdoğan, 2019: 591).

Ödünç alınan kelimelerin yanı sıra dil değiştirme ve kod karıştırma üzerine çalışmanın ikinci bir nedeni de melez kimliklerin daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir. Dil ve kültürel kimlik arasındaki ilişki göz önünde bulundurulduğunda (yukarıda tartışılmıştır), göçmenler

yalnızca iki kültür değil, aynı zamanda iki dil ve dolayısıyla kendilerini ifade ve temsil etmenin iki yolunu da deneyimlemektedir. Yeni bir dil öğrenmek göçmenlerin kendilerini ifade etmelerini engelleyebilir ve kimliklerinin bir kısmından vazgeçmelerine neden olabilir ki bu da göçmenlerin aidiyet duygusu ve ulusal kimlikleri açısından önemlidir (Jones, 2001: 1061-1097). Bununla birlikte, yeni bir dile hakim olmak, göçmenlerin "yeni bir benlik yaratmalarına" yardımcı olabilecek ve ana dilde mevcut olmayan bir ifade aracı sağlayabilecek bir araç da sağlayabilir (Espin, 2006: 248; Morrow, 1997: 177-185). Ayrıca, kültürel melezlik araştırmacıları, bu kavramın kökenlerini dilbilim alanında, iki sosyal dilin karışımını melezlik olarak adlandıran Michail Bakhtin'in (1981: 358) çalışmalarında bulunduğunu vurgulamaktadır. Sonuç olarak, ödünç kelimeler, dil değiştirme ve kod karıştırma konularına eğilimin melez kimliklerin araştırılabileceği yeni bir bakış açısı sağlayabileceği söylenebilir.

5.2. Dijital İletişim ve Göç

Bu bölümde, dijital iletişim ve bunun göçle ilişkisi incelenmektedir. Araştırmacı, dijital diaspora gibi bu konuyla ilgili bazı tanımları tartışarak başlamaktadır. Ardından dijital iletişimin göçmenler ve göç üzerindeki etkisi, göçmenlerin kullandığı iletişim araçları ve bu araçların göç ve göçmenler üzerindeki etkisi gibi çeşitli konular ele alınmaktadır.

5.2.1. Dijital Diasporanın Tanımlanması

Tüm dünya internet, bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT'ler) ve sosyal medyanın yeni biçimleri sayesinde birbirine bağlılık, etkileşim ve göç hareketleri açısından bir dönüşüme tanıklık etmektedir. Jennifer M. Brinkerhoff (2009) diasporalar ve internetin bir bütün olarak etkisi üzerine yazdığı kitabında 'Dijital Diaspora' terimini ortaya atmıştır. Brinkerhoff, kimliklerin bir diaspora içinde nasıl bir araya gelerek bir topluluk oluşturduğunu ve bazı hedeflere ulaşmak için alıcı toplum içinde nasıl bir araya geldiğini araştırmaktadır. Bu hedefler, günlük yaşamı iyileştirmek ve kimlik müzakerelerini kolaylaştırmak gibi göç alan toplumdaki yaşamla ilgili ya da diaspora dışındakileri desteklemek gibi anavatanla ilgili olabilir.

Brinkerhoff 'Dijital Diaspora'yı, diaspora üyelerinin anavatanlarındaki insanlarla bağlantıda kalmak için internetten yararlanması olarak tanımlamaktadır. Diğer akademisyenler ise Dijital Diasporaları etnik, dini ve göç boyutlarının yanı sıra anavatan ve göç alan topluluk ikili perspektiflerinin ötesine geçen sosyal bağlantıların ortaya çıkması olarak tanımlamaktadır (Witteborn, 2019: 188). Bu tanımlardan yola çıkarak, son yirmi yılda

dijital iletişimin göçmenlerin gündelik deneyimlerini yalnızca ev sahibi ve göç alan toplumlarda değil, sınırlar ötesinde de yeniden şekillendirdiği söylenebilir.

Bu bağlamda, diğer akademisyenler diasporayı dijital iletişim ve medya ile ilişkisi temelinde tanımlamaya çalışmaktadır. Örneğin, John Durham Peters (2013) Sürgün, Göçebelik, Diaspora başlıklı kitabında diasporayı sürgün kavramıyla karşılaştırarak tanımlamaktadır. Her iki terim de bir köken ya da anavatandan kopmuş olmayı içermekle birlikte, diaspora terimi, dağılmış bireylerden kolektif bir topluluk oluşturan yurttaşlar arasında ağlar oluşturur. Dolayısıyla Peters'a göre diasporal bir topluluk, akrabalık, hac, ticaret, seyahat ve ortak kültür gibi iletişim ve temas biçimleri aracılığıyla topluluk duygusunu sürdüren dağılmış yurttaşlar arasında gerçek veya hayali bir ilişkiye işaret etmektedir. Peters'ın bakış açısı, diaspora üyelerinin iletişimi teşvik eden sosyal ağlara bağlı olduğu gerçeğini vurgulamaktadır.

Araştırmacılar, dijital iletişim olgusu ve bunun göçle ilişkisi ile ilgili çeşitli terimler ortaya atmışlardır. Bu terimlerden bazıları "bağlantılı göçmen" ve "e-diasporalar" (Diminescu, 2008 ve Diminescu ve Loveluck, 2014), "dijital diasporalar" (Everett, 2009), "medyatik göçmenler" (Hepp, Bozdağ ve Suna, 2012), "ulusötesi habitus" (Nedelcu, 2012), "çevrimiçi diaspora" (Trandafoiu, 2013), "ye (genç elektronik)-diasporalar" (Donà, 2014), "ortamda birlikte var olma"(Madianou, 2016), "ICT tabanlı birlikte var olma" (Baldassar, Nedelcu, Merla ve Wilding, 2016) terimleridir. Andersson'a (2019: 133) göre, göç ve göçün yeni teknolojik araçlarla ilişkisi üzerine ilk çalışmalar 1990'ların ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Günümüzde bu alanda yapılan araştırmalar, yeni medya araçlarının göç, diaspora ve ulusötesi topluluklar için ne kadar önemli ve etkili olduğunu göstermektedir.

5.2.2. Dijital Bağlantısallığın Önemi Üzerine

Dijital iletişim ve göç arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar birkaç nedenden dolayı önemlidir. İlk olarak, dijital bağlantısallık ve insan hareketliliği küreselleşme ve etkileri nedeniyle ilişkili olsa da, bu iki alan ayrı ayrı araştırılmıştır. İkincisi, bu yeni dijital bağlantı biçimleri yeni katılım ve aidiyet biçimlerine olanak tanımış ve böylece ulusal sınırlara veya etnik aidiyetlere meydan okunmasına neden olmuştur. Bu durum, e-diasporalar veya sanal topluluklar olarak da bilinen dijital diasporaların oluşmasına ve cinsiyet, ırk, sınıf, din, yaş ve diğer kimlik faktörlerinin yeni bir etkileşime girmesine yol açmıştır. Üçüncü olarak, tüm dünyaya ulaşma ve onu deneyimleme biçimi dijital bağlantısallık ve göç hareketlerinden önemli ölçüde etkilenmiştir.

Son olarak, dijital bağlantısallığı incelemek, araştırmacıların dijital bilgi ve iletişimin göçmenler için faydalarını keşfetmelerine yardımcı olması açısından önemlidir. Bazı araştırmacılara göre sosyal medyaya erişimin dört temel işlevi vardır (Dekker ve Engberson, 2012: 2). Sosyal medya göçmenlere ev sahibi ülke hakkında bilgi sağlar, aile ve arkadaşlarla bağları güçlendirir, göç ve entegrasyonu kolaylaştıran zayıf bağlar yaratır, gizli ağlar oluşturur. Bu, dijital olarak bağlantılı olmanın potansiyel göçmenlere gelecekleri yere gelmeden önce yardımcı olurken, göç yolculuklarını ve ev sahibi toplumlara ulaştıktan sonraki yaşamlarını kolaylaştırdığı anlamına gelir.

Brinkerhoff'un dijital diasporaları ve internetin etkilerini bir bütün olarak ele aldığı kitabı 2009 yılında yayınlanmıştır. Ancak günümüzde (13 yıl sonra) dünya, göçün daha kolay olduğu, bilgi teknolojisinin daha erişilebilir olduğu ve "YouTube", "Twitter", "Facebook", "Instagram" ve "WhatsApp" gibi yeni sosyal medya kanallarının iyice yaygınlaştığı, birbirine daha bağlı ve küreselleşmiş bir hale gelmiştir. Bazı çalışmalar teknolojinin diasporalar arasında ve anavatan ile göç alan toplumlar arasındaki ağları önceki on yıllara kıyasla nasıl daha etkileşimli hale getirdiğini vurgulamaktadır (Kalantzi, 2021: 4).

Diğer çalışmalar dijital iletişim ve diaspora arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Örneğin, dijital iletişimin diaspora içindeki güçlü etkisi, e-Diasporalar Atlası projesini başlatan Diminescu (2012) tarafından gösterilmiştir. Bu proje, Diminescu ve Loveluck'un (2014) diaspora üyelerine ait yaklaşık 8 bin web sitesini analiz ederek otuz diasporanın sanal varlığını incelemektedir. Bu proje aynı zamanda, kolektif kimliğin Web varlığı aracılığıyla nasıl yorumlandığını araştırmaktadır.

Başka çalışmalar da vatan ve kimlik kavramlarını ve bunların yeni teknolojik araçlarla ilişkisini tartışmaktadır. (örneğin, Rinnawi, 2012; Burrell ve Anderson, 2008; Narayan vd., 2011). Örneğin Brinkerhoff (2009) bir göçmen kimliğini oluşturan üç kültür unsuru olduğunu belirtmektedir ve bunlar anavatan kültürü, göç alan ülke ve göçmenlerin yaşadıkları deneyimlerdir. Bu, göçmen kimliğinin melez doğasını yansıtmaktadır çünkü internet, anavatandakilerle iletişimi sağlayan ve melez kimliklere sahip diaspora toplulukları kuran bir araçtır (Brinkerhoff, 2009).

Diğer çalışmalar transnasyonalizmi (örn. Portes, Landolt ve Guarnizo, 1999; Gajjala ve Oh, 2013; Jauhiainen, Özçürümez ve Tursun, 2022) ve ulusötesi bir topluluk içinde kimlik oluşumunu (örn. Brinkerhoff, 2009; Diminescu ve Loveluck, 2014) ele almaktadır. Diğer araştırma alanları arasında yeni teknolojilerden yararlanma (örn. McGregor ve Siegel, 2013; Witteborn, 2018), bir bütün olarak dijital iletişimin neden olduğu etkinin doğası (örn. Diminescu, 2012; Gajjala ve Oh, 2013), sosyal medyanın etkisi (örn. Leung, 2011; Dekker ve

Engberson, 2012; Cabot, 2018; Gillespie, Osseiran ve Cheesman, 2018 ve Jauhiainen, Özçürümez ve Tursun, 2022) ve akıllı telefon kullanımının etkisi (örn. Georgiou, 2012; Harney, 2013; Lindsay vd., 2013; Rahman vd., 2015; Narli, 2018) bulunmaktadır.

5.2.3. Dijital İletişim ve Ulusötesilik

Çalışmanın üçüncü bölümünde tanımlanan Ulusötesilik, insanları ve kurumları uluslar ve sınırlar ötesinde birbirine bağlayan faaliyet ve etkileşimleri ifade etmektedir (Schiller, Basch ve Blanc-Szanton, 1992; Vertovec, 1999: 447). Ulusötesi yaklaşıma göre göçmenler sadece anavatanlarından koparılmış değil, aynı zamanda sınırlar, kültürler ve toplumlar arasında özgürce seyahat eden kişilerdir (Levitt, 1998; Vertovec, 1999; Brettell, 2008). Levitt ve Glick Schiller 2004 yılında transnasyonalizm literatürüne "sosyal alan" ve "ulusötesi alan" kavramlarını kazandırmıştır. Onlara göre, bir sosyal alan ya da ulusötesi alan, fikirlerin ve pratiklerin ulusötesi olarak değiş tokuş edildiği ve dönüştürüldüğü, iç içe geçmiş çoklu sosyal bağ ağlarını ifade eder. Başka bir deyişle ulusötesi alan, birden fazla dünya, kültür, dil ve kimliğin birbiriyle etkileşim içinde olduğu bir yer ya da mekândır. Ulusötesi toplulukların deneyimi, ikili yaşam yolculuğunun bir birleşimidir (Torres ve Pablo, 2018; 13).

Sosyal alanlar ve yeni medya arasındaki ilişki üzerine 2000'li yılların başında ortaya çıkan araştırmalar (Mahler, 2001) dijital diaspora kavramının ortaya çıkışıyla genişlemiştir. Araştırmacılara göre dijital bağlantısallık, çeşitli nedenlerle göç hareketleri için çok önemlidir. Dijital bağlantısallık, göçmenlerin benzer siyasi, sosyal ve dini aidiyetlere sahip kişilerle bağlantıda kalmalarını sağlayan ulusötesi ağlar yaratmaktadır (Brinkerhoff, 2009; Alonso ve Oiarzabal, 2010). Ayrıca kolay, ucuz ve hızlı bir şekilde ulusötesi iletişime olanak tanıyarak ilişkilerin sürdürülmesini kolaylaştırır.

Birçok araştırmacı sınırları aşan ulusötesi kültürel faaliyetleri ele almaktadır. Örneğin, Al-Ali ve diğerleri (2001) Avrupa ülkelerindeki Bosnalı ve Eritreli mültecilerin ulusötesi kültürel deneyimlerini araştırmaktadır. Anavatanlarından getirilen müzisyenler, sanatçılar ve yazarlar tarafından yürütülen kültürel faaliyetler ve performanslar ele alınmaktadır. Yazarlar, ulusal bayramlar ve anadilin konuşulması gibi etkinliklerin anavatanla kültürel bağın sürdürülmesine nasıl yardımcı olduğunu araştırmaktadır. Çağlar (2001), Almanya'nın Berlin kentindeki Türk göçmenlerin benzer kültürel faaliyetlerini araştırmaktadır. "Etnik olmayan" ve göçmen mahallelerinde bulunan Türk gece kulüpleri, diskolar ile kafe ve barlar arasında karşılaştırmalar yapıyor.

5.2.4. Ulusötesilik ve Kültürel Kimlik

Ulusötesiliği araştırmak için çeşitli nedenler vardır. Birincisi, Ulusötesilik son yıllarda daha yaygın bir olgu haline gelmiştir, dolayısıyla araştırmacılar ve politika yapıcılar ulusötesi çözümler üretebilmek için göçü ulusötesi perspektiften inceleyebilmelidir (Lima, 2010: 1). İkinci olarak, Ulusötesilik göçmenlere ve hükümetlere iş ve girişimcilik fırsatları sunmaktadır. (Lima, 2010: 1). Üçüncüsü, Ulusötesilik, göç alan topluma tamamen asimile olan göçmenlerin anavatanın ekonomik, sosyal ve siyasi faaliyetlerine katılma olasılığının daha düşük olduğunu öne süren asimilasyoncu bakış açısına meydan okumakta ve alternatif bir bakış açısı sunmaktadır. Dördüncü olarak, Ulusötesilik melez kültürel formlar yaratıp koruduğu için daha fazla çokkültürlülüğe olanak tanıyabilir (Lima, 2010: 2). Bu bölüm ulusötesi bir ortamda kimlik oluşumunu ele almaktadır.

Göçmenlerin yaşam deneyimlerinin araştırılması, göçmen kimliklerinin karmaşık ve çok katmanlı doğasının daha iyi anlaşılmasını sağlar (Morrow, 1997). Ulusötesi topluluklar sürekli olarak birden fazla kültür veya dünya ile uğraştıklarından, kimlik "müzakeresi" ulusötesi bir topluluğun üyelerinin kendi kimliklerini kültürel çevrelerine göre uyarlamalarına ve inşa etmelerine izin vermede önemli bir role sahiptir (Torres ve Pablo 2018: 13). Bununla birlikte, Burrell (2003: 332) ulusötesiliğin aynı anda birçok farklı değişkeni içeren özel ve gönüllü bir deneyim olduğunu belirtmektedir. Bu da iki göçmenin aynı deneyime sahip olmasının neredeyse imkânsız olduğu anlamına gelmektedir. Ulusötesilik ve kimlik arasındaki karşılıklı ilişkiyi vurgulayan Vertovec (2001: 573), "göçmenlerin anavatan, kültür, gelenekler ve dilsel davranışlar gibi özelliklere dayanan ortak bir kimliği paylaştıklarını; kimliklerin birden fazla yeri kapsayan sosyal alanlar içinde müzakere edildiğini" belirtmektedir.

Birçok çalışma diaspora ve kültürel kimlik kavramlarını incelemektedir. Örneğin, Hall (1994) *Diaspora ve Kültürel Kimlik* başlıklı makalesinde medyaya diaspora bağlamında sosyal ve siyasi yaşamın inşasında ve diasporik kimlik inşasında kurucu bir rol atfetmektedir. Dijital iletişimin güçlü etkisi, e-Diasporalar Atlası projesini başlatan Diminescu (2012) tarafından gösterilmiştir. Bu proje, Diminescu ve Loveluck'un (2014) diaspora üyelerine ait yaklaşık 8000 web sitesini analiz ederek 30 diasporanın sanal varlığını incelemektedir. Bu proje aynı zamanda kolektif kimliğin Web varlığı aracılığıyla nasıl yorumlandığını araştırmaktadır.

Diğer çalışmalar anavatan ve kimlik kavramlarını ve bunların yeni teknolojik araçlarla ilişkisini tartışmaktadır. (örneğin, Rinnawi, 2012; Burrell ve Anderson, 2008; Narayan vd., 2011). Örneğin, Brinkerhoff (2009) bir göçmen kimliğini oluşturan üç kültür unsuru olduğunu belirtmektedir ve bunlar: anavatan kültürü, göç alan ülke ve göçmenlerin yaşadıkları

deneyimlerdir. Bu, göçmen kimliğinin melez doğasını yansıtmaktadır çünkü internet, anavatanlılarla iletişimi sağlayan ve melez kimliklere sahip diasporik topluluklar kuran bir araçtır (Brinkerhoff, 2009).

5.2.5. Taşıma ve Akıllı Telefonlar

Son birkaç yılda yapılan birçok çalışma mobil cihazları ve bunların göçmenler tarafından güvenli seyahat için kullanılan bir araç olarak kullanımını ele almaktadır (örneğin, Cheng, 2005; Georgiou, 2012; Harney, 2013; Lindsay vd., 2013; Rahman vd., 2015; Watson, Nagel, Bilginsoy, 2015; Mchugh, 2016; Kingsley, Kirchgaessner, 2016; Narli, 2018; Jauhiainen, Özçürümez ve Tursun, 2022). Örneğin, bir çalışma cep telefonlarının İtalya'daki mülteci ve sığınmacılar için göçü kolaylaştırmada oynadığı role odaklanmıştır (Harney, 2013).

Bir başka çalışma ise Suriyeli mültecilerin yerinden edilme, yeniden yerleştirilme ve Türk toplumuna entegrasyon süreçleri bağlamında akıllı telefon kullanımlarına odaklanmaktadır (Narli, 2018). Bu çalışma, akıllı telefonun, çeşitli bağlantı kullanımları ve evden uzakta evler kurma yoluyla bu insanları stratejik olarak güçlendirmesi anlamında varoluşsal bir araç olduğunu göstermektedir. Mültecilerin akıllı telefonları kullanma biçimleri, onların sürekli yaratıcılıklarına işaret etmektedir: Bir akıllı telefona sahip olmak, Suriyeli göçmenlerin (1) yerel ve ulusötesi rotalarında gezinmelerine, (2) iş ve barınma hakkında bilgi bulmalarına, (3) anavatanlarıyla bağlantıda kalmalarına ve anavatanları hakkında bilgi sahibi olmalarına, (4) ve göç alan topluma entegre olmalarına yardımcı olabilir (Narli, 2018: 279). Akıllı telefon, göçmenlerin günlük deneyimlerinde önemli bir rol oynamaktadır çünkü çeşitli zorluklarla başa çıkmalarına olanak sağlar.

5.2.6. Göç ve Sosyal Medya

Yeni sosyal medyanın rolünü ve bunun zorunlu göçle, özellikle de Suriyeli mültecilerle ilişkisini ele alan bazı çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin, Leung (2011) sosyal medyanın Avrupa'daki zorunlu göçmenler (Suriyeliler dâhil) üzerindeki etkisini incelemektedir (bkz. örneğin, Cabot, 2018; Gillespie, Osseiran ve Cheesman, 2018). Bir başka çalışma, sosyal medyanın, özellikle de Facebook'un, Suriyeli mültecilerin İtalya'daki günlük yaşamındaki rolünü araştırmaktadır. Araştırmacı, sosyal medyayı, bu sayfada yayınlanan görselleri ve yorumları analiz etmek için içerik ve metin analizi kullanmaktadır (Al-Rawi ve Fahmy, 2018). Araştırma, Facebook'un Suriyeli göçmenlerin Suriye'deki

durumla ilgili görüşlerini ifade etmelerine olanak tanıyan dijital bir diaspora yaratan bir sosyal medya kanalı olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

Diğer çalışmalar Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki rolünü ele almaktadır. Örneğin, bir çalışma internet ve sosyal medyanın Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki günlük deneyimlerini nasıl etkilediğini Türkiye'nin üç ilinde (Gaziantep, İstanbul ve İzmir) araştırmaktadır. Yazar, 762 kişiyle anket yapmış ve 52 kişiyle de görüşme gerçekleştirmiştir (Jauhiainen, Özçürümez ve Tursun, 2022: 1). Anket ve görüşmelerden elde edilen verilere dayanarak yazar, Suriyeli göçmenlerin günlük yaşamlarını psikolojik ve sosyal düzeyde iyileştirmek, Suriye ve sınır ötesindeki Suriyelilerle bağlantıda kalmak ve gelecekteki göç yolculuklarını planlamak için internetten ve çeşitli teknoloji ve iletişim araçlarından yararlandıkları sonucuna varmaktadır.

Bu nedenle, Türkiye'deki Suriyeliler anavatandaki (Suriye), göç alan ülkedeki (Türkiye) ve diğer ülkelerdeki (Suriyeli göçmenlerin bulunabileceği herhangi bir ülke) insanlarla ilişkiler geliştirerek ve sürdürerek ulusötesi faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu Suriyelilerin çoğu, Türkiye'de kalışlarını geçici bir aşama ve bir geçiş olarak düşünmekte veya Suriye'ye geri dönmek ya da başka ülkelere göç etmek istemektedir (Jauhiainen, Özçürümez ve Tursun, 2022).

Son olarak, daha yeni bir çalışma, Clubhouse adlı yeni bir sesli sosyal medya platformunun rolünü tartışmaktadır. Bu kanalın Suudi Arabistan, Mısır, Kanada, ABD gibi birçok ülkede çeşitli Suriyeli diasporalar tarafından kullanıldığından bahsetmektedir (Dadouch, 2021). Yukarıdaki çalışmalara dayanarak, sosyal medyanın göçmenlerin hayatında büyük bir rol oynadığı söylenebilir. Dekker ve Engberson (2012: 2)'a göre, yeni sosyal medyaya erişimin dört temel işlevi vardır. Yeni sosyal medya (1) aile ve arkadaşlarla bağları korur ve geliştirir, (2) göç ve entegrasyonu kolaylaştıran zayıf bağlar oluşturur, (3) gizli ağlar oluşturur ve (4) göçmenlere ev sahibi ülke hakkında bilgi sağlar. Hidayati (2017: 516), sosyal medyanın sosyal ağların ve göçün etkisini artırdığını ve bu sayede göçmenlerin daha ev sahibi ülkeye ulaşmadan o ülke hakkında daha iyi bir anlayışa sahip olabileceğini belirtmektedir. Başka bir deyişle, sosyal medya ev sahibi ülke hakkında bilgiye erişim sağladığı için göçmenlerin göç yolculukları hakkında karar vermelerine yardımcı olmaktadır (Hidayati, 2017: 516).

5.3. Araştırma Bölümü

Araştırma Bölümü 6 bölümden oluşmaktadır: görüşme analizi ve sonuçlarının üç bölümü ve üç tartışma bölümüdür. Analiz ve sonuçlar bölümleri, kültürel kimlik, dil ve iletişim ile ilgili soruları ele almaktadır. Tartışma bölümleri bulguların tartışmalarını sunmaktadır.

5.3.1. Görüşme Analiz Sonuçları

Dördüncü ve beşinci bölümün konularının yakınlığı nedeniyle, kültürel kimlik (dördüncü bölüm) ve iletişim ve dil (beşinci bölüm) ile ilgili sorular görüşmenin bir bölümünde birleştirilmiştir. Bu bölümde katılımcılara toplam 13 soru sorulmuştur. Görüşmenin bu bölümünün amacı, Suriyeli göçmenlerin kültürel kimliklerinin bazı yönlerini ve bu göçmenlere göre Suriye ve Türkiye kültürleri arasındaki benzerlikleri keşfetmektir. Ayrıca, kültürel kimlik ve dil arasındaki ilişki de araştırılmıştır. Görüşülen kişilere anadilleri ve anavatanlarının kültürüyle ilişkisi sorulurken, aynı zamanda ev sahibi ailenin diline (Türkçe) hakimiyetleri de sorulmuştur. Dolayısıyla katılımcılara 4'ü kültürel kimlikle (dördüncü bölüm), diğer sorular ise iletişim ve dille (beşinci bölüm) ilgili olmak üzere 13 soru sorulmuştur.

5.3.1.1. Sonuçların Analizi: Kültür ve Kimlik

Katılımcılara Türk kültürü hakkında ne düşündükleri ve Türk ve Suriye kültürleri arasında herhangi bir benzerlik görüp görmedikleri soruldu. Katılımcılar Türk kültürünün aile bağlarına ve sosyal normlara saygı, vatanseverlik, tarihe ve kültüre bağlılık, çok çalışma ve Batı kültürüne yakınlık gibi çeşitli yönlerini vurgulamıştır. Bazı katılımcılar Türk kültürünün tarih ve kültüre bağlılık, vatanseverlik ve çok çalışma gibi bazı yönlerini takdir ederken, diğerleri aynı yönleri göçmenlerin yeni kültürüne açık olmamanın (5 katılımcı), fanatizmin (2) ve işkolikliğin (3) bir nedeni olarak görmüştür. Diğer katılımcılar ise Türk kültürünün daha fazla çeşitlilik ve alt kültüre sahip olması (4 katılımcı) ve cinsiyet rollerindeki farklılıklar gibi diğer yönlerini vurgulamıştır. Örneğin, 18.Erkek (43), 1.Erkek (25), 19.Erkek (23), 17.Kadın (23) ve 14.Kadın (30, İzmir'de yaşayan), Türkiye'deki kültür çeşitliliğini vurgulamışlardır. 1.Erkek (25) bu durumu Türkiye'deki insanların kültürel olarak Batılı ya da Ortadoğulu olabileceğini söyleyerek açıkladı ve Türk kültürünün aslen dindar olduğunu ifade etti. Türkiye'deki çeşitlilik ve kültür hakkında konuşan 14.Kadın, Türkiye'nin Suriye'den daha büyük olduğunu ve bu nedenle birçok alt kültüre sahip olduğunu belirtti.

Toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili olarak 7.Erkek (33), Türkiye'de kadınların Suriye'ye kıyasla daha fazla çalıştığını belirtti. 7.Erkeğe göre, memleketi Suriye'de erkek

kardeşi olan kadınların bazı işlerle ilgilenmek için evden dışarı çıkmaları beklenmezken, Türkiye'de kadınların hem ev içinde hem de dışında çalışması bekleniyor. Bu soruya yanıt veren İzmir'de yaşayan 22.Kadın (20), evden ailesi tarafından tek başına dışarı çıkmasına izin verilmediğini, Türkiye'de ise yanında bir erkek olmadan tek başına gezebildiğini belirtti. Bu bağlamda, Ankara'da yaşayan olan 1.Kadın (26), Türkiye'deki kadınların Suriye'deki kadınlardan daha fazla yasal hakka sahip olduğunu belirtmiştir. İkinci eşle evlenme ve kadına yönelik şiddetle ilgili yasa ve yönetmelikleri buna örnek olarak verdi. May, Türkiye'deki kadınların Suriye ve bazı Arap ülkelerindeki kadınlardan daha güçlü bir kişiliğe sahip olduğunu da sözlerine ekledi.

Katılımcıların çoğu (33) Türk ve Suriye kültürleri arasında çok fazla benzerlik olduğuna inanmaktadır. Diğerleri ise iki kültür arasında çok az benzerlik olduğunu ya da hiç benzerlik olmadığını düşünmektedir. Benzerliklerle ilgili olarak katılımcılar, düğün ve cenaze gibi sosyal olaylarla ilgili gelenekler, yemek, dini inançlar ve ahlak gibi çeşitli düzeylerdeki unsurları vurgulamıştır. Bazı katılımcılar Gaziantep gibi Türkiye'nin güney bölgelerindeki şehirlerin kültürel olarak Suriye'ye yakın olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılara Türkiye'ye geldiklerinden bu yana kültürel kimliklerinin değişip değişmediğini düşünüp düşünmedikleri de sorulmuştur. Çoğunluk (31 katılımcı) Türkiye'ye geldiklerinden beri değişmediklerini belirtmiştir. Diğer katılımcılar (19) kültürel olarak değiştikleri çeşitli yönleri vurgulamıştır. Katılımcıların çoğu hangi açılardan değiştiklerini söyleyememiş olsalar da, Türkiye'ye geldiklerinden bu yana kültürel olarak farklılaştıklarını kabul etmişlerdir. Örneğin, bir katılımcı artık daha farklı prensiplere sahip olduğunu belirtirken, bir diğeri daha organize hale geldiğini söylemiştir. Bir katılımcı ırkçılıkla daha iyi başa çıkabildiği için daha güçlü hale geldiğini belirtirken, 2 katılımcı çeşitliliği daha kabullenici hale geldiğini ifade etmiştir.

İki kültür arasındaki benzerliklere değinen İzmir'de yaşayan bir katılımcı olan 15.Kadın (45), her iki kültürün de aynı kökenden geldiğini söylerken, Ankara'da yaşayan bir katılımcı olan 21.Kadın (34), iki kültür arasındaki pek çok benzerlikten bahsetmek yerine az sayıdaki farklılığa değinmenin daha kolay olduğunu belirtmiştir. İstanbul'da yaşayan ve çalışan bekar olan 13.Erkeğe (18-24) göre, dindarlık, giyim, gastronomi ve evlilikle ilgili geleneklerle ilgili benzerlikler bulunmaktadır. Hem Suriyelilerin hem de Türklerin çok fazla çay ve sigara tükettiğini ve günlük konuşmalarında çok fazla aşağılayıcı ifade kullandıklarını söyledi. Günlük kültürel pratiklere daha fazla değinen İzmir'de yaşayan ve çalışan bir katılımcı olan 27.Kadın (21), hem Türk hem de Arap kadınların genel olarak yabancılara sanki onları uzun zamandır tanıyormuş gibi mahrem ve kişisel sorular sorduğunu belirtti.

"Size her şeyi soruyorlar, evli olup olmadığınızı, çocuğunuzun olup olmadığını ve ne iş yaptığınızı soruyorlar" diye açıkladı. İzmir'de yaşayan yüksek lisans mezunu ve işsiz bir ev hanımı olan 8.Kadın (53), Türk ve Suriye kültürleri arasındaki benzerliklerin kıyafet ve yemek gibi kültürün maddi yönleriyle sınırlı olduğuna inanıyordu. Ancak 8.Kadına göre, Suriyeliler ve Türkler farklı zihniyetlere, öğrenme ve bilgi arama yollarına sahip oldukları için iki kültür manevi düzeyde farklıydı. Son olarak 21.Kadın (34), iki kültür arasında benzerlikler olsa da yeni Türk neslinin kültürel olarak daha Avrupai bir hale geldiğini düşünmektedir.

Ardından, katılımcılara kendilerini Suriyeli mi, Türk mü, her ikisi de mi yoksa başka bir şekilde mi tanımladıkları sorulmuştur. 35 katılımcı kendisini Suriyeli olarak görmektedir. Bu katılımcılardan 2'si Suriyeli olduklarını ve bazı Türk özelliklere de sahip olduklarını belirtmiştir. Öte yandan, 14 katılımcı kendisini Suriyeli Türk olarak tanımlamıştır. Bu katılımcılar, yıllarca Türkiye'de yaşadıkdan sonra artık bir yanlarının Türk olduğunun altını çizmiştir. Örneğin, Ankara'da yaşayan yarı zamanlı çalışan, doktora öğrencisi olan 29.Kadın (31) şunları söylemiştir: "Ben aslında Suriyeli bir Türküm, Suriye'ye ziyarette gittiğimde bir şeylerin eksik olduğunu hissettim, bu yüzden Suriyeli olmakla Türk olmanın birbirini tamamladığını görebiliyorum." Son olarak, İstanbul'da yaşayan, çalışan bekar bir erkek olan ve ailesi aslen Filistinli olan 17.Erkek (25) kendisini bir Suriyeli Filistinli olarak tanımlamıştır.

5.3.1.2. Tartışma

Suriyelilerin Türkiye'ye göçü, göçmenlerin yeni kültürler keşfetmesine olanak sağlamıştır. İçinde yaşadıkları yeni kültürel bağlam, en az iki dünyanın, anavatan kültürünün ve ev sahibi ülkenin kültürünün bir birleşimidir. Ancak yanıtlara dayanarak, Suriyeli göçmenlerin genel olarak Türk kültürüne olumlu baktıkları söylenebilir. Dahası, görüşülen kişilerin çoğu, özellikle Türkiye'nin güney şehirlerinde Suriye ve Türk kültürleri arasında pek çok benzerlik olduğuna inanmaktadır. Bu benzerlikler, Suriyelilerin Türk toplumuna entegrasyonunu kolaylaştırabilir ve hem Suriye hem de Türk kültürünü bir arada yaşatan melez kimlikler yaratabilir.

Ancak bu bağlamda dikkate alınması gereken birkaç önemli faktör vardır. Birincisi, göç deneyimi çok yenidir ve birçok göçmen hala anavatanının kültürüne bağlıdır. İkinci olarak, Suriyeli göçmenlerin çoğunun Türkiye'nin farklı şehirlerindeki Suriyeli topluluklar içinde yaşadığı söylenebilir. Bu durum, Türkiye'ye geldiklerinden beri kültürel olarak değişmediklerini düşünen çoğu Suriyeli göçmenin yanıtlarıyla temsil edilebilir. Üçüncü olarak, Suriyeli göçmenler geçici koruma altında oldukları ve Türkiye'deki geleceklerinden

emin olmadıkları için Türkiye'deki statüleri istikrarlı değildir. Tüm bu faktörler entegrasyonla ilgili sorunlara neden olabilir. Son olarak, yeni bir kültür içinde yaşama nedeniyle, Türkiye'de yaşayan Suriyeli toplulukta toplumsal cinsiyet rollerinde bir değişiklik olduğu görülmektedir. Bu, birçok kadının ev hanımı olarak geleneksel rollerini değiştirdiği ve evin dışında yeni roller almaya başladığı anlamına gelir. Bu nedenle araştırmacılar, Suriyeli göçmen topluluğu içinde değişen roller alanını ve bunun aile yapısı üzerindeki etkisini keşfedebilir.

5.3.1.3. Sonuçların Analizi: Dil ve Kod Değiştirme

İlk olarak, katılımcılara anadil(ler)i ve başka bir dil konuşup konuşmadıkları sorulmuştur. Tüm katılımcıların anadili, Kürtçe olan ancak Arapçayı anadili olarak konuşan bir katılımcı hariç, Arapçaydı. Tüm katılımcılar Türkçe biliyordu; üç katılımcı temel düzeyde Türkçe bilirken, diğer katılımcıların Türkçesi orta (17 katılımcı) veya ileri düzeydeydi (30). Katılımcılar tarafından konuşulan diğer diller İngilizce (24 katılımcı), Kürtçe (6 katılımcı) ve Almancadır (3 katılımcı).

Katılımcılara Türkçe öğrenmeyi nasıl başardıkları sorulmuştur. Katılımcıların yarısı Türkçeyi okullara veya enstitülere giderek öğrendiklerini belirtirken, diğer yarısı Türkçeyi farklı yollarla kendi kendilerine öğrendiklerini ifade etmiştir. Katılımcıların Türkçe öğrenme yollarından bazıları YouTube'daki kurslar, Türk dizileri veya filmleri izlemek, müzik dinlemek, kitap okumak ve/veya başkalarıyla iletişim kurmaktır. Tüm katılımcılar bir dereceye kadar Türkçe bilse de, bazı katılımcılar belirli bağlamlarda başkalarıyla etkileşim kurarken karşılaştıkları zorluklara ilişkin endişelerini dile getirmiştir. Diğer katılımcılar, göçmenlerin yeni topluma entegre olmalarına yardımcı olmak için Türkçe okuma yazma kursları verilmesini vurgulamış ve önermiştir.

Tüm katılımcılar çeşitli nedenlerle Türkçe öğrenmenin önemine inanmaktadır. Birçoğu kendini ifade etme, anlama ve başkalarıyla etkileşim kurma ihtiyacının altını çizmiştir. Diğerleri ise (1) yeni topluma entegrasyon, (2) kendini geliştirme ve fırsatları artırma, (3) ve ırkçılıktan kaçınma gibi başka nedenlerden bahsetti. İlk neden, 6.Erkek (31, Gaziantep'te yaşayan) adlı bir katılımcının kullandığı "Roma'dayken Romalıların yaptığını yap" şeklindeki İngiliz atasözü ile temsil edilebilir. Bu katılımcı, Türkiye'de yaşayan göçmenler için Türkçe öğrenmenin öneminden bahsederken bu sözü kullanmaktadır. Bu katılımcıya ve diğerlerine göre Türkçe öğrenmek Türk toplumuna entegrasyon için önemlidir. İkinci neden, 4.Kadın (34) ve 18.Erkek (43) birkaç katılımcı tarafından sunulan bir Türk atasözü ile temsil edilebilir: "Bir Lisan, Bir İnsan" (yani bir dil bir insan anlamına gelmektedir). Bu söz, bazı katılımcılar tarafından, alıcı toplumla bir arada var olabilmek için

Türk dilini ve kültürünü öğrenmenin önemini vurgulamak için kullanılmaktadır. Bu katılımcılara göre, yeni bir dil öğrenmek onlara yeni fırsatlar ve farklı bir hayat anlayışı ve bakış açısı kazandırmaktadır. Son neden ise 8.Kadın (53) ve 13.Erkek (28) tarafından ifade edilen Arapça bir deyişle temsil edilebilir: "Kim bir halkın dilini öğrenirse, onların hilelerinden korunmuş olur". Bu iki katılımcı Türkçe bilmedikleri için başkaları tarafından kandırıldıklarından bahsetmektedir.

Türkçe öğrenirken karşılaştıkları zorluklar sorulduğunda, katılımcılar çeşitli zorluklardan bahsetmiştir. Katılımcıların dile getirdiği endişelerden biri Türkçenin yapısı ve özellikleriyle ilgiliydi. Bazı katılımcılar Türkçenin yapısını zorlayıcı bulurken, diğerleri bazı Türkçe harflerin telaffuzunu zor bulmuştur. Türkçe cümleler genellikle özne ve ardından nesne (SOV) ile başlar ve fiiller en son gelir. Bu yapı, bir cümlenin önce fiil, sonra özne, sonra da nesne (VSO) ile başladığı bir dil olan Arapça konuşanlar için zorlayıcı olabilir. Türkçe harflerle ilgili olarak bazı katılımcılar Arapçada olmayan harfleri telaffuz etmekten şikayetçi oldu. Örneğin, İzmir'de yaşayan, çalışan bekar bir kadın katılımcı olan Dünya (18-24) P harfini telaffuz etmekte zorlanmaktadır. İstanbul'da yaşayan bir katılımcı olan 13.Erkek (28) ise I (noktasız ı), Ö harflerini telaffuz etmekte zorlanmaktadır.

Arapça ve Türkçe dilleri, sırasıyla Sami ve Türki dil aileleri olmak üzere iki farklı dil ailesine aittir. Bu durum, ev sahibi ailenin dilinin (Türkçe) bazı dilbilimsel yönlerine aşina olmadıkları için bazı mülteciler için zorluk teşkil edebilir. Yani Hazarca, Özbekçe veya Moğolca gibi bir Türk dili konuşan bir ülkeden gelen bir göçmen için Türkçe öğrenmek daha kolay olabilir. Ancak coğrafi, kültürel ve dilsel yakınlıklar (konu çalışmanın 5. Bölümündeki Arap Dili kısmında ele alınmıştır) bazı Suriyeli göçmenlerin Türkçe öğrenmesini kolaylaştırabilir.

Anadil (Arapça ve Kürtçe) ile ilgili olarak, tüm katılımcılar anadillerini hala günlük olarak konuştuklarını belirtmiştir. Ayrıca, konuşulmadığı bir ülkede yaşamış olsalar bile Suriyeli göçmenler için anadillerini korumanın önemli olduğu konusunda hemfikirdirler. Katılımcılar anadillerini korumak için atalarının dilini (13 katılımcı), dinlerini (7 katılımcı), Kuran'ı (10 katılımcı), kültürlerini veya kültürel kimliklerini (15 katılımcı) korumak istemeleri gibi bazı nedenler sunmuştur. Dolayısıyla, tüm katılımcılar kökleri ve anavatanlarıyla bağlantılarını sürdürmek için dilin önemini vurgulamıştır. İzmir'de yaşayan bekar bir lise öğrencisi olan 9.Kadın'a (18) göre Arapça "... kimliğimizin bir parçası, dolayısıyla onu kaybetmek kimliğimizin bir parçasını kaybetmek anlamına geliyor".

Daha sonra, katılımcılara başkalarıyla konuşurken dil değiştirip değiştirmedikleri (aynı anda birden fazla dil kullanıp kullanmadıkları) sorulmuştur. Tüm katılımcılar, farklı kitlelerle

konusurken başta Arapça ve Türkçe olmak üzere birden fazla dil konuştuklarını belirtmiştir. Örneğin, birçok katılımcı evde aile üyeleriyle konuşurken Arapça, kamusal alanlarda ve okul ya da iş arkadaşlarıyla konuşurken Türkçe konuşmaktadır. Bazı katılımcılar ise çevrelerindeki kişilerle konuşurken başta İngilizce ve Kürtçe olmak üzere diğer farklı dilleri kullanmaktadır. Örneğin, Antalya'da yaşayan evli ve çalışan olan 1.Erkek (25), eşi ve arkadaşlarıyla Arapça, arkadaşları, iş arkadaşları ve yakınlarıyla Türkçe, iş yerindeki bazı müşterileriyle ise İngilizce konuşmaktadır. Bekar bir üniversite öğrencisi olan 7.Kadın (21) evde Arapça, bazı akrabalarıyla Kürtçe, yakınlarıyla Türkçe ve sınıf arkadaşlarıyla İngilizce konuşmaktadır.

Daha da ilginç, 23 katılımcı bir cümlede birden fazla dil kullandığını bildirmiştir. Bu katılımcıların çoğu Arapça ve Türkçe dillerini birlikte kullanmaktadır. Bazı katılımcılar aile üyeleri ya da arkadaşlarıyla Arapça konuşurken bazı Türkçe kelimeler kullandıklarını belirtmiştir. Bu katılımcılardan bazıları sadece şaka yaparken Türkçe kelimeler kullandıklarını belirtmiştir. Diğerleri ise Arapça karşılığını bilmedikleri bazı Türkçe kelimeleri kullandıklarını ifade etmiştir. Diğer katılımcılar ise çocuklarına bazı kelimeleri öğretmek gibi başka nedenlerle Türkçe kelimeler kullandıklarını belirtmiştir.

Gaziantep'te yaşayan 15.Erkek (34), Arapça kökenli "Tamam" kelimesi gibi ("peki", "iyi", "doğru" veya "kesin" anlamına gelmektedir) bazı Türkçe kelimeleri kullandığını belirtmiştir. Tamam kelimesi aslen Arapça olsa bile, Arapçada Türkçede olduğu kadar sık kullanılmamaktadır. Suriyeliler tarafından kullanılan bazı Türkçe sözcükler; ekmek, kimlik, staj, evet, güzel, yapma (farklı anlamları olan bir ifade, sen öyle deme anlamında kullanılmaktadır), gelsene olarak sıralanmıştır. Ekmek, kimlik, evet, güzel sözcükleri göçmenlerin Türkiye'ye geldiklerinde öğrendikleri ilk sözcüklerdendir. Ekmek, evet, güzel sözcükleri günlük konuşmalarda çok sık kullanılan sözcüklerdir. Bir kişinin kimliğini kanıtlamak için kimlik anlamına gelen kimlik kelimesi önemlidir çünkü Türkiye'de yaşarken her göçmenin bir kimliği olması gerekir. Bu nedenle, bazı göçmenlerin Türkiye'deki deneyimleriyle ilişkilendirildiği için Arapça karşılığı (yani Bitakat howiyyah بطاقة هوية) yerine kimlik kelimesini kullanmaları yaygındır. Howiyyah kelimesi kimlik, Bitakat kelimesi ise kart demektir. İlginç bir şekilde, bazı göçmenler birden fazla kimlik (kimlikler) için "kamalık" kullanmaktadır. Bu, göçmenlerin Türkçe bir kelimeyi kullanırken Arapça çoğul yapma yöntemini kullandıkları anlamına gelmektedir. Böylece Bitakat (tek kart) kelimesinden Bataik (anlam kartları), kimlikten de kamalık kelimesi çıkarılmaktadır.

Ankara'da yaşayan 21.Kadın (34) Türkiye'ye 2011 yılında gelmiştir. Türkçeyi daha akıcı konuştukları için bazı yeğenleriyle sık sık Türkçe konuştuğunu ve yeğenlerinin matematik gibi belirli bilgi alanlarına ilişkin terminolojiyi sadece Türkçe bildiklerini

belirtmiştir. İzmir'de yaşayan 19.Erkek (23), Türkçe bir ifade oluşturmak için Türkçe bir kelime ve Arapça bir kelime kullandığını belirtmiştir. Bu katılımcı bazen arkadaşlarına "gelsene" demek yerine "Taal sene" dediğini ifade etmiştir. Taal (تعال) kelimesi Arapçada gel anlamına gelirken, sene kelimesi Türkçede lütfen anlamına gelmektedir. Bu, dil değiştirmenin daha karmaşık bir biçimidir. 19.Erkek (23) ayrıca Arapça'da karşılığı olmadığı için konuşmasında güzelmiş kelimesini kullandığını belirtmiştir. Bu kelime iki kelimedenden oluşur: güzel ve miş (söylenen şeyin kaynağını göstermek için kullanılan bir işaret belirteci). Arapçada kanıtlayıcı işaretler bulunmadığından, tek bir Türkçe sözcükle anlatılmak isteneni ifade etmek için daha fazla sözcüğe ihtiyaç vardır.

Dil, kültür ve kimlik arasındaki ilişkiyle ilgili olarak, tüm katılımcılar dilin kültürel kimliğin bir parçası olduğu konusunda hemfikirdir. Örneğin, Ankara'da yaşayan 12.Erkeğe göre (33); "Kesinlikle dil kültürel kimliğin bir parçasıdır, eğer bir insan dilini kaybederse vatanını da kaybeder. Eğer anadil kaybedilirse her şey kaybedilir." Katılımcılara ayrıca kamuya açık yerlerde anadillerini konuşurken herhangi bir sorun yaşayıp yaşamadıkları da sorulmuştur. 26 katılımcı Arapça (veya Kürtçe) konuşmakla ilgili sorun yaşadıklarını belirtirken, bu katılımcıların çoğu, çevrelerindeki insanlardan meraklı ve hatta öfkeli ırkçı bakışlara maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu katılımcılardan bazıları Arapça konuştukları için kendilerine tepki verildiği ve Türkiye'de oldukları için Türkçe konuşmalarının söylendiğini belirtmişlerdir. Örneğin, Gaziantep'te yaşayan evli olan 7.Erkeğe göre (30), Arapça konuştuğunda insanların kendisine onlardan daha aşağı bir seviyedeymiş gibi baktıkları ve kendisine birçok kez Arapça konuşmaması gerektiği söylenmiştir

Ayrıca, 14 katılımcı ırkçılıktan korktukları için kamusal alanlarda Arapça konuşmaktan kaçındıklarını belirtmiştir. Örneğin, bu bölüm için görüşülen, İzmir'de yaşayan 19.Erkek (23) şunları söyledi: "Evet, Arapça konuştuğumda insanlar bana garip garip bakıyorlar. Mesela kafede etrafımızdaki insanlara bakın, buraya geldiğimizde yanımızda oturan bir sürü insan vardı ama şimdi yanımızda oturan kimse yok ve bu sadece Arapça konuştuğumuz için ve işte sorunuzun cevabı da bu".

Diğer bazı katılımcılar, ırkçı bakışlardan veya yorumlardan kaçınmak için kamusal alanlarda veya iş yerlerinde daha alçak sesle konuştuklarını belirtmiştir. Örneğin, İstanbul'da yaşayan bir katılımcı olan 13.Erkek (28), geçmişe kıyasla daha alçak bir sesle konuştuğunu ve bazı arkadaşlarının kendisine "neden kadınlar gibi utangaç konuşuyorsun" dediklerini ifade etmiştir. Ali'ye göre, kendi kültüründe kadınların daha alçak sesle konuşması beklenmektedir. İzmir'de yaşayan ve işletme sahibi olan 28.Kadın (41) kendi restoranında Arapça konuşamamaktan şikâyet etti. 28.Kadın şunları ifade etti: "Bazen kızım Arapça konuşurken

bir müşteri restoranıma girdiğinde hiçbir şey söylemeden hemen çıkıyor. Bu nedenle Arapça konuşmaktan kaçınıyorum, bazen biri Türk diğeri Arap iki müşterim olduğunda, istenmeyen durumlardan kaçınmak için her ikisiyle de Türkçe konuşuyorum, bu nedenle Türk müşterilerle asla Arapça konuşmuyorum".

Ebeveynlere çocuklarıyla anadillerinde iletişim kurarken herhangi bir sorun yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur. Çocuk sahibi katılımcıların çoğu çocuklarıyla anadillerinde konuşurken herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmiştir. Ancak bazı katılımcılar (7) çocuklarıyla etkileşim kurarken dilsel sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir. Örneğin 3 katılımcı, çocukları Arapça her şeyi anlasa bile konuşmayla ilgili sorunlar yaşadıklarını söylemiştir. Örneğin, İzmir'de yaşayan olan 14.Kadın (30), Türkiye'de doğan en küçük oğlunun Suriye'de doğan büyük kardeşlerinden daha az akıcı konuştuğunu belirtmiştir. Bir başka katılımcı, İzmir'de yaşayan 28.Kadın (41), üç kızından en küçüğünün konuşma becerileri konusunda endişe duyduğunu ve bu nedenle evde Türkçe konuşmama kuralı getirdiğini belirtti. 28.Kadına göre (41) en küçük kızı 8. sınıfta olmasına rağmen bazı kelimeleri anlamıyordu. Diğer 3 katılımcı ise çocuklarının Türkçelerinin Arapçalarından daha iyi olduğunu belirtmiştir. Örneğin, İzmir'de yaşayan olan 6.Kadın (21), kızının bazen düşüncelerini Arapça ifade edememesinden duyduğu endişeyi dile getirdi. Benzer şekilde, İstanbul'da yaşayan evli ve 4 çocuk sahibi olan 18.Erkek (43) da aynı endişeleri ifade etmiştir. Bu nedenle, 18.Erkek çocukları için bir Arapça öğretmeni tutmaya karar vermiştir.

5.3.1.4. Tartışma

Suriyeli göçmenler için dille ilgili iyi bir nokta, tüm katılımcıların anadillerini korumanın anavatanlarının kültürü ve kökleriyle bağlarını sürdürmek için çok önemli olduğuna inanmalarıdır. Birçok katılımcı Arapçayı sadece bir anadil olarak değil, aynı zamanda kültürel ve dini mirasın dili olarak da görmektedir. Çocuk sahibi olan tüm göçmenler çocuklarına atalarının dilini öğretmek gerektiğine inanmaktadır. Yanıtlara göre, sadece birkaç katılımcı çocuklarının küçük dilsel zorluklar yaşadığını ifade etmektedir. Birçok katılımcının Arapçalarını korumalarına yardımcı olan bir faktör, Türkiye'deki Suriyeli topluluklar içinde yaşıyor olmalarıdır. Ancak, katılımcıların yarısı kamuya açık yerlerde anadillerini konuşurken hoş görülmediklerini ifade etmektedir.

Göçmenler arasında dille ilgili bir diğer nokta da tüm katılımcıların temel düzeyde de olsa Türkçe bilmesidir. Göç alan ülkenin dilini bilmek entegrasyon ya da bu bağlamda uyum için çok önemlidir. Öte yandan, bu göç deneyimi iki dilin ya da daha fazlasının karışık bir şekilde kullanılmasına olanak sağlamıştır (Bullock ve Toribio, 2009: 1). Dolayısıyla, birçok

katılımcı her gün Arapça ve Türkçe arasında dil değiştirdiğini belirtmiştir. Bu, en az iki dünya arasında yaşayan birçok Suriyeli göçmen için iletişimsel bir strateji ve kültürel kimliğin bir göstergesi olabilir (Hamers ve Blanc, 2000: 266). Türkçeden daha fazla Arapça konuşmak veya Arapça cümleler içinde bazı Türkçe kelimeler kullanmak göçmenlerin kültürel melezliğini yansıtabilir.

5.3.1.5. Sonuçların Analizi: Dijital İletişim

Katılımcılara daha sonra iletişim alışkanlıkları sorulmuştur. İlk olarak, Türkiye'de ikamet eden Suriyelilerle ne sıklıkla ve farklı kanallar aracılığıyla iletişim kurdukları sorulmuştur. Katılımcıların çoğu (27) çevrelerindeki insanlarla günlük, haftalık veya aylık olarak doğrudan iletişim kurduklarını belirtmiştir. Bu durum, bu katılımcıların özellikle İstanbul, İzmir, Ankara ve Gaziantep gibi büyük şehirlerde Suriyeli toplulukların içinde yaşadıkları anlamına gelmektedir. Bir katılımcı şunları ifade etmiştir: "Suriyeliler olarak İstanbul'da küçük bir köy gibi bir şey yarattık, bu topluluk içinde yaşıyoruz ve doğrudan iletişim kuruyoruz ...". Katılımcılar ayrıca aile üyeleri, akrabaları ve arkadaşlarıyla iletişim kurmak için farklı kanallar kullandıklarını belirtmiştir. Çoğunlukla WhatsApp (21 kişi), Facebook ve Instagram gibi diğer sosyal medya kanalları (16 kişi) ve düzenli telefon görüşmeleri (9 kişi) aracılığıyla sürekli iletişim kurmaktadır.

Katılımcılara halen Suriye'de yaşayan diğer Suriyelilerle iletişimlerini sorulmuştur. 47 katılımcı halen Suriye'de yaşayan aile üyeleri, akrabaları ve arkadaşlarıyla iletişim kurduklarını belirtmiştir. Bu katılımcıların çoğu (40 kişi) diğerleriyle iletişim kurmak için WhatsApp kullanırken, geri kalanı Facebook, Instagram ve Duo gibi diğer sosyal medya kanallarını kullanmıştır. Bu katılımcıların neredeyse yarısı aileleriyle günlük (18 katılımcı), haftalık (8) veya aylık (8) olarak iletişim kurmuştur.

Katılımcılara son olarak başka ülkelerde yaşayan Suriyelilerle iletişim kurup kurmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların 4'ü hariç tamamı, Basra Körfezi ülkeleri (Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde yaşayan 11 katılımcı), diğer Arap ülkeleri (Ürdün, Mısır ve Lübnan'da yaşayan 5 katılımcı) ve Avrupa ülkeleri (İsveç, Almanya ve Hollanda'da yaşayan 21 katılımcı) dahil olmak üzere çeşitli ülkelerde yaşayan Suriyelilerle etkileşime girdiklerini belirtmiştir. İletişim kanalları ile ilgili olarak, katılımcılar çoğunlukla WhatsApp (29 katılımcı), Facebook, Instagram, Duo ve İMO'yu kullanmıştır.

5.3.1.6. Tartışma

Literatürde daha önce de belirtildiği üzere, bilgi teknolojileri ve yeni sosyal medya kanalları sayesinde dünya birbirine daha bağlı ve küreselleşmiş bir hale gelmiştir. Bu tez için görüşülen katılımcılar, göç bağlamında bu gerçekliği göstermektedir. Teknolojik gelişmelerin yardımıyla katılımcıların çoğu Suriye, Türkiye veya diğer birçok ülkede yaşayan aile üyeleri, akrabalar ve arkadaşlarla günlük etkileşimlerinin olduğunu belirtmiştir. Bu bağlar sadece günlük basit insan sohbetlerini değil, aile bağlarını, bilgi akışını ve kültürel kimliği yansıtmaktadır. Göçmenler anavatan (Suriye) ve ev sahibi ülke (Türkiye) arasında fiziksel hareketlilik içinde yer almasalar bile, anavatanla psikolojik ve duygusal bağlarını sürdürmeye çalışabilirler (Burrell, 2003). Burrell, bu bağların göçmenlerin gündelik hayatlarının büyük bir parçası olduğunu ve kimliklerinin hayata geçirilmesini etkilediğini öne sürmektedir. Dahası, katılımcılar anavatanın kültürel yönlerini koruyabilirken, aynı zamanda dünyanın dört bir yanında yaşayan diğer Suriyelilerle etkileşimleri yoluyla yeni kültürel kalıplara da erişebilmektedir. Madianou (2016) ulusötesi topluluklara sahip aile üyelerinin, BİT'lerin aracılık ettiği günlük eylemler yoluyla ailevi bağlarını sürdürdüklerini öne sürmektedir.

Teknolojinin ve küresel iletişimin bu rolü, bireyler daha ülkelerinden dışarı adım atmadan, sınırların ötesinde yaşayan diğerlerinden bilgi ve tavsiye ararken başlamaktadır (Dekker ve Engberson, 2012: 2 dahil olmak üzere birçok akademisyen tarafından vurgulandığı gibi). Dolayısıyla, başta WhatsApp olmak üzere farklı sosyal medya kanalları aracılığıyla sağlanan küresel iletişim, Levitt ve Glick Schiller'in (2004) kavramını kullanırsak, Türkiye'deki Suriyeli göçmenler için "sosyal alan" ve "ulusötesi alan" yaratabilir. Dahası, ulusötesi ailelerin, ulusötesi aile bağlarını yeniden şekillendiren aile duygusunu destekleyen duygusal bağlar oluşturmalarına yardımcı olabilir (Kaur ve Shruti, 2016).

ALTINCI BÖLÜM

DİASPORA VE ENTEGRASYON

Bazı sosyal bilimcilere göre, kültürel entegrasyonun üç perspektifi vardır: asimilasyon perspektifi, çok kültürlülük ve yapısalcılık. Gordon (1964) asimilasyon sürecinin bir tipolojisini sunmaktadır. Ona göre göçmenler, kültürleşme olarak da bilinen kültürel asimilasyon yoluyla ev sahibi ülkeye uyum sağlamaya başlarlar. Ancak, kültürel asimilasyon çok önemli bir ilk adım olsa bile, bir etnik grubun üyeleri izolasyon ve temas eksikliği nedeniyle birbirlerinden farklı kalabilirler. Göçmenlerin tam olarak asimile olabilmeleri, nihayetinde ev sahibi toplum tarafından ne ölçüde kabul gördüklerine bağlıdır.

İkinci olarak, Çokkültürlülük, göçmenlerin kültürlerini sürdürmelerine ve sosyal eşitlikten ve ayrımcı davranışlardan korundukları bir toplumda kendi topluluklarını oluşturmalarına izin veren bir yaklaşımdır (Castles, 2005). Çokkültürlülük, asimilasyoncu yaklaşıma ve politikaya meydan okumakta ve düzeltici bir alternatif sunmaktadır (Vertovec, 2001). Üçüncü olarak, bu yapısalcı perspektif, sosyo-ekonomik fırsatların göç eden grupların sosyal entegrasyonu ile nasıl ilişkili olduğuna odaklanmaktadır. Sosyo-ekonomik fırsatlar, etnik azınlık gruplarının sosyal entegrasyonundaki farklılıklarla ilgilidir. Zenginlik, iş, barınma, eğitim, güç ve diğer ayrıcalıklara eşit olmayan erişim, göçmenlerin sosyal olarak entegre olma becerilerini etkileyen yapısal sınırlamalar olarak kabul edilir. Bu eşitsiz erişim daha sonra göçmenlerin gelir, eğitim ve mesleki kariyer düzeylerinde sürekli etnik farklılıklara yol açabilir (Blau ve Duncan, 1967 ve Portes ve Borocz, 1989). Son olarak, sosyo-ekonomik asimilasyon kaçınılmaz olarak etnik grupların kendilerine özgü kültürel özelliklerinden vazgeçtikleri diğer asimilasyon aşamalarına yol açmaktadır.

Sonuç olarak, entegrasyonun faydaları büyük ölçüde toplumun hangi katmanının yeni göçmenleri kabul ettiğine bağlıdır. Asimilasyon teorisi ve çok kültürlülük perspektiflerinin aksine, yapısalcı perspektif, çoğunluk ve azınlık grupları arasındaki sosyal hiyerarşide var olan içsel çatışmaları vurgulamaktadır. Dolayısıyla bu perspektif, göç eden grupların sosyo-ekonomik ve kültürel entegrasyon olasılığına meydan okumaktadır.

6.1. Asimilasyon Kavramının Tanımlanması

Asimilasyon⁴⁴ ismi, Latince benzerlik ve suret anlamına gelen assimilationem kelimesinden gelen Eski Fransızca assimilacion'dan gelmektedir. Gordon'a göre asimilasyon fikri, göçmenleri egemen kültürün içinde asimile etmeye çalışan İngiliz, Hollandalı ve Fransız sömürgeciler tarafından oluşturulan plantasyon kolonileri kadar eskidir (Gordon, 1964). Asimilasyon kavramı 1960'ların sonlarına kadar sosyal bilimlerde göçmenleri ev sahibi topluma dahil etme süreçlerini tanımlamak için kullanılan yaygın bir terimdi (Vancluysen, Van Craen ve Ackaert, 2009: 4).

Asimilasyon kavramı, en etkili asimilasyon teorilerinden birini sunan Gordon (1964) tarafından popüler hale getirilmiştir. Gordon'un Klasik Asimilasyon Teorisi, 20. yüzyılın başında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki göçmen gruplarının incelenmesine dayanmaktadır. Bu teori, göçmenlerin Amerikan toplumunun ana akım kültürüne uyum sağlama sürecini açıklamaktadır (Vancluysen, Van Craen ve Ackaert, 2009: 4).

Asimilasyon perspektifinin teorisyenleri, göçmenlerin anavatan kültüründen göç alan toplumun kültürüne doğru kademeli hareketine odaklanmaktadır. Asimilasyon perspektifi üç aşamaya dayanmaktadır. İlk aşama, göçmenlerin ev sahibi ülkeye geldikten sonra doğal bir süreçle ortak kültürel unsurları paylaşmaya başladıklarını ve bu sayede yerliler gibi sosyo-ekonomik fırsatlara sahip olduklarını ifade eder. İkinci aşamada, göçmenlerin orijinal kültürlerine dayanan davranışları yavaş yavaş kaybolmaya başlarken, yeni davranışlar ortaya çıkmaktadır. Üçüncü aşamada, bu kademeli süreç tam bir kültürel asimilasyona doğru ilerler ve böylece göçmenler nesiller arası bir entegrasyon yoluyla alıcı toplumun kültürü içinde 'erir'.

Sosyal bilimciler asimilasyoncu bakış açısını çeşitli nedenlerle eleştirmektedir. Örneğin, Healey (2007: 46) asimilasyoncu perspektifin asimilasyonun tamamlanması için bir zaman çerçevesi sunmadığını belirtmektedir. Hegde (1998: 36)'ye göre, bu görüş, göçmenlerin içine gömülü olduğu hegemonik yapıları gözden kaçırmakta ve göçmen deneyiminin içsel arada kalmışlığını görmezden gelmektedir. Bazı araştırmacılar asimilasyon yaklaşımının artık günümüz göç modelleri için uygun olmadığını savunmaktadır (Portes, Guarnizo ve Landolt, 1999; Schiller vd., 1995). Diğer araştırmacılar ise asimilasyon ya da entegrasyonun göçmenlerin göç alan topluma kabul edilmesini garanti etmediğini öne sürmektedir (Morrow, 1997; Nasdale ve Mak, 2003).

⁴⁴ Alındığı Kaynak <https://www.etymonline.com/search?q=assimilation> (Erişim Tarihi: 20.10.2022).

6.2. Entegrasyon Kavramının Tanımlanması

Kültürleşme, etnik azınlık gruplarının üyelerinin başka bir grubun, yani ev sahibi toplumun inanç ve davranışlarını benimsediği bir süreç olarak tanımlanabilir. Kültürleşme genellikle bir azınlık grubunun ev sahibi toplumun davranışlarını ve dil kalıplarını benimsemesine yardımcı olur (Markiewicz, 1980: 35). Berry (1990 ve 1992) bireylerin yeni bir topluma göç ederken benimsedikleri dört kültürleşme stratejisi tanımlamaktadır: asimilasyon, ayrılma, marjinalleşme veya entegrasyon.

Berry'nin modeli ayrıca, anavatanlarının kültürünü kaybederken ev sahibi toplumun ana akım kültürünü özümseyerek onun ayrılmaz bir parçası haline gelen göçmenlerin asimilasyoncu yaklaşımı benimsediğini öne sürmektedir. Ev sahibi toplumun kültürünü reddederken anavatanlarının kültürünü korumaya çalışan göçmenler ise ayrılma perspektifini benimsemektedir (Berry, 1992: 72-73). Bu yönelim bazı göçmenler tarafından sıklıkla benimsenmektedir çünkü bu göçmenler olumlu bir öz kimlik oluşturmaya teşvik eden birleşik basmakalıp bir şekilde algılanmaktadır (Mahalingam, 2006). Phinney ve diğerlerine (2001: 497) göre, anavatanlarının kültürünü sürdürmeleri için teşvik edilmeyen ya da buna izin verilmeyen bireyler, asimilasyoncu ya da ayrılıkçı yaklaşımları benimseyebilirler.

Üçüncü olarak, bazı göçmenler hem anavatanın hem de ev sahibi toplumun kültürlerini reddederek marjinalleşme stratejisini benimsemekte, bu da kimlik kaybına ve yabancılaşma duygusuna yol açmaktadır (Kim vd., 1998: 21). Son olarak, eğer bir grup göçmen aynı anda hem anavatanın kültürünü korumak hem de ev sahibi ülkenin kültürünü benimsemek istiyorsa, o zaman entegrasyon perspektifini benimsemelidir (Berry, 1990 ve 1992). Bir sonraki bölümde, entegrasyon kavramı incelenmiş ve ardından Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin durumunu analiz etmek için teorik bir mercek olarak kullanılmıştır.

6.2.1. Bir Kültürleşme Stratejisi Olarak Entegrasyon

Entegre⁴⁵ kelimesi bir şeyin parçalarını bir araya getirmek anlamına gelir ve Latince integrare (bütün yapmak anlamına gelir) fiilinden, integer (bütün veya tam anlamına gelir) sözcüğünden gelir. Integer kelimesi ise iki sözcükten oluşur: değil anlamına gelen in ve dokunmak anlamına gelen Latince tangere fiili. Dolayısıyla, integer bozulmamış veya dokunulmamış anlamına gelir. Entegrasyon⁴⁶ (ayrıştırmaya karşıt olarak) ismi, Latince integrationem'den gelen Fransızca integration fiilinden gelir ve bir bütünün parçalarını bir araya getirmek anlamına gelir.

⁴⁵ Alındığı Kaynak <https://www.etymonline.com/word/integrate> (Erişim Tarihi: 20.10.2022).

⁴⁶ Alındığı Kaynak <https://www.etymonline.com/search?q=integration> (Erişim Tarihi: Access on 20.10.2022).

Bu tezdeki diğer anahtar kavramlara (göç, diaspora, ulusötesilik, kültür ve kültürel kimlik) benzer şekilde, bazı akademisyenler entegrasyon kavramının tartışmalı ve tanımlanmasının zor olduğuna inanmaktadır (Castles ve ark., 2001: 12). Entegrasyonun çeşitli anlamları ve tanımları nedeniyle, bazı akademisyenler entegrasyonu 'esasen tartışmalı bir kavram' olarak nitelendirmiştir (Van Craen, Vancluysen ve Ackaert, 2008: 1).

Penninx (2005: 141), entegrasyonu 'toplumun kabul gören bir parçası olma süreci' olarak tanımlamaktadır. Diğer araştırmacılar ise entegrasyonu ortak bir aidiyet ve kolektif kimlik duygusu geliştirmek olarak tanımlamaktadır (Bartram, Poros ve Monforte, 2017: 183). Bir başka akademisyen ise entegrasyonu "göçmenlerin yeni ülkelerindeki üyelik ve aidiyet koşullarını müzakere ettikleri sosyo-politik bir süreç" olarak tanımlamaktadır (Lima, 2010: 8). Bu üç tanıma dayanarak, entegrasyonun göçmenlerin yeni bir topluma entegre olma süreci olduğu söylenebilir. İlk tanım entegrasyonun bir süreç olduğunu vurgularken, diğer iki tanım yeni bir topluma ait olma boyutunun altını çizmektedir. Ancak ikinci bölüm, entegrasyonun iki kültürel dünyanın yeni bir kültürel kimlik yaratmak üzere uzlaştırıldığı bir müzakere olduğunu öne sürmektedir.

Entegrasyonun amacı, azınlık gruplarının dillerini, kültürel ve dini değerlerini korumalarını sağlamaktır. Başka bir deyişle entegrasyon, bir azınlık grubunun ev sahibi toplumun ayrılmaz bir parçası haline geldiği ve anavatanın kültürel mirasıyla gurur duyduğu bir stratejidir (Itzigsohn ve Saucedo, 2002: 788-790; Levitt, 2001: 203).

6.2.2. Entegrasyon için Bir Tipoloji

Araştırmacılar entegrasyonun dört boyutunu tanımlamaktadır. İlk olarak, yapısal entegrasyon, göçmenlerin işgücü piyasası veya eğitim sistemi de dahil olmak üzere kabul eden toplumun temel kurumlarına dahil edilmesini ifade eder. Ana kurumlara katılabilmek için göçmenlerin kültürel yeterlilikler kazanması gerekmektedir (Bosswick ve Heckmann, 2006: 9). İkinci olarak, kültürel entegrasyon boyutu, göçmenlerin ancak alıcı toplumla ilgili tüm kültürel bilgi ve yetkinlikleri edindikleri takdirde alıcı toplumda haklar elde edebileceklerini ve pozisyon talep edebileceklerini öne sürmektedir. Kültürel entegrasyon, göçmenlerin anavatanlarının kültürünü kaybetmeleri gerektiği anlamına gelmez. Aksine, iki kültürlü bilgi ve yetkinlikler edinmek hem bireye hem de alıcı topluma fayda sağlayabilir (Bosswick ve Heckmann, 2006: 10).

Üçüncü olarak, interaktif entegrasyon boyutu, göçmenlerin toplumdaki ilişkilerini ve sosyal ağlarını ifade etmektedir. İletişim kurabilmek, etkileşimli entegrasyon için bir ön koşuldur. Göçmenlerin alıcı toplumun üyeleriyle iletişim kurabilmeleri için yeni toplumun

diline hakim olmaları gerekir (Bosswick ve Heckmann 2006: 10). Son olarak, Özdeşleşme entegrasyonu boyutu, göçmenlerin göç alan topluma kendilerini ait hissetmeleri anlamına gelmektedir. Bosswick ve Heckmann (2006: 10) göçmenlerin ancak aidiyet duygusuna sahip olmaları halinde göç alan toplumun kurumlarına katılabileceklerini öne sürmektedir.

Diğer akademisyenler entegrasyonu daha geleneksel bir şekilde kategorize ederek üç ana boyut tanımlamaktadır: yapısal, siyasi ve sosyo-kültürel. İlk olarak, yapısal entegrasyon, ev sahibi ülkenin eğitim, barınma ve sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere temel kurumları göçmenler için erişilebilir hale getirecek yapısal düzenlemelere dahil olmasıyla gerçekleşir. Siyasi entegrasyon, göçmenlerin vatandaşlık ve oy hakkı da dahil olmak üzere siyasi haklar elde etmelerine izin verilmesi anlamına gelir. Son olarak, sosyo-kültürel entegrasyon, göçmenlerin ev sahibi toplumla etnik gruplar arası etkileşimleri ve kültürel yönlerini benimsemeleri sürecini ifade eder; bu da ev sahibi toplumda üst kimliklerin ve aidiyet duygusunun gelişmesine yol açar (Zetter vd., 2002: 131; Lima, 2010: 9). Dolayısıyla, kolektif grup üyeliği bireylerin düşünce ve davranış kalıplarını etkilediği ve yaygın olarak tanımladığı için kültürel açıdan yetkin ve zeki olmak bu teori için çok önemlidir (Markus vd., 1996: 904). Bir sonraki bölüm, göçmenlerin ev sahibi topluma entegrasyon sürecine bağlı olarak yeni melez kimlik yaratma konusunu ele almaktadır.

6.2.3. Entegrasyon ve Ulusötesilik Arasında Kimlik

Entegrasyon ve Ulusötesilik ilişkisi hakkında üç görüş bulunmaktadır. İlk görüş, entegrasyon ve transnasyonalizmin birbirine karşıt olduğunu öne sürmektedir (Dikici, 2021: 6). Bu, entegrasyon sürecine dahil olmanın göçmenlerin ulusötesi faaliyetlere dahil olmamasını gerektirdiği anlamına gelmektedir. İkinci görüş, entegrasyon ve ulusötesilik süreçlerinin birbirini etkilemeden bir arada var olabileceğini öne sürmektedir. Üçüncü görüş ise entegrasyon ve ulusötesiliğin birbirini güçlendirdiğini öne sürmektedir (Vancluysen, Van Craen ve Ackaert, 2009: 7). Bu, göçmenler anavatan ve ev sahibi ülkenin gerçeklerini uzlaştırmaya çalıştıkça ulusötesilik ve entegrasyon süreçlerinin eş zamanlı olarak gerçekleştiği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, entegrasyon ulusötesiliği güçlendirmekte, bu da başarılı bir entegrasyon süreci için temel oluşturmaktadır.

Dolayısıyla, bu iki gerçekliğin uzlaştırılması bağlamında, entegrasyonun göçmenlerin yeni topluma entegre olmalarını sağlayan bir strateji olduğu söylenebilir. Entegrasyonun iki unsurun bir araya geldiği dinamik bir süreç olduğu da söylenebilir (Böhning ve Zegers de Beijl, 1995: 2). İlk unsur göçmenler, ikincisi ise ev sahibi toplumdur; dolayısıyla entegrasyon,

bu iki unsurun birbirine uyum sağladığı bir süreçtir (Penninx, 2019; Wessendorf ve Phillimore, 2019).

Daha önce dördüncü bölümde gösterildiği gibi, kültürel kimlik de dinamiktir, parçalanır ve kırılır (Hall, 1996) ve başkalarıyla etkileşim sürecinde yaratılır ve yeniden yaratılır (Collier, 1998; Hedge, 1998). Hegde'ye göre, birçok göçmen kendilerini ortak bir ulusal kökene dayanan daha büyük bir grupla özdeşleştirmek istemektedir. Bu, göçmenlerin kültürel süreklilik ve istikrar duygusuna sahip olmalarını sağlar. Bununla birlikte Hegde, kimliklerin sadece geçmişin anıları tarafından belirlenmediğini, aksine kimliklerin göçmenlerin yeni toplumdaki etkileşimleri sırasında sürekli olarak yeniden şekillendiğini savunmaktadır. Dolayısıyla göçmenler, iki farklı kültürel dünyayı bir araya getirmeye çabalarken sürekli olarak kimliklerini oluşturma ve yeniden biçimlendirme sürecinde olan bir grup insan olarak görülmelidir (Hedge, 1998).

Collier (1998), Kim (1996) ve Ting Toomey (2005) gibi kimliği araştıran çeşitli araştırmacılar, bir kişinin tek bir kimlikle (örneğin anavatanı dayalı) tanımlanamayacağını; aksine kimliğin ırk, cinsiyet, sınıf, etnik köken, milliyet, yaş ve cinsel yönelim gibi çeşitli faktörlerin bir kesişimi olduğunu öne sürmektedir. Dolayısıyla, göçmenlerin kültürel kimliklerini oluşturmaları, dünya görüşü, inanç sistemi ve kültürden daha fazlasına maruz kalmalarıyla şekillenir (Mahalingam, 2006: 8). Bu da göçmenlerin genellikle ev sahibi toplumda kendilerine dayatılan kimliğin anlamıyla mücadele ettikleri ve anavatanlarının alışkanlıkları, gelenekleri, siyaseti ve ekonomisi konusunda kültürel uzmanlar olarak hareket etmelerinin beklendiği anlamına gelmektedir (Mahalingam, 2006: 8).

Bu bağlamda, birçok göçmen, ana akım toplumdan çok farklı olarak algılanmama arzusu ile kendilerine özgü kültürel kimliklerini sürdürme ihtiyacını uzlaştırmak için sürekli mücadele etmektedir (Ghosh ve Wang, 2003). Göçmenler sürekli olarak iki dünyanın taleplerini göz önünde bulundururlar (Hedge, 1998). Sonuç olarak, göçmenler ev sahibi toplumdaki diğer kişilerle etkileşime girerken, anavatanlarının ve yeni ev sahibi ülkenin kimliklerine sadık ve özgün kalmaya çalışırlar (Pedraza, 2006: 426).

6.3. Araştırma Bölümü

Araştırma Bölümü iki bölümden oluşur: görüşme analizi ve sonuçlar ve tartışmadır. Birinci bölüm, mülakatlarda entegrasyona ilişkin soruların sonuçlarının bir analizini sunmaktadır. İkinci bölüm, bulguların bir tartışmasını sunmaktadır.

6.3.1. Görüşme Analiz Sonuçları

Görüşmelerin son bölümünde katılımcılara Türkiye'ye entegrasyonlarıyla ilgili 6 soru sorulmuştur. İlk olarak, Türk toplumu içinde sosyal olarak kabul gördüklerini hissedip hissetmedikleri sorulmuştur. Katılımcıların çoğu (40) Türk halkı tarafından kabul edildiğini hissetmiştir. Bu konu sorulduğunda, birkaç katılımcı Türkiye'nin kendilerini aileleriyle karşılayan tek ülke olduğunu vurgulamış. Ayrıca çevrelerindeki insanlar tarafından kendilerine nasıl iyi davranıldığını ve yardım edildiğini vurgulamışlar. Katılımcıların 22'si kendilerini tamamen kabul edilmiş hissettiklerini ifade ederken, 11 katılımcı genel olarak kabul edildiklerini, 7 katılımcı ise bir dereceye kadar kabul edildiklerini ifade etmiştir. Örneğin, 4.Kadın (34) sosyal olarak her zaman kabul görmediğini belirtmiştir. Bazı insanların ırkçı olduğunu ve çalıştığı kuaför salonunda uyruğunu gizlemek zorunda kaldığını anlattı. Kendisine sorulduğunda İranlı ya da Lübnanlı olduğunu söyleyen 4.Kadın (34), bazı müşterilerin Suriyeli olduğunu öğrendiklerinde kendisine iğrenerek baktıklarını ifade etmiştir. Bazı katılımcılar kabul edildiklerini hissetmekle bulundukları yer arasında bağlantı kurdu. Örneğin, İzmir'de yaşayan 19.Erkek (23), Gaziantep gibi doğu ve güney şehirlerindeki insanların Suriyelilere kabul edici davrandığını belirtirken, Gaziantep'te yaşayan 6.Erkek (31), yaşamakta olduğu Gaziantep'te kendini kabul edilmiş hissetmediğini ifade etmiştir. Ancak diğer şehirlere seyahat ederken daha fazla kabul gördüğünü buna rağmen 6.Erkek, bir yabancı olarak insanlar tarafından sömürüldüğünü hissettiğine de vurgu yapmıştır 6.Erkek, iş sahipleri ve hizmet sağlayıcılar tarafından kendisinden yerel halka göre daha fazla para talep edildiğini ve işte Türk meslektaşlarından daha az ücret aldığını da ifade etmiştir. Son olarak, 8 katılımcıdan bazıları sadece tanıdıkları kişiler tarafından kabul gördüklerini söylediler. Örneğin, Manisa'da yaşayan yarı zamanlı çalışan olan 2.Kadın (21), Suriye'nin mevcut durumundan haberdar olan ve yakından tanıdığı kişiler tarafından kabul gördüğünü belirtmiştir.

2 katılımcı Türkçe öğrendikçe kendilerini daha fazla kabul edilmiş hissettiklerini, bunun da ev sahibi toplumu anlamalarını ve uygun şekilde davranmalarını sağladığını vurguladı. Örneğin, bekar bir üniversite öğrencisi olan 7.Kadın (21) Türkçe bildiği için kabul gördüğünü hissettiğini, dolayısıyla Türkiye'de toplumsal olarak neyin kabul gördüğünü bildiğini ve buna göre davrandığını ifade etmiştir. 7.Kadın ile aynı fikirde olan, Ankara'da

yaşayan bir tıp fakültesi öğrencisi olan 17.Kadın (23), kabul görme duygusunu dile hakim olmakla ilişkilendirdi. 2015'ten beri Türkiye'de bulunan 17.Kadına göre, Türkçe öğrenmeden önce kendini kabul edilmiş hissetmiyordu ve bu nedenle, Türkçesi geliştikçe sosyal olarak daha fazla kabul gördüğü duygusuna hakim oldu.

Bununla birlikte kabul görmediklerini belirten 10 katılımcı ırkçılıkla ilgili deneyimlerini vurgulamışlardır. Buna göre; bir katılımcı, çevresindeki insanların kendisinden bulunduğu ortamdan ayrılmasını istediğini, İstanbul'da yaşayan bir katılımcı olan 13.Erkek (28), çevresindeki insanların kendisini Türkiye'de istenmeyen kişi olarak hissettirdiğini ifade etmişlerdir. 13.Erkek ayrıca profesyonel bağlamda kendisine her zaman "Suriyelileri iş almıyoruz" denildiğini ve bu nedenle kolay iş bulamadığını belirtti. Bir başka katılımcı ise insanların kendisine yönelik davranışları nedeniyle kendini değersiz hissettiği için kabul görmediğini ifade etmiştir. Ankara'da yaşayan olan 1.Kadın (26) "Türklerden farklı olduğumu hissediyorum, arkadaşım da dahil olmak üzere buradaki insanların benden daha üstün olduklarını, her şeyi daha iyi bildiklerini düşündüklerini hissediyorum, sadece Suriyeli olduğum için değil, sadece yabancı olduğum için". Ankara'da hemşirelik eğitimi alan ve yakın zamanda uluslararası bir kuruluşta çalışmaya başlayan May, devlet hastanelerindeki işlerde kendisini dışlanmış hissettiğini söyledi. May'e göre bu tür işlere girebilmek için Türk kültürüyle ilgili bir giriş sınavını geçmesi gerekiyordu ve 2016'dan beri Türkiye'de olduğu için bu sınavı geçemedi. Bunun üzerine May, milliyet açısından çeşitliliğin olduğu bir yerde çalışmak istediği sonucuna vardı. Bir katılımcı kendini kabul edilmiş hissetmemeyi Türkiye'de siyaset sahnesinde olup bitenlerle ilişkilendirdi. Erkek 4 (30), İstanbul'da bir işi olan doktora öğrencisi olmasına rağmen Türkiye'de kendini kabul edilmiş hissetmediğini söyledi. 4.Erkeğe göre, Suriyelilerin Türkiye'deki varlığı siyasallaştı ve göçmenleri farklı Türk siyasi partilerinin ve gündemlerinin ortasında bıraktı.

Bir başka katılımcı ise kabul görmemenin sadece Suriyelilerin değil, Türkiye'deki tüm Arapların karşılaştığı bir sorun olduğunu belirtti. İstanbul'dan lise mezunu, serbest meslek sahibi bekâr olan 5.Erkek (23), toplu taşıma araçlarında kısık sesle bile Arapça konuşulduğunda insanların kızdığını anlattı. Ancak 5.Erkeğe göre (23) bazı Türkler toplu taşıma araçlarında yüksek sesle Türkçe konuşarak herkesi rahatsız etmekte, ancak kimse onlara bir şey söylememektedir. Son olarak, İzmir'de yaşayan olan 9.Kadın (18), insanlarla ilk kez tanıştığında kabul gördüğünü hissettiğini, çünkü başkaları tarafından Suriyeli olarak algılanmadığını belirtti. Bu nedenle 9.Kadına ülkenin herhangi bir yerli vatandaşı gibi davranılmıştır.

Daha sonra katılımcılara Türkiye'deki günlük yaşamlarında karşılaştıkları zorluklar sorulmuştur. Katılımcıların çoğu (30) sosyal zorluklarla karşılaştıklarını belirtirken, geri kalanı (20) herhangi bir sosyal zorlukla karşılaşmadıklarını ifade etmiştir. Zorluk yaşayan katılımcılar, yaşadıkları zorluklara ilişkin farklı örnekler vermiştir. Katılımcıların çoğunluğu (13) yaşadıkları zorlukların Türkçe bilmemekten kaynaklandığını belirtmiştir. Biri hariç tüm katılımcılar biraz Türkçe bilse de, Türkçelerinin yeterli olmadığını düşünen bazı katılımcılar için dil bir zorluk teşkil etmiştir. Bazı katılımcılar (8) yaşadıkları zorlukların ırkçılığın farklı biçimlerinden kaynaklandığını belirtmiştir. Bazı katılımcılar Suriyelilerin fakir, eğitimsiz, kirli, para dilenen insanlar olarak basmakalıp bir imaja sahip olmasından şikâyetçi olmuştur. Örneğin, İstanbul'da yaşayan ve doktora öğrencisi olan 4.Erkek (30) şunları söyledi: "Burada kendimi rahat hissetmiyorum, kabul görmüyorum, insanların Suriyeliler hakkında son on yılda oluşmuş bir stereotipi var, Suriyelilerden hep korkuyorlar, çekiniyorlar ve pis olduğumuzu düşünüyorlar. Eğer bu klişe değişirse ben de burada kalırım". Katılımcıların verdikleri cevaplara göre, diğer sosyal zorluklar yasal statülerinden, mali sorunlardan veya uzun saatler (12 saat veya daha fazla) çalışmaktan kaynaklanmaktadır.

Sonraki iki soru sadece ebeveynlere sorulmuştur. Bu soruların amacı çocukların sosyal entegrasyonda zorluk yaşayıp yaşamadıklarını ve okulda akranları tarafından kabul edilip edilmediklerini öğrenmekti. Çocukların sosyal entegrasyonu ile ilgili olarak, sadece çocuk sahibi olan 21 katılımcıya bu soru sorulmuştur. Katılımcılardan 16'sı çocuklarının entegrasyonla ilgili herhangi bir sorun yaşamadığını belirtirken, sadece 5 katılımcı çocuklarının okulda zorluklar yaşadığını ifade etmiştir. Bu katılımcılar çocuklarının akranları tarafından zorbalığa uğradığını ve ayrımcılığa maruz kaldığını belirtmiştir. Örneğin, Evli ve çalışan olan 4.Kadın (34), çocuklarının önceki okullarında bu konuyla ilgili kaygılarının olduğunu ve bu nedenle çocuklarının okullarını değiştirdiklerini belirtmiştir. Bununla birlikte, 4.Kadın en küçük kızına nasıl iyi davranıldığını şu şekilde açıkladı: "En küçük çocuğumun nefes alma sorunu var, bazen onu okula göndermemeyi tercih ettim ve öğretmeni bunu öğrendiğinde onu okula göndermemi ve onunla bizzat ilgileneceğini söyledi."

Son olarak, Suriye ve Türkiye'de doğmuş çocukları olan katılımcılara (7 katılımcı) çocukları arasında dil ve entegrasyon açısından bir fark olup olmadığı sorulmuştur. 5 ebeveyn, çocukları henüz küçük olduğu için böyle bir sorun yaşamadıklarını belirtmiştir. 2 katılımcı ise çocuklarının Suriye'de doğan büyük kardeşlerinden farklı olarak Arapça anlamakta zorluk çektiğini belirtmiştir. Örneğin, evli ve çalışmayan bir katılımcı olan 14.Kadın (30), Türkiye'de doğan en küçük oğlunun Suriye'de doğan "diğer iki kardeşinden daha az akıcı konuştuğunu" belirtmiştir. Bir başka katılımcı ise sadece biri Türkiye'de doğmuş

olsa da 4 çocuğuyla Arapça konusunda zorluklar yaşadığını ifade etmiştir. İstanbul'da yaşayan 18.Erkek (43), "çocuklarımın Arapçayı ana dilleri olarak kabul etmeleriyle ilgili zorluklar var, çünkü reddediyorlar. Türkçe öğrenmeden önce başlangıçta onları Arapça öğrenmeye zorlamak zorunda kaldık".

Daha sonra, katılımcılardan öğrenci olanlara, diğer öğrenciler tarafından sosyal olarak kabul gördüklerini hissedip hissetmedikleri ve üniversitede herhangi bir sosyal zorluk yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur. Bu çalışmada görüşülen katılımcılar arasında öğrenci olan 20 kişi bulunmaktadır. Kendilerini kabul edilmiş hissedip hissetmedikleri sorulduğunda, 17 katılımcı kabul edildiklerini belirtmiştir. Kabul görmediğini belirten 3 katılımcı ise kendilerini sosyal olarak dışlanmış hissettiklerini sözlerine eklemiştir. Örneğin, Ankara'da yaşayan olan 1.Kadın (26), diğer öğrencilerin bir Suriyeli olarak zekasını sorgulaması nedeniyle kendisini nasıl daha değersiz hissettiğini anlattı. Bu konuda şunu söylemiştir: "Bazı öğrenciler kendi notlarına bakmadan önce benim notlarıma bakıyor ve sınıfta kalacağımı düşünüyorlardı". 2 katılımcı üniversite hocaları tarafından ayrımcılığa uğradıklarını belirtmiştir. Örneğin, İstanbul'da yaşayan ve doktoralı bir çalışan olan 4.Erkek (30), üniversitedeki hocasının kendisine diğer öğrencilerin önünde, güzel giyindiği için Suriyelilere benzemediğini söylediğini belirtti. Öte yandan, Şanlıurfa'da yaşayan olan 16.Kadın (22) da kendisine adil davranmayan bazı ırkçı profesörlerden şikâyet etti. Diğer katılımcılar da akranları tarafından kötü muamele gördüklerinden yakındı. Örneğin İzmir'de yaşayan 19.Erkek (23), dönem başında Türkçesinin iyi olduğu düşünülerek kendisine normal davranıldığını belirtmiştir. Ancak, diğer öğrenciler onun Suriyeli olduğunu öğrendiğinde, çoğunluk onunla konuşmayı bırakmış ve Instagram gibi bazı sosyal medya platformlarında onu engellemiştir.

Son olarak, katılımcılara Türkiye'ye geldiklerinden beri ayrımcılığa uğrayıp uğramadıkları sorulmuştur. Çoğunluk (42) en az bir kez ırkçılıkla karşılaştığını belirtirken, sadece 8 katılımcı hiç ırkçılıkla karşılaşmadığını ifade etmiştir. Katılımcılar, kendilerine yönelik ayrımcı tutum ve davranışları gösteren çok sayıda hikaye anlatmıştır. Yanıtların analizine dayanarak, katılımcıların hakaret ve zorbalık (8 katılımcı), farklı muamele (8), Suriyelilere karşı stereotip sahibi olma (7), saldırganlık gösterme (4), haksız yere suçlama (3) ve Suriyelilere susmalarını emretme (4) gibi birçok şekilde ayrımcılığa uğradığı söylenebilir.

Bazı katılımcılar kendilerine Suriye'ye geri dönmelerinin söylendiğini, bazıları ise Türkiye'de kalmalarının ve Türk halkının parasını alıp karşılığında hiçbir şey yapmamalarının adil olmadığını söylendiğini belirtmiştir. 9 katılımcı bazı kişilerin kendilerine üstünlük taslayarak hitap ettiğini belirtmiştir. Haksız yere yapılan suçlamalarla ilgili olarak, İzmir'de yaşayan 26.Kadın (54), komşularından birinin polisi arayarak esrar bulundurduğunu iddia

etmesinden şikâyetçi olmuştur. Söylediğine göre, o sırada Mulukhia (ebegümeci bitkisi) pişiriyormuş ve bu olay yüzünden ailesi neredeyse evden kovulma noktasına gelmiş. 2 katılımcı, kötü davranışta bulunan bazı kişilerin doğrudan Suriyeli olarak nitelendirildiği bazı olaylardan söz etmiştir. Örneğin, İzmir'de yaşayan bir katılımcı olan 25.Kadın (40), bir alışveriş merkezinde kuyrukta beklerken başına gelen bir olaydan bahsetmiştir. Bir müşterinin sırasını beklemediğini ve doğrudan kasaya gittiğini belirtmiştir. Bu durum, başka bir kadının bu müşteriye alaycı bir şekilde Suriyeli olup olmadığını sormasına neden olmuş. Bu yoruma sinirlenen 25.Kadın (40), bu kadınlara "Ben Suriyeliyim ve saygılı bir şekilde sırada bekledim" demiştir.

Bazı katılımcılar ırkçılıktan korunmak için belirli davranışları yapmaktan kaçındıklarını belirtmiştir. Örneğin, birkaç katılımcı kamusal alanlarda Arapça konuşmaktan kaçınmıştır. Örneğin, İzmir'de yaşayan katılımcı olan 6.Kadın (21), 11.Kadın (24) ve 9.Erkek (29) kamusal alanlarda Arapça konuşmaktan kaçındıklarını belirtmişlerdir. 9.Erkek (29), kamuya açık yerlerdeyken bazen insanların kendisine baktığını ekledikten sonra şu açıklamayı yaptı: "Bakışları illa kötü ya da aşağılayıcı olmak zorunda değil, meraklı ve şaşırtıcı da olabiliyor". Diğer katılımcılar Suriyeli olduklarını söylemekten kaçınmaktadır. Bu bağlamda 9.Erkek şunları söyledi: "Suriyeli olduğumu söylemiyorum; ırkçılıktan kaçınmak için Hataylı olduğumu söylüyorum". Daha önce de belirtildiği gibi, bazı kadın katılımcılar Suriyeliler gibi başörtüsü takmaktan kaçınmaktadır. Bu katılımcılara göre, Türk kadınları gibi başörtüsü takmak, Suriyeli olarak tanımlanmamalarına ve böylece ırkçılıktan kaçınmalarına yardımcı olmaktadır. Önceki araştırmacılar da Türk kadınları gibi başörtüsü takmakla ilgili bu konuya vurgu yapmıştır (Özden ve Ramadan, 2019).

Son olarak, Suriyeliler hakkında basmakalıp bir imaja sahip olunması, birçok katılımcının şikayet ettiği bir konuydu. Bu konu, bir katılımcının ifadesiyle "zarif ayrımcılık" olarak adlandırılabilir. Zarif ayrımcılık, bir kişinin basmakalıp bir imaja dayanarak ait olduğu gruba hakaret ederek övülmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Örnek vermek gerekirse, İzmir'de yaşayan katılımcı olan 18.Kadın (21) şunları söylemiştir: "Zarif bir şekilde ayrımcılığa uğradım". İnsanların kendisine, Suriyeli olduğunu dile getirmemesi gerektiğini çünkü Suriyelilere benzemediğini söylediğini de sözlerine ekledi. 18.Kadın sözlerine şöyle devam etti: "Beni övdüklerini sanıyorlar ama bu beni çok rahatsız ediyor". Benzer şekilde, Ankara'da yaşayan, çalışan olan 1.Kadın (26), üniversitedeki bazı öğrencilerin kendisine saygılı ve temiz olduğu için Suriyelilere benzemediğini söylediğini belirtti. Diğer akademisyenler de ev sahibi toplumdaki insanların bir göçmenin ya da yabancıнын kalıp yargılara dayanarak kendi halkına benzemediğini belirttiği benzer durumlardan

bahsetmektedir. Örneğin, Almanya'da göçmen olarak yaşadığı deneyimden bahseden Gülay Türkmen (2019), kendisine sürekli olarak "Ama sen Türk gibi görünmüyorsun!" dendiğini belirtmiştir. Bu ifade, özgünlüğü vurgulamak için söylenmiş olsa da, kendi toplumuna hakaret niteliği taşımaktaydı.

6.3.2. Tartışma

Dünya göç literatürü incelendiğinde asimilasyonun artık eskisi kadar popüler bir yaklaşım olmadığı (Brubaker, 2001) ve yerini entegrasyona bıraktığı görülmektedir. Ancak, Türkiye'deki Suriyeli göçüne ilişkin literatür incelendiğinde, entegrasyonun popüler bir yaklaşım olmadığı ve bu nedenle 'uyumlaştırma' olarak adlandırıldığı görülmektedir. Türk yetkililer tarafından tercih edilen kavram olan uyum, "yabancıların başkalarının yardımı olmadan sosyal hayatın her alanında bağımsız olarak aktif olabilmeleri için bilgi ve becerilerle donatılması" anlamına gelmektedir (UNDP UNHCR, 2021). Entegrasyon, eşit haklara sahip yeni bir topluma ait olma sürecini ifade eder. Ancak uyum, geçici statülerinde hak ve hizmetler sunulan yeni göçmenlerin yabancılığını vurgulamaktadır (Strang ve Ager, 2010). Bununla birlikte, birçok katılımcı Kızılay ve İHH da dahil olmak üzere farklı kuruluşlar tarafından sağlanan 'entegrasyon oturumlarına' katıldıklarını belirtmiştir.

Görüşmelere dayanarak, katılımcıların çoğu Türk toplumu tarafından kabul edildiklerini hissettiklerini belirtmiştir. Bu katılımcılardan bazılarının göre, Türkçe öğrenmek ve Suriye ve Türkiye kültürleri arasındaki benzerlikler bu kabul hissine katkıda bulunan bazı faktörlerdir. Ancak bazı yanıtlar, son yıllarda göçmenlerle ilgili daha fazla gerginlik yaşandığını göstermektedir. Dahası, katılımcıların çoğu ırkçılıkla ilgili sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmektedir.

Bir makale Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılarla ilgili literatürü gözden geçirmektedir (Akdemir, 2019: 323-336). Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili 50 makalede anahtar kelimelerin sıklığını analiz etmiştir. Entegrasyon kelimesinin en sık kullanılan anahtar kelimelerden biri olduğunu bulmuştur. Bu, Türkiye'deki Suriyeliler için entegrasyonun önemini göstermektedir. Bu makale ayrıca, Suriyelilerin resmi mülteci statüsünün olmaması, sağlık hizmetlerine, eğitime ve işgücü piyasasına erişim ve Türk nüfusu arasında yabancı düşmanlığının yayılması gibi entegrasyonla ilgili sorunları vurgulamaktadır.

Türkiye her zaman İran, Irak, Afganistan, Somali ve Sudan gibi birçok ülkeden gelen göçmenlerin Avrupa'ya doğru göç yolculuklarına devam etmeden önce geldikleri bir transit ülke olmuştur (Uçar İlbuğa, 2009: 137). Göçmenler Avrupa'ya gitmeyi başaramayınca, birçoğu Türkiye'de yasadışı olarak çalışmaya başlamıştır. Şu anda, Suriye savaşı nedeniyle

tarih tekerrür ediyor, ancak daha büyük bir ölçekte, birçok göçmen Türkiye'de geçici olarak kalmayı ve ardından Avrupa'ya geçmeyi beklemektedir. Bununla birlikte, birçok farklı faktör nedeniyle, tüm göçmenler başka bir yere taşınamayacaktır ve bu nedenle, bu göçmenleri "geçici statü" altında tutmak, bu göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli olmayabilir. Bu nedenle, Türkiye'nin gerçekliğinin bir parçası olan bu göçmenlerin entegrasyonu için daha fazla çaba harcanmalıdır.

Ancak, daha önce de incelendiği üzere, entegrasyon bir şeyin parçalarını bir araya getirmek anlamına gelmektedir; bu da başarılı bir entegrasyonun birden fazla parçanın veya grubun çabasını gerektirdiği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, Suriyeli göçmenlerin göç alan toplumun ayrılmaz bir parçası olmasında rol oynaması beklenirken, Türk toplumunun da yeni gelenleri entegre etmek için çaba harcaması gerekmektedir. Bu nedenle, Türk makamları sivil toplum örgütleri ve insani yardım kuruluşları ile ortaklık kurmadığı sürece entegrasyon süreci başarılı olmayabilir.

SONUÇ

Yaklaşık 6 milyon uluslararası Suriyeli göçmen yaşamaktayken, bu tez yaklaşık Türkiye'de 3,5 milyon göçmenin göç deneyimini araştırmaktadır. Suriyeli göçmenlerin deneyimlerinin özgünlüğünü ve farklılığını ortaya koymak için birden fazla bakış açısı teorik çerçeve olarak kullanılmıştır. Ancak bu tez kapsamında, Suriyelilerin Türkiye'deki gündelik yaşamlarına ışık tutmak amacıyla sadece 50 Suriyeli göçmenle görüşülmüştür. Bu nedenle, bu tezin Suriyeli göç deneyiminin tamamını yansıtmadığını söylemek önem taşımaktadır.

Sapir, 100 yıl önce kültürü "bir toplumun yaptığı ve düşündüğü şey" olarak tanımlamıştır (Sapir, 1921: s. 233). Bu tanımlı göç bağlamına uyarladığımızda, bir göçmenin kültürünün yeni bir kültürel ortamdaki günlük eylemleri ve düşünceleri tarafından belirlendiğini görmekteyiz. Bununla birlikte, göçmenlerin yaptıkları ve düşündükleri, yalnızca anavatanın kültürel kalıplarının değil, aynı zamanda ev sahibi ülkeden edinilen kültürel kalıpların da bir sonucudur. Yani Almanya veya Fransa'daki Suriyeli göçmenler, Türkiye veya Ürdün'deki diğer Suriyeli göçmenlerden kültürel olarak farklıdır. Ancak, her bir Suriyeli göçmenin geçmişinin ve göç yolculuğunun aynı ülkedeki diğer Suriyeli göçmenlerden farklı olduğunu söylemek önemlidir. Bu nedenle uluslararası göçü incelemek, dünyadaki 272 milyon göçmenin çok katmanlı ve melez kimliklerini anlamak için çok önemlidir.

Tezin bu ilk bölümünde, tarihin bu noktasında iç ya da uluslararası göçmen olmanın ne anlama geldiğini tanımlamak için göç olgusunu incelemeye odaklanılmaktadır. Bir grup insanın bir yerden başka bir yere hareketini tanımlayan en geniş kavram olabilecek göçün tanımlanması, 2011'den bu yana Suriyelilerin göçünün daha iyi anlaşılmasını sağlaması açısından önemlidir. Bu tezde, en çok uluslararası göç alan ülke olan Türkiye'de ikamet eden Suriyeli göçmenlere odaklanılmaktadır. Türkiye'deki Suriyeli topluluğun demografik özellikleri, dinamikleri ve Türkiye'deki statüleri de dahil olmak üzere çeşitli sosyal yönlerini analiz etmek için Suriye göçü ile ilgili önceki araştırmalar incelenmiştir.

Bu doktora tezinin amacı, göç literatüründe klasik bir terim olan diaspora kavramını Türkiye'de bulunan Suriyeli göçmenlere uygulamaktır. Bu terimi kullanmak, araştırmacının Suriye göç deneyimine ışık tutmasına ve göçmenlerin yaşam koşullarını daha derin ve daha iyi anlamasına yardımcı olabilir. Bu nedenle tezin ikinci bölümü Türkiye'deki diaspora kavramına, literatürüne ve Suriyeli göçmenlere odaklanmaktadır. Literatür taramasına dayanarak ve diaspora, ev sahibi ülke ve anavatan gibi ilgili anahtar kelimeler göz önünde bulundurularak, 50 katılımcıya Suriye ve Türkiye ile olan ilişkileri sorulmuştur. Sonuçlar

genel olarak anavatanla güçlü bir ilişkiyi ve ev sahibi ülkeyle giderek daha güçlü bir ilişkiyi yansıtmaktadır. Sonuçlar ayrıca, katılımcıların çoğunun, gelenekler, kutlamalar, kıyafet ve gastronomi de dahil olmak üzere birçok kültürel yönü ve günlük uygulama ve alışkanlıkları koruyabildikleri Suriyeli topluluklarda yaşadığını göstermektedir. Ayrıca sonuçlar, bazı katılımcıların Türk vatandaşlığına sahip olsalar bile kendilerini Suriyeli olarak tanımladıklarını göstermektedir. Tüm katılımcılar Türkçe konuşmakta ve ev sahibi toplumun dilini öğrenmenin önemini vurgulamaktadır. Bununla birlikte, anadillerini (Arapça veya Kürtçe) korumayı ve çocuklarına öğretmeyi de vurgulamışlardır.

Dolayısıyla, hem literatür taramasına hem de görüşmelerdeki cevaplara dayanarak, Türkiye'deki Suriyeli göçmen topluluğunun diasporik bir yapı gösterdiği söylenebilir. Bu, Türkiye'deki Suriyeli topluluğun bir dizi nedenden dolayı diaspora olarak kabul edilebileceği anlamına gelmektedir. İlk olarak, Türkiye'deki Suriyeli topluluk diğer akademisyenlerin diaspora tanımlarına dayanarak diaspora olarak adlandırılabilir. Örneğin, Türkiye'deki Suriyeliler, anavatanları olan Suriye ile güçlü duygusal ve maddi bağlarını sürdürürken ev sahibi ülke olarak Türkiye'de ikamet eden göçmenlerden oluşan etnik bir azınlık oldukları için diaspora olarak adlandırılabilir (Sheffer, 1986: s.3). Dahası, diğer akademisyenler diasporayı göç eden bir topluluk ya da bölgeler ve mekânlar arasında dağılmış herhangi bir grup olarak görmektedir (Dufoix, 2015: s.10; Brubaker, 2005: s.3). Bu tanım, Türkiye ve diğer ülkelerdeki Suriyeli topluluklar için de geçerli olabilir.

Ancak diğer diaspora tanımlarını Suriye toplumuna uygulamak zor olabilir. Örneğin, Safran'ın klasik tanımına göre, diaspora topluluğu çatışma gibi kritik koşullar altında dağılmış bir topluluktur ve bu nedenle bu topluluk anavatanlarının ötesinde çeşitli yerlere dağılmıştır. Bu dağılmış topluluk kendi içinde ve hala anavatanda bulunan toplulukla ilişkiler geliştirmeli ve sürdürmelidir. Literatür taraması ve görüşmelerin sonuçlarına dayanarak, yukarıda belirtilen iki özellik Türkiye'deki Suriyeli topluluk için de geçerli olabilir. Ancak, Suriye göçünün yakın zamanda gerçekleştiği düşünüldüğünde, Safran'ın üç özelliğinin Türkiye'deki Suriyeliler için geçerli olup olmadığını söylemek için henüz erkendir. Bu üç özellik (1) Türk toplumuna entegre olmak ama asla asimile olmamak, (2) dağılma deneyimi yaşamak ve kimliği nesiller arası bir şekilde aktarmak ve (3) anavatanla ilgili kültürel, siyasi, dini ve mesleki bağlar nedeniyle özerkliği sürdürmektir. Ancak bir özellik, yani anavatanla ilgili ortak bir mite sahip olmak, Türkiye'deki Suriyelilere uygulanamaz.

Literatür taramasına dayanarak, bu tezde Suriye diasporası, ayaklanma nedeniyle Suriye'yi terk etmek zorunda kalan ve şu anda dünyanın dört bir yanına dağılmış olan Suriyeli topluluklar olarak tanımlanmaktadır. Ancak, bu gruptaki insanlar ülkelerinden ayrılmalarına

rağmen kültürel, sosyal, dilsel ve tarihsel olarak anavatanlarına bağlı kalmaya devam etmektedirler. Bu nedenle, bu insan grubu anavatanlarında kendi ırklarından insanlarla iletişim kurarak ve ev sahibi ülkede topluluklar oluşturarak köklerini, kökenlerini ve dillerini korurlar. Bu topluluklar, bu insanların geldikleri topluma benzemektedir. Dolayısıyla bu topluluğun bir parçası olmak göçmenlerin hayatını bir bakıma kolaylaştırmaktadır. Ancak aynı zamanda, yeni bir ülkede topluluk oluşturmak göçmenleri ev sahibi toplumla bir arada yaşama, iletişim ve uyumdan mahrum bırakabilir. Bu nedenle, bu tezdeki Suriye diasporası tanımı Sheffer, Dufoix ve Brubaker tarafından önerilen diaspora tanımlarına benzemektedir. Ghada Alatrash, Kanada'daki Suriyeli göçmenlerle ilgili doktora tezinde, Suriyelilerin diaspora deneyimini tanımlamak için 'ghurba [غربة]' kelimesini kullanmıştır (Alatrash, 2019: p.191). Alatrash, garaba (uzaklaşmak anlamında) fiilinden türetilen ve garib (garip غريب) kelimesiyle ilişkili olan ghurba kelimesinin tercüme edilemez olduğunu belirtmektedir. Modern Yazılı Arapça Sözlüğü'nde Hans Wehr'in gurbeti "anavatandan yoksunluk; kişinin kendi ülkesinden ayrılması, sürgün, sürgün; evden uzakta yaşam veya yer" olarak tanımladığını aktarır (Wehr, 1976: p.1019). İlginç bir şekilde, ġaraba (غرب) fiili aynı zamanda batıya gitmek anlamına gelir ve ġarab (batı anlamına gelir), ġurub (gün batımı anlamına gelir) ve İġtirab (اغتراب yabancılaşma anlamına gelir) kelimeleriyle ilişkilidir. Bu bağlamda, bu kelimeleri Türkçe gurbetçi kelimesiyle (غربة gurbet veya yabancılık anlamına gelir, aslen Arapçadır ve çi, kelimeyi sıfat yapmak için kullanılan bir ektir) ilişkilendirmek iyi olacaktır; bu kelime, Alman Türk diasporası üyeleri gibi evden uzakta yaşayan kişi anlamına gelmektedir. Son olarak, Suriyelilerin neden diaspora olarak adlandırılabilirliğinin bir nedeni de literatür taramasına ve 50 katılımcının cevaplarına dayanmaktadır. Literatüre göre, İstanbul'da Küçük Suriye (Çohadar ve Dostoglu, 2021), Ankara'da Küçük Halep, Adana'da Küçük Halep (Akçalı, 2023) ve Lazkiye'de Küçük Lazkiye (Koru ve Kadkoy, 2017) gibi Türkiye'nin farklı şehirlerinde Suriyeli cemaatler bulunmaktadır.

Diaspora perspektifinin yanı sıra, Suriyelilerin varlığını diğer düzeylerde ve farklı seviyeler üzerinden incelemek için diğer perspektifler de uygulanmıştır. Üçüncü bölümde ulusötesi perspektif tanımlanmakta, incelenmekte ve ardından Suriyelilerin Suriye'ye göçü bağlamına uygulanmaktadır. Bu bölümün amacı, Suriyelilerin anavatandaki ve dünyanın dört bir yanındaki Suriyelilerle ulusötesi bir bağ kurarken ev sahibi ülkedeki günlük yaşamlarıyla nasıl başa çıktıklarına odaklanmaktır. Bu bağlamda, gelenekler, görenekler ve ev sahibi ülkeye entegrasyon da dahil olmak üzere çeşitli hususlar incelenmektedir. Ulusötesilik (transnasyonalizm) ve entegrasyon kavramları birbiriyle çelişkiliymiş gibi görünse bile, her ikisi de yeni bir kültürel bağlamda kimlik oluşum sürecine ışık tutabilir. Bu nedenle, üçüncü

bölümde Ulusötesilik kavramı incelenirken, altıncı bölümde hem Ulusötesilik hem de entegrasyon araştırılmış, tanımlanmış ve ardından Türkiye'deki Suriyelilerin durumuna uyarlanmıştır.

Ulusötesilik kavramı, tıpkı diaspora kavramı gibi, farklı anlam ve özelliklere sahip bir kavramdı. Ulusötesiliğin çoklu anlamlarına rağmen, araştırmacı bu doktora tezinde Suriye'deki göçmenlerin deneyiminde ulusötesi denebilecek tüm yönleri incelemeye çalıştı. Bu yönler, Suriye ile Türkiye arasındaki sınır ötesi hareketi (Suriyelilerin iki sınır ötesi bölge arasındaki bu hareketi biraz olsa da) ve her türlü ulusötesi iletişimi içeriyordu. Bu nedenle ulusötesilik alanındaki literatüre dayanılarak Suriyeli göçmenlerin ülkedeki ve dünyadaki Suriyelilerle iletişimleri sorulmuştur. Göçmenlere ayrıca Türkiye sınırları dışındaki Suriyelilerle nasıl iletişim kurdukları ve Suriye'yi ve oradaki Suriyelileri etkileyen herhangi bir faaliyete katılımları da soruldu. Bu nedenle cevaplar, Türkiye'deki Suriyelilerin kültürel, sosyal ve mali açıdan çoğunlukla hala Suriye sınırları dışındaki Suriyelilerle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Hem bireysel hem de kurumsal düzeylerde olan ulus ötesi bağlar ve faaliyetler, teknolojinin ilerlemesi gibi farklı faktörlerle güçlendirilmektedir. Bu tez için görüşülen katılımcıların çoğu, dünyanın her yerinden Suriyelilerle ulusötesi bir ilişki kurabilmektedir. Etkileri Türk sınırlarının ötesine geçen faaliyetlerde de bulundular. Dolayısıyla Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki deneyiminin coğrafi sınırlarla sınırlı olmadığı söylenebilir. Örneğin, bu katılımcıların çoğu anavatandaki ailelerine aktarım göndermektedir. Bu nedenle araştırmacılar, Suriyeli göçmenlerin anavatandaki ve dünyadaki Suriyeliler üzerindeki kültürel veya sosyal veya finansal etkisini araştırmak için ulusötesi teoriyi kullanabilirler.

Ayrıca, bu tezin amaçlarından biri de Stuart Hall'un diaspora ve kültürel kimliğe bakış açısını Suriye deneyimine uygulamaktır. Hall, kimliğin sabit bir şey olmadığına, ancak bir kişiyi çevreleyen kültürel faktörlerle değiştiğine inanmaktadır. Dördüncü bölümde, Stuart Hall'un diaspora ve kültürel kimlik yaklaşımı, Suriyelilerin anavatan kültürünü ve bu kültürün ev sahibi ülkenin kültürüyle etkileşimini incelemek için kullanılmaktadır. Bu nedenle Türkiye'deki Suriye diasporasının kültürel yönünü ve kimliğini vurgulamak yerinde olmuştur. Bu göçmenler anavatanlarında yaşamlarını sürdürüp kültürünü edinirken, yeni bir toplumda yaşamaları nedeniyle yeni kültürel boyutlar edinmişlerdir. Göçmenlerin, küreselleşme ve evrenin birbiriyle bağlantısı nedeniyle bir bütün olarak dünyayla etkileşimleri yoluyla edindikleri başka kültürel yönler de vardı. Bu aynı zamanda, Suriyeli bir göçmenin kültürel kimliğinin başka bir göçmenin kültürel kimliğinden farklı olabileceği anlamına gelir, çünkü her insan kendi koşullarına göre şekillenen kendine özgü ve benzersiz bir deneyime sahiptir.

Literatürü taramanın yanı sıra, 50 Suriyeli göçmenle kendi kültürleri ve ev sahibi toplumun kültürü hakkında sorular sormak için görüşmeler yapılmaktadır. Sorular, Suriye'nin kültürel kimliği ve Suriyeli göçmenlerin kendi kültürleri ve ev sahibi ülke Türkiye'nin kültürü hakkındaki görüşleri etrafında dönüyordu. Sonuçlar, göçmenlerin çoğunun Suriye ve Türk kültürleri arasında benzerlikler olduğuna inandığını göstermektedir. Özellikle bazı göçmenler Türkiye'nin güney bölgelerindeki kültürü Suriye kültürüne benzetmektedir. Bu benzerlik, özellikle Suriye ve Türkiye'nin geniş bir sınırı (877 km) paylaşan iki komşu ülke olduğu ve neredeyse yüz yıl önce aynı siyasi varlığa (Osmanlı İmparatorluğu) ait oldukları için şaşırtıcı değildir.

Ayrıca birçoğu Türkiye'ye geldiklerinden beri kültürel olarak değişmediklerine inanmaktadır. Katılımcılardan bazıları, kültürel değişimin olmamasını yukarıda tartışılan kültürel benzerliklerin varlığına bağlamaktadır. Bazıları değişimin olmamasını göç deneyiminin birkaç yıl önce başlamış olmasına bağlıyor. Diğer bir neden ise, görüşülen kişilerin çoğunun Türkiye içindeki Suriyeli topluluklarda yaşamasıdır. Örneğin, İstanbul'da görüşülen Suriyelilerin çoğu Fatih'te bir Suriyeli topluluğunda yaşamaktadır. Bu tez için görüşülen göçmenlerin çoğu kendilerini Suriyeli olarak tanımlamaktadır. Bazı katılımcılar tarafından dile getirilen sebeplerden biri, Suriye'nin hayatlarının büyük bir bölümünü geçirdikleri ülke olmasıdır. Bu göçmenler için onları kabul eden ülke Türkiye'dir ve bu nedenle kendilerini Türk hissetmeseler de Türkiye'ye ve Türk toplumuna şükranlarını ifade etmektedirler.

Dolayısıyla, bu doktora tezindeki araştırmacı, çevrelerindeki diğer kişilerden etkilenme ve etkilenmeden izole olmadıkları için Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin bu kültürel karışımına dalmaya çalışmaktadır. Diaspora toplulukları, kültürel kimliklerin müzakere edildiği ve yeniden yaratıldığı birden fazla kültürün veya dünyanın bir birleşimidir. Dolayısıyla, göçmenler ev sahibi topluma kültürel olarak entegre olmaya çalışırken, anavatanlarının kültürünü de korumaya çalışabilirler. Bununla birlikte, Suriye diasporası içindeki kültürel kimliklerin araştırılmasına daha fazla zorluk katabilir. Bu nedenle, araştırmacılar göçmen topluluğu içindeki melezleşme ve kültürel çeşitlilik üzerine araştırma yapabilirler. Suriyeliler etnik ya da dini aidiyetlerine göre ayrılabilirler. Bugün Suriyelilerin çoğunluğu Arap olmakla birlikte, bir Suriyeli aynı zamanda Kürt, Ermeni, Çerkez, Çeçen, Dağıstanlı, Türk, Yahudi, Süryani olabilir. Ayrıca, Suriyelilerin çoğunluğu Sünni Müslüman olmakla birlikte, Hristiyan (Rum Ortodoks, Katolik, Maruni, Doğu Kilisesi ve diğerleri), Dürzi, İsmaili, Alevi ve Yahudi de olabilmektedir (Kahf, 2001: s.225-226). Suriye kültürel kimlik diasporası şemsiyesi altında kültürel kimliklere ve küçük diasporalara sahip olma kavramını örneklemek için Çerkes diasporasının bazı yönleri incelenmiştir. Çerkes veya Adige (Adige ve Kabardey: Адыгэхэр) olarak da adlandırılan Çerkes halkı, Kuzeybatı

Kafkasyalı bir etnik grup ve Kuzey Kafkasya'daki tarihi Çerkesya ülke-bölgesine özgü bir millettir (Minahan, 2010). 19. yüzyıldaki Rus-Çerkes Savaşı nedeniyle Çerkeslerin çoğu anavatanlarından günümüz Türkiye'sine ve Orta Doğu'nun geri kalanına sürgün edilmiştir (Akbulat, 2017). Ancak, Çarlık Rusya'sı ve Osmanlı İmparatorluğu arşivlerinde bulunan veriler arasında önemli bir tutarsızlık vardır. Rus arşivleri bu sayının 500.000 ila 1 milyon kişi arasında değiştiğini iddia ederken, Türk arşivleri bu sayının 1 ila 2 milyon kişi arasında olduğunu belirtmektedir. 1 milyon Çerkes savaş ve göç sırasında hayatını kaybetmiştir (Akbulat 2017: s.52-57). 1990'ların başında Temsil Edilmeyen Milletler ve Halklar Örgütü, Suriye diasporası üyelerinin 50 ülkede yaklaşık 3,7 milyon olduğunu tahmin etmiştir (Ryan ve Mullen, 1998).

Çeşitli tahminlere göre, başta Şam ve Halep şehirlerinde olmak üzere 50.000 ila 100.000 Çerkes bulunmaktaydı. Bu Çerkesler günümüz Suriye toplumunun önemli bir parçası haline gelmiştir. Ancak Suriye'deki çatışmalar nedeniyle birçok Suriyeli Çerkes ülkeden kaçmak zorunda kaldı ve birçoğu başta Türkiye ve Rusya Federasyonu olmak üzere Ürdün, Lübnan, ABD ve AB ülkeleri gibi diğer ülkelere sığınma talebinde bulundu (Orsam 2012). Onkavkaz'a (2016) göre, Suriye'yi terk eden Çerkeslerin çoğunluğu şu anda Türkiye ve Ürdün'de ikamet etmektedir. Bu ülkelerdeki Çerkeslerin sayısını 10.000 kişi olarak tahmin eden Onkavkaz, bunun nedenini Suriye'ye coğrafi yakınlık olarak açıklamıştır (Onkavkaz 2016; Akbulat, 2017). Türkiye'deki Çerkes diasporasının temsilcileri, Türkiye'ye göç eden Suriyeli Çerkeslerin sayısının 6.000 ila 6.500 arasında olduğunu tahmin etmektedir (Akbulat, 2017). Suriyeli Çerkes göçmenlerin bir kısmı, Türkiye'nin farklı şehirlerinde ikamet eden Çerkes yurttaşlarının yanına yerleşmiştir (Akbulat & Sayin 2017: p.374). Ancak Kafkas Çerkes derneklerinden elde edilen veriler, Türkiye'deki Çerkeslerin sayısı ve yerleri konusunda net değildir (Akbulat, 2017: p.202).

Bu literatür taramasına dayanarak, Suriye'den Türkiye'ye göç eden Çerkes topluluğunun özgün bir kültürel kimliğe sahip bir diaspora olup olmadığını kestirmek zordur. Türkiye'deki Çerkes Suriyelilerin üyeleri, Suriyelilerin diğer ülkelere göçünden önceki bir diasporaya ait oldukları için diaspora olarak adlandırılabilir. Bu, Suriyeli Çerkes topluluğu üyelerinin kendi tarihsel ve kültürel miraslarına sahip olabilecekleri anlamına gelmektedir. Ancak, Çerkes Suriyelilerin kültürel ve dilsel miraslarına bağlı olup olmadıklarını söylemek zordur. Bu arada, yapılan literatür taramasına göre, Suriye'de Suriyeli Çerkes toplumuyla ilgili sorunları ele alan birkaç dernek bulunmaktadır. Bu derneklerden biri de Suriye Çerkes Dayanışma Derneği'dir (CCS). Araştırmacının yaptığı literatür taramasına göre, Suriye Çerkes Dayanışma Derneği'nin Çerkes kültürünü yaşatmak için ciddi bir çabası bulunmamaktadır (Ersoy ve Kamacı, 2006: s.130). Benzer şekilde, Türkiye'deki Çerkes toplumuna hitap eden bir dernek de Kafkas Kültür Derneği'dir. Türkiye'deki Kafkas

halklarının kültürel konularını ve sorunlarını tartışmak üzere 50 yılı aşkın bir süre önce kurulan bu derneğin ciddi bir kültürel ya da bilimsel çabası olmamıştır. Ayrıca, günümüzde Türkiye'de ve Suriye'de Adige dil okulları bulunmadığı gibi, Çerkeslerin siyasi sorunlarını ve Kafkas dillerini tartışan herhangi bir çalışma da bulunmamaktadır (Ersoy ve Kamacı, 2006: s.130).

Suriye'de iç savaş başladığında, Türkiye'deki bazı Kafkas kültür dernekleri Suriyeli Çerkes göçmenlerin Türkiye'nin farklı şehirlerindeki Çerkes yurttaşlarının yanına yerleştirilmesine yardımcı olmuştur (Akbulat & Sayin 2017: s.374). Ayrıca, bu Çerkes Suriyelilerden bir grup, Türkiye'deki en büyük Adige topluluklarının yaşadığı Samsun'a yerleştirilmiştir. Ancak, Çerkes Suriyeli topluluk üyelerinin sayıları ve konumları hakkında yeterli veri bulunmamaktadır (Akbulat 2017: s.202). Bu tez için yapılan görüşmelerde hiçbir katılımcı Çerkes kültürel mirasına bağlılıklarından bahsetmemiştir. Ancak bir katılımcı, annesi teyzeleriyle konuştuğu için Abhaz dilini (Çerkes grubunun bir lehçesi) bir dereceye kadar anlayabildiğinden bahsetmiştir. Dolayısıyla Suriyeli Çerkes toplumu üyelerinin kültürel ve dilsel miraslarına bağlı olup olmadıklarını bilmek zor. Suriyeli Çerkes topluluğunun kendine özgü bir kültürel kimliğe sahip bir diaspora olarak kabul edilip edilemeyeceğini bilmek daha da zor. Bu nedenle, Suriye toplumu içindeki alt kültür grupları için diaspora ve kültürel kimlik kavramlarını araştırmak önemli olacaktır.

Diaspora veya ulusötesi bir topluluk içinde araştırılabilecek önemli bir husus, dil ve iletişimin bu topluluğu şekillendirme, yeniden şekillendirme ve birbirine bağlamadaki rolüdür. Beşinci bölüm diaspora, dil ve iletişim arasındaki ilişkiye ve bunun Suriye kültürel kimliği üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Tartışılan önemli bir konu, bağlantısı sınırları aşan dijital bir topluluk yaratmada teknolojinin rolü ve böylesi bir topluluk yaratmak için kullanılan kanallardır. Görüşmelerde katılımcılara kültürel kimliklerinin dil ve iletişimle olan bağlantısı sorulmuştur. Bu nedenle, göç deneyimi karmaşık bir süreç olduğundan ve göçmenlerin kültürel kimliklerinin çok katmanlı ve melez olduğu düşünüldüğünde (daha önce tartışıldığı gibi), kültürel kimliklerin daha iyi anlaşılması için araştırmacıların göçe birden fazla perspektiften yaklaşması önemlidir.

Diğer göç deneyimleri incelendiğinde, savaş sona erse bile tüm Suriyeli göçmenlerin anavatanlarına geri dönmelerinin mümkün olmadığı söylenebilir. Örneğin, 1960'lı yıllarda birçok Türk göçmen geçici olarak çalışmak üzere Almanya'ya gitmiş ve daha sonra ülkelerine geri dönmüşlerdir (Uçar İlbuğa, 2006: s. 120). Zor bir dönemden geçen ve insan gücü açığını kapatmak için yabancılara ihtiyaç duyan Almanya, Türklerin Almanya'da daha uzun süre kalmaları için daha iyi koşullar yaratmıştır. Şu anda Almanya'da yaklaşık 3 milyon Türk göçmen bulunmaktadır. Bu göçmenlerin birçoğu, anavatanlarında evlerine dönmelerini engelleyen bir savaş olmasa bile (Suriyelilerin durumunun aksine) Türkiye'ye kalıcı olarak

geri dönme niyetinde değildir. Bu nedenle, bu tezin son bölümü, bir süre Türkiye'de olacak büyük bir Suriye topluluğu olduğu düşünüldüğünde entegrasyona odaklanmıştır. Bu topluluk. Literatürün gözden geçirilmesi, araştırmacıların entegre olmaktan ziyade Türk toplumuyla uyum içinde olmak gibi kavramları kullandıklarını göstermiştir. Bu çalışma için görüşülen birçok katılımcı bu tezin kendilerini entegre hissettiklerini, bazılarının ise entegrasyon dersleri aldıklarını söylemektedir. Ancak sonuçlar, Suriyelilerin ev sahibi aile ile uyum içinde yaşamalarına hala ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın sınırlılıklarına dikkat çekmek önemlidir. Bu tezdeki sonuçlar yalnızca 50 göçmenin yanıtlarını yansıtmaktadır ve dolayısıyla Türkiye'deki tüm Suriyeli göçmenlerin deneyimlerini yansıtacak şekilde genellenemez. Ayrıca, bu tezi yazmak için zamanın kısıtlı olması nedeniyle, yazar diaspora ve kültürel kimlikle ilgili daha fazla alanı ele alamamakta veya farklı kültürel geçmiş ve yaşlardan daha fazla katılımcıyla görüşme yapamamaktadır. Örneğin, bu çalışma için hiçbir Hristiyan, Çerkez veya 55 yaş üstü Suriyeli ile görüşme yapılmamaktadır. Mali nedenlerden dolayı, bu çalışma için daha küçük şehirlerden veya köylerden hiçbir Suriyeli ile görüşme yapılmamaktadır. Ayrıca, diaspora ve kültürel kimlik konusunu Türkiye'de veya diğer ülkelerdeki Suriyeli göçmenler bağlamında ele alan çok sayıda makale veya tez bulunmadığından, araştırmacının bu tezin bulgularını diğer araştırmacıların bulgularıyla karşılaştırma şansı olmamıştır. Ayrıca, diaspora ve kültürel kimlik konusunu Türkiye'de veya diğer ülkelerdeki Suriyeli göçmenler bağlamında ele alan çok sayıda makale veya tez bulunmadığından, araştırmacının bu tezin bulgularını diğer araştırmacıların bulgularıyla karşılaştırma şansı olmamıştır. Son olarak, diaspora, ulusötesilik ve entegrasyon gibi tezin her bölümünde tartışılan konular geniştir ve her konu tam bir tezde incelenebilir ve araştırılabilir. Ancak, her konuyu derinlemesine incelemek yerine, Suriye göçünü panoramik bir şekilde analiz etmek için bu konular bir arada kullanılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abduldaim, S. (1993). *Literature of Mahjar*. Dar Al Maarif. (Arabic).
- Adams, L. L. (2007). *Culture and the Arts. Journal Compilation*. Blackwell Publishing Ltd. 1,1.
- Akbulat, E. F. (2017). Syrian Circassians in the context of the Syrian refugees' issue: Nature of the problem on the basis of the international community in Turkey and Russia and suggested solutions. *Central European Journal of Politics*. 3(1),1-25. www.cejop.cz/wp-content/uploads/2017/11/2017_Vol-03_No-01_Art-01_Akbulat-FINAL.pdf
- Akbulat, E., F. & Sayin, H. (2017) Transnational Immigrant Communities and Ethnic Solidarity: The Case of Samsun and Syrian Circassians. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8, 8,16.
- Akdemir, A. (2019). Syrians in Turkey: A Review of Literature. *International Journal of Cultural and Social Studies*. 5(1), 323-336.
- Aktuna, G. ve Sarı, E. (2019). *An Audience Opinion Research on News Content Related to Syrian Refugees*.
- Alatrash, G. (2019). *On the Lived Experience of the Syrian Diaspora in Canada*. Unpublished doctoral thesis. University of Calgary, Calgary, AB.
- Alonso, A. ve Oiarzabal, P. (2010). The immigrant worlds' digital harbors: An introduction. In A. Alonso & P. Oiarzabal (Eds.) *Diasporas in the new media age: Identity, politics, and community*. (pp.1-18). Reno, Nevada: University of Nevada Press.
- Alpers, E. A. (2001). *Defining the African Diaspora*. University of California, Los Angeles.
- Al-Rawi, A. ve Fahmy, S. (2018). Social Media Use in the Diaspora: The Case of Syrians in Italy. In: Karim, K., Al-Rawi, A. (eds) *Diaspora and Media in Europe*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-65448-5_4
- Altıyok, B. ve Tosun, S. (2018). *How to Co-exist? Urban Refugees in Turkey: Prospects and Challenges*. UNESCO Chair on International Migration Policy Brief.
- Alyassoui, R. (1959). *Texts and lessons: the Oddity of Lebanese Syrian Dialect*. Catholic Printings, Bairut.

- Amazouz, D., Adda-Decker, M. ve Lamel, L. (2017). *Addressing Code-Switching in French/Algerian Arabic Speech. Interspeech*. Stockholm, Sweden. pp.62-66, ff10.21437/interspeech.2017-1373ff. fffhalshs-01969148f
- Appadurai, A. (1990). Disjuncture and difference in the global culture economy. In M. Featherstone (Ed.), *Global culture: Nationalism, globalization and modernity*. London: Sage.
- Appadurai, A. (1996). *Modernity at large cultural dimensions of globalization*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Apte, M. (1994). Language in sociocultural context. In R. E. Asher (Ed.), *The Encyclopedia of Language and Linguistics*, 4, 2000-2010. Oxford: Pergamon Press.
- Arizpe, L. (2004). The Intellectual History of Culture and Development Institution. in Vijayendra Rao and Michael Walton (eds.). *Culture and Public Action: A Cross-Disciplinary Dialogue on Development Policy*, Palo Alto, California, Stanford University Press. 163-184.
- Bakhtin, M. (1981). *The Dialogic Imagination: Four Essays*. Trans. Caryl Emerson and Michael Holquist. Austin: University of Texas Press.
- Bakioğlu, A., Artar, F. ve İzmir, H. (2018). *Ankara'daki Suriyelilerin Mültecilik Deneyimleri göç, gündelik yaşam, geçim deneyimleri ve sosyal dışlanma*. Sosyoloji Derneği Yayını, 25.
- Balbo, M. ve Marconi, G. (2005). *Global Migration Perspective: Governing international migration in the city of the south*. Global Commission on International Migration. 38
- Baldassar, L., Wilding, R., Boccagni, P., ve Merla, L. (2017). Aging in place in a mobile world: New media and older people's support networks. *Transnational Social Review*, 7(1), 2–9. <https://doi.org/10.1080/21931674.2016.1277864>
- Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 10-56.
- Bartram, D., Poros, M., V. ve Monforte, P. (2017). *Göç meselesinde temel kavramlar*. (Çev. I. A. Tuncay). Ankara: Hece Yayınları.
- Baser, B. (2015). *Diasporas and homeland conflicts: A comparative perspective*. Ashgate Publishing, Ltd.
- Bauböck, R. ve Faist, T. (2010). *Diaspora and Transnationalism: Concepts, Theories and Methods*. Amsterdam University Press.
- Beachwood International LMD. (2015). *Hawala and Humanitarian Aid in Syria Report: Risks, Migration, and options in Syria*.

- Beauchemin, C., & Safi, M. (2019). *Migrants' connections within and beyond borders: insights from the comparison of three categories of migrants in France*. *Ethnic and Racial Studies*, 1-20. <https://doi.org/10.1080/01419870.2019.1572906>
- Bekkar, P. ve Mous, M. (1994). *Mixed Languages 15 Case Studies in Language Intertwining*. IFOTT.
- Benek, S., Baydemir, R., Elmastas, N., Yetmen, H. Özcanlı, ve M, Pınar, A. (2018). An Evaluation on the Results of a Field Study to Determine the Thoughts of Syrians's Tradesmen on Urfa. *III. INES Education and Social Science Conference Proceedings*.
- Berns. R., M. (1999) *Muslims in the Diaspora: The Somali Communities of London and Toronto*. University of Toronto Press, Toronto, ON.
- Berry, J. (1990). Psychology of acculturation: Understanding individuals moving between cultures. In R. Brislin (Ed.), *Applied cross-cultural psychology*. 232- 253. Newbury Park, CA: Sage.
- Berry, J. (1992). Acculturation and adaptation in a new society. *International Migration*. 30, 69-86.
- Betts, A., Sli, S. & Memişoğlu, F. (2016). *Local Politics and the Syrian Refugee Crisis: Exploring Responses in Turkey, Lebanon, and Jordan*. University of Oxford.
- Beyer, P. ve Beaman, L. (2007). *Religion, Globalization and Culture: International Studies in Religion and Society*. Brill.
- Bhabha, H. (1994). *The location of culture*. London: Routledge.
- Bijak, J. (2010). *Forecasting International Migration in Europe: A Bayesian View*. Springer, New York.
- Blau, I. ve Duncan, O., D. (1967). *The American Occupational Structure*. New York, Wiley.
- Boaz, F. (1938). *The Mind of Primitive Man*. The Macmillan Company. Revised Edition. Toronto.
- Bonnerjee, J., Blunt, A., McIlwaine, C. ve Pereira, C. (2012). *Connected Communities: Diaspora and Transnationality*. Queen Mary: University of London.
- Bosswick, W. ve Heckmann, F. (2006). *Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.
- Boyarın, J. ve Boyarın. D. (2002). *Powers of Diaspora: Two Essays on the Relevance of Jewish culture*. University of Minnesota Press Minneapolis & London.
- Boyraz, Z. (2015). Türkiye’de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler / Syrian Refugees in Turkey as an Example of Migrant Problem. *Journal of World of Turks*. 7(2), 35-58.

- Boz, D. (2016). Dış Göçler Olgusu ve Etkisi: Türkiye-Suriye Üzerine Bir İnceleme. *Sosyoekonomi*. 24(30), 147-153.
- Böhning, W., R. ve Zegers de Beijl, R. (1995). *The integration of migrant workers in the labour market: Policies and their impact*. International Labour Office, Geneva. 1-67. fudepa.org/Biblioteca/recursos/ficheros/BMI20060000427/imp08e.pdf
- Brettell, C. ve Hollifield, J. F. (2015). *Migration theory: Talking across disciplines*. New York: Routledge.
- Brinkerhoff, J. M. (2009). *Digital diasporas: Identity and transnational engagement*. New York: Cambridge University Press.
- Brog, A. (1991). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*.
- Brubaker, R. (2001). The return of assimilation? Changing perspectives on immigration and its sequels in France, Germany, and the United States. *Ethnic and racial studies*. 24(4), 531-548.
- Brubaker, R. (2005). The 'Diaspora' Diaspora. *Ethnic and Racial Studies*. 28(1),1-19.
- Brubaker, R., & Cooper, F. (2000). Beyond "identity". *Theory and Society*. 29, 1-47.
- Bryant, J. (2019). *Remittances in humanitarian crises: HPG Working Paper*. Humanitarian Policy Group.
- Bullock, B. E., ve Toribio, A. J. (Eds.)(2009). Themes in the study of code-switching. In: *The Cambridge Handbook of Linguistic Code-switching*. Cambridge: Cambridge University Press. 1-17.
- Bunge, R. (1992). Language: The psyche of a people. J. Crawford (Ed.), In: *Language*.
- Burns, A. ve Roberts, C. (2010). Migration and adult language learning: Global flows and local transpositions. *TESOL Quarterly*, 44(3): 409–419. DOI: 10.5054/tq.2010.232478
- Burrell, J. ve Anderson, K. (2008). I have great desires to look beyond my world. Trajectories of information and communication technology use among Ghanaians living abroad. *New Media and Society*. 10(2), 203-224. <https://doi.org/10.1177/1461444807086472>
- Burrell, K. (2003). Small-scale transnationalism: homeland connections and the Polish community in Leicester. *International Journal of Population Geography*. 9(4), 323-335. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/ijpg.290>
- Cabot, H. (2018). *The European refugee crisis and humanitarian citizenship in Greece*. *Ethnos*. <https://doi.org/10.1080/00141844.2018.1529693>.
- Castells, M. (2010). *Globalisation and Identity*. Quaderns de la Mediterrània.
- Castles, S. (2000). *Ethnicity and Globalisation: From Migrant Worker to Transnational Citizen*. London: Sage Publications.

- Castles, S. (2003). Towards a Sociology of Forced Migration and Social Transformation. *Sociology*, 37(1), 13–34.
- Castles, S. (2005). *Global Perspectives on Forced Migration*, Refugee Studies Centre, University of Oxford.
- Castles, S. ve de Haas, H. & Mark J. M. (2014). *The Age of Migration International Population Movements in the Modern World*. Palgrave Macmillan.
- Castles, S. ve Kosack, G. (1973). *Immigrant Workers and Class Structure in Western Europe* London: Oxford University Press.
- Castles, S., Korac, S., Vasta, M., & Vertovec, S. (2001). *Integration Mapping the Field*. Migration and Policy and Research and Refugee Studies Centre University of Oxford.
- Cheng, H. L. (2005). Constructing a transnational multilocal sense of belonging: An analysis of Ming Pao (West Canadian edition). *Journal of Communication Inquiry*, 29(2), 141-159.
- Clifford, J. (1994). *Diasporas. Cultural Anthropology*. Center of Cultural Studies. University of California, Santa Cruz.
- Clyne, M. (1991). *Community Languages: The Australian Experience*, Cambridge University Press, Cambridge: 3-4.
- Cohen, R. (1996). *Theories of Migration*. The International Library of Studies on Migration. Edward Elgar Publishing Limited.
- Cohen, R. (1997). *Global Diasporas: An Introduction*. Seattle: University of Washington Press.
- Cohen, R. (2008). *Global Diaspora: An introduction*. 2 edition. Robin Cohen. Routledge. USA and Canada.
- Collier, M. J. (1998). Researching cultural identity. In D. V. Tanno & A. Gonzalez (Eds.). *Communication and identity across cultures*. Thousand Oaks, CA: Sage. 122-147.
- Crystal, D. (2000). *Language death*. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.
- Çağlar, A. (2001). Constraining metaphors and the transnationalisation of spaces in Berlin. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 27(4), 601-13.
- Çohadar, M., G. & Dostoglu, N. (2021). Heterotopic Spaces of Syrian Refugees in Istanbul: The case of a City Block in Fatih. LivenARCH Proceedings Volume 2.
- Çetinoğlu, Ö. (2017). *A Code-Switching Corpus of Turkish-German Conversations*. Association for Computational Linguistics. pages 34, 40.
<https://sigann.github.io/LAW-XI-2017/papers/LAW04.pdf>

- Danış, D. ve Nazlı D. (2019). A Faithful Alliance Between the Civil Society and the State: Actors and Mechanisms of Accommodating Syrian Refugees in Istanbul. 24. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/imig.12495>
- David, M ve Muñoz-Basols, J. (2011). *Defining and Re-Defining Diaspora: From Theory to Reality*. Inter-Disciplinary Press. Oxford, United Kingdom.
- Dekker, R. ve Engbersen, G. (2012). How social media transform migrant networks and facilitate migration. <http://www.godfriedengbersen.com/wpcontent/uploads/Working-Paper-IMI-Dekker-Engbersen.pdf>. <https://doi.org/10.1111/glob.12040>. Accessed 27 November 2020.
- Demko, G., J. ve Ross, H., M. & Schnell, G., A. (1970). *Population Geography: A reader*. McGraw-Hill Book Company. New York.
- Dikici, E. (2021). *Integration, transnationalism and transnational Islam, Identities*. Routledge. DOI: 10.1080/1070289X.2021.1883258
- Diminescu, D. (2008). The connected migrant: An epistemological manifesto. *Social Science Information*, 47(4), 565-79. <https://doi.org/10.1177/0539018408096447>. Accessed 20 November 2020.
- Diminescu, D. ve Loveluck, B. (2014), Traces of dispersion: Online media and diasporic identities. *Crossings: Journal of Migration & Culture*, 5(1), 23-39. https://doi.org/10.1386/cjmc.5.1.23_1. Accessed 23 November 2020.
- Dufoix, S. (2008). *Diasporas*. University of California Press.
- Durable Solutions Platform ve İGAM İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (2019). Kendi kendine yeterliliğe yönelik çalışmalar: Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin ekonomik katılımı.
- Edwards, J. (1984). Language, diversity and identity. In J. Edwards (Ed.), *Linguistic minorities, policies and pluralism* (pp. 277-310). London, UK: Academic Press.
- Eisenstadt, S. N. (1953) *Analysis of patterns of immigration and absorption of immigrants*. Population Studies, 7.
- Erdoğan, M. (2019). *Syrian Refugees in Turkey*. Konrad Adenauer Stiftung, TAGU – Turkish-German University.
- Erdoğan, M. (2020). *Syrians Barometer-2019: A framework for Achieving Social Cohesion with Syrians in Turkey*. Orion Kitabevi.
- Erol, H. A. (2018). The Turkish of the Syrian Turkmen within the Context of Immigration and its Importance in the History of the Turkish Language. *Mediterranean Journal of Humanities*, VIII,2, 33-40.

- Espin, M. (2006). Gender, sexuality, language, and migration. In R. Mahalingam (Ed.), *Cultural psychology of immigrants*. 241-258. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Faist, T. ve Bilecen, B. (2017). Transnationalism. Bielefeld: Universität Bielefeld, Fak. für Soziologie, Centre on Migration, Citizenship and Development (COMCAD).
- Falola, T. ve Childs, M. D. (2004). *The Yoruba Diaspora in the Atlantic World*. Indiana University Press Bloomington and Indianapolis.
- Featherstone, M. (1990). *Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity: A Theory, Culture & Society*. Sage Publications.
- Forced Migration in the OIC Member Countries: Policy Framework Adopted by Host Countries. (2016). *Standing Committee for Economic and Commercial Cooperation of the Organization of Islamic Cooperation*.
- Friedrich Ebert Stiftung. (2017). *Bilgiden Algıya: Türkiye'deki Sığınmacı, Göçmen ve Mülteci Algısı Üzerine Bir Çalışma*. Avrupa Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü.
- Fuente, R. S. (2020). *Syrian Refugees in Lebanon: a dead-end scenario*. IEEE.ES.
- Gajjala, R. (2019). *Digital Diasporas: Labor and Affect in Gendered Indian Digital Publics*. Rowman & Littlefields International. London.
- García, M. E. (2003). Recent research on language maintenance. *Annual Review of Applied Linguistics*, 23(1), 22-43. DOI: 10.1017/S0267190503000175
- Gardner, K. ve Grillo, R. (2002). 'Transnational households and ritual: An overview', *Global Networks*. 2(3), 179-90.
- Geertz, C. (1973). *Thick description: toward an interpretive theory of culture*. 1st ed. Basic Books. New York, NY.
- Ghosh, S. ve Wang, L. (2003). Transnationalism and identity: A tale of two faces and multiple lives. *Canadian Geographer*. 47(3), 269-282.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Gillespie, M., Osseiran, S., & Cheesman, M. (2018). Syrian refugees and the digital passage to Europe: smartphone infrastructures and affordances. *Social Media and Society*, 4(1), 1-12. <https://doi.org/10.1177/2056305118764440>.
- Gilroy, P. (1991). It Ain't where you're from, it's where you're At... The dialectics of diasporic identification. Taylor & Francis Online.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09528829108576284?journalCode=ctte>

- Gilroy, P. (1993). *The black Atlantic: modernity and double consciousness*. Verso, New York, Londen.
- Glick Schiller, N., Basch, L. ve Blanc-Szanton, C. (1992) Towards a transnationalization of migration: Race, class, ethnicity and nationalism reconsidered. *The Annals of the New York Academy of Sciences*, 645, 1-24.
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. University of Einburgh. https://monoskop.org/images/1/19/Goffman_Erving_The_Presentation_of_Self_in_Everyday_Life.pdf
- Gordon, M. M. (1964). *Assimilation in American life*. Oxford University Press.
- Gordon, P. H. ve Meunier, S. (2001). Globalization and French Cultural Identity. *French Politics, Culture & Society*. 19,1.
- Gölcü, A. ve Dağlı, A. N. (2017). Haber Söyleminde ‘Öteki’yi Aramak: Suriyeli Mülteciler Örneği. *Akdeniz İletişim Dergisi*.
- Graham, D. T. ve Poku, N. K. (2000). *Migration, Globalisation and Human Security*. Routledge.
- Granovetter, M. S. (1985): Economic Action and Social Structure: The Problem of Embeddedness. *The American Journal of Sociology*. 91(3), 481-510.
- Guarnizo, L. E. (2000). *Notes on transnationalism. Paper presented at the Conference on Transnational Migration: Comparative Theory and Research Perspectives*, ESRC Transnational Communities Programme, Oxford, UK.
- Guarnizo, L. E., Portes, A. ve Haller, W. (2003). Assimilation and Transnationalism: Determinants of Transnational Political Action among Contemporary Migrants. *The University of Chicago*. 108(6), 1211–48.
- Guarnizo, L. E. (1997). The emergence of a transnational social formation and the mirage of return migration among Dominican transmigrants. *Identities*, 4(2), 281-322.
- Hall, S, (1996). *Gramsci's relevance for the study of race and ethnicity*. In Stuart H.: *Critical dialogues in cultural studies*. London: Routledge. 411-441.
- Hall, S. (1989). Ethnicity: Identity and Difference. *Radical America*. 23, 9-20.
- Hall, S. (1990). Cultural identity and diaspora. In J. Rutherford (Ed.), *Identity: Community, culture, difference*. London, UK: Lawrence and Wishart.
- Hall, S. (1992). New Ethnicities. In 'Race', *Culture and Difference*, edited by James Donald and Ali Rattansi, 252-259. London: Sage Publications.
- Hall, S. (1993). Cultural identity in question. in 5. Hall, D. Held and T, McGrew (eds), *Modernity and its Füllires*, Cambridge: Polity.

- Hall, S. (1997). (Ed.). *Sage in association with The Open University*. London: OUP. 1-11.
- Hall, S. ve Guy, P. (1996). *Questions of Cultural Identity*. SAGE Publications.
- Hamann, U. ve Yurdakul, G. (2018). *The Transformative Forces of Migration: Refugees and the Re-Configuration of Migration Societies*. Cogatatio. Social Inclusion, 6,1.
- Hamers, J. F. ve Blanc, M. H. A. (2000). *Bilinguality and Bilingualism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Harney, N. (2013). Precarity, affect and problem solving with mobile phones by asylum seekers, refugees and migrants in Naples, Italy. *Journal of Refugee Studies*. 26(4), 541-557. <https://doi.org/10.1093/jrs/fet017>
- Harris, J. H. ve Todaro. M. P. (1970). Migration, Unemployment and Development: A Two-Sector Analysis. *The American Economic Review*. 60(1), 126-142. <https://www.jstor.org/stable/1807860>
- Hearn, A., H. (2016). *Diaspora and Trust: Cuba, Mexico, and the Rise of China*. Duke University Press Durham and London.
- Hegde, R. S. (1998). Swinging the trapeze: the negotiation of identity among Asian Indian immigrant women in the United States. In D. V. Tanna & A. Gonzalez (Eds.), *Communication and identity across cultures*. Thousand Oaks, CA: Sage. 34-55.
- Heinrich Böll Foundation. (2010). *Identity and Exile: the Iranian Diaspora between Solidarity and Difference*. Publications series on Democracy. 40.
- Hepp, A., Bozdog, C., ve Suna, L. (2012). Mediatized migrants. In L. Fortunati, R. Pertierra, & J. Vincent (Eds.), *Migration, diaspora, and information technology in global societies*. 172-188. London, UK: Palgrave.
- Hidayati, I. (2019). The Process of Migration and Communication Technology Roles among Labor Migrants in Batam - Indonesia. *Society*. 7(2), 173-184. <https://doi.org/10.33019/society.v7i2.99>
- Humanitarian Needs of Syrian Refugees: Challenges of the Neighbouring Countries. (2016). Sesric.
- Ibn Khaldun. (1967). *The Muqaddimah: An introduction to history*, N. J. Dawood (Ed.), (F. Rosenthal, Trans.). Princeton: Princeton University Press.
- International Organization for Migration. (2010). *World Migration Report: The Future of Migration: Building Capabilities for Change*.
- Ip, D., Inglis, C. ve Wu, C. (1997). 'Concepts of citizenship and identity among recent Asian immigrants in Australia', *Asian and Pacific Migration Journal*. 6(3/4), 363-384.

- Israel, J. I. (2002). *Diasporas within a Diaspora: Jews, Crypto-Jews and the World Maritime Empires. 1540-1740*. Leiden: Brill.
- Itzigsohn, J. ve Saucedo, S. G. (2002). Immigrant Incorporation and Sociocultural Transnationalism. 36(3), 766-798. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2002.tb00104.x>
- İçduygu, A. (2015). *Syrian Refugees in Turkey: The Long Road Ahead*. Washington, DC: Migration Policy Institute.
- Jauhiainen, J. S., Özçürümez, S., & Tursun, Ö. (2022). Internet and social media uses, digital divides, and digitally mediated transnationalism in forced migration: Syrians in Turkey. *Global Networks*, 22(2), 197-210.
- Jenkins, J. (2007). *English as a Lingua Franca: Attitude and Identity*. Oxford: Oxford University Press.
- Jenkins, R. (2008). *Social identity*. London: Taylor & Francis.
- Jenkins, R. (1996). *Social Identity*. London: Routledge.
- Jones, K. W. (2001). I've called 'em tom-ah-toes all my life and I'm not going to change!: Maintaining linguistic control over English identity in the U. S. *Social Forces*. 79(3), 1061-1094.
- Jordan Response Plan for the Syria Crisis 2020-2022. (2020). *The Hashemite Kingdom of Jordan Ministry of Planning and International Cooperation*.
- Joseph, J. (2004). *Language and identity: National, ethnic, religious*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Kahf, M. (2001). The silence of contemporary Syrian literature: *World Literature Today*. 225-236. Retrieved from go.galegroup.com/ps/i.do?p=AONE&sw=w&u=ucalgary&v=2.1&id=GALE%7CA80500168&it=r&asid=3ba65fc3108bdce674a60981271302db
- Kalantzi, F. (2021). The role of technology in the enhancement of diasporic networks: *Migration & Immobility Magazine: Routed*. 15. <https://www.routedmagazine.com/technology-greek-diaspora-network>
- Kalra, V. S., Kaur, R. ve Hutnyk, J. (2005). *Diaspora & hybridity*. SAGE Publications Ltd.
- Kaplan, Y. (2002). The Self-Definition of the Sephardic Jews of Western Europe and Their Relation to the Alien and the Stranger. *Crisis and Creativity*. 121-145.
- Kaplan, Y. (2000). *An Alternative Path to Modernity: The Sephardic Diaspora in Western Europe*. Leiden, The Netherlands: Brill.

- Kaur, R., & Shruti, I. (2016). Mobile technology and “doing family” in a global world: Indian migrants in Cambodia. In S. S. Lim (Ed.) *Mobile communication and the family*. 73-91. Dordrecht, Netherlands: Springer Science+Business Media. <https://doi.org/10.1007/978-94-017-7441-3>
- Kaya, A. (2020). Working Papers Global Migration: Consequences and Responses. *Respond Deliverable*, 4(1).
- Kayaoglu, A. & Erdogan, M. (2019). *Labor Market Activities of Syrian Refugees in Turkey: Working Papers 1290*. Economic Research Forum.
- Keesing, R. M. (1981). *Cultural anthropology: A contemporary perspective*. Holt, Rinehart and Winston.
- Kelly, M. (2013). *Onward Migration: The Transnational Trajectories of Iranians Leaving*. Uppsala University. Sweden.
- Kenny, K. (2013). *Diaspora: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.
- Kim, L. S. (2003). Exploring the relationship between language, culture and identity. *GEMA Online Journal of Language Studies*. 3. <http://pkukmweb.ukm.my/~ppbl/Gema/GemaVol3.2.2003No4.pdf>
- Kim, Y. Y. (1996). Identity development: From cultural to intercultural. In H. B. Makros (Ed.), *Interaction and identity*. New York: Transaction Publishers. 347-369.
- Kim, Y. Y., Lujan, P. ve Dixon, L. D. (1998). "I can walk both ways:" Identity integration of American Indians in Oklahoma. *Human communication Research*, 25(2), 252-274.
- Kluckhohn F. ve Strodtbeck, F. L. (1961). *Variations in value orientations*. Evanston, IL: Row, Peterson.
- Kodmani, B. (2018). *The Syrian Diaspora, Old and New*. Arab Reform Initiative. Research Papers.
- Koru, S. ve Kadkoy, O. (2017). The new Turks: How The İnflux of Syrians is Changing Turkey. *TEPAV*. 16(1), 113-122.
- Kritz, M. M., Lim, L. L. ve Zlotnik, H. (1992). *International Migration System: A Global Approach*. Oxford: Clarendon Press.
- La Barbera, M. C. (2015). *Identity and Migration in Europe: Multidisciplinary Perspectives*. SpringerLink. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-10127-9>
- Leung, L. (2018). *Technologies of Refuge and Displacement: Rethinking Digital Divides*. Lexington Books. Lenham.

- Levent, F., & Çayak, S. (2017). Türkiye'deki Suriyeli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*. 14(1), 21-46. <https://www.hayefjournal.org/Content/files/sayilar/64/21.pdf>
- Levitt, P. (1998). Social remittances: Migration driven local-level forms of cultural diffusion. *International Migration Review*, 32(4), 926-948.
- Levitt, P. (2001). *The Transnational Villagers*. London and Berkeley, CA: University of California Press.
- Levitt, P. (2001). Transnational migration: Taking stock and future directions. *Global Networks*. 1(3), 195-216.
- Levitt, P. ve Schiller, N. G. (2004). Conceptualizing Simultaneity: A Transnational Social Field Perspective on Society. *ZMR*. 38(3).
- Levitt, P., & Jaworsky, B. N. (2007). Transnational Migration Studies: Past Developments and Future Trends. *Annual Review of Sociology*, 33(1), 129–156.
- Lima, A. (2010). *Transnationalism: A New Mode of Immigrant Integration*. The Mauricio Gastón Institute, University of Massachusetts Boston.
- Lindholm, C. (2007). *Culture and Identity: The History, Theory, and Practice of Psychological Anthropology*. Oneworld Publications.
- Lourdes, C. R. (2008). The relationship between language and identity. The use of the home language as a human right of the immigrant. *REMHU: Revista Interdisciplinar da Mobilidade Humana*. 16(31), 63-81. <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=407042009004>
- MacDonald, J. S. ve MacDonald, L. D. (1964). Chain Migration, Ethnic Neighbourhood Formation and Social Networks. *Milbank Memorial Fund Quarterly*, 42, 82-97.
- Madianou, M. (2016). Polymedia communication among transnational families: What are the long-term consequences for migration? In M. Kilkey & E. Palenga-Möllenbeck (Eds.), *Family life in an age of migration and mobility: Global perspectives through the life course*. London. UK. Macmillan Publishers Ltd. 71-95.
- Madianou, M. ve Miller, D. (2013). Polymedia: Towards a new theory of digital media in interpersonal communication. *International Journal of Cultural Studies*. 16(2), 169-187. <https://doi.org/10.1177/1367877912452486>
- Mahalingam, R. (2006). Cultural psychology of immigrants: An introduction. In R. Mahalingam (Ed.). *Cultural psychology of immigrants*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. 1-12.

- Mahler, S. J. (2001). Transnational relationships: The struggle to communicate across borders. *Identities Global Studies in Culture and Power*. 7(4), 583-619.
- Mangalam, J. J. (1968). *Human Migration*, University of Kentucky Press, Lexington, Kentucky.
- Markiewicz, W. (1980). Naród i świadomość narodowa a problem asymilacji i lojalności obywatelskiej. In Kubiak and Paluch (ed.), *Założenia teorii asymilacji*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. 27-37.
- Markus, H. R., Kitayama, S. ve Heiman, R. J. (1996). Culture and “basic” psychological principles. In E. T. Higgins & A. W. Kruglanski (Eds.), *Social psychology: Handbook of basic principles*. New York: Guilford. 857-913.
- Martin, A. (2012). The history and development of the study of intercultural communication and Applied Linguistics. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. ve Taylor, J. E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.
- Massey, D. S. (1990). Social Structure, Household Strategies, and the Cumulative Causation of Migration. *Population Index*, 56(1), 3-26.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. ve Taylor, J. E. (1998). *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*. Oxford: Clarendon Press.
- Mavroudi, E. (2019). Revisiting diaspora as process: Timespace, Performative Diasporas? in K. Mitchell, R. Jones and J. Fluri. (eds). *Handbook on Critical Geographies of Migration*, Edward Elgar. 279-290.
- McKee, A. (2003). *Textual analysis: A beginner's guide*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Meeteren van, M. and Pereira, S. (2013). *The differential role of social networks: Strategies and routes in Brazilian migration to Portugal and the Netherlands*. Norface Research Programme on Migration. University College London.
- Minahan, J. (2010). *One Europe, Many Nations: A Historical Dictionary of European National Groups*. Greenwood Press.
- Mishra, V. (2005). *The diasporic Imaginary and the Indian Diaspora*. Asian Studies Institute.

- Morawska, E. (2004). Exploring Diversity in Immigrant Assimilation and Transnationalism: Poles and Russian Jews in Philadelphia. *International Migration Review*. 38(4).
- Morrow, N. (1997). Language and identity: Women's autobiographies of the American immigrant experience. *Language and Communication*. I, 7(3), 177-185.
- Mucchielli, A. (1993). *L'identité* (A. Watfah, Trans). Press Universitaires de France.
- Munshi, K. (2003). Networks in the Modern Economy: Mexican Migrants in the U. S. Labor Market. *The Quarterly Journal of Economics*, 118(2), 549–599.
- Murphy, E. J. (2006). Transnational ties and mental health. In R. Mahalingam (Ed.), *Cultural psychology of immigrants*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. 79-92.
- Muysken, P. (2000). *Bilingual Speech: A Typology of Code-Mixing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nabi, A. (2017). Language And Culture. *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*. 22(11), 4.
- Narli, N. (2018). Life, Connectivity and Integration of Syrian Refugees in Turkey: Surviving through a Smartphone. *Open Edition Journals*. 269-286.
- Nedelcu, M. (2012). Migrants' new transnational habitus. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 38(9), 1339-1356.
- Nesdale, D. ve Mak, A. S. (2002). Ethnic identification, self-esteem and immigrant psychological health. *International Journal of Intercultural Relations*. 27, 23-40.
- Newman, E. ve Selm, J. (2003). *Refugees and forced displacement: International security, human vulnerability, and the state*. United Nations University Press.
- Norton, B. (2010). Language and identity. *Sociolinguistics and Language Education*. 23(3), 349-369.
- Norton, B. (2013). *Identity and language learning: Extending the conversation*. Clevedon, UK: Multilingual Matters.
- OECD. (2019). *International Migration and Displacement Trends and Policies Report to the G20*.
- Omoniyi, T. ve White, G. (2006). *The Sociolinguistics of Identity*. eds. London and New York: Continuum.
- Onkavkaz. (2016). Кровавый 2016 год. Полторы сотни погибших черкесов, 5 разрушенных аулов, десятки тысяч беженцев. Onkavkaz. Retrieved from <http://onkavkaz.com/news/1456-krovavyi-2016-god-poltory-sotni-pogibshih-cherkesov-5-razrushennyh-aulov-desjatki-tysjach-bezhe.html>

- ORSAM. (2012). Syrain Circassians. Orsam Report Number: 130. ORSAM. Retrieved from: <http://orsam.org.tr/index.php/Content/Report/141?c=orsam%7Cenglish>
- Ortadoğudan Goçün Türkiye Üzerindeli Etkileri Raporu. (2017). Akdeniz Üniversitesi & Erasmus.
- Özden, Ş. ve Ramadan, O. (2019). *Syrian Women's Perspectives on Life in Turkey Rights, Relations and Civil Society*.
- Özerim, G. ve Çetin, E. (2018). *Consequences of the "Refugee Crisis" for Turkey: A New Challenge in Turkish Foreign Policy and Domestic Politics?*, Yaşar University.
- Passaris, C. (1989). Immigration and the Evolution of Economic Theory. *International Migration*, 27(4), 525-42.
- Pazargadi, L. (2012). *Mosaics of Identity: Reading Muslim Women's Memoirs from Across the Diaspora*. University of California. Los Angeles.
- Pedraza, S. (2006). Assimilation or transnationalism? Conceptual models of the immigrant experience in America. In R. Mahalingam (Ed.), *Cultural psychology of immigrants*. 33-54. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Penninx, R. (2005). Integration of migrants: Economic, social, cultural and political dimensions. In M. Macura, A. L. MacDonald, & W. Haug (Eds.), *The new demographic regime: Population challenges and policy responses*. New York, Geneva: United Nations. 137-152.
- Penninx, R. (2019). Problems of and solutions for the study of immigrant integration. *Comparative Migration Studies*.
<https://comparativemigrationstudies.springeropen.com/counter/pdf/10.1186/s40878-019-0122-x.pdf>
- Peters, J. D. (2013). *"Exile, Nomadism, Diaspora" Home, exile, homeland: film, media, and the politics of place*. ed. Hamid Naficy. New York: Routledge.
- Phinney, J. S., Horenczyk, G., Liebkind, K, ve Vedder, P. (2001). Ethnic identity, immigration, and well-being: An interactional perspective. *Journal of Social Issues*. 57(3), 493-510.
- Pierce, M. L. (2016). Ethnic identity among diaspora peoples: how globalization and migration reshape the people group phenomenon.
- Piore, M. (1979). *Birds of Passage: Migrant Labor and Industrial Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Portes A. ve Böröcz J. (1987). Contemporary immigration: Theoretical perspectives on its determinants and modes of incorporation. *International Migration Review*, 23, 606-630.
- Portes, A. (2001). Introduction: the debates and significance of immigrant transnationalism. *Global Networks*, 1(3), 181–193.
- Portes, A. (2003). Conclusion: Theoretical convergences and empirical evidence in the study of immigrant transnationalism. *International Migration Review*, 37(3), 874–892.
- Portes, A. (2015). Introduction: Immigration, Transnationalism, and Development: The State of the Question. In A. Portes & P. Fernández-Kelly (Eds.), *The State and the Grassroots: Immigrant Transnational Organizations in Four Continents* (pp. 1–24). New York: Berghahn Books.
- Portes, A. ve Borocz, J. (1989). Contemporary Immigration: Theoretical Perspectives on Its Determinants and Modes of Incorporation. *International Migration Review*. 23, 606-630.
- Portes, A., Guarnizo, L. E. ve Landolt, P. (1999). The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field. *Ethnic and Racial Studies*. 22(2), 217- 237.
- Price, T. (2010). What is Spanglish? The phenomenon of code-switching and its impact amongst US Latinos. Début: the undergraduate journal of languages, linguistics and area studies. www.llas.ac.uk/debut
- Pries, L. (2001). *New Transnational Social Spaces*. (ed.). London: Routledge.
- Procházka, S. (2020). Arabic in Iraq, Syria, and southern Turkey. In Christopher Lucas and Stefano Manfredi. eds. *Arabic and Contact-induced Change*. Berlin: Language Science Press. 83-114.
- Rabo, G. (2013). *Batı Diasporasında Süryaniler ve Süryani Kilisesi*. Mukaddime. 7
- Rashid, S. (2017). Mapping the Arab Diaspora: Examining Placelessness and Memory in Arab Art. *Electronic Thesis and Dissertation Repository*. 4925. <https://ir.lib.uwo.ca/etd/4925>
- Ray, J. (2013). Creating Sepharad: Expulsion, Migration, and the Limits of Diaspora. *Journal of Levantine Studies*. 3(2), 9-35.
- Rocco, R. ve Selgas, F. J. G. (2006). *Transnationalism: Issues and Perspectives*. Editionrial Complutense, S. A.
- Rubio, J. R. (2014). *Al Andalus: En Busca de la Identidad Dormida*. (Spanish)

- Ryan, J., A. & Mullen, C. A., (1998). UNPO. Unrepresented nations and peoples organizations: YEARBOOK 1997. Kluwer Law International.
- Ryding, K. C. (2005). *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sabuni, A. (1980). *Laut- und Formenlehre des arabischen Dialekts von Aleppo*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Safran, W. (1991). Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. *Diaspora*. 1(1), 83-99.
- Sahin Mencutek, Z. (2019). Turkey's Approach to Encourage Returns of Syrians. *Forced Migration Review*, 62, 28-31.
- Saleh, A., Aydın, S. ve Koçak, O. (2018). *A comparative Study of Syrian Refugees in Turkey, Lebanon, and Jordan: Healthcare Access and Delivery*. Opus.
- Sapir, E. (1921). *Language: An Introduction to the Study of Speech*. New York: Harcourt, Brace & World Inc. 33-35.
- Sassen, S. (1988). *The Mobility of Labour and Capital*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sayyid, S. (2010). The Homelessness of Muslimness: The Muslim Umma as a Diaspora. *Human Architecture: Journal of the Sociology of Self-knowledge*, VIII(2), 129-146
- Schiller, N. G., Basch, L. ve Blanc, C. S. (1995). From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration. *Anthropological Quarterly*, 68(1), 48-63
- Schunck, R. (2011). Immigrant Integration, Transnational Activities, and the Life Course. In *A Life-Course Perspective on Migration and Integration*, (eds) M. Wingens, M. Windzio, H.
- Seredyńska-Abou Eid, R. (2013). *Diasporic Choices*. Inter-Disciplinary Press Oxford, United Kingdom.
- Shaw, S. (2002). *History of the Ottomon empire and Modern Turkey, Volume I: Empire of the Gazis: The Rise and Decline of the Ottoman Empire, 1280-1808*. Cambridge University Press.
- Shepperson, G. (1993). African Diaspora: Concept and Context. in Joseph E. Harris, ed., *Global Dimensions of the African Diaspora*. Washington, D.C. Howard University Press, 41-49.

- Shuval, J. T. (2003). The dynamics of Diaspora: Theoretical implications of ambiguous concepts. in Rainer Münz and Rainer Ohliger, *Diasporas and Ethnic Migrants: Germany, Israel and Russia in Comparative Perspective*, London, Frank Cass.
- Siegel, J. (1985). Koines and koineization. *Language in Society*, 14, 357-378.
- Sigona, N., Gamlen, A., Liberatore, G. & Kringelbach, N. K. (2015). *Diasporas Reimagined. Spaces, Practices and Belonging*. Oxford Diasporas Programme.
- Skeldon, R. (1990). *Population Mobility in Developing Countries: A Reinterpretation*. London: Belhaven Press.
- Skeldon, R. (1997) *Migration and Development: A Global Perspective*. Harlow: Addison Wesley Longman.
- Smith, J. (2017). Textual Analysis. The International Encyclopaedia of Communication.
- Smolicz, J., J. (1999). Language: a bridge or a barrier? Languages and education in Australia from an intercultural perspective. In M. Secombe & J. Zajda (Eds.), *J.J. Smolicz on education and culture*. Australia: James Nikolas Publishers. 71-102.
- Sökefeld, M. (2006). Mobilizing in transnational space: a social movement approach to the formation of diaspora. *Global networks*, 6(3), 265-284.
- Sönmez, Z. (2017). The role of social networks in the movement of Syrian refugees to neighbouring countries. *İnsamer*. 1-7
- Stark, O. & Bloom, D. E. (1985). *The new economics of labor migration*. The American Economic Review, pp. 173-178.
- Stark, O. (1978). *Economic-Demographic Interactions in Agricultural Development: The Case of Rural-to-Urban Migration*. Rome: FAO.
- Stockhammer, P. W. (2012). *Conceptualizing Cultural Hybridization: A transdisciplinary Approach*. Springer Heidelberg.
- Storey, J. (1993). *Cultural Theory Popular Culture and Fifth Edition: An introduction*. www.pearsoned.co.uk/storey
- Strang, A. & Ager, A. (2010). Refugee Integration: Emerging Trends and Remaining Agendas. *Journal of Refugee Studies*, 23(4), 589-607. <https://doi.org/10.1093/jrs/feq046>
- Stryker, S. (2002). *Symbolic interactionism: A social structural version*. Caldwell, NJ: Blackburn Press.
- Svoboda, E. & Pantuliano, S. (2015). *International and Local/Diaspora Actors in the Syrian Response*. A diverging set of systems? HPG Working Paper.

- Syrians in Turkey. (2018). *Ombudsman institution of the Republic of Turkey*. the Grand National Assembly of Turkey.
- Şimşek, D. (2018). Integration Processes of Syrian Refugees in Turkey: ‘Class-based Integration’. *Journal of Refugee Studies*.
- Tharmalingam, S. (2011). *Homeland Orientation of War-torn Diasporas: Remittance and Cultural Practices of Tamils and Somalis in Norway*.
- The Arab Diaspora Voices of an anguished scream. (2006). Edited by Salhi, Z. S. & Netton, İ. R. (2006). Routledge.
- Thomason, S. G. & Kaufman, T. (1988). *Language contact, creolization and genetic*.
- Ting-Toomey, S. (1986). Interpersonal ties in intergroup communication. In W.B. Gudykunst (Ed.), *Intergroup communication*. London: Edward Arnold. 114-126.
- Ting-Toomey, S. (1993). Communication resourcefulness: An identity-negotiation perspective. In R. Wiseman & J. Koester (Eds.), *Intercultural communication competence*. Newbury Park, CA: Sage. 72-111.
- Ting-Toomey, S. (1999). *Communicating across cultures*. New York: The Guilford Press.
- Ting-Toomey, S. (2009). Identity theories. In S. Littlejohn and K. Foss (Eds.), *Encyclopedia of communication theory*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications. 493-496.
- Ting-Toomey, S. (2015). Identity negotiation theory. In J. Bennett (Ed.), *Sage Encyclopedia of Intercultural Competence*, Volume 1 (pp. 418-422). Los Angeles, CA: Sage.
- Todaro, M. P. (1976). *Internal Migration in Developing Countries*. Geneva: International Labor Office.
- Totoricagüena, G. (2005). *Basque Diaspora Migration and Transnational Identity*. The Center for Basque Studies University of Nevada.
- Tracing an Indian Diaspora: Contexts, Memories, Representations. (2008). Sage Publications India.
- Trivellato, F. (2008). *The Sephardic Diaspora and Cross-Cultural Trade in the Seventeenth and Eighteenth Centuries*. Yale University.
- Trueba, H. T., & Zou, Y. (1994). *Power in education: The case of Miao university students and its significance for American culture*. London: Falmer Press.
- Tümtaş, M. S. (2019). Inversion Exclusion: Migration and Social Exclusion Cycle: A Discussion on Syrians.
- Türkiye'deki Suriyeliler: Özel Rapor. (2018). T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu.
- Tylor, E. (1871). *Primitive culture*. London: J. Murray (1871).

- Uçar İlbuğa, E. (2006). Almanya'da Göçmen Türkler ve Ana Dilde Medya Kullanımı. *Kilad (Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi)*. 117-138.
- Uçar İlbuğa, E. (2009). Akdeniz İletişim Dergisi Katkıları. Antalya'da Göçmen Kadınlar ve Yaşam Koşulları. 134-147.
- Uzun, E. M. & Bütün, E. (2016). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Uluslarası erken çocuklar Eğitim Çalışmaları Dergisi*. 1(1), 72-83.
- Van Hear, N. (1998). *New Diasporas: The Mass Exodus, Dispersal and Regrouping of Migrant Communities*, London, UCL Press.
- Van Hear, N. (2005). *New diasporas*. Routledge.
- Van Hear, N. (2006). Refugees in diaspora: from durable solutions to transnational relations. *Refuge: Canada's Journal on Refugees*. 23(1), 9-14.
- Van Hear, N. (2009). The rise of refugee diasporas. *Current History*. 108(717), 180-185.
- Vancluysen, K., Van Craen, M. & Ackaert, J. (2009). *Transnational activities and social-cultural integration of Moroccan and Turkish descendants in Flemish Belgium*.
- Versteegh, K. (2001). *The Arabic Language*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Vertovec, S. (1997). Three Meanings of "Diaspora," Exemplified among South Asian Religions. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*. 6, 277-299.
- Vertovec, S. (1999): Conceiving and Researching Transnationalism. *Ethnic and Racial Studies*, 22(2): 447-462.
- Vertovec, S. (2000). *Religion and Diaspora*. Institute of Social & Cultural Anthropology. University of Oxford.
- Vertovec, S. (2001). Transnationalism and Identity. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 27, 4.
- Vertovec, S. (2004). Trends and Impacts of Migrant Transnationalism. Centre on Migration, *Policy and Society Working Paper No. 3*, University of Oxford.
- Vertovec, S. ve Cohen, R. (1990). *Migration, Diaspora, and Transnationalism*. Edward Elgar Publishing Limited.
- Warriner, D. S. (2008). Transnational literacies: Immigration, language learning, and identity. *Linguistics and Education* 18(3): 201–214. DOI: 10.1016/j.linged.2007.10.003
- Wehr, H. (1976). *Dictionary of Modern Written Arabic* (3th ed.).
- Welsh, J. (2016). *The return of history: Conflict, Migration, and Geopolitics in the Twenty-First Century*. Anansi.

- Wessendorf, S. ve Phillimore, J. (2019). New Migrants' Social Integration, Embedding and Emplacement in Superdiverse Contexts. *Sociology*. 53,1, 123-138. <https://doi.org/10.1177/0038038518771843>
- Wettstein, H. (2002). Diasporas and Exiles: Varieties of Jewish Identity. *University of California Press*, 47-59, 47
- Williams, R. (1983). *Keywords: A vocabulary of culture and society*. Oxford University Press.
- Witteborn, S. (2019). Digital Diaspora: Social Alliances Beyond the Ethnonational Bond. In: Tsagarousianou R and Retis-Rivas J (eds) *The Handbook of Diasporas, Media and Culture*. Malden, MA: Wiley-Blackwell. Retrieve from <https://doi.org/10.1177/1367877919831020>
- World Bank Group. (2017). *Forcibly Displaced: Toward a Development Approach Supporting Refugees, the Internally Displaced, and Their Hosts*. International Bank for Reconstruction and Development: The World Bank.
- Yılmaz, Z. (2019). Din ve Kadın İlişkisinin Kesişiminde Türkiye'deki Göçmenlerin Entegrasyon Politikaları. *Fe Dergi*, 11(1), 9-22.
- Zaidan, O. ve Callison-Burc, C. (2013). Arabic dialect identification. *Computational Linguistics*. 40(1), 171-202.
- Zetter, R. (2014). *Protecting Forced Migrants: A State of the Art Report of Concepts, Challenges and Ways Forward*. Federal Commission on Migration.
- Zetter, R., Griffiths, D., Sigona, N. ve Hauser, M. (2002). Survey on Policy and Practice Related to Refugee Integration. *Oxford European Refugee Fund Community Actions 2001/2002*.

İnternet Kaynakları

- Al-Ali, N., Black, R., & Koser, K. (2001). The limits to transnationalism: Bosnian and Eritrean refugees in Europe as emerging transnational communities. *Ethnic and Racial Studies*, 24 (4): 578-600. <https://doi.org/10.1080/01419870120049798>
- Aljazeera. (2021). Saudi Arabia denies not giving Syrians sanctuary. <https://www.aljazeera.com/news/2015/9/12/saudi-arabia-denies-not-giving-syrians-sanctuary>. (Access on 15.05.2021)
- Almaany Dictionary. (2021). <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/%D9%87%D8%AC%D8%B1%D8%A9/>. Access to the website on 14.05.2021
- Almaany Online Dictionary. (2022). Thagafa. <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/%D8%AB%D9%82%D8%A7%D9%81%D8%A9/>
- Anthias, F. (2006). Belongings in a Globalising and Unequal World: rethinking translocations. <https://www.researchgate.net/publication/265280705>
- Arida, N. (n.d.). صور تلوح لخطر المغمود <https://www.aldiwan.net/poem67437.html>
- Aron, D. (2015). The Challenges of Transferring Money in Syria. World Bank. <http://www.developingmarkets.com/perspectives/challenges-transferring-money-syria>.
- Arrango, J. (2000). Explaining Migration: A Critical Review. Blackwell Publishers. https://syedalisociology.weebly.com/uploads/3/7/4/1/37410663/arango--migration_theory.pdf
- BBC. (2015). Syria's Armenians look to ancient homeland for safety. <https://www.bbc.com/news/world-europe-34210854>
- Beauchemin, C., ve Safi, M. (2019). Migrants' connections within and beyond borders: insights from the comparison of three categories of migrants in France. *Ethnic and Racial Studies*, 1-20. <https://doi.org/10.1080/01419870.2019.1572906>
- Budarick, J. (2011). Media, Home and Diaspora. LSE. 21. <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/mediaWorkingPapers/pdf/EWP21.pdf>
- Castles, S. (2004). Perspectives on Forced Migration. Refugee Studies Centre University of Oxford. 1-18. http://meme.phpwebhosting.com/~migracion/modules/documentos/SC_Global_Pers_on_FM_for_APMJ-1.pdf
- Çebi, Emrin. (2017). Suriyelilerin Uyum Sürecinde Türk STK'larının Rolü. *Turkish Journal of Middle Eastern Studies*. 135-170. https://www.researchgate.net/publication/321395421_Suriyelilerin_Uyum_Surecinde_Turk_STK'larinin_Rolu

- Cenikli, S. (2015). The demolition starts in Little Aleppo. <http://www.hurriyet.com.tr/kucuk-halepte-yikim-basladi-29677925>
- Cetin, E., Övünç Öztürk, N., Gökalp Aras, & N.E., Sahin Mencutek, Z. (2018). Turkey Country Report. Legal and Policy Framework of Migration Governance. Horizon2020 RESPOND Working Paper Series. <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1248427&dswid=4546>.
- Chatty, D. (2017). The Syrian Humanitarian Disaster: Understanding Perceptions and Aspirations in Jordan, Lebanon and Turkey. *Global Policy*. 8(1), 25-32. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1758-5899.12390>
- Collins. (2021). Diaspora. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english-spanish/diaspora>. (Access in 15.05.2021).
- Dadouch, S. (2021). Shopping tips, donkey jokes and gossip: Syrian diaspora logs on to revive ritual morning chats. *The Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/syria-diaspora-clubhouse-middle-east/2021/03/09/90a2a55e-7c28-11eb-8c5e-32e47b42b51b_story.html
- Danish Refugee Council, Norwegian Refugee Council, CARE, et al. (2018). Dangerous Ground: Syria's refugees face an uncertain future. <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/dangerous-ground---syrian-refugees-face-an-uncertain-future.pdf>
- De Bel-Air. F. (2016). Migration Profile: Jordan. Migration Policy Center. https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/44065/MPC_PB_201606.pdf?sequence=1
- Dean, R. (2015) Remittances to Syria Report. Norwegian Refugee Council. July 2015 <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2015-07-nrc---remittances-to-syria---report-final-%281%29.pdf>.
- DGMM. (2019). Yıllara Göre geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler, 21 March 2019. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik
- DHA (2019). "Bakan Soylu ülkesine dönen Suriyelilerin sayısını açıkladı". CNN Turk, 18 February. <https://www.cnnturk.com/turkiye/bakan-soylu-ulkemizde-uluslararası-koruma-statusuyla-3-milyon-644-bin-342-suriyeli-bulunmaktadır>
- Dictionnaire de français Larousse. (2019). Agriculture. <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/agriculture/1773>
- Dictionnaire de français Larousse. (2019). Civilization. <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/civilisation/16275>

Dictionnaire de français Larousse. (2019). Culture.

<https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/culture/21072>

Dictionnaire de français Larousse. (2019). Mondialization. Retrieved

from <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/mondialisation/52183?q=mondialisation#52058>

English Dictionary. (2021). Diaspora. <https://en.dict.naver.com/#/search?query=diaspora>. (Access in 15.05.2021)

English Oxford Online Dictionary. (2019). Culture.

<https://en.oxforddictionaries.com/definition/culture>

Erdoğan, M. (2020). Onuncu Yılında Türkiye'deki Suriyeliler. UİK Panorama.

<https://www.uikpanorama.com/blog/2020/04/29/onuncu-yilinda-turkiyedeki-suriyeliler/>

Etymonline. (2019). Agriculture. <https://www.etymonline.com/word/agriculture>

Etymonline. (2019). Culture. <https://www.etymonline.com/word/culture>

Etymonline. (2020). Diaspora. <https://www.etymonline.com/word/diaspora>

Etymonline. (2022). Assimilate. <https://www.etymonline.com/search?q=assimilate>

Etymonline. (2022). Assimilation. <https://www.etymonline.com/search?q=assimilation>

Etymonline. (2022). Integrate. <https://www.etymonline.com/word/integrate>

Etymonline. (2022). Integration. <https://www.etymonline.com/search?q=integration>

FAO. (2020). Turkey – Syrian Refugee Resilience Plan 2020–2021. Rome.

<https://doi.org/10.4060/ca8418en>

Glosbe. (2021). Diaspora. <https://en.glosbe.com/af/en/diaspora>. (Access in 15.05.2021)

Gonzalez, N., L., S., D. (1964). Family Organization in Five Types of Migratory Wage Labor1. University of California, Berkley. p. 1264-1280.

<https://anthrosource.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1525/aa.1961.63.6.02a00070>

Gosteri (2015). Sanlıurfadaki Suriyeliler Gosteri Yaptılar.

<http://www.gobeklitepehaber.com/haber/8926/sanliurfadaki-suriyeliler-gosteri-yaptilar.html>.

Haas de, H. (2207). Migration and Development: A Theoretical Perspective. Center of Migration, Citizenship and Development. 27, 21. [https://www.unibielefeld.de/\(en\)/soz/ab6/ag_faist/downloads/workingpaper_29_deHaas.pdf](https://www.unibielefeld.de/(en)/soz/ab6/ag_faist/downloads/workingpaper_29_deHaas.pdf)

Haider, H. (2014). Transnational transitional justice and reconciliation: The participation of conflict-generated diasporas in addressing the legacies of mass violence. *Journal of Refugee Studies*, 27(2): 207-233. <https://doi.org/10.1093/jrs/feu002>

- Hakimzadeh, S. (2006): Iran: A Vast Diaspora Abroad and Millions of Refugees at Home 'Migration Information Source (Washington, DC: Migration Policy Institute).
<https://www.migrationpolicy.org/article/iran-vast-diaspora-abroad-and-millions-refugees-home>
- International Organization Migration. (2010). World Migration Report 2010. The Future of Migration: Building Capacities for Change.
https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2010_english.pdf
- International Organization Migration. (2019). Glossary on Migration.
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf
- Jisho. (2021). Diaspora. <https://jisho.org/word/ディアスポラ>
- Kadar, G (2012). Reports: Syria and the After War's demography. Al Jazeera Centre for Studies. <https://studies.aljazeera.net/sites/default/files/articles/reports-ar/documents/201288101447692734Syria%20and%20demographic.pdf>
- Lee, E. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
<http://www.jstor.org/stable/2060063>.
- Levitt, P. (2004). Transnational Migrants: When 'Home' Means More Than One Country. Migration Information Source, Migration Policy Institute online Journal, 1 October.
<http://www.migrationpolicy.org/article/transnational-migrants-when-home-means-more-one-country>
- Linguee. (2021). Diaspora. Retrieved from <https://www.linguee.com/english-russian/search?source=auto&query=diaspora>. (Access in 15.05.2021)
- Linguee. (2021). Diaspora. <https://www.linguee.com/english-italian/search?source=auto&query=diaspora>. (Access in 15.05.2021)
- Litchfield, J., Mahmood, R. Siddiqui, T. Eggar, E., & Ansari, Shayan. (2015). from Migration and Social Networks: Evidence from Bangladesh. University of Sussex, School of Global Studies.
- Mabogunje, A., L. (1970). Systems Approach to a Theory of Rural-Urban Migration. *Geographical Analysis*. 2, 1-18.
<https://www.alnap.org/system/files/content/resource/files/main/mabogunje-1970-geographical-analysis.pdf>
- Mannix, E. & L. Antara (2018). Political Participation of Refugees: The Case of Syrian Refugees in Turkey. International Institute for Democracy and Electoral Assistance.
<https://www.idea.int/sites/default/files/publications/political-participation-of-refugees-the-case-of-syrian-refugees-in-turkey.pdf>.

- Mazlum Der: Women Studies Group. (2014). The Report on Syrian Woman Refugees Living out of the Camp.
- Merriam Webster Online Dictionary. (2019). Culture. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/culture>
- Oeberg, S. (1995). Theories on Interregional Migration: An Overview. <https://core.ac.uk/download/pdf/52946383.pdf>
- Official Journal of the European Communities. (2001). <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:212:0012:0023:EN:PF>
- Okay, A., S. (2017). Turkey's post-2011 approach to its Syrian border and its implications for domestic politics, *International Affairs*. 93(4), 829–846. <https://academic.oup.com/ia/article/93/4/829/3897494#104130951>
- Özden, Ş. ve Oula Ramadan, O. (2019). Syrian Women's Perspectives on Life in Turkey Rights, Relations and Civil Society. Badael Foundation. https://docs.euromedwomen.foundation/files/ermwf-documents/8644_5.20.syrianwomen%E2%80%99sperspectivesonlifeinturkey.pdf
- Population Reference Bureau. (2020). World Population Data Sheet Shows Older Populations Growing, Total Fertility Rates Declining. <https://www.prb.org/2020-world-population-data-sheet/#:~:text=The%20world%20population%20is%20projected,as%20in%20the%20United%20States.>
- Qbab.la. (2021). Diaspora. <https://en.bab.la/dictionary/norwegian-english/diaspora>. (Access in 15.05.2021).
- Ragad, N. J., Rahmeier, L. ve Siegel, M. (2017). Mapping the Syrian diaspora in Germany Contributions to peace, reconstruction, and potentials for collaboration with German Development Cooperation. Maastricht. Online: <https://www.merit.unu.edu/publications/uploads/1487758705>
- Refugees Association. (2020). Number of Syrians in Turkey – May 2019" June 21, 2019. https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?fbclid=IwAR2ru93ynuckxa1va20sgq6blxd_cqu9v8kddp5pi4_filwao79mhyjadbo.
- Robinson, W. I., (2011). Globalization and the sociology of Immanuel Wallerstein: A critical appraisal. *International Sociology*. 26(6), 723–745. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.918.9776&rep=rep1&type=pdf>

- Sassen, S. (2003). Globalization or Denationalization? Review of International Political Economy 10(1), 1–22. www.saskiasassen.com/PDFs/publications/Globalization-or-Denationalization.pdf
- Sheffer, G. (2003). *Diaspora Politics: At Home Abroad*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511499432
- Stokke, E. & E. Wiebelhaus-Brahm (2019). Syrian diaspora mobilization: vertical coordination, patronage relations, and the challenges of fragmentation in the pursuit of transitional justice, *Ethnic and Racial Studies*, DOI: 10.1080/01419870.2019.1572909
- Tureng. (2021). Diaspora. <https://tureng.com/en/turkish-english/diaspora>. (Access in 15.05.2021)
- TURKEY Regional Refugee & Resilience Plan 3rp. (2018). In response to the Syrian Crisis. https://www.3rpsyriacrisis.org/portfolio/turkey_2017_2018/
- UNHCR (2019). Global Trends: Forced Displacement in 2019. <https://www.unhcr.org/5ee200e37.pdf>
- UNHCR. (2012). 2012 UNHCR Country Operations Profile - Iraq (Geneva: UNHCR) www.unhcr.org/pages/49e486426.html.
- UNHCR. (2017). Global Trends in 2017. <https://www.unhcr.org/globaltrends2017/#:~:text=In%202017%2016.2%20million%20people,new%20high%20of%2068.5%20million.>
- United Nation. (1998). *Recommendations on Statistics of International Migration: Revision 1*. https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_58rev1e.pdf
- United Nations, Department of Economics and Social Affairs. (1970). *Methods of Measuring Internal Migration*, Series A. Population Studies, 47. New York. <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/manuals/migration/manual6/chap1.pdf>
- United Nations, Department of Economics and Social Affairs. (2013). *Cross-national comparisons of internal migration: An update on global patterns and trends*. <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/technical/TP2013-1.pdf>
- United Nations. (2019). *International Migration: Department of Economic and Social Affairs Population Division*.
- UNRWA. (2020). *Who We Are*. <https://www.unrwa.org/who-we-are>.

- Wahlbeck, O. (2002). The concept of diaspora as an analytical tool in the study of refugee communities. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 28(2): 221-238. <https://doi.org/10.1080/13691830220124305>
- World Economic Forum. (2017). Migration and Its Impact on Cities. http://www3.weforum.org/docs/Migration_Impact_Cities_report_2017_low.pdf
- Worldometer. (2021). Syrian Population. <https://www.worldometers.info/world-population/syria-population/>

EK 1- SORULAR

Görüşülen Kişi Sayısı: Türkiye'nin farklı şehirlerinde yaşayan 50 Suriyeli

Görüşme soruları aşağıdaki gibi altı bölüme ayrılmıştır:

- 1) Demografik:** Bu bölümde katılımcılara demografik bilgiler sorulacaktır. Yani doğdukları ülke, yaş, eğitim, medeni durum, çalışma durumu, şu anki konumu ve konuştukları dil (ler) ile ilgili bir soru daha sorulacak.
- 2) Göç tarihi:** Katılımcılara Türkiye'ye göç yolculukları sorulacaktır. Türkiye'ye göç etme nedenleri sorulacak.
- 3) Suriye diasporası:** Bu bölümde katılımcılara Türkiye'deki Suriye diasporası hakkındaki görüşleri sorulacaktır. Katılımcılar, şimdi yaşamları, anavatan (Suriye) ve Türkiye ile ilişkileri, sosyo-ekonomik statüleri, etnik kökenleri ve parçası oldukları ağlar, dini, siyasi ve kültürel bağlantıları dikkate alınarak sorulacaktır.
- 4) Diaspora ve Ulusötesi:** Bu bölümde, katılımcılara katıldıkları ulusötesi faaliyetler sorulacaktır. Kendilerine Suriye, Türkiye ve diğer ülkelerdeki Suriyelilerle ilişkileri sorulacak. Ayrıca sürdürdükleri alışkanlıklar ve gelenekler hakkında da sorular sorulacak. Türkiye'ye geldiklerinden beri edindikleri yeni alışkanlıklar ve gelenekler hakkında sorular sorulacak.
- 5) Kültürel Kimlik, İletişim ve Dil:** Bu bölümde Suriyelilere kültürel kimlikleri ve Türkiye'deki yaşamlarından nasıl etkilendiği sorulacaktır. Ayrıca Türkiye'deyken karşılaştıkları kültürel zorluklar da sorulacak. Katılımcılara bildikleri diller, anadil (ler) i ve Türkçe ile ilgili zorluklar sorulacaktır. Son olarak, dilimsel melezlik ve birden fazla dil kullanımları hakkında sorular sorulacak.
- 6) Entegrasyon:** Bu bölümde katılımcılara sosyal ve kültürel entegrasyonları sorulacaktır. Ayrıca, ayrımcılık ve sosyal dışlanma gibi entegrasyon sorunuyla ilgili zorluklar da sorulacak.

Demografik Sorular:

1-Doğduğu Ülke:

- Suriye
- Başka bir ülke .....

2-Yaş:

- 12-17
- 18-24
- 25-34
- 35-44
- 45-54
- 55-64
- 65-74
- 75 yaşında veya daha büyük

3-Eğitim:

- Tamamlanan eğitim yok
- Anaokulundan 8. sınıfa kadar
- liseyi okuyup ama diploma almadım
- Lise mezunu
- üniversitede okuyup ama bitirmedim
- Ticaret / teknik / mesleki eğitim
- Ön lisans
- Lisans
- Yüksek lisans
- Profesyonel
- Doktora

4-Din:

- Müslüman
- Hristiyan
- Diğer .....

5-Medeni Durum:

- Bekar, hiç evlenmemiş
- Evli
- Dul
- Boşanmış
- Ayrılmış

6-İstihdam Durumu:

- Çalışan
- Serbest meslek / Serbest
- Staj
- Yarı zamanlı
- İşsiz - İş arıyorum
- İşsiz - İş aramıyorum
- Ev hanımı
- Okula gidiyorum
- Asker
- Emekli
- Çalışmıyorum
- Diğer .....

7-Konuştuğunuz dil (ler)

- .....

8-Türkçe düzeyi

- Acemi
- Orta düzey
- Akıcı
- Türkçe bilmiyorum

9-Türkiye'deki / Şehirdeki Mevcut Konum

- .....

10- Ne zamandır Türkiye'desiniz?

- 1-3 Yıl
- 4-6 Yıl
- 7-10 Yıl
- Diğer .....

2- Göçmenlik:

- 1-Türkiye'ye ne zaman geldiniz?
- 2- Daha önce Türkiye'ye gittiniz mi (2011'den önce)? Evet ise, neden?
- 3- Kaç çocuğunuz var, Türkiye'de mi doğdular? Açıklayınız
- 4- Suriye'deki mesleğiniz neydi? Burada şu anki mesleğiniz nedir? Geçiminizi burada nasıl sağlıyorsunuz?
- 5-Türkiye'ye gelmeden önce hayatınız nasıldı?
- 6-Türkiye'ye nasıl geldiniz? Bana yolculuğundan ve şu anda bulunduğu yere nasıl ulaştığından bahsediniz.
- 7-Neden Türkiye'yi seçtiniz?
- 8- Türkiye'ye gelme kararınızı tanıdıklarınız, arkadaşlarınız veya aile üyelerinizden (ağınızda bulunan kişiler) herhangi biri etkiledi mi? Cevabınız evet ise açıklayabilir misiniz?
- 9-Türkiye'ye gelişiniz sırasında tanıdıklarınız, arkadaşlarınız veya aile üyelerinizden (ağınızda bulunan kişiler) herhangi biri size yardımcı oldu mu? Evet ise, açıklayabilir misiniz?
- 10-Türkiye'ye geldikten sonra tanıdıklarınız, arkadaşlarınız, aile üyeleriniz (çevrenizdeki kişiler) size yardımcı oldu mu? Evet ise açıklayabilir misiniz?
- 11-Buraya gelmeden önce Türkiye hakkında ne biliyordunuz ve düşünüyordunuz?
- 12-Türkiye'deki mevcut durumunuz hakkında ne düşünüyorsunuz?

3- Suriye diasporası

- 1- Suriye ile ilişkiniz nedir? Suriye'de yaşayan Suriyelilerle ilişkiniz nasıl? Açıklayınız.
- 2- Suriye ile ilgili herhangi bir sosyal, kültürel veya siyasi faaliyette bulunuyor musunuz? Evet ise açıklayınız.
- 3- Türkiye ile ilişkiniz nedir? Çevrenizdeki Türklerle ilişkiniz nedir?
- 4- Türkiye ile ilgili herhangi bir sosyal, kültürel veya siyasi faaliyette bulunuyor musunuz? Evet ise açıklayınız.
- 5- Türkiye'deki ve dünyadaki Suriyeli toplumu içindeki herhangi bir grubun parçası mısınız? Evet ise, açıklayınız.
- 6- Bu ağların Suriye'deki veya Türkiye'deki Suriyelilerin refahına yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz? Evet ise, nasıl?
- 7- Kendini nasıl tanımlarsınız? **Bir takip sorusu**, Kendinizi milliyetinize, dininize, etnik kökeninize, memleketinize veya diğer faktörlere göre tanımlar mısınız?

4) Diaspora ve Ulusötesi:

1- Bu yolculuğunuzun sonu mu yoksa hala başka bir ülkeye gitmek istiyor musunuz, bunu neden söylüyorsunuz?

2- Başka bir ülkeye gitmek istiyorsanız nereye gitmek istersiniz? neden?

3- Suriye'de veya başka ülkelerde yaşayan Suriyelilere havala gönderiyor musunuz? Neden yapıyorsunuz ve ne sıklıkla gönderiyorsunuz? Nasıl para gönderiyorsunuz? Para gönderirken karşılaştığınız zorluklar var mı?

4- Bana Türkiye'ye taşındığınızdan beri sürdürdüğünüz bazı gelenek ve kültürel alışkanlıklardan bahsedebilir misiniz? Neden bu gelenekleri veya alışkanlıkları sürdürüyorsunuz?

5- Türkiye'ye geldiğinizden beri hala kutladığınız kutlamalar var mı? nelerdir?

6- Türkiye'ye geldiğinizden beri edindiğiniz bazı gelenekleri veya kültürel alışkanlıkları anlatır mısınız? neden bu gelenekleri veya alışkanlıkları edindiniz?

5) Kültürel Kimlik, İletişim ve Dil:

1- Anadil (ler) ininiz nedir, başka diller konuşuyor musunuz?

2- Türkçe biliyor musun? Türkçe seviyeniz nedir? Türkçe biliyorsanız, dili nasıl öğrendiğinizi anlatır mısınız? Türkçe öğrenmenin önemli olduğunu düşünüyor musun, neden böyle düşünüyorsunuz?

3- Türkçe öğrenirken karşılaştığınız bazı zorluklar nelerdir?

4- Hala ana dilinizi konuşuyor musunuz? Bunu ne sıklıkla ve kiminle konuşuyorsunuz? Ana dilinizi korumanın önemli olduğunu düşünüyor musunuz, evet ise neden böyle düşünüyorsunuz?

5- Başka dil (ler) konuşuyorsanız, bu diller nelerdir ve bunları nasıl öğrendiniz?

6- Başkalarıyla konuşurken ne sıklıkla kod değiştirme (aynı anda birden fazla dil kullanma) yapıyorsunuz? Kod değiştirme kullanıyorsanız, bir örnek verebilir misiniz?

7- Dilin kültürel kimliğinizin bir parçası olduğunu düşünüyor musunuz? Açıklayınız. Kamuya açık alanlarda ana dilinizi konuşurken herhangi bir sorun yaşadınız mı? Açıklayınız. **Bu soru sadece ebeveynler içindir**, çocuklarınızla kendi anadilinizde iletişim kurmakla ilgili herhangi bir sorunuz var mı? Açıklayabilir misiniz.

8- Türk kültürünü nasıl görüyorsunuz? Sizin kültürünüz ile Suriye kültürü arasında benzerlikler var mı?

9- Türkiye'ye geldiğinizden beri kültürel kimliğinizin değiştiğini düşünüyor musunuz? Ne anlamda?

10- Kimliğinizi düşündüğünüzde kendinizi Suriyeli olarak görüyor musunuz? Türk? her ikisi de? Başka bir şey? Neden bunu söylüyorsunuz?

11- Türkiye'de yaşayan bazı Suriyelilerle nasıl iletişim kuruyorsunuz? Ne sıklıkla yaparsınız? Hangi iletişim kanallarını kullanıyorsunuz?

12- Halen Suriye'de yaşayan bazı Suriyelilerle iletişim kuruyor musunuz? Ne sıklıkla yaparsınız? Hangi iletişim kanallarını kullanıyorsunuz?

13 - Başka ülkelerde yaşayan bazı Suriyelilerle iletişim kuruyor musunuz? Evet ise, neredeler ve onlarla ilişkiniz nedir? Bu insanlarla ne sıklıkla iletişim kuruyorsunuz? Hangi iletişim kanallarını kullanıyorsunuz?

6) Entegrasyon:

1- Türkler tarafından kabul edilmiş hissediyor musunuz? Neden ya da neden olmasın?

2- Türkiye'de sosyal yaşantınızla ilgili ne gibi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?

3- **Ebeveynler için**, çocuklarınız sosyal entegrasyonla ilgili zorluklarla karşılaşıyor mu? Okuldaki akranları tarafından kabul edildiğini hissediyorlar mı?

4- **Ebeveynler için**, Suriye'de doğan ve burada doğan çocuklar arasında dil ve entegrasyon açısından fark var mı? Açıklayınız

5- **Öğrenciler için**, diğer öğrenciler tarafından sosyal olarak kabul görüyor musunuz? Okulunuz, üniversitenizle ilgili ne gibi sosyal zorluklarınız var?

6- Hiç ayrımcılığa uğradınız mı? Bunu detaylandırmak ister misiniz?

7- Türkiye'deki göç deneyiminiz veya sosyal entegrasyonunuzla ilgili bilmem gerektiğini düşündüğünüz herhangi bir bilgi var mı?

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Khaled Alyami
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Kral Abdullaziz Lisesi
Lisans Diploması	Kral Saud Üniversitesi, Fransızca Dil ve Tercüme
Yüksek Lisans Diploması	Monmouth Üniversitesi, İletişim (İnsan Kaynakları ve Halkla İlişkiler)
Tez Konusu	Türkiye’deki Suriyeli Göçmenler: Kültürel Kimlik ve Diaspora
Yabancı Dil / Diller	Arapça, İngilizce, Türkçe Fransızca, İspanyolca
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Flydubai, The International Justice Project
Çalıştığı Kurumlar	Panda Retail Company, Native Camp Global, Teleperformance